Universitatea de Stat din Moldova
Catedra Jean Monnet „EU's role in the emerging international system"
(EUREIS), nr. 101126798

Funded by
the European Union

Masa Rotundă Națională

„Rolul Uniunii Europene în soluționarea problemelor globale"

07 mai 2025

Chișinău, 2026

CZU [327:061.1EU:327(478)](082)
R 68

Culegerea este recomandată de Consiliul Științific al Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al USM nr. 6 din 25 iunie 2026.

Recenzenți:
1. Pantelimon VARZARI, dr. hab., prof. univ.
2. Svetlana CEBOTARI, dr. hab., prof. univ.

Comitetul științific:
Victor JUC, doctor habilitat în științe politice, Institutul de Cercetări Juridice, Politice, Sociologice al USM
Grigore VASILESCU, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, USM
Tatiana MIHAILOV, doctor în drept, USM
Valentin BENIUC, doctor habilitat în științe politice, USEM

Responsabili de ediție:
Liliana BENIUC, doctor în științe politice, conferențiar universitar
Victor JUC, doctor habilitat în științe politice, Institutul de Cercetări Juridice, Politice, Sociologice al USM

Această acțiune este realizată cu suportul Programului Erasmus+ al Uniunii Europene

Publicația de față reflectă numai punctul de vedere al autorilor și Comisia Europeană nu este responsabilă pentru eventuala utilizare a informațiilor pe care le conține

Prezenta culegere de articole reunește contribuțiile științifice și comunicările prezentate în cadrul Mesei Rotunde Naționale „Rolul Uniunii Europene în soluționarea problemelor globale", desfășurate la 7 mai 2025, la Universitatea de Stat din Moldova, în format mixt, cu participare directă și conectare online. Evenimentul a fost organizat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU's role in the emerging international system" (EUREIS), nr. 101126798, ca platformă academică de reflecție și dialog asupra profilului internațional al Uniunii Europene și asupra relevanței acestuia pentru Republica Moldova.

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

"Rolul Uniunii Europene în soluționarea problemelor globale", masă rotundă națională (2025; Chișinău). Rolul Uniunii Europene în soluționarea problemelor globale: Masă rotundă națională, 07 mai 2025, [Chișinău] / responsabili de ediție: Liliana Beniuc, Victor Juc; comitetul științific: Victor Juc [et al.]. – Chișinău: Editura USM, 2026. – 221 p.: fig. color, tab.
Antetit.: Universitatea de Stat din Moldova, Jean Monnet Chair (EUREIS). – Rez.: lb. rom., engl., fr. – Ref. bibliogr. la sfârșitul art. – Funded by the European Union. – 25 ex.

ISBN 978-9975-77-573-1.
Text : nemediat.

[327:061.1EU:327(478)](082)
R 68

ISBN 978-9975-77-573-1

© Universitatea de Stat din Moldova, 2026
© Jean Monnet Chair EUREIS, 2026

CUPRINS

Cătălina TALPĂ. ARHITECTURA INSTITUȚIONALĂ ȘI MECANISMELE OPERAȚIONALE ALE POLITICII EXTERNE A UE: COMPETENȚE, PROCESE DECIZIONALE ȘIGUVERNANTA MULTI-NIVEL 7

Cristian TAȘCU. EVOLUȚIA INSTITUȚIILOR ȘI A MECANISMELOR UE PENTRU ACȚIUNE EXTERNĂ DE LA TRATATUL DE LA LISABONA LA GLOBAL GATEWAY..... 22

Daniel-Dumitru ROTARI. CURTEA DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE, CA GARDIAN AL DREPTULUI EUROPEAN 31

Andrian OGOR. MECANISMELE DECIZIONALE ȘI PROCEDURALE ALE REGIMURILOR DE SANCȚIUNI ALE UNIUNII EUROPENE..... 40

Andreea MARGIN. SPAŢIUL SCHENGEN ÎNTRE LIBERTATEA DE CIRCULAŢIE ŞI SECURITATEA FRONTIERELOR: EVALUAREA EFICIENȚEI MECANISMELOR UE DE GESTIONARE A MIGRAŢIEI 48

Daniel ROPOT. CONTRIBUȚIA UNIUNII EUROPENE LA PACEA ȘI SECURITATEA GLOBALĂ 57

Mădălina SPIVACENCU. PACEA CA PRIORITATE: INTERVENȚIA UNIUNII EUROPENE ÎN CONFLICTUL DIN UCRAINA..... 68

Carmelita GAȚAPUC. CAPACITATEA UNIUNII EUROPENE DE A ABORDA DEZINFORMAREA, MANIPULAREA INFORMAȚIILOR ȘI INTERFERENȚELE STRĂINE..... 78

Diana GÎLCA. COOPERAREA POLIȚIENEASCĂ A UNIUNII EUROPENE. EUROPOL 93

Cristina MALENCHII. COLABORAREA STRATEGICĂ ÎNTRE UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI SPAȚIUL ASIATIC..... 104

Alexandru DUBCEAC. PROCESUL DE INTEGRARE ECONOMICĂ ȘI ASOCIERE POLITICĂ A REPUBLICII MOLDOVA CU UNIUNEA EUROPEANĂ: EVALUAREA PROGRESELOR, PROVOCĂRILOR ȘI IMPLICAȚIILOR STRATEGICE.....115

Ana-Maria SAMSON. FUNCȚIONAREA ZONEI DE LIBER SCHIMB APROFUNDAT ȘI CUPRINZĂTOR UE–REPUBLICA MOLDOVA (DCFTA): ANALIZA ȘI REGLEMENTAREA CONVERGENȚEI ECONOMICE 129

Ilaria CEBANU. PARTENERIATUL ESTIC CA INSTRUMENT STRATEGIC AL UNIUNII EUROPENE ŞI ÎN CADRU DE TRANSFORMARE AL REPUBLICII MOLDOVA..... 142

Ana MIȚUL. CONFORMITATEA REPUBLICII MOLDOVA CU CRITERIILE DE LA COPENHAGA: EVALUAREA PROGRESELOR ȘI PERSPECTIVELOR DE ADERARE LA UNIUNEA EUROPEANĂ 149

Ariadna CORDUNEANU. STATUTUL DE ȚARĂ CANDIDATĂ A REPUBLICII MOLDOVA LA UNIUNEA EUROPEANĂ 162

Radu SUSARENCO. SEMNIFICAȚIA RECUNOAȘTERII REPUBLICII MOLDOVA CA STAT CANDIDAT: OPORTUNITĂȚI ȘI PERSPECTIVE DE INTEGRARE EUROPEANĂ..... 172

Alina BUTNARU. STATUTUL DE ȚARĂ CANDIDAT AL REPUBLICII MOLDOVA..... 182

Vladislav PALAGNIUC. REPUBLICA MOLDOVA ÎN ETAPA DE PRE-ADERARE: IMPLICAȚIILE JURIDICE ȘI POLITICO-ECONOMICE ALE STATUTULUI DE STAT CANDIDAT LA UNIUNEA EUROPEANĂ 191

Adela TALCHIU-CHIRIȚA. ROLUL DEFINITORIU AL FRANCOFONIEI ÎN PARCURSUL EUROPEAN AL REPUBLICII MOLDOVA 200

Alexandrina BORȘ. COOPERAREA INTERNAȚIONALĂ A UE ÎN DOMENIILE PROTECȚIEI CLIMATULUI, MEDIULUI ȘI ENERGIEI 210

PREFAȚĂ

Prezenta culegere de articole reunește contribuțiile științifice și comunicările prezentate în cadrul Mesei Rotunde Naționale „Rolul Uniunii Europene în soluționarea problemelor globale”, desfășurate la 7 mai 2025, la Universitatea de Stat din Moldova, în format mixt, cu participare directă și conectare online. Evenimentul a fost organizat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU’s role in the emerging international system” (EUREIS), nr. 101126798, ca platformă academică de reflecție și dialog asupra profilului internațional al Uniunii Europene și asupra relevanței acestuia pentru Republica Moldova.

Tema Mesei Rotunde a răspuns necesității intelectuale și civice, caracterizată de condițiile acumulării a multiplelor crize - securitare, economice, climatice, tehnologice și informaționale. Înțelegerea rolului UE ca actor global presupune o analiză atentă a instrumentelor sale instituționale, a mecanismelor decizionale, a capabilităților de gestionare a crizelor, precum și a dimensiunii normative care structurează acțiunea externă europeană. În acest sens, Masa Rotundă a urmărit să valorifice o tradiție academică esențială de rigoare a argumentului, dialogul între generații și consolidarea legăturii dintre universitate și spațiul public, prin dezbatere bazată pe surse și pe standarde științifice.

Programul evenimentului a inclus un cuvânt de salut al organizatorilor și al oaspeților de onoare, urmat de sesiuni de comunicări tematice și de discuții de totalizare. Prin prezența unor invitați cu experiență instituțională și expertiză recunoscută - reprezentanți ai mediului academic, ai administrației publice, ai diplomației și ai societății civile - Masa Rotundă a dobândit o dimensiune de dialog aplicat, la care au participat reprezentanți notorii ai instituțiilor publice centrale, ai societății civile și mediului academic din Republica Moldova, inclusiv Ambasadorul Republicii Moldova pe lângă Uniunea Europeană, ancorat în realitățile europene și naționale. Coordonarea științifică și moderarea au fost asigurate de echipa proiectului EUREIS (Liliana Beniuc, dr. conf. univ. și Victor Juc, dr. hab., prof. univ., membru al Academiei de Științe din Moldova), iar organizarea a reflectat o preocupare constantă, pentru formarea competențelor de analiză, argumentare și prezentare publică.

Culegerea de față surprinde fidel această arhitectură a discuțiilor, reunind texte care abordează, între altele: acțiunea externă a UE (instituții, procese, guvernanță), mecanismele de sancțiuni, gestionarea migrației și a frontierelor, contribuția la pace și securitate (inclusiv în contextul războiului din Ucraina), combaterea dezinformării, cooperarea polițienească (Europol), precum și dimensiunile strategice ale relațiilor UE cu spații extra-europene. În același timp, un nucleu important de contribuții este consacrat parcursului european al Republicii Moldova - de la integrarea economică

și instrumentele Acordului de Asociere, până la statutul de țară candidată, criteriile politice și juridice ale aderării, și implicațiile etapei de pre-aderare.

Un accent distinct al volumului îl constituie tratarea problemelor globale prin lentila politicilor europene de durabilitate și securitate: cooperarea UE în domeniul protecției climatului, mediului și energiei, dar și sinergiile dintre UE și organizații sau parteneri esențiali ai ordinii internaționale contemporane. Această paletă tematică reflectă, de fapt, o trăsătură definitorie a proiectului EUREIS: de a explica integrarea europeană printr-un set coerent de abordări, reguli, politici și practici instituționale ale UE, orientate spre stabilitate, drepturi, dezvoltare și reziliență.

Din perspectivă editorială, culegerea își propune să servească drept resursă pentru studenți, cercetători și practicieni interesați de dinamica relațiilor internaționale și de rolul Uniunii Europene ca actor internațional. Totodată, volumul consemnează un rezultat important al activităților academice: cultivarea unei comunități de învățare și cercetare, în care tinerii autori își exersează abordarea științifică, utilizarea surselor, construcția argumentului și prezentarea publică - competențe indispensabile într-o cultură universitară solidă.

Mulțumim tuturor participanților pentru implicare, seriozitate și spirit academic. Exprimăm recunoștință oaspeților de onoare (Victor JUC, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, membru al proiectului Catedra Jean Monnet EUREIS, director al Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, membru corespondent al Academiei de Științe al Moldovei, Tatiana MIHAILOV, Prodecan al facultății Drept, doctor în drept, lector universitar, Claudia Melinte, coordonator al Oficiului Național Erasmus+ în Republica Moldova, Rodica Crudu, secretar de stat al Guvernului Republicii Moldova, doctor în științe economice, conferențiar universitar, Daniela Morari, Ambasador, Șef al Misiunii Republicii Moldova pe lângă Uniunea Europeană, Iulian Groza, Director Executiv al Institutului de Politici și Reforme Europene, Marius Văcărelu, doctor, lector universitar, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, București, România), pentru disponibilitatea de a dialoga cu comunitatea universitară și de a susține, prin prezență și idei, misiunea formativă a universității. Încheiem cu speranța că textele reunite aici vor stimula reflecția critică și vor încuraja noi cercetări asupra rolului UE în soluționarea problemelor globale și asupra locului Republicii Moldova în transformările europene contemporane.

Chișinău, 2025

Coordonator științific al proiectului
Catedra Jean Monnet EUREIS

Liliana BENIUC,
dr., conf. univ.

ARHITECTURA INSTITUȚIONALĂ ȘI MECANISMELE OPERAȚIONALE ALE POLITICII EXTERNE A UE: COMPETENȚE, PROCESE DECIZIONALE ȘIGUVERNANTA MULTI-NIVEL

THE INSTITUTIONAL ARCHITECTURE AND OPERATIONAL MECHANISMS OF EU FOREIGN POLICY: COMPETENCES, DECISION-MAKING PROCESSES, AND MULTI-LEVEL GOVERNANCE

Cătălina TALPĂ
Universitatea de Stat din Moldova,
e-mail: *catalinatalpa5@gmail.com*
ORCID: 0009-0004-3761-7781

CZU 327:061.1 EU

Rezumat. Articolul investighează transformarea politicii externe a Uniunii Europene (UE) dintr-un proiect inițial economic într-o arhitectură politico-juridică multi-nivel, capabilă să gestioneze crize și să proiecteze valori la scară globală. Bazat pe analiza normativă a tratatelor de la Roma (1957) la Lisabona (2009), pe jurisprudența Curții de Justiție a UE și pe literatura specializată, studiul utilizează metode comparative, sistemice și de exegeză juridică pentru a explica extinderea competențelor externe. Rezultatele evidențiază rolurile complementare ale instituțiilor: Consiliul European trasează orientarea strategică; Consiliul UE mediază interesele naționale prin vot cu dublă majoritate; Comisia garantează inițiativa legislativă și supravegherea executivă; Parlamentul adaugă legitimitate democratică; Curtea asigură supremația juridică; SEAE conferă dimensiunea diplomatic-operațională. Deși această guvernanță multi-nivel a consolidat coerența externă, studiul semnalează limitele impuse de divergențele statelor membre și ascensiunea curentelor eurosceptice. Concluzia subliniază că eficiența viitoare a UE ca actor global depinde de menținerea unui echilibru între integrarea supranațională și legitimitatea interguvernamentală, de întărirea capacităților SEAE și de o comunicare strategică orientată spre cetățeni, esențială pentru susținerea sprijinului public într-un mediu internațional tot mai fragmentat. Articolul este elaborat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU’s role in the emerging international system” (EUREIS), nr. 101126798.

Cuvinte-cheie: *politica externă a UE, arhitectura instituțională, mecanisme operaționale, procese decizionale, guvernanță multi-nivel, tratate europene*

JEL: F53, F55, K33

Summary This article traces the evolution of the European Union’s (EU) foreign policy from its economic origins to a multi-layered political and legal architecture able to manage crises and project values worldwide. Drawing on a normative analysis of the founding treaties—from Rome (1957) to Lisbon (2009)—relevant case law of the Court

of Justice of the EU, and a systematic review of scholarly literature, the study combines comparative, systemic and legal-exegetic methods to elucidate the progressive expansion of external competences. Findings highlight the complementary roles of the main institutions: the European Council provides strategic direction; the Council of the EU balances national interests via double-majority voting; the Commission ensures legislative initiative and executive oversight; the European Parliament supplies democratic legitimacy; the Court safeguards legal supremacy; while the European External Action Service (EEAS) delivers the diplomatic and operational dimension. Although this multi-level governance has enhanced external coherence, persistent divergences among member states and the rise of Eurosceptic forces still constrain unified action. The article concludes that the EU's future effectiveness as a global actor hinges on sustaining a delicate balance between supranational integration and intergovernmental legitimacy, strengthening EEAS capabilities, and deploying citizen-centred strategic communication in an increasingly fragmented international environment. The article has been prepared within the framework of the implementation of the Jean Monnet Chair project "EU's Role in the Emerging International System" (EUREIS), No. 101126798.

Key-words: *EU foreign policy, institutional architecture, operational mechanism, decision making process, multi-level governance, European treaties.*

JEL: F53, F55, K33

Introducere. Politica externă a Uniunii Europene reprezintă un domeniu complex, situat la confluența dintre aspirațiile naționale ale statelor membre și imperativele impuse de provocările sistemului internațional contemporan. Nefiind o proiecție a politicilor interne, politica externă europeană reflectă o construcție instituțională distinctă, articulată prin mecanisme de guvernanță multi-nivel și coordonare interinstituțională. În calitatea sa de actor al relațiilor internaționale sui generis, UE se fundamentează pe un set de principii și valori comune, care facilitează articularea unei acțiuni externe coerente, în pofida diversității de interese naționale. Instituțiile europene cu atribuții în domeniul politicii externe, precum Comisia Europeană, Consiliul Uniunii Europene și Serviciul European de Acțiune Externă (SEAE), dețin un rol esențial în formularea, coordonarea și implementarea direcțiilor strategice ale acțiunii externe a Uniunii. Acestea sunt mandatate să elaboreze politici și să gestioneze relațiile cu state terțe și organizații internaționale, reflectând astfel obiectivele generale ale Uniunii în materie de pace, securitate, dezvoltare durabilă și promovare a valorilor democratice. Cadrul normativ ce reglementează politica externă a UE este constituit din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE) și Tratatul de funcționare a UE (TFUE), care definesc competențele în domeniul relațiilor internaționale și stabilesc limitele în care acțiunea de politică externă poate fi exercitată. În general, politica externă a UE este rezultatul interacțiunii dinamice dintre cadrul instituțional, voința politică a statelor și constrângerile mediului internațional. Prin urmare, analiza arhitecturii instituționale și a mecanismelor de guvernanță multi-nivel ale politicii

externe a UE devine esențială pentru înțelegerea modului în care Uniunea acționează pe arena internațională și a capacității sale de adaptare la dinamica globală și la provocările emergente. Prezentul articol își propune să investigheze aceste dimensiuni într-o manieră aprofundată, evidențiind importanța politicii externe coerente, eficiente și adaptabile în actual context internațional marcat de fragmentare, competiție strategică și multiple crize.

Materiale și metode. Fundamentul empiric al cercetării este constituit din surse primare și secundare. Pe de o parte, au fost analizate tratatele fondatoare ale UE – începând cu Tratatul de la Maastricht (1992) până la Tratatul de la Lisabona (2007) – inclusiv deciziile relevante ale Curții de Justiție a UE. Aceste documente juridice creează cadrul normativ indispensabil pentru delimitarea competențelor externe ale UE. Pe de altă parte, literatura de specialitate a fost sistematizată reieșind din contribuțiile teoretice și analitice ale unor autori consacrați (Christopher Hill, Michael Smith, Stephan Keukeleire ș.a.), pentru a prezenta evoluția dezbaterilor academice privind guvernanța multi-nivel și capacitatea Uniunii de a acționa ca actor internațional. Metodologic, articolul se sprijină pe patru metode complementare: *Analiza normativă* a tratatelor, actelor de politică externă și a jurisprudenței CJUE a permis identificarea progresivă a extinderii competențelor instituționale în materie de relații externe. *Metoda comparativă* a fost a fost utilizată pentru a evidenția diferențele de distribuire a competențelor înainte și după marile reforme ale tratatelor de la Maastricht, Amsterdam, Lisabona, precum și pentru a contrasta modele decizionale în diferite crize (de la conflictul din Balcanii de Vest la războiul din Ucraina). *Analiza sistemică* a facilitat explorarea interdependențelor dintre nivelul național și cel supranațional, demonstrând modul în care interesele statelor membre, se filtrează prin mecanismele instituționale europene. *Interpretarea juridică* este bazată pe exegeza textelor tratatelor și pe analiza practicii contencioase, care a clarificat limitele și potențialul juridic al acțiunii externe.

Rezultate și discuții. Începând cu *Tratatul de la Roma din 1957*, care a instituit *Comunitatea Economică Europeană (CEE)*, statele europene au inițiat un proces de cooperare aprofundată ce a depășit treptat dimensiunea strict economică, antrenând totodată convergențe politice semnificative. Consolidarea integrării europene după încheierea Războiului Rece, când UE și-a extins sfera de influență asupra statelor exsocialiste din Europa Centrală și de Est, integrându-le în structurile sale. Tratatul de la Maastricht (1992) a consacrat Politica Externă și de Securitate Comună (PESC), iar Tratatul de la Amsterdam (1999) și, ulterior, Tratatul de la Lisabona (semnat în 2007 și intrat în vigoare în 2009) au întărit competențele instituțiilor europene în domeniile diplomatic și de securitate, creând premisele pentru Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC). În această configurație, Uniunea s-a angajat să promoveze

stabilitatea și pacea în vecinătatea sa extinsă, adoptând o abordare fundamentată pe valori democratice, protecția drepturilor omului și dezvoltarea durabilă.

Tratatul de la Roma, semnat la 25 martie 1957 și intrat în vigoare la 1 ianuarie 1958, a marcat un adevărat punct de cotitură în istoria integrării europene. Prin crearea CEE și a Euratom, statele fondatoare au dorit nu doar eliminarea barierelor comerciale, ci și armonizarea progresivă a politicilor economice, plasând cooperarea economică în centrul unui proiect cu vocație politică și socială mai largă. Tratatul CEE a introdus principiile fundamentale ale cooperării europene, cum ar fi libera circulație a bunurilor, serviciilor, capitalurilor și persoanelor, promovând creșterea economică, stabilitatea și coeziunea [1, p.14]. Articolul 2 din Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene trasează cu claritate misiunea fondatoare a noii entități: „prin instituirea unei piețe comune și apropierea progresivă a politicilor economice ale statelor membre, Comunitatea urmărește să stimuleze un dezvoltare armonioasă a activităților economice pe întreg teritoriul său. Această dezvoltare trebuie să se caracterizeze printr-o expansiune continuă și echilibrată, capabilă să consolideze stabilitatea economică și socială" [2]. În același timp, tratatul fixează obiectivul unei ridicări accelerate a nivelului de trai, semnalând ambiția de a distribui rapid beneficiile integrării în rândul cetățenilor. Nu în ultimul rând, Tratatul CEE consacră imperativul întăririi relațiilor dintre statele membre, subliniind vocația politică a proiectului: edificarea unei uniuni tot mai strânse, în care integrarea economică devine vehiculul coeziunii și solidarității europene.

Pentru atingerea obiectivelor sale, Tratatul CEE a prevăzut armonizarea politicilor economice și lansarea unor politici sectoriale comune – agricole, de transport și comerciale –, depășind astfel abordarea limitată a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului și oferind un cadru juridic general de dezvoltare instituțională și economică a Comunității [3, p.8]. În timp ce obiectivele de rang înalt nu generează obligații juridice directe, Curtea de Justiție a Comunității Europene (CJCE) a subliniat că ele ghidează interpretarea dreptului comunitar [4]. Consolidarea dimensiunii juridice a fost decisivă. În celebra hotărâre din 15 iulie 1964, cauza *Costa c. Enel* [5], CJCE a consacrat supremația dreptului comunitar, arătând că tratatul a creat o ordine juridică proprie, care nu poate fi subminată de norme interne fără a periclita temelia Comunității. Un an mai târziu, în anul 1965, în cauza Van Gend en Loos (C-26/62, 15 februarie 1965) [6], CJCE a recunoscut că efectul direct al unor dispoziții din Tratatul CEE este mai mult decât un simplu acord internațional, reprezentând o sursă de drept autonomă, care conferă drepturi justițiabililor comunitari autonome, ceea ce evidențiază caracterul *sui generis* al construcției europene.

Procesul integrării europene a cunoscut o nouă dinamică prin *Actul Unic European* (1987), care a relansat piața internă și a pregătit terenul pentru Tratatul privind

Uniunea Europeană, semnat la Maastricht în 1992 și intrat în vigoare la 1 noiembrie 1993. Prin această susținută evoluție legislativ-instituțională, proiectul inițiat la Roma s-a transformat într-un cadru politic și juridic complex, orientat spre promovarea stabilității, a prosperității și a solidarității între statele europene, dar și spre consolidarea influenței lor colective pe arena internațională.

Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE) a introdus o arhitectură inedită, structurată pe *trei piloni interdependenți*. Primul pilon a reunit Comunitățile Europene – fosta Comunitate Economică Europeană (redenumită Comunitatea Europeană), EURATOM şi, până la expirarea sa (2002), CECO – menținând logica supranațională consacrată [7, p. 24]. Al doilea pilon, dedicat Politicii Externe şi de Securitate Comune (PESC), a transformat vechea cooperare politică într-un cadru interguvernamental de acțiune externă. Al treilea pilon a vizat Cooperarea în domeniul Justiției şi Afacerilor Interne (JAI), instituind instrumente comune în materie de azil, imigrație şi cooperare judiciar-penală. Pe lângă această tripartiție, TUE a realizat *trei inovații decisive*: a instituit (1) *cetățenia Uniunii*, conferind tuturor europenilor drepturi politice și de liberă circulație; (2) *a lansat Uniunea Economică şi Monetară*, proiectată să culmineze cu moneda unică și o politică monetară comună; și (3) a *schițat o veritabilă uniune politică*, incluzând o politică externă și de securitate comună, consolidând prerogativele Parlamentului European și deschizând calea unei cooperări juridice aprofundate [8, p. 167-168].

Reformele instituționale au fost accelerate prin Tratatul de la Amsterdam (semnat 1997, în vigoare 1999). Tratatul de la Amsterdam a intensificat legitimitatea democratică extinzând codecizia și votul cu majoritate calificată, a integrat *acquis-ul Schengen* şi a transferat în pilonul comunitar domenii esențiale din JAI, în timp ce cooperarea polițienească şi penală a rămas interguvernamentală [7, p. 48]. Tratatul de la Amsterdam a creat funcția de *Înalt Reprezentant pentru PESC*, a extins competențele Curții de Justiție a Uniunii Europene şi a introdus *cooperarea consolidată*, oferind statelor dispuse posibilitatea de a avansa mai rapid într-o integrare diferențiată. Astfel, de la Tratatul de la Maastricht la Tratatul de la Amsterdam, Uniunea Europeană a trecut de la un proiect preponderent economic la un cadru politico-juridic complex, bazat pe echilibrul dintre dimensiunea supranațională a primului pilon și logica interguvernamentală a celorlalți doi, în același timp consolidând cetățenia, legitimitatea democratică şi capacitatea de acțiune externă a UE.

Parlamentul European: evoluție instituțională, mecanisme electorale și competențe. De la statutul modest de „Adunare” prevăzut în tratatele fondatoare, instituția reprezentativă a Comunităților Europene a fost redenumită în anul 1962 în „*Parlamentul European*”, titulatură pe care Actul Unic European a consacrat-o juridic prin articolul 3 [9]. În peste șapte decenii de integrare europeană, Parlamentul

European a trecut de la un rol eminamente consultativ la poziția de veritabil co-legislator și gardian democratic al Uniunii Europene, devenind un pilon indispensabil al arhitecturii instituționale [7, p. 24]. Principiul sufragiului universal direct - prevăzut inițial de Tratatul CECO (1951) și preluat ulterior de tratatele CEE și EURATOM (1957) - s-a materializat prin Actul Consiliului de Miniștri din 20 septembrie 1976, care a introdus reguli electorale minimale: vot unic, scrutin liber, direct și secret, desfășurat într-un interval comun de joi până duminică, cu vârsta minimă de 18 ani [10, art. 1 § 3]. Fiecare stat stabilește data exactă a alegerilor [10, art. 10] și aplică propriul drept intern pentru detaliile procedurale [10, art. 8]. În România, Legea nr. 33/2007 configurează un scrutin de listă pe întreg teritoriul național, tratat ca o singură circumscripție [11].

Mandatul eurodeputaților este de cinci ani și încetează prin demisie, deces sau incompatibilitate; sunt explicit incompatibile funcțiile din guvernele naționale, Comisia Europeană, BCE, Curtea de Justiție a UE și alte organisme ale Uniunii [10, art. 7 § 2]. Statutul de parlamentar conferă privilegii și imunități conforme Protocolului din 1965 [12]: deputații nu pot fi urmăriți penal pentru opinii exprimate în exercițiul mandatului, iar pe durata sesiunilor beneficiază de imunitatea parlamentelor naționale; derogarea este admisă doar în caz de flagrant delict sau după ridicarea imunității de către Parlament [12, art. 9, 6 § 4].

Structura internă reflectă necesitatea unui echilibru politic și administrativ. Biroul reunește președintele, 14 vicepreședinți și 5 chestori (cu vot consultativ). Conferința președinților, formată din președintele Parlamentului și liderii grupurilor politice, coordonează agenda legislativă [7, p.305]. Activitatea tehnică se desfășoară în 20 comisii permanente, completate de comisii temporare și comisii mixte cu parlamentele statelor candidate. Delegațiile interparlamentare mențin dialogul extern. Formarea unui grup politic necesită minimum 25 membri provenind din cel puțin un sfert dintre statele membre [12, art. 20 § 1]. După scrutinul european organizat între 6 – 9 iunie 2024, tabloul politic al legislaturii Parlamentului European din 2024-2029 (720 de mandate) arată astfel: Partidul Popular European (creștin-democrat) rămâne prima forță, cu 188 de deputați; urmează Alianța Progresistă a Socialiștilor și Democraților cu 136 de mandate. Pe locul al treilea debutează platforma de dreapta Patrioți pentru Europa, care însumează 84 de deputați. În continuare, Conservatorii și Reformiștii Europeni acumulează 78 de locuri, iar centrul liberal, reunit în Reînnoiește Europa, se situează la 77 de mandate. Verzii/Alianța Liberă Europeană scad la 53 de reprezentanți, în timp ce Stânga urcă la 46. Nou-constituita Europa Națiunilor Suverane intră cu 25 de deputați, iar neînscrișii totalizează 33 de mandate [13].

Parlamentul European își împarte activitățile între Luxemburg (Secretariatul General), Bruxelles (lucrările comisiilor) și Strasbourg, unde au loc sesiunile plenare

ordinare; sesiuni suplimentare se pot convoca la Bruxelles. Conform art. 229 TFUE, sesiunea anuală se deschide în a doua zi de marți din martie, iar sesiuni extraordinare pot fi solicitate de majoritatea deputaților, de Consiliu sau de Comisie [14].

În plan funcțional, Parlamentul European exercită astăzi competențe legislative și bugetare pe picior de egalitate cu Consiliul UE [14, art. 14 § 1], aprobă bugetul Uniunii, controlează politic Comisia prin moțiunea de cenzură și avizează acordurile internaționale și aderările [14, art. 217]. De asemenea, confirmă Președintele și colegiul Comisiei Europene, poate invita Comisia să înainteze propuneri legislative, primește petiții, alege Ombudsmanul European [14, art. 228] și poate institui comisii de anchetă [14, art. 226]. Asistența tehnică este oferită de Comitetul Economic și Social și Comitetul Regiunilor. Prin aceste mecanisme, Parlamentul European s-a transformat într-o veritabilă întruchipare a legitimității democratice a Uniunii, asigurând nu doar reprezentarea cetățenilor, ci și un control efectiv asupra procesului decizional al UE.

Consiliul European. Instituționalizarea Consiliului European, consacrată normativ prin Tratatul de la Lisabona - care a amendat Tratatul privind Uniunea Europeană - marchează un moment de maturizare a sistemului decizional al Uniunii. Articolul 15 TUE precizează că organul este compus din șefii de stat sau de guvern ai statelor membre, președintele său, președintele Comisiei și, cu drept de participare, Înaltul Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate [14, art. 15]. Față de Consiliul Uniunii Europene (forum legislativ în care se întâlnesc miniștrii naționali), Consiliul European nu exercită atribuții normative directe; menirea sa este de a imprima „impulsurile necesare dezvoltării Uniunii" și de a stabili liniile directoare și prioritățile politice generale ale acesteia [14, art. 15]. Președintele Consiliului European este ales de membrii instituției cu majoritate calificată pentru un mandat de doi ani și jumătate, reînnoibil o singură dată [14, art. 15 alin. 5]. În eventualitatea unei culpe grave sau a incapacității de exercitare a funcției, mandatul poate fi revocat anticipat. Portofoliul președintelui este complex: el convoacă și prezidează reuniunile, garantează pregătirea și continuitatea lucrărilor, facilitează formarea consensului, raportează Parlamentului European după fiecare sesiune și reprezintă extern Uniunea pe dimensiunea politicii externe și de securitate—fără a aduce atingere competențelor Înaltului Reprezentant [14, art. 15]. Prin aceste dispoziții, Consiliul European se afirmă drept instanța supremă de orientare politică, articulând voințele naționale la nivelul strategic al Uniunii și conferind unitate acțiunii externe, fără a se substitui funcției legislative clasice exercitate de Parlament și Consiliul Uniunii Europene.

Consiliul Uniunii Europene (numit „Consiliul") este instituția legislativă și decizională a Uniunii. Creat prin tratatele fondatoare ale Comunităților Europene și

redenumită succesiv, Consiliul UE poartă titulatura actuală de la 1 decembrie 2009, odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona. Conform art. 16 § 2 TUE, Consiliul reunește „câte un reprezentant la nivel ministerial al fiecărui stat membru, împuternicit să angajeze guvernul respectiv și să exercite dreptul de vot” [14]. Configurația sa este însă variabilă: miniștrii prezenți se schimbă în funcție de dosarele aflate pe agendă – de la afaceri externe ori agricultură, la finanțe sau transporturi. Dintre aceste formațiuni tematice, Consiliul Afaceri Generale și Consiliul Afaceri Externe dețin un rol transversal, asigurând pregătirea reuniunilor Consiliului European și supravegherea implementării deciziilor asumate la nivel înalt [14, art. 16 TUE]. Voturile adoptate asupra actelor legislative sunt exprimate în ședință publică, conferind transparență procesului deliberativ [14, art. 16 § 8]. Regimul de funcționare al Consiliului se întemeiază, pe de o parte, pe dispozițiile tratatelor primare ale Uniunii, iar, pe de altă parte, pe propriul său Regulament de procedură adoptat prin Decizia 2004/338/CE, Euratom [15]. Conducerea instituției – cu excepția formatului Afaceri Externe, gestionat de Înaltul Reprezentant – se exercită prin rotația unui *triou* de state membre pe parcursul a 18 luni: fiecare stat preia președinția efectivă pentru câte șase luni, beneficiind de sprijinul celorlalte două partenere din trio ă14, art. 16 § 9, Declarația nr. 9 anexată tratatului]. În ceea ce privește mecanismele de vot, Consiliul dispune de trei modalități distincte: 1) *majoritatea simplă*, utilizată rar și doar pentru aspecte strict procedurale; 2) *majoritatea calificată*, modalitatea uzuală de adoptare, căreia, începând cu 1 noiembrie 2014, i se aplică regula „*dublei majorități*”: cel puțin 55 % dintre statele membre (minimum 15), reprezentând împreună minimum 65 % din populația Uniunii [14, art. 238 §§ 2–3]; *unanimitatea*, rezervată domeniilor sensibile – precum politica externă, fiscalitatea sau extinderea Uniunii – și care păstrează dreptul fiecărui stat de a formula veto [14, art. 238 § 4]. Prin această arhitectură procedurală și prin rotația prezidențială, Consiliul îmbină eficiența decizională cu echilibrul interguvernamental, asigurând totodată transparență și reprezentativitate în procesul legislativ european.

Activitatea zilnică a Consiliului este susținută de un Secretariat General condus de un secretar general ce participă la reuniuni, contrasemnează procese-verbale și coordonează suportul logistic [15, art. 23 § 3]. Coordonarea tehnică între capitale și Bruxelles revine Comitetului Reprezentanților Permanenți (Coreper), alcătuit din ambasadorii statelor membre; acesta pregătește dosarele, armonizează pozițiile naționale și asigură coerența politicilor [15, art. 19 § 1, 7]. În jurul nucleului Coreper gravitează o serie de organisme specializate, precum Comitetul Special pentru Agricultură, Comitetul pentru Vize, Comitetul Economic și Social sau Comitetul Regiunilor, fiecare oferind expertiză sectorială. În cadrul procedurii legislative ordinare, Consiliul exercită – alături de Parlamentul European – funcțiile legislativă

și bugetară [14, art. 16], adoptând regulamente, directive și decizii cu aplicabilitate directă sau indirectă în dreptul intern. Instituția fixează totodată liniile mari de politică publică, supraveghează coordonarea economică și socială, iar, în virtutea art. 243 TFUE, stabilește regimul remunerațiilor și pensiilor demnitarilor europeni de rang înalt (președintele Consiliului European, președintele Comisiei, Înaltul Reprezentant ș.a.). În sfera Uniunii Economice și Monetare și a guvernanței zonei euro, Consiliul UE joacă un rol central în aprobarea recomandărilor privind convergența bugetară, disciplina fiscală și mecanismele de stabilitate financiară. Prin această combinație de flexibilitate politică (format ministerial variabil), mecanisme de vot adaptate sensibilității dosarelor și dispozitiv administrativ robust, Consiliul Uniunii Europene se confirmă drept organul de interfață între logica națională a guvernelor și logica supranațională a integrării, conferind procesului legislativ o dimensiune de legitimitate interguvernamentală fără de care deciziile comune ar fi lipsite de ancorare în realitățile politice ale statelor membre.

Comisia Europeană se afirmă ca una dintre instituțiile centrale ale Uniunii Europene, având misiunea de a reprezenta și apăra interesul general al Uniunii. Înființată încă din primele tratate comunitare, Comisia și-a extins treptat competențele, dobândind un rol esențial în formularea politicilor europene, în supravegherea aplicării dreptului unional și în reprezentarea externă a Uniunii. Odată cu extinderea Uniunii la 25 de state membre în 2004, numărul comisarilor europeni a crescut la 30, fiecare dintre cele zece state nou-aderente desemnând câte un comisar. Într-o primă etapă, aceștia nu au beneficiat de portofolii proprii, ci au fost asociați temporar – pentru o perioadă de șase luni – activității comisarilor în exercițiu, participând însă cu drept de vot la procesul decizional. Începând cu 1 noiembrie 2004, Comisia a fost compusă din câte un membru pentru fiecare stat membru al Uniunii. Ulterior, aderarea României și Bulgariei, la 1 ianuarie 2007, a ridicat numărul comisarilor la 27. Fiecărui comisar i-a fost atribuit un portofoliu specific, corespunzător unui domeniu de politică, pe care îl gestionează prin intermediul unui directorat general. În cadrul mandatului 2010–2014, stabilit prin Decizia Consiliului European 2010/80/UE din 9 februarie 2010 [16], Comisia a fost prezidată de José Manuel Barroso. Potrivit art. 17 alin. (4) din Tratatul privind Uniunea Europeană [17], Comisia constituită în perioada dintre intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona și 31 octombrie 2014 a fost alcătuită din câte un membru din fiecare stat membru, inclusiv președintele și Înaltul Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate – care deține și calitatea de vicepreședinte al Comisiei. Conform art. 17 alin. (5) TUE, începând cu 1 noiembrie 2014, Comisia ar trebui să fie compusă dintr-un număr de membri egal cu două treimi din statele membre, selectați pe baza unui sistem de rotație echitabil, care să reflecte echilibrul geografic și demografic al Uniunii [17]. Acest sistem de rotație

este stabilit de Consiliul European, cu unanimitate, în temeiul art. 244 TFUE [14]. Numirea membrilor Comisiei presupune respectarea unor criterii de profesionalism, integritate și angajament față de valorile europene [17, art. 17]. Comisarii trebuie să își exercite mandatul în mod independent, fără a accepta instrucțiuni din partea guvernelor naționale sau a altor autorități. Această exigență a neutralității este dublată de obligația statelor membre de a respecta independența instituțională a comisarilor. Potrivit art. 17 alin. (7) TUE, președintele Comisiei este propus de Consiliul European, ținând cont de rezultatele alegerilor pentru Parlamentul European, și este ales de acesta din urmă cu majoritate absolută [17]. Restul comisarilor sunt desemnați de statele membre în urma consultărilor cu președintele ales, iar Comisia, în ansamblu, este aprobată de Parlamentul European și numită de Consiliul European. Mandatul Comisiei este de 5 ani și poate înceta prin expirare, prin adoptarea unei moțiuni de cenzură de către Parlamentul European, prin demisie, deces sau revocare, în cazul constatării unei abateri grave, de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene [14, art. 246 și 247]. În caz de vacanță de post, locul comisarului este ocupat de un cetățean al aceluiași stat pentru restul duratei mandatului [14, art. 246].

Activitatea Comisiei este guvernată de principiul colegialității, potrivit căruia deciziile sunt luate în comun de membrii instituției. Art. 250 TFUE prevede că hotărârile se adoptă cu majoritatea simplă a membrilor. Președintele Comisiei stabilește orientările generale de politică, structura internă și distribuția portofoliilor între comisari [14, art. 17 alin. 6]. Comisia se reunește în mod obișnuit o dată pe săptămână, de regulă în ziua de miercuri. Ordinea de zi este stabilită de președinte, însă fiecare membru are dreptul de a solicita includerea unor subiecte sau amânarea dezbaterii acestora. Ședințele se desfășoară cu ușile închise, iar conținutul deliberărilor este confidențial. Fiecare comisar este sprijinit în activitate de un cabinet propriu, iar sprijinul administrativ este asigurat de Direcțiile Generale și serviciile specializate (audit, juridic, tehnologie informațională etc.). În ceea ce privește rolul său funcțional, Comisia este responsabilă de promovarea interesului general al Uniunii, de aplicarea tratatelor și de supravegherea implementării legislației europene de către statele membre [14, art. 17 alin. 1]. Ea deține dreptul exclusiv de inițiativă legislativă, gestionează bugetul Uniunii, coordonează programele europene și supraveghează aplicarea dreptului unional, putând sesiza Curtea de Justiție în caz de încălcare. Comisia are, de asemenea, o funcție executivă și reprezintă Uniunea pe plan extern, cu excepția politicii externe și de securitate comună. Din punct de vedere politic, Comisia răspunde în fața Parlamentului European, care poate adopta o moțiune de cenzură [14, art. 17 alin. 8]. În eventualitatea unei asemenea moțiuni adoptate, întregul colegiu trebuie să demisioneze, inclusiv Înaltul Reprezentant. Comisia își reglementează activitatea printr-un Regulament de procedură propriu [14, art. 249] și are obligația

de a publica anual un raport general privind activitatea Uniunii [14, art. 249 alin. 2]. Această responsabilitate de raportare contribuie la asigurarea transparenței și la consolidarea răspunderii instituționale în cadrul guvernanței europene.

Curtea de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) reprezintă instanța supremă a ordinii juridice a Uniunii, asigurând interpretarea uniformă și aplicarea corectă a tratatelor. În conformitate cu articolul 19 alineatul (1) TUE, instituția se compune din trei niveluri jurisdicționale: Curtea de Justiție, Tribunalul și, la nevoie, tribunale specializate instituite pentru domenii particulare [17]. Curtea de Justiție este formată din douăzeci și șapte de judecători și opt avocați generali, numiți de guvernele statelor membre de comun acord, pentru un mandat de șase ani, cu posibilitatea reînnoirii [14, art. 252]. Judecătorii aleg, prin vot secret, un președinte al Curții, mandatul acestuia fiind de trei ani, reînnoibil. Statutul judecătorilor le garantează independența și stabilitatea funcției, iar condițiile de eligibilitate impun garanții de independență, calificare pentru cele mai înalte funcții jurisdicționale, jurământ de imparțialitate și confidențialitate, precum și obligația de a nu deține funcții politice sau administrative și de a-și stabili reședința la Luxemburg. Grefierul, desemnat tot pentru șase ani, gestionează fluxul documentelor, registrele, traducerile și publicarea hotărârilor, asigurând suportul administrativ indispensabil activității jurisdicționale. În materie de organizare, Curtea se pronunță în complete de trei sau cinci judecători, în Marea Cameră (treisprezece judecători) sau în ședință plenară pentru cauzele de importanță excepțională. Deliberările au loc în Camera de Consiliu, sunt secrete, iar hotărârile se pronunță fără opinii separate, subliniind caracterul colegial al deciziei. Competențele Curții includ: controlul legalității actelor Uniunii (acțiunea în anulare, excepția de nelegalitate), interpretarea uniformă a dreptului primar și derivat (procedura preliminară), soluționarea litigiilor interstatale sau dintre state și instituțiile UE, acordarea de despăgubiri pentru prejudiciile produse de instituții, exercitarea rolului arbitral în prezența clauzelor compromisorii și emiterea de avize consultative asupra acordurilor internaționale.

Succesor al Tribunalului de Primă Instanță înființat prin Actul Unic European, *Tribunalul* funcționează din 1 septembrie 1989 (Decizia Consiliului din 24 octombrie 1988). Este alcătuit din douăzeci și șapte de judecători aleși pe mandate de șase ani; nu dispune de avocați generali permanenți, însă, în cazuri particulare, unii membri pot fi invitați să prezinte concluzii. Plenul își alege președintele pentru perioade de câte trei ani, iar cauzele sunt judecate în complete de trei sau cinci judecători, excepțional în plen. În temeiul articolului 256 TFUE, Tribunalul soluționează în primă instanță acțiunile directe care nu intră în competența Curții, judecă recursuri împotriva deciziilor tribunalelor specializate, poate răspunde la trimiteri preliminare în domenii specific delegate și se pronunță, în recurs, exclusiv asupra chestiunilor de

drept [14]. În scopul degrevării Tribunalului, Decizia Consiliului 2004/752/CE a instituit Tribunalul Funcției Publice, competent să soluționeze litigiile dintre instituțiile europene și personalul lor [18]. Format din șapte judecători numiți pe mandate de șase ani, tribunalul funcționa în complete de unu, trei sau cinci judecători, cu un președinte ales pe trei ani. Din 2016, competențele sale au fost reintegrate în cadrul Tribunalului, iar instanța specializată a încetat să mai funcționeze. Prin structura sa pe niveluri, competențele repartizate și principiul independenței judiciare, Curtea de Justiție a Uniunii Europene garantează uniformitatea și supremația dreptului unional, asigurând coerența juridică a procesului de integrare europeană și protecția drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii.

Serviciul European de Acțiune Externă (SEAE) a fost instituit conform Tratatului de la Lisabona și lansat în anul 2011. SEAE reprezintă corpul diplomatic al Uniunii Europene, având misiunea de a pune în practică politica externă și de securitate comună (PESC) și de a asigura coerența globală a acțiunii externe a UE. SEAE este condus de Înaltul Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate/Vice-președinte al Comisiei (HR/VP). Din 1 decembrie 2024, această funcție este exercitată de Kaja Kallas, care coordonează instrumentele diplomatice, de securitate și de apărare ale Uniunii. Sub autoritatea HR/VP, secretarul general – în prezent Bélen Martínez Carbonell (în funcție din 1 februarie 2025), care asigură conducerea operațională și buna gestiune administrativ-bugetară a SEAE. Sediul central al SEAE, situat la Bruxelles, include direcții geografice (Asia-Pacific, Africa, Europa și Asia Centrală, Orientul Mijlociu extins, Americi) și direcții tematice (drepturile omului, migrație, dezvoltare, răspuns la crize, management financiar). Expertiza militară este asigurată de Statul-Major Militar al UE, iar planificarea și conducerea misiunilor civile și militare se realizează prin structurile CSDP (Politica de Securitate și Apărare Comună). În virtutea Tratatului de la Lisabona, SEAE administrează un sistem de peste 140 de Delegații ale UE și Reprezentanțe pe lângă organizații internaționale, care asigură reprezentarea politică, economică și publică, precum și programarea cooperării pentru dezvoltare. Delegațiile monitorizează evoluțiile din țările gazdă, dialoghează cu societatea civilă și sporesc vizibilitatea valorilor europene. Sub umbrela politicii de securitate și apărare comună, SEAE conduce planificarea și sprijină implementarea misiunilor și operațiunilor civile sau militare. În 2025 erau desfășurate 17 misiuni CSDP active (11 civile, 6 militare), totalizând aproximativ 5 000 de experți și militari europeni implicați în stabilizarea mediilor fragile [18]. Paralel, Centrul de Răspuns la Crize al SEAE gestionează situații consulare și de securitate ce afectează cetățenii UE în afara granițelor. În calitate de instrumente politice și financiare pentru a realiza PESC, SEAE utilizează (1) reprezentanții speciali ai UE (EUSR) – 9 emisari, care oferă prezență politică activă în regiuni-cheie; (2) emisari

speciali pe dosare tematice (ex. spațiu, neproliferare, Arctica); (3) Serviciul pentru Instrumente de Politică Externă (FPI), responsabil de cheltuielile operaționale și de instrumente, precum Facilitatea Europeană pentru Pace sau Instrumentul pentru Stabilitate și Pace. Documentul programatic al SEAE plasează democrația, drepturile omului și statul de drept în centrul acțiunii diplomatice. În aceeași logică, serviciul își structurează activitatea pe cinci axe: Diplomație, Angajament, Protecție, Incluziune, Parteneriat. SEAE cooperează îndeaproape cu Consiliul UE, Comisia, Parlamentul European și cu ministerele de externe ale statelor membre, oferindu-le o platformă de analiză, schimb de informații și formulare a pozițiilor comune. Această rețea multi-nivelară permite Uniunii Europene să răspundă coerent provocărilor globale, precum conflictele armate, dezinformarea, schimbările climatice, migrația, pandemiile. Prin combinarea unei structuri administrative robuste, a unei rețele diplomatice mondiale și a unor instrumente politico-financiare diversificate, SEAE asigură coerența strategică a acțiunii externe a Uniunii Europene. Într-un climat internațional marcat de competiție geopolitică și crize recurente, serviciul rămâne garantul proiecției valorilor și intereselor europene la scară globală, consolidând profilul Uniunii ca actor normativ și furnizor de securitate.

Concluzii. Politica externă a Uniunii Europene se desprinde ca un proces evolutiv în care logica supranațională și cea interguvernamentală s-au întrepătruns, pentru a răspunde presiunilor istorice şi geopolitice. De la piața comună a Tratatelor de la Roma la arhitectura sofisticată consfințită de Tratatul de la Lisabona, ordinea juridică europeană a căpătat autonomie prin deciziile emblematice Costa c. Enel şi Van Gend en Loos, iar extinderea competențelor externe a fost dublată de clarificarea principiului supremației dreptului unional. Ceea ce a debutat ca un proiect economic s-a transformat, astfel, într-o construcție politico-juridică complexă, orientată spre stabilitate, prosperitate şi solidaritate. Această maturizare instituțională se reflectă într-o repartizare funcțională clară: Consiliul European trasează orientările strategice, Consiliul Uniunii Europene mediază interesele naționale prin mecanisme flexibile de vot, iar Comisia Europeană asigură inițiativa normativă şi supravegherea executivă. Paralel, Parlamentul European, devenit între timp co-legislator deplin, adaugă un strat indispensabil de legitimitate democratică, în timp ce Curtea de Justiție garantează coerența şi uniformitatea interpretării juridice. Peste această arhitectură se suprapune Serviciul European de Acțiune Externă, care, sub coordonarea Înaltului Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate, integrează instrumentele diplomatice, financiare și de securitate într-o rețea globală de peste 140 de delegații. Guvernanța mulți-nivel rezultată din această configurație conferă Uniunii o capacitate apreciabilă de adaptare: procedurile de codecizie și rotația președinției în Consiliul UE previn blocajele, iar cooperarea consolidată permite avansul diferențiat acolo unde

consensul celor douăzeci şi şapte nu este posibil. În acelaşi timp, instituționalizarea SEAE și emergența politicii de securitate şi apărare comună au consolidat profilul global al Uniunii, deși punerea lor în practică rămâne condiționată de convergența intereselor statelor membre. Rămâne totuşi un deficit de coerență externă, amplificat de ascensiunea forțelor eurosceptice şi de competiția Marilor Puteri. În faţa acestui peisaj fragmentat, succesul Uniunii depinde de menținerea echilibrului delicat dintre integrarea supranațională şi legitimitatea interguvernamentală, de consolidarea capacităților operaționale ale SEAE şi de o comunicare strategică mai incisivă către propriii cetățeni. Numai astfel UE îşi poate perpetua vocația de actor normativ şi furnizor de securitate într-o ordine internațională aflată într-o transformare rapidă, marcată de crize recurente şi provocări hibride.

Referințe bibliografice

1. Jean Claude Gautron, *Droit européen*, Dalloz, Paris, 1997.
2. Traité instituant la Communauté Économique Européenne et documents annexes. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:11957E/TXT [Accesat: 01.06.2025].
3. ȚINCA, Ovidiu, *Drept comunitar general*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1999.
4. Judgment of the Court (Second Chamber) of 24 January 1991. Alsthom Atlantique SA v Compagnie de construction mécanique Sulzer SA. Document 61989CJ0339. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61989CJ0339 [Accesat: 01.06.2025].
5. Judgment of the Court of 15 July 1964. Flaminio Costa v E.N.E.L. Document 61964CJ0006. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61964CJ0006 [Accesat: 01.06.2025].
6. 60 years of Van Gend & Loos Direct effect of EU law and a 'new legal order'. Disponibil: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/739326/EPRS_BRI(2023)739326_EN.pdf [Accesat: 02.06.2025].
7. RIDEAU, Joel. *Droit institutionnel de l’Union et des Communautés Européennes.* Paris, 1999.
8. FILIPESCU, Ion P., FUEREA, Augustin. *Drept instituțional comunitar european*. București: Ed. Actami, 2000.
9. Actul Unic European. Document 11986U/TXT În: JO L 169, 29.6.1987, p. 1–28. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:11986U/TXT%20 [Accesat: 03.06.2025].

10. Actul privind alegerea reprezentanților în Adunare prin vot universal direct. În: JO. 8.10.1976. L 278. Disponibil: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/199811/A1_RO.pdf [Accesat: 03.06.2025].
11. Legea nr. 33/2007 privind organizarea și desfășurarea alegerilor pentru Parlamentul European, republicată, cu modificările și completările ulterioare. Disponibil: https://www.roaep.ro/legislatie/wp-content/uploads/2019/04/Legea-nr-33.pdf [Accesat: 03.06.2025]
12. Protocol din 8 aprilie 1965 privind privilegiile și imunitățile Comunităților Europene. Disponibil: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/32482 [Accesat: 03.06.2025]
13. Rezultatele alegerilor europene din 2024. Disponibil: https://results.elections.europa.eu/ro/ [Accesat: 03.06.2025].
14. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (versiune consolidată). Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_2&format=PDF [Accesat: 03.06.2025].
15. Decizia Consiliului din 15 septembrie 2006 de adoptare a regulamentului de procedură al Consiliului (2006/683/CE, Euratom). Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006D0683 [Accesat: 03.06.2025]
16. Decizia Consiliului European din 9 februarie 2010 de numire a Comisiei Europene (2010/80/UE). Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010D0080&from=EN [Accesat: 03.06.2025]
17. Tratatul privind Uniunea Europeană (versiune consolidată). Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_1&format=PDF [Accesat: 03.06.2025]
18. Decizia Consiliului din 2 noiembrie 2004 de instituire a Tribunalului Funcției Publice al Uniunii Europene. În: JO L 333, 9.11.2004, p. 7-11. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32004D0752 [Accesat: 03.06.2025]
19. About the European External Action Service. Disponibil: https://www.eeas.europa.eu/node/410497_ro [Accesat: 03.06.2025]

EVOLUȚIA INSTITUȚIILOR ȘI A MECANISMELOR UE PENTRU ACȚIUNE EXTERNĂ DE LA TRATATUL DE LA LISABONA LA GLOBAL GATEWAY

THE EVOLUTION OF THE EUROPEAN UNION’S INSTITUTIONS AND EXTERNAL-ACTION MECHANISMS FROM THE TREATY OF LISBON TO THE GLOBAL GATEWAY

Cristian TAȘCU
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: *tascu.cristian2005@gmail.com*

CZU 341.176(4): 341.238

Rezumat: Studiul analizează, dintr-o perspectivă comparativă (2009-2025), legătura cauzală dintre reforma instituțională declanșată de Tratatul de la Lisabona și noile instrumente strategice și financiare ale Uniunii Europene. Pe baza tratatelor consolidate, documentelor programatice (Strategia Globală, NDICI-Global Europe, Global Gateway) și a literaturii de specialitate, cercetarea combină analiza comparativă, sinteza argumentativă și patru studii de caz tematice (Parteneriatul Estic, Balcanii de Vest, Agenda UE-Africa, Global Gateway). Rezultatele arată că funcția dublă Înalt Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate / vicepreședinte al Comisiei Europene și Serviciul European de Acțiune Externă au sporit coerența PESC/PSAC, iar NDICI-Global Europe, integrând EFSD+, a transformat paradigma de finanțare externă prin mobilizarea capitalului privat. Global Gateway se profilează drept vector geo-economic al UE, dar eficiența arhitecturii depinde de sincronizarea proceselor decizionale și de echilibrul dintre condiționalitatea normativă și flexibilitatea geopolitică. Articolul este elaborat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU’s role in the emerging international system” (EUREIS), nr. 101126798.

Cuvinte-cheie: *Tratatul de la Lisabona; SEAE; politică externă europeană; Global Gateway; cooperare internațională; instrumente financiare; parteneriate strategice*

JEL: F53; F55; F35; O19

Abstract: This article offers a comparative assessment (2009-2025) of the causal nexus between the Lisbon-driven institutional overhaul and the European Union’s new strategic and financial toolbox. Drawing on primary legal texts, flagship strategies (EUGS, NDICI-Global Europe, Global Gateway) and secondary scholarship, the study triangulates comparative analysis, argumentative synthesis and four contextual case studies (Eastern Partnership, Western Balkans, EU–Africa Agenda, Global Gateway). Findings indicate that the dual High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy / Vice-President of the European Commission role and the European External Action Service have strengthened CFSP/CSDP coherence, while NDICI-Global Europe, via EFSD+, shifted external funding from pure grants to leveraged investment. Global Gateway emerges as the EU’s geo-econo-

mic arm; yet its long-term effectiveness hinges on faster decision-making, and on balancing normative conditionality with geopolitical flexibility. The article has been prepared within the framework of the implementation of the Jean Monnet Chair project “EU’s Role in the Emerging International System” (EUREIS), No. 101126798.

Keywords: *Treaty of Lisbon; European External Action Service; EU foreign policy; Global Gateway; international cooperation; financial instruments; strategic partnerships*

JEL: F53; F55; F35; O19

Introducere. Tratatul de la Lisabona, intrat în vigoare la 1 decembrie 2009, a marcat o reformă profundă a arhitecturii de politică externă a Uniunii Europene (UE). Scopul declarat al Tratatului de la Lisabona a fost „*crearea unui cadru mai coerent, eficient și vizibil al Uniunii în lume*” [1], răspunzând deficitului de coerență revelat de crizele din Balcanii de Vest și de diviziunile transatlantice din 2003. Un aspectul central al reformei instituționale a UE îl constituie introducerea funcției de Înalt Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politică de securitate (HR/VP), care cumulează prerogativele de președinte al Consiliului Afaceri Externe cu cele de vicepreședinte al Comisiei Europene. Această dublă legitimitate, sprijinită administrativ de Serviciul European de Acțiune Externă (SEAE), a creat o punte între logica interguvernamentală și cea supranațională. În paralel, Consiliul European a obținut un președinte ales pentru 2,5 ani, destinat să ofere continuitate strategică, în timp ce Parlamentul European a câștigat dreptul de aviz pentru acordurile internaționale cu impact sistemic. Prin conferirea personalității juridice unice, UE și-a depășit statutul de „*entitate complexă*”, putând semna tratate internaționale și adera la organizații internaționale fără proceduri paralele la nivelul Uniunii și al PESC. Această schimbare a ușurat ratificarea Acordului de la Paris (2015) și a permis UE să devină parte la Convenția de la Istanbul (2023), sporindu-i vizibilitatea juridică și diplomatică.

Reforma Lisabona a fost dublată de o raționalizare a instrumentelor financiare externe: *Instrumentul European de Vecinătate*, *Instrumentul pentru Cooperare și Dezvoltare* au fost treptat integrate în Instrumentul de Vecinătate, Dezvoltare și Cooperare Internațională – Europa Globală (2021). Această convergență financiară a susținut: (1) *Strategia Globală de Politică Externă și de Securitate* (2016), care a introdus conceptul de „*reziliență*” ca pivot al acțiunii externe; (2) *Parteneriatul Estic* (2009) și *Pachetul de Extindere pentru Balcanii de Vest (2018),* vizând stabilizarea vecinătății estice și sud-estice; (3) *Agenda UE–Africa actualizată* (2020), cu accent pe tranziția verde, transformarea digitală și securitatea. Apogeul acestei evoluții a fost lansarea *Global Gateway* (2021), un mecanism de investiții orientat spre infrastructură durabilă, perceput ca răspuns european la inițiativa chineză „*Centura și Drumul*”.

Materiale și metode. Întemeiat pe constatarea că literatura post-Lisabona abordează, în linii generale, doar parțial relația dintre reformele instituționale și

noile instrumente strategice ale UE, studiul de față propune o *analiză sintetică* și longitudinală a evoluției arhitecturii externe a Uniunii în intervalul 2009-2025. Obiectivul principal este de a evidenția legătura cauzală dintre transformările instituționale generate de Tratatul de la Lisabona și implementarea lor prin mecanisme și strategii, precum *NDICI-Global Europe* și *Global Gateway*. Pentru a cerceta în profunzime dinamica instituțională și strategică a UE în perioada 2009-2025, analiza s-a întemeiat pe un suport bibliografic structurat în două mari categorii. *În primul rând*, sursele primare au inclus versiunile consolidate ale Tratatului privind Uniunea Europeană (TUE) și ale Tratatului privind Funcționarea Uniunii Europene (TFUE), precum și documentele programatice, care au marcat evoluția acțiunii de politică externă a UE: *Strategia Globală de Politică Externă și de Securitate* din 2016, *Comunicarea Comisiei Europene referitoare la inițiativa Global Gateway* din 2021, cadrele revizuite ale politicii europene de vecinătate și fișele tehnice ale noilor instrumente financiare – *NDICI-Global Europe* și *EFSD+*. Acestora li s-au adăugat rapoartele și notele informative publicate de Comisia Europeană, SEAE, Consiliul UE și Parlamentul European, documente indispensabile pentru înțelegerea mecanismelor decizionale și bugetare. *În al doilea rând*, sursele secundare au constat din literatura academică dedicată rolului Înaltului Reprezentant/vicepreședinte al Comisiei, funcționării SEAE, eficienței instrumentelor financiare externe și dezvoltării parteneriatelor strategice. Acest fond bibliografic a fost completat de analizele realizate de think-tank-uri specializate – European Policy Centre, Carnegie Europe, ECDPM – care oferă perspective geopolitice actualizate asupra poziționării globale a Uniunii.

Metodologic, cercetarea a combinat trei tehnici calitative complementare. *Analiza comparativă* a permis urmărirea reformării instituționale și a extinderii competențelor de la configurația pre-Lisabona la arhitectura actuală, punând în paralel tranziția de la instrumente disparate (IPA, ENPI) la structuri integrate, precum NDICI și EFSD+. *Sinteza argumentativă* a integrat datele juridice, politice și instituționale, reconstruind logica interacțiunii dintre Consiliul European, Consiliul Afaceri Externe, Comisia Europeană, Parlamentul European și SEAE în procesul decizional aferent PESC și politicii de cooperare pentru dezvoltare. În fine, *studiul de caz contextual* a examinat patru dosare emblematice – Parteneriatul Estic, extinderea în Balcanii de Vest, Agenda UE–Africa și inițiativa Global Gateway/Team Europe – pentru a evidenția, simultan, continuitatea conceptuală și adaptările operaționale ale Uniunii. Prin această metodologie, cercetarea permite o înțelegere nuanțată a modului în care UE și-a consolidat arhitectura instituțională de politică externă și a extins capacitatea de proiecție strategică în plan global, dincolo de dimensiunea pur normativă. Totodată, oferă o bază empirică și teoretică solidă, pentru a evalua

impactul cumulativ al acestor transformări asupra coerenței, eficienței și vizibilității UE pe arena internațională.

Rezultate și discuții. Intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona (2007) a declanșat o reconfigurare instituțională a UE, menită să reducă deficitul de coerență a politicii externe a Uniunii și să intensifice vizibilitatea sa la nivel global. Tratatul de la Lisabona a consolidate capacitatea UE de a formula și implementa o politică externă coerentă. În centrul acestor reforme s-a aflat instituirea funcției de Înalt Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate (ÎR/VP), o poziție, care cumulează atribuțiile unui actor interguvernamental – în cadrul Consiliului UE – și ale vice-președintelui – în cadrul Comisiei Europene. Această combinație unică de competențe a permis, teoretic, o mai bună coordonare între politicile externe ale statelor membre și acțiunea externă a instituțiilor europene. ÎR/VP inclusiv exercită rolul de coordonator al activității SEAE, instituționalizat conform Tratatului de la Lisabona, care funcționează ca un veritabil serviciu diplomatic al UE.

Înaltul Reprezentant al Uniunii, fiind responsabil de politica externă și de securitate comună (PESC) și politica de securitate și apărare comună (PSAC) a UE, prezidează Consiliul Afaceri Externe și, în calitate de vicepreședinte al Comisiei Europene, coordonează celelalte dimensiuni ale acțiunii externe a Uniunii. SEAE, creat în anul 2011, sprijină mandatul ÎR/VP și valorifica pe deplin potențialul Tratatului de la Lisabona de a spori coerența acțiunii externe a UE. SEAE asistă, totodată, președintele Consiliului European, președintele Comisiei și Comisia în exercitarea atribuțiilor lor în domeniul relațiilor externe. Contextul politic și economic în care a fost lansat SEAE a fost dificil, din cauza Primăverii Arabe, crizei economice mondiale și tensiunilor din zona euro, care au dominat agenda internațională, iar scena globală a fost în continuă transformare prin apariția unor noi parteneri. La începutul mandatului, Înaltul Reprezentant a fixat trei priorități pentru acțiunea externă a UE în perioada 2011–2012: (1) constituirea unui SEAE operațional; (2) aprofundarea relațiilor cu vecinătatea europeană, în vederea promovării democrației, stabilității și prosperității; (3) construirea unor parteneriate strategice solide cu actorii globali, consacrați sau emergenți [8].

În 2024, Serviciul European de Acțiune Externă (SEAE) și-a concentrat eforturile pe două dosare majore care continuă să amenințe securitatea europeană: războiul de agresiune al Federației Ruse împotriva Ucrainei și conflictul din Orientul Mijlociu. Uniunea Europeană a menținut un sprijin cuprinzător – politic, militar, financiar, diplomatic, umanitar și economic – pentru Ucraina și a semnat, în iunie 2024, angajamente comune de securitate cu Kievul, integrarea în UE reprezentând garanția finală oferită de Uniune. SEAE a continuat să-și consolideze propria capacitate instituțională: a actualizat cadrul de control intern, a adoptat politici anti-hărțuire

și a promovat echilibrul de gen și diversitatea; în mai 2024 a fost lansată oficial Academia Diplomatică a UE, menită să favorizeze o cultură diplomatică europeană comună [9].

SEAE a rămas un promotor al multilateralismului și al ordinii internaționale bazate pe norme. În septembrie 2024, liderii mondiali au adoptat Pactul pentru Viitor, etapă majoră pentru sistemul multilateral; SEAE a coordonat contribuția strategică a Uniunii și dialogul cu partenerii globali. În cadrul G20, serviciul a pledat pentru reformarea guvernanței globale, pentru multilateralism și pentru respectarea drepturilor omului. Democrația și drepturile fundamentale au constituit un filon transversal al acțiunii SEAE. Serviciul a desfășurat 20 de misiuni electorale și a sprijinit reforme democratice în șapte state; a facilitat peste 30 de dialoguri privind drepturile omului și a susținut apărătorii acestora. În materie de responsabilizare, eforturile s-au concentrat pe agresiunea Rusiei contra Ucrainei, susținând Curtea Penală Internațională și avansând inițiativele pentru crearea unui tribunal special privind crima de agresiune. Reziliența și securitatea economică a UE au fost consolidate prin implementarea instrumentelor autonome europene și prin cooperare multilaterală vizând securitatea piețelor financiare și arhitectura fiscală. Relațiile comerciale cu China, Statele Unite și Ucraina au rămas esențiale, iar parteneriatele digitale – de la Global Digital Compact la lansarea de hub-uri digitale în state partenere – au cunoscut o extindere semnificativă. Având deschise peste 140 de delegații și oficii în străinătate, SEAE joacă un rol crucial în reprezentarea unitară a UE în lume. Prin intermediul acestor delegații, UE a reușit să-și afirme tot mai clar prezența externă, să negocieze acorduri internaționale și să coordoneze inițiative de asistență și cooperare.

SEAE a contribuit la abordarea externă a migrației și a sprijinit tranziția verde prin Concluziile Consiliului privind Diplomația Verde și inițiative globale dedicate energiei regenerabile, asigurând coerența cu Pactul Verde European. Aplicarea Planului de Acțiune privind consecințele geopolitice ale războiului Rusiei împotriva Ucrainei a fost continuată, iar inițiativa Global Gateway a identificat proiecte transformatoare în infrastructura digitală, transport, energie, educație și sănătate. Parteneriatul cu Uniunea Africană a fost aprofundat prin implementarea Viziunii comune 2030 și a Pachetului de Investiții Africa-Europa. Acordul Samoa a intrat provizoriu în vigoare, iar Adunarea Parlamentară Comună OACPS-UE s-a reunit pentru prima dată în Angola.

Pe dimensiunea transatlantică, unitatea cu Statele Unite și Canada a rămas solidă, cu reuniuni succesive ale Consiliilor pentru Comerț și Tehnologie și Energie. Acordurile SPA și CETA au fost consolidate, iar negocierile pentru un Parteneriat UE-Canada în domeniul securității și apărării au debutat. În Asia-Pacific, Strategia Indo-Pacific a fost implementată prin al treilea Forum ministerial și prin extinderea

proiectului ESIWA; negocierile ALC cu Thailanda au avansat, iar Acordul de Comerț Digital cu Singapore a fost finalizat. Dialogul cu ASEAN a continuat, iar abordarea UE față de China a fost calibrată pentru a aborda dezechilibrele economice și comerciale și pentru a reafirma preocupările privind drepturile omului. În Europa de Est, sprijinul pentru Ucraina a culminat cu lansarea negocierilor de aderare și semnarea angajamentelor comune de securitate. Republica Moldova a deschis negocierile de aderare și a încheiat primul Parteneriat de Securitate și Apărare cu UE; derapajele democratice din Georgia au condus la suspendarea procesului său de aderare.

Tratatul de la Lisabona a consacrat de asemenea calitatea de personalitate juridică unică a Uniunii, fapt care i-a permis să semneze acorduri internaționale în nume propriu, fără a mai depinde de statele membre. Prin urmare, reformele au avut un impact de consolidare nu doar asupra rolului Comisiei Europene – prin direcții, precum DG NEAR (Direcția Generală Vecinătate și Extindere) și DG INTPA (Direcția Generală Parteneriate Internaționale), ci și asupra Consiliului Afaceri Externe, unde miniștrii de externe ai statelor membre dezbat, în mod coordonat, pozițiile comune ale UE [2]. Parlamentul European a obținut atribuții sporite asupra controlului bugetar și politic a politicii externe europene.

Evoluția instrumentelor de politică externă ale UE (2009–2025). În urma reformelor de la Lisabona, UE și-a adaptat și instrumentele concrete de acțiune externă. În perioada post-2009, una dintre tendințele majore a fost integrarea și simplificarea instrumentelor financiare, care până atunci funcționau izolat și în paralel (de exemplu, instrumente pentru dezvoltare, pentru vecinătate, pentru pre-aderare etc.). Această nevoie de coerență a condus la adoptarea, pentru perioada 2021–2027, a Instrumentului de Vecinătate, Dezvoltare și Cooperare Internațională – NDICI – Global Europe.

NDICI-Global Europe a marcat o schimbare semnificativă în paradigma de finanțare externă a UE, concentrând într-un singur cadru bugetar un număr mare de fonduri și programe care anterior erau dispersate. Cu un buget de aproximativ 79,5 miliarde de euro, NDICI acoperă cooperarea cu toate țările terțe, cu excepția teritoriilor ultraperiferice, și este structurat pe dimensiuni geografice și tematice [10]. Prin integrarea Fondului European pentru Dezvoltare Durabilă Plus (EFSD+), NDICI-Global Europe trece de la logica granturilor pure la o filozofie de mobilizare a capitalului. EFSD+ gestionează un plafon de garanţii de 53,4 miliarde EUR („External Action Guarantee”) [11], care acoperă până la 70 % riscul de credit al operaţiunilor realizate de instituţii financiare europene – în primul rând BEI, BERD şi băncile multilaterale de dezvoltare – cu scopul de a atrage capital privat şi de a genera un efect de pârghie estimat la peste 500 miliarde EUR în investiţii sustenabile. Acest mecanism reprezintă pivotul financiar al Global Gateway, strategia prin care UE s-a angajat să

mobilizeze până la 300 miliarde EUR pentru infrastructură digitală, transport, energie verde, sănătate şi educaţie pe pieţele emergente şi în ţările partenere [12].

Global Gateway: continuitate conceptuală și instituțională. Strategia Global Gateway, lansată în 2021, reflectă o continuare logică și instituțională a reformelor inițiate prin Tratatul de la Lisabona. Ea nu reprezintă o ruptură, ci o consolidare a viziunii UE ca actor global capabil să mobilizeze resurse, să construiască parteneriate și să promoveze valorile europene într-un mediu internațional din ce în ce mai competitiv. Global Gateway este concepută ca o strategie orientată spre investiții de calitate în infrastructuri durabile și digitale, în parteneriat cu țări din Africa, Asia, America Latină și vecinătatea estică. Global Gateway este structurat pe principii precum sustenabilitatea, transparența, respectarea drepturilor sociale și de mediu, implicarea sectorului privat local și asumarea standardelor europene în materie de bune practici. Instrumentele de implementare se bazează pe structuri deja existente (precum EFSD+, NDICI și delegațiile UE), ceea ce indică o linie de continuitate clară cu arhitectura instituită post-Lisabona. De asemenea, Global Gateway este un răspuns geostrategic la inițiativele globale concurente, în special „Centura și Drumul”, promovată de China. Spre deosebire de inițiativa chineză „Centura și Drumul”, care a fost criticată pentru lipsa de transparență și pentru îndatorarea țărilor beneficiare, Global Gateway își propune să creeze parteneriate echitabile, bazate pe interese comune și pe o logică win-win, promovând un model european de dezvoltare și guvernanță internațională.

Rolul parteneriatelor strategice, al mecanismelor financiare și al diplomației economice. Noua paradigmă a politicii externe europene pune un accent puternic pe consolidarea parteneriatelor strategice regionale și globale. În acest sens, UE a menținut și extins inițiativele sale în cadrul Parteneriatului Estic [5], în relațiile cu Balcanii de Vest și în parteneriatul cu Africa. Prin Parteneriatul Estic, lansat încă din 2009, UE a urmărit apropierea țărilor din vecinătatea estică (inclusiv Republica Moldova) de standardele europene, prin instrumente de asistență tehnică, dialog politic și acorduri de asociere [5]. În ceea ce privește Balcanii de Vest, UE a continuat să sprijine procesul de extindere, prin instrumente financiare de pre-aderare, misiuni de reformă și susținerea inițiativelor de stabilitate politică și economică. În Africa, cooperarea a fost intensificată prin Pactul global UE-Africa și pachetul de investiții în cadrul Global Gateway, în valoare de circa 150 miliarde de euro, destinat dezvoltării infrastructurii durabile și creării de locuri de muncă [3].

Diplomația economică a devenit un pilon esențial al acțiunii externe a UE. Mobilizarea resurselor financiare, oferirea de garanții și stimularea investițiilor în țările partenere sunt mijloace strategice prin care UE își extinde influența globală. Această abordare este susținută de un sistem financiar european bine integrat, capabil să

opereze într-o logică de complementaritate între granturi, împrumuturi și garanții, în colaborare cu instituții multilaterale.

Concluzii. În ansamblu, analiza ciclului 2009-2025 demonstrează că reforma UE realizată conform Tratatului de la Lisabona (2007) a transformat arhitectura de politică externă a Uniunii dintr-un mozaic instituţional şi bugetar într-un „sistem instituțional” relativ coerent, capabil să proiecteze putere normativă şi financiară la scară globală, prin instituirea rolului dublu al Înaltului Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate / vicepreședinte al Comisiei Europene și administrarea SEAE au oferit un pivot instituțional de sinteză între interesele interguvernamentale și agenda comunitară. Personalitatea juridică unică a extins capacitatea contractuală a UE, iar drepturile sporite ale Parlamentului European au adăugat legitimitate democratică acțiunii externe. Pe acest fundament, raționalizarea instrumentelor financiare, care au culminat cu NDICI-Global Europe şi garanţia EFSD+ – a creat o interfață unică între granturi, împrumuturi şi de-riscare, permițând mobilizarea de capital privat la un nivel imposibil în vechiul regim al fondurilor fragmentate.

Global Gateway, ca prim cadru strategic ce operează integral prin această nouă matrice instituţional-financiară, demonstrează potențialul UE de actor geo-economic capabil să asigure conexiunea dintre obiectivele de dezvoltare durabilă de considerentele de securitate și competitivitate globală. Totuși, eficiența pe termen lung a acestei arhitecturi depinde de capacitatea de a sincroniza rapid procesele decizionale între Consiliul UE, Comisia Europeană şi statele membre, de a menține echilibrul dintre condiționalitatea normativă şi flexibilitatea geopolitică și, nu în ultimul rând, de a consolida vizibilitatea politică a UE într-un mediu internațional marcat de competiția Marilor Puteri.

Referințe bibliografice

1. Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene, semnat la Lisabona, 13 decembrie 2007. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=OJ%3AC%3A2007%3A306%3ATOC%20 [Accesat: 04.04.2025]
2. Van SETERS J., KLAVERT H. *EU development cooperation after the Lisbon Treaty – People, institutions and global trends*. In: ECDPM Discussion Paper No. 123. December 2011. Disponibil: https://ecdpm.org/application/files/2716/5547/2398/DP-123-EU-Development-Cooperation-Lisbon-Treaty-People-Institutions-2011.pdf [Accesat: 07.04.2025]

3. Global Gateway overview. Disponibil: commission.europa.euinternational-partnerships.ec.europa.eu. [Accesat: 07.04.2025]
4. Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument – Global Europe (NDICI – Global Europe). Disponibil: enlargement. ec.europa.eu. [Accesat: 06.04.2025]
5. About the Eastern Partnership. Disponibil: eeas.europa.eu. [Accesat: 06.04.2025]
6. Africa-EU Partnership. Disponibil: international-partnerships.ec.europa.eu. [Accesat: 07.04.2025]
7. Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene, semnat la Lisabona, 13 decembrie 2007. În: JO C 306, 17.12.2007, p. 1-271. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT [Accesat: 07.04.2025]
8. European External Action Service. 2011 Annual Activity Report. Disponibil: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/20121017_eeas_aar_2011_en_0.pdf [Accesat: 07.04.2025]
9. European External Action Service. 2024 Annual Activity Report. Disponibil: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/2025/documents/AAR_2024_FINAL.pdf [Accesat: 07.04.2025]
10. Raportul special 14 Programarea Instrumentului de vecinătate, cooperare pentru dezvoltare și cooperare internațională – „Europa globală”. Disponibil: https://www.eca.europa.eu/ECAPublications/SR-2023-14/SR-2023-14_RO.pdf [Accesat: 08.04.2025]
11. EU external action budget: European Commission welcomes the final adoption of the EU's new long-term external action budget for 2021-2027. Disponibil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_2885 [Accesat: 08.04.2025]
12. WATSON, Abi, ROTMANN, Philipp. Peace in Numbers: What Do Shifts in Funding Tell Us About EU Priorities? Disponibil: https://gppi.net/2025/06/12/peace-in-numbers-what-do-shifts-in-funding-tell-us-about-eu-priorities [Accesat: 08.07.2025]

CURTEA DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE, CA GARDIAN AL DREPTULUI EUROPEAN

THE COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION AS THE GUARDIAN OF EUROPEAN LAW

Daniel-Dumitru ROTARI
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: *rotaridaniel10@gmail.com*

CZU 341.645.2(4)

Rezumat: Articolul investighează rolul Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) ca garant al aplicării uniforme a dreptului unional şi motor al integrării europene. Cercetarea urmărește să evidenţieze funcţiile esenţiale ale CJUE, contribuția sa la consolidarea valorilor democratice şi impactul hotărârilor emblematice asupra echilibrului dintre suveranitatea naţională şi ordinea juridică europeană. Metodologia combină analiza documentară a tratatelor şi jurisprudenței, interpretarea doctrinară, comparația cu dreptul intern al statelor membre şi abordarea sistemică a arhitecturii instituționale. Rezultatele arată că, prin mecanisme precum trimiterile preliminare, acțiunile în constatarea neîndeplinirii obligațiilor şi controlul de legalitate, Curtea asigură coerența normativă, protecţia drepturilor fundamentale şi dialogul judiciar cu instanţele naţionale. Evoluțiile recente – extinderea competenţelor, dialogul intens cu curţile constituţionale şi adaptarea structurii prin transfer parţial de competenţă către Tribunal – amplifică eficienţa instituţiei într-un context geopolitic marcat de crize de securitate şi derapaje democratice. Analiza subliniază totodată criticile privind deficitul democratic, transparența deliberărilor şi tensiunile cu ordinea constituţională internă. Pentru statele asociate, precum Republica Moldova, jurisprudenţa CJUE oferă un model de armonizare legislativă şi un sprijin indirect procesului de reformă. Concluzia evidenţiază necesitatea echilibrului dintre integrarea profundă şi respectarea diversităţii constituţionale, CJUE rămânând pilonul stabilităţii juridice europene. În viitor, rolul său va creşte odată cu digitalizarea. Articolul este elaborat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU’s role in the emerging international system” (EUREIS), nr. 101126798.

Cuvinte-cheie: *CJUE, drept european, instanță, Uniunea Europeană, jurisdicție.*
JEL: K10, K33, K40

Abstract: This article investigates the role of the Court of Justice of the European Union (CJEU) as the guarantor of the uniform application of Union law and an engine of European integration. The study seeks to highlight the Court’s core functions, its contribution to consolidating democratic values, and the impact of landmark rulings on the balance between national sovereignty and the EU legal order. Methodologically, the research combines documentary analysis of treaties and case law, doctrinal interpretation, comparative assessment vis-à-vis the domestic law of Member States, and a systemic approach to the Union’s institutional architecture. Findings indicate that, through mechanisms such as pre-

liminary references, infringement proceedings, and judicial review of EU acts, the Court ensures normative coherence, safeguards fundamental rights, and sustains judicial dialogue with national courts. Recent developments—including the expansion of competences, intensified engagement with constitutional courts, and the partial transfer of preliminary-ruling jurisdiction to the General Court—enhance the institution’s effectiveness amid contemporary security crises and democratic backsliding. The analysis also addresses criticisms concerning democratic deficit, transparency of deliberations, and tensions with constitutional pluralism. For associated countries like the Republic of Moldova, CJEU jurisprudence offers a legislative harmonization model and indirect support for reform. In conclusion, maintaining equilibrium between deep integration and constitutional diversity is essential, as the CJEU remains a cornerstone of European legal stability whose relevance will grow with ongoing digital transformation. The article has been prepared within the framework of the implementation of the Jean Monnet Chair project “EU’s Role in the Emerging International System” (EUREIS), No. 101126798.

Keywords: *CJEU, European law, court, European Union, jurisdiction.*

JEL: K10, K33, K40

Introducere. În ultimele decenii, Curtea de Justiție a Uniunii Europene s-a afirmat ca subiect central al dezbaterilor doctrinare privind arhitectura juridică a Uniunii. Literatura de specialitate – de la monografii şi teze doctorale până la articole publicate în reviste de prestigiu – examinează extensiv impactul jurisprudenței Curții asupra dezvoltării dreptului unional, aprofundării integrării europene şi, nu în ultimul rând, asupra relației delicate dintre suveranitatea statelor membre şi principiul supremației dreptului UE. Totuși, diversitatea concluziilor şi accentelor analitice indică persistența unor zone insuficient explorate, în special legate de rolul Curții în consolidarea valorilor fundamentale într-un context geopolitic volatil şi de dinamica dialogului judiciar cu instanțele naționale.

Studiul de față urmărește două obiective majore. *Primul* constă în evidențierea funcțiilor esențiale ale CJUE – interpretarea unitară a normelor, controlul de legalitate şi soluționarea litigiilor – prin prisma contribuției lor la coerența, stabilitatea şi eficienta ordinii juridice europene. *Al doilea* vizează analiza modului în care Curtea, prin jurisprudență şi prin mecanisme procedurale (trimiteri preliminare, acțiuni în constatarea neîndeplinirii obligațiilor, controlul actelor Uniunii), consolidează valori precum democrația, drepturile fundamentale şi statul de drept, inclusiv în raport cu statele asociate, exemplificate prin cazul Republicii Moldova.

Gradul de investigare a problemei la momentul actual, scopul cercetării. Literatura juridică dedicată CJUE s-a intensificat constant în ultimele decenii, atât la nivel european, cât și extra-comunitar. Sursele primare – Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE) și Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE) [2, 3] – fixează cadrul competenței al Curții, iar jurisprudența fondatoare, de la Van Gend

en Loos și Costa v. ENEL la Francovich [5-7], a generat un corpus doctrinar vast privind efectul direct, supremația și răspunderea statelor. În paralel, rapoartele oficiale ale Curții [1, 8] și multiple analize doctrinare sintetizate în sursele secundare [4] evidențiază extinderea dialogului preliminar și creșterea încărcăturii de cauze, dar subliniază și tensiunile legate de suveranitatea constituțională a statelor membre. Cu toate acestea, literatura se concentrează predominant pe evoluțiile instituționale sau pe cazuri iconice, lăsând relativ puțin explorate interacțiunile recente dintre Curte și ordinea juridică a statelor asociate, precum Republica Moldova, ori impactul noilor crize geopolitice asupra practicii judiciare. În plus, analiza comparativă a modului în care principiile CJUE sunt recepționate și internalizate în dreptul intern rămâne fragmentară, deși rapoartele anuale indică o intensificare a trimiterilor preliminare și a acțiunilor în constatarea neîndeplinirii obligațiilor [8].

Pornind de la aceste constatări, cercetarea de față urmărește: (1) să sistematizeze contribuțiile doctrinare și jurisprudențiale existente, valorificând corpusul de referințe primare și secundare [1-8]; (2) să evidențieze funcțiile esențiale ale CJUE în asigurarea coerenței și eficienței dreptului unional, cu accent pe rolul procedurilor preliminare și al controlului de legalitate; (3) să analizeze modul în care Curtea consolidează valorile democratice și statul de drept, inclusiv din perspectiva extinderii principiilor sale dincolo de frontierele UE; (4) să identifice lacunele cercetării actuale și direcțiile viitoare, în special privind dialogul judiciar cu statele candidate și provocările generate de digitalizare și securitate. Prin această abordare, studiul își propune să ofere o viziune integrată asupra rolului CJUE, complementând literatura existentă și contribuind la dezbaterea privind viitoarea evoluție a ordinii juridice europene.

Materiale utilizate și metode aplicate. În realizarea acestui studiu a fost aplicată o combinație de metode juridice specifice cercetării în dreptul Uniunii Europene. S-a recurs, în primul rând, la metoda analizei documentare, pentru examinarea atentă a textelor legislative, a tratatelor constitutive și a hotărârilor relevante ale Curții de Justiție a Uniunii Europene. Această metodă a fost esențială pentru identificarea principiilor și normelor fundamentale ale dreptului UE. În al doilea rând, s-a utilizat metoda interpretativă, cu scopul de a înțelege sensul și aplicabilitatea normelor juridice analizate, în lumina jurisprudenței CJUE și a doctrinei de specialitate. Prin această metodă, au fost evidențiate modul în care instanțele europene și naționale interpretează și aplică dreptul european în contextul concret al cauzelor judiciare. Totodată, a fost aplicată metoda comparativă, în special în raport cu dreptul național al statelor membre, pentru a surprinde influența și integrarea normelor europene în ordinea juridică internă. Această abordare a permis identificarea convergențelor și tensiunilor între dreptul UE și dreptul intern. În final, s-a recurs și la abordarea sis-

temică, pentru a încadra normele și instituțiile analizate într-o viziune coerentă asupra arhitecturii juridice a Uniunii Europene, în special în ceea ce privește rolul și competențele Curții de Justiție în ansamblul instituțional al UE.

Rezultatele obținute în baza analizelor științifice. CJUE a fost înființată în anul 1952, odată cu Tratatul de la Paris, ca parte a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului. Ulterior, prin tratatele de la Roma din 1957, și-a extins atribuțiile în cadrul Comunității Economice Europene. Evoluția instituției a fost marcată de momente cheie precum Tratatul de la Maastricht (1992), care a întărit dimensiunea politică a UE, și Tratatul de la Lisabona (2009), care a modernizat și clarificat structura CJUE. Curtea de Justiție a Uniunii Europene este compusă din:

1. Curtea de Justiție (propriu-zisă) din care fac parte 27 de judecători (câte unul din fiecare stat membru) și 11 avocați generali. Ea este instanța supremă în sistemul juridic al UE.
2. Tribunalul se ocupă în special de cazuri aduse de persoane fizice, juridice sau anumite cauze împotriva instituțiilor UE.
3. Tribunale specializate au fost desființate în 2016, competențele lor fiind absorbite de Tribunal. Ele au existat pentru domenii precum funcția publică a UE.

În cadrul Curții, judecătorii sunt numiți de comun acord de către guvernele statelor membre pentru un mandat de 6 ani, cu posibilitatea reînnoirii.

Membrii Curții de Justiție a Uniunii Europene. Curtea de Justiție este compusă din Președintele - Koen Lenaerts, vicepreședintele - Thomas von Danwitz, președinții celor 10 camere si mulți alți judecători, avocați și grefieri, iar Tribunalul este condus de - Marc van der Woude, ajutat de - Savvas S. Papasavvas, cei 10 președinți ai camerelor și aproximativ 40 de judecători din mai multe state [1].

Anul 2023 a fost tulburat pe plan internațional, având în vedere continuarea războiului din Ucraina și apariția unui nou conflict armat în Orientul Mijlociu. Într-un context geopolitic în care idealul păcii este din ce în ce mai amenințat, instituția noastră apare ca o garanție a stabilității prin îndeplinirea misiunii sale de menținere a justiției, a statului de drept, a valorilor democratice și a drepturilor fundamentale. Prin jurisprudența lor, Curtea de Justiție și Tribunalul au continuat să depună eforturi în vederea protejării acestor valori și drepturi, subliniind cu fermitate că ele țin de însăși identitatea Uniunii ca ordine juridică comună statelor membre. De-a lungul anului 2023, Curtea a continuat dialogul intens pe care îl poartă cu instanțele naționale, în special cu curțile constituționale și supreme, printre altele cu ocazia mai multor întâlniri organizate chiar în cadrul instituției. Ca în fiecare an, Forumul magistraților naționali a reprezentat ocazia unor schimburi fructuoase între membrii instituției și ai instanțelor naționale, favorizând o mai bună înțelegere a particularităților sistemelor juridice naționale și ale Uniunii.

Curtea de Justiție a UE este un promotor al reînnoirii, trasând contururile viitoarei funcționări a instanțelor Uniunii. Anul 2023 a marcat punctul culminant al reflecțiilor aprofundate ale celor două instanțe ale Uniunii întreprinse de-a lungul ultimilor ani cu privire la un transfer parțial al competenței preliminare de la Curtea de Justiție la Tribunal, devenit posibil prin Tratatul de la Nisa din 2003. Datorită angajamentului membrilor ambelor instanțe și al întregului personal, instituția a fost în măsură să lucreze zilnic pentru a consolida proiectul de integrare europeană, care se va afla în anul 2024 în centrul celebrării celei de a 20-a aniversări a marii extinderi din 2004 - Koen Lenaerts, Președintele Curții de Justiție a Uniunii Europene [8].

Competențele Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) acoperă un spectru larg de atribuții menite să asigure interpretarea uniformă și aplicarea corectă a dreptului Uniunii Europene în toate statele membre. Un rol central îl are mecanismul trimiterilor preliminare, prin care instanțele naționale pot solicita CJUE interpretarea dispozițiilor de drept european în cauzele aflate pe rol. Acest instrument garantează aplicarea unitară a legislației europene și previne apariția unor interpretări divergente între jurisdicțiile naționale. De asemenea, CJUE soluționează acțiunile în constatarea neîndeplinirii obligațiilor, prin care Comisia Europeană sau un stat membru poate sesiza Curtea atunci când consideră că un alt stat membru încalcă legislația Uniunii. În plus, instanța este competentă să judece acțiunile în anulare, prin care instituțiile UE sau, în anumite condiții, persoanele fizice ori juridice pot contesta legalitatea actelor adoptate de Uniune.

O altă categorie de competențe o constituie acțiunile pentru lipsa de acțiune, inițiate atunci când o instituție europeană nu își îndeplinește obligațiile care îi revin conform tratatelor. Pe lângă aceste atribuții principale, CJUE poate emite opinii consultative privind aspecte juridice de interes pentru Uniune, soluționează recursuri împotriva hotărârilor Tribunalului și stabilește despăgubiri pentru prejudiciile cauzate de instituțiile europene. Astfel, CJUE reprezintă garantul supremației și eficienței dreptului Uniunii Europene, contribuind la consolidarea ordinii juridice comune.

Relația Curții de Justiție a Uniunii Europene cu instanțele naționale. În arhitectura juridică a Uniunii Europene, Curtea de Justiție a Uniunii Europene nu acționează singură. Din contră, forța și eficiența dreptului european se bazează pe o colaborare strânsă între CJUE și instanțele naționale ale statelor membre. Această relație nu este una de subordonare, ci de dialog judiciar, în care fiecare parte are un rol esențial în aplicarea corectă și unitară a dreptului Uniunii. Elementul central al acestui dialog este procedura de trimitere preliminară. Atunci când o instanță națională are îndoieli cu privire la interpretarea sau validitatea unei norme europene, ea poate (sau în unele cazuri, trebuie) să adreseze CJUE o întrebare preliminară. Răspunsul Curții nu este o soluție în procesul intern, ci o interpretare autoritară a normei europene, care

apoi trebuie aplicată de judecătorul național în cauza respectivă. Această procedură a consolidat unitatea dreptului UE, evitând apariția unor interpretări contradictorii în diferite state membre. Mai mult decât atât, a permis judecătorilor naționali să participe activ la aplicarea dreptului european, transformându-i în judecători ai dreptului Uniunii, nu doar ai dreptului intern.

Totuși, relația dintre CJUE și instanțele naționale nu este întotdeauna lipsită de tensiuni. În unele cazuri, curțile constituționale ale unor state membre (precum Polonia sau Ungaria) au pus sub semnul întrebării autoritatea deciziilor CJUE, invocând supremația constituției naționale. Astfel de confruntări ridică întrebări importante despre echilibrul între suveranitate națională și integrare europeană. Cu toate acestea, în majoritatea cazurilor, cooperarea funcționează, iar instanțele naționale continuă să aplice și să respecte dreptul european cu ajutorul clarificărilor oferite de CJUE. Acest parteneriat judiciar este o dovadă vie că UE nu este doar o construcție politică sau economică, ci și o comunitate de drept, în care justiția se face prin dialog, respect reciproc și în serviciul cetățeanului.

Rolul Curții de Justiție a Uniunii Europene în raport cu Republica Moldova. Deși Republica Moldova nu este membră a Uniunii Europene, Curtea de Justiție a Uniunii Europene are un rol important în apropierea țării de standardele europene. Deciziile CJUE ajută Moldova să-și armonizeze legislația cu cea a UE, conform Acordului de Asociere. Prin interpretările sale, Curtea oferă un model de aplicare corectă a normelor europene în domenii precum justiția, mediul și concurența. Astfel, CJUE contribuie indirect la reformele din Republica Moldova și sprijină parcursul său european.

Jurisprudența emblematică. Istoria Curții de Justiție a Uniunii Europene este marcată de decizii care nu doar au rezolvat conflicte juridice punctuale, ci au modelat întreaga ordine juridică a Uniunii. Prin hotărârile sale, CJUE a conturat principiile fundamentale care guvernează astăzi raportul dintre dreptul european și cel național. Trei dintre cele mai emblematice cauze – Van Gend en Loos, Costa vs. ENEL și Francovich – stau la baza acestui edificiu juridic [5]. Totul a început în 1963, când CJUE a fost chemată să decidă în cazul Van Gend en Loos. O companie olandeză a contestat o taxă vamală impusă de statul olandez, susținând că aceasta contravine Tratatului CEE. Curtea a dat un răspuns revoluționar: dreptul Uniunii nu este doar un acord între state, ci un sistem juridic propriu, care conferă drepturi directe indivizilor. Astfel, s-a născut principiul efectului direct, prin care cetățenii pot invoca în fața instanțelor naționale normele europene. Un an mai târziu, în 1964, Curtea a mers și mai departe, în cazul Costa vs. ENEL. Domnul Costa, un cetățean italian, a refuzat să plătească o factură de electricitate către compania de stat ENEL, argumentând că naționalizarea acesteia contravine dreptului comunitar. CJUE a stabilit atunci un alt

principiu fundamental: supremația dreptului UE asupra dreptului național. Cu alte cuvinte, în cazul unui conflict între normele interne și cele europene, cele din urmă trebuie să prevaleze.

Anii au trecut, iar în 1991, CJUE a fost pusă în fața unei alte întrebări importante: ce se întâmplă atunci când un stat nu aplică corect dreptul european și cauzează prejudicii cetățenilor săi? Răspunsul a venit în cazul *Francovich*, în care Italia nu transpusese o directivă europeană privind protecția salariaților în caz de insolvență [6]. CJUE a decis că statele membre pot fi trase la răspundere pentru neîndeplinirea obligațiilor europene și că cetățenii pot cere despăgubiri pentru prejudiciile suferite din această cauză. Aceste trei hotărâri nu sunt doar simple precedente juridice – ele au redefinit relația dintre individ, stat și Uniune. CJUE a devenit astfel garantul faptului că dreptul european este efectiv, superior și orientat spre protejarea drepturilor cetățenilor. Prin aceste decizii, Curtea nu a impus o integrare forțată, ci a construit, treptat, încrederea în ideea că Uniunea nu este doar despre instituții sau economii, ci și despre oameni.

Critici la adresa CJUE. CJUE a fost criticată pentru faptul că ar depăși limitele rolului său judiciar și ar acționa ca un „motor al integrării europene", interpretând tratatele în mod extensiv. Unele decizii au fost considerate ca având efecte politice majore, deși instanța nu este aleasă democratic. Judecătorii CJUE nu sunt aleși direct de cetățeni, ci numiți de statele membre. Deciziile sale au impact direct asupra legislației naționale, fără a exista un mecanism democratic de control direct din partea cetățenilor UE. Procesele în fața CJUE, mai ales în ceea ce privește deliberările, nu sunt publice, ceea ce ridică probleme de transparență și încredere. Prin aplicarea principiului supremației dreptului UE, CJUE poate impune statelor membre reguli care intră în conflict cu tradiții juridice naționale, ceea ce poate fi perceput ca o pierdere a suveranității. Unele curți naționale (ex: Curtea Constituțională a Germaniei, Poloniei, Ungariei) au contestat autoritatea absolută a CJUE în interpretarea dreptului UE, susținând că propriile constituții naționale au prioritate.

Provocări majore cu care se confruntă CJUE. În contextul unor derapaje democratice în anumite state membre (ex: Polonia, Ungaria), CJUE este chemată să se pronunțe asupra compatibilității reformelor naționale cu valorile UE. Aceasta o plasează în centrul unor tensiuni politice majore. Curtea trebuie să păstreze echilibrul între dezvoltarea unei ordini juridice europene unitare și respectarea diversității constituționale a statelor membre. Odată cu extinderea competențelor UE în domenii variate (mediu, digitalizare, inteligență artificială, protecția datelor), CJUE trebuie să interpreteze norme tot mai tehnice și sofisticate. Volumul mare de cauze afectează uneori celeritatea procedurilor, ceea ce poate duce la întârzieri în justiție. Într-un context european marcat de euroscepticism, CJUE trebuie să-și mențină autoritatea

și încrederea publicului, fiind percepută ca un arbitru neutru și imparțial. Totuși, în ciuda acestor provocări, CJUE continuă să meargă înainte și să apere valorile fondatoare ale Uniunii Europene.

Curtea de Justiție a Uniunii Europene și drepturile fundamentale. Începând cu anii 1970, CJUE a recunoscut că drepturile fundamentale fac parte din principiile generale ale dreptului Uniunii, inspirându-se din tradițiile constituționale comune ale statelor membre și din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Cu alte cuvinte, chiar și fără o cartă scrisă, Curtea a început să creeze o adevărată cultură a protecției drepturilor – pas cu pas, decizie cu decizie. Apoi, în 2000, odată cu adoptarea Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, iar mai târziu, în 2009, când aceasta a devenit obligatorie din punct de vedere juridic prin Tratatul de la Lisabona, rolul CJUE a fost clarificat: să vegheze la respectarea drepturilor omului în toate actele instituțiilor europene și în aplicarea dreptului UE de către statele membre. În practică, acest lucru înseamnă că CJUE a devenit un adevărat garant al libertăților cetățenilor europeni. A intervenit în cazuri privind protecția datelor personale, libertatea de exprimare, dreptul la viață privată, interzicerea discriminării și multe altele. În fața provocărilor moderne – de la digitalizare la migrație sau inteligență artificială – CJUE are o misiune clară: să aplice legea, dar și să apere demnitatea umană.

Astfel, dincolo de rolul său tehnic și juridic, Curtea s-a transformat într-un simbol al valorilor pe care se construiește proiectul european. Iar în vremuri în care aceste valori sunt uneori puse la îndoială, CJUE rămâne o instituție chemată să le reafirme – prin fiecare hotărâre pe care o pronunță.

Concluzii. Curtea de Justiție a Uniunii Europene reprezintă o instituție fundamentală pentru buna funcționare și coerența sistemului juridic european. De la înființarea sa în anul 1952 și până în prezent, CJUE a avut un rol esențial în consolidarea ordinii juridice a Uniunii, în garantarea respectării tratatelor și în protejarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor europeni. Prin interpretările sale autoritare, Curtea a transformat dreptul Uniunii Europene dintr-un ansamblu de norme tehnice într-un sistem juridic cu adevărat autonom, coerent și direct aplicabil în ordinea internă a statelor membre. Jurisprudența CJUE a consacrat principii-cheie precum efectul direct și supremația dreptului unional, transformând instanțele naționale în veritabili judecători europeni de drept comun. Hotărâri emblematice, precum *Van Gend en Loos*, *Costa vs ENEL* sau *Francovich*, au stabilit repere durabile în aplicarea uniformă a dreptului european și în responsabilizarea statelor membre față de obligațiile asumate. În același timp, Curtea a reușit să mențină un echilibru delicat între extinderea competențelor Uniunii și respectarea suveranității statelor membre. În contextul crizelor recente ale statului de drept, precum cele din Polonia și Ungaria, CJUE a demonstrat fermitate în apărarea valorilor fundamentale ale Uniunii, afirmându-și

autoritatea într-un mod transparent, argumentat și previzibil. Pentru statele aflate în afara Uniunii, cum este Republica Moldova, activitatea Curții constituie un reper esențial în procesul de armonizare legislativă și apropiere de standardele europene. Prin analiza jurisprudenței CJUE și preluarea principiilor fundamentale ale acesteia, Republica Moldova poate consolida statul de drept, poate garanta protecția eficientă a drepturilor cetățenilor și poate facilita parcursul său european.

Deci, CJUE nu este doar o instanță juridică, ci și un simbol al unității și coerenței europene. Rolul său este vital într-o Uniune din ce în ce mai complexă și provocatoare, unde respectul față de lege, democrație și drepturile fundamentale trebuie să rămână constante. Este imperios ca autoritățile statelor membre și asociate să colaboreze cu această instituție, să-i respecte jurisprudența și să o considere un partener strategic în procesul de construire a unui spațiu european bazat pe justiție, solidaritate și încredere reciprocă.

Referințe bibliografice

1. Site-ul oficial al CJUE. Disponibil: https://curia.europa.eu [Accesat: 04.05.2025]
2. Tratatul privind Uniunea Europeană (versiunea consolidată). Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_1&format=PDF (accesat 04.05.2025)
3. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (versiune consolidată). Disponibil: https://wipolex-resources-eu-central-1-358922420655.s3.amazonaws.com/edocs/lexdocs/treaties/ro/eec/trt_eec_004ro.pdf [Accesat: 04.05.2025].
4. Curtea de Justiție a Uniunii Europene. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Curtea_de_Justiție_a_Uniunii_Europene [Accesat: 04.05.2025].
5. Cauza 6/64 Flaminio Costa împotriva E.N.E.L. Disponibil: http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/rezumate-cjue/61964J0006.pdf [Accesat: 05.05.2025].
6. Cauzele conexate C-6/90 şi C-9/90, Andrea Francovich şi alţii împotriva Republicii Italiene. Disponibil: http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/rezumate-cjue/61990J0006.pdf [Accesat: 05.05.2025].
7. Hotărârea Curții de Justiție a Comunităților Europene din 5 februarie 19631. Disponibil: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-05/tra-doc-ro-arret-c-0026-1962-200802142-05_00.pdf [Accesat: 05.05.2025].
8. Panorama anului. Raport anual 2023. Disponibil: https://curia.europa.eu/panorama/2023/ro/index.html [Accesat: 04.05.2025].

MECANISMELE DECIZIONALE ȘI PROCEDURALE ALE REGIMURILOR DE SANCȚIUNI ALE UNIUNII EUROPENE

THE DECISION-MAKING AND PROCEDURAL MECHANISMS OF THE EUROPEAN UNION’S SANCTIONS REGIMES

Andrian OGOR
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: *ogor.andrian93@gmail.com*

CZU 061.1EU:343.24

Rezumat. Articolul analizează regimurile de sancţiuni ale Uniunii Europene ca instrument central al Politicii Externe şi de Securitate Comune, subliniind trecerea lor de la măsură auxiliară la reacţie principală faţă de ameninţările la adresa ordinii internaţionale. Fundamentul juridic este art. 215 TFUE, iar adoptarea urmează o procedură interguvernamentală ce implică SEAE, COPS şi Consiliul, completată de controlul Comisiei şi de jurisprudenţa CJUE (cazurile Kadi). Studiul combină analiză documentară, interpretare sistemică, comparaţie şi studiu de caz, valorificând datele EU Sanctions Map şi literatura recentă (Portela, Giumelli, Eckes). Rezultatele evidenţiază tripla funcţie a sancţiunilor: descurajare, constrângere şi semnal normativ. Măsurile personale, economice şi diplomatice permit flexibilitate, însă eficienţa depinde de implementarea uniformă şi de coordonarea cu partenerii transatlantici. Cazul Rusiei ilustrează capacitatea UE de a mobiliza pachete complexe (îngheţarea activelor, excluderea din SWIFT, embargouri energetice) şi limitele puterii coercitive asupra unui actor revizionist. Principalele provocări sunt legitimitatea, impactul umanitar, evaluarea performanţei şi posibilitatea ocolirii. Articolul conclude că viabilitatea sancţiunilor se sprijină pe coerenţă internă, cooperare externă şi adaptabilitate continuă, menţinând profilul UE de „putere civilă” care condiţionează relaţiile externe de respectarea drepturilor omului şi a dreptului internaţional. În perspectivă, dezvoltarea unor indicatori de impact şi integrarea sancţiunilor cu instrumente diplomatice vor spori eficacitatea UE viitoare. Articolul este elaborat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU’s role in the emerging international system” (EUREIS), nr. 101126798.

***Cuvinte cheie**: Uniunea Europeană, sancțiuni, drept internațional, drepturi fundamentale, PESC, Federația Rusă.*

JEL: F51; F52; K33; H56

Abstract. This article examines the European Union’s sanctions regimes as a core instrument of the Common Foreign and Security Policy, highlighting their evolution from a subsidiary measure to the Union’s principal response to threats against the rules-based international order. Grounded in Article 215 TFEU, sanctions are adopted through an intergovernmental procedure involving the EEAS, the Political and Security Committee, and the Council, under the supervisory scrutiny of the Commission and the case law of the CJEU (notably the Kadi judgments). Methodologically, the study combines documentary analysis, systemic interpreta-

tion, comparative assessment, and a case-study approach, drawing on the EU Sanctions Map and recent scholarship (Portela, Giumelli, Eckes). Findings underscore the threefold function of sanctions—deterrence, constraint, and normative signalling. The mix of personal, economic, and diplomatic measures affords flexibility, yet effectiveness depends on uniform implementation across member states and close coordination with transatlantic partners. The Russian case illustrates both the EU's capacity to deploy complex packages—asset freezes, SWIFT exclusions, and energy embargoes—and the limits of coercive power vis-à-vis a revisionist actor. Key challenges include questions of legitimacy, humanitarian impact, performance evaluation, and circumvention. The article concludes that the long-term viability of EU sanctions rests on internal coherence, external cooperation, and continuous adaptability, sustaining the Union's profile as a "civilian power" that conditions external relations on respect for human rights and international law. Looking ahead, developing robust impact indicators and integrating sanctions with diplomatic tools will enhance the EU's future effectiveness. The article has been prepared within the framework of the implementation of the Jean Monnet Chair project "EU's Role in the Emerging International System" (EUREIS), No. 101126798.

***Keywords**: European Union, sanctions, international law, fundamental rights, CFSP, Russian Federation.*

JEL: F51; F52; K33; H56

Introducere. În contextul actual al intensificării amenințărilor la adresa păcii și securității internaționale, Uniunea Europeană (UE) își afirmă tot mai clar rolul de actor global, utilizând o gamă largă de instrumente politico-juridice, pentru promovarea valorilor sale fundamentale. Printre aceste instrumente, sancțiunile internaționale – denumite oficial „*măsuri restrictive*" – ocupă un loc central în cadrul politicii externe și de securitate comune (PESC). Adoptate în mod autonom sau în sprijinul unor rezoluții ale Organizației Națiunilor Unite, sancțiunile UE urmăresc descurajarea, schimbarea comportamentului sau sancționarea actorilor statali ori non-statali care încalcă normele dreptului internațional, comit acte de agresiune, sprijină terorismul sau încalcă grav drepturile omului. Aceste măsuri nu sunt simple gesturi diplomatice, ci acțiuni cu valoare juridică și impact economic, financiar și umanitar considerabil, motiv pentru care procesul de adoptare și implementare este strict reglementat și supravegheat. Importanța sancțiunilor constă nu doar în eficacitatea lor imediată, ci și în capacitatea de a proiecta imaginea Uniunii ca o entitate politico-juridică ce acționează în conformitate cu principiile legalității, proporționalității și responsabilității internaționale. Dincolo de dimensiunea lor tehnică, sancțiunile reflectă o poziționare etico-politică a Uniunii Europene în raport cu ordinea internațională.

Actualitatea temei este confirmată de creșterea numărului de regimuri de sancțiuni instituite de UE în ultimii ani, precum și de amploarea lor – cel mai elocvent exemplu fiind sancțiunile impuse Federației Ruse ca reacție la anexarea ilegală a Crimeii și, mai recent, la agresiunea militară împotriva Ucrainei. În aceste circumstanțe, sancțiunile europene au trecut de la o măsură auxiliară la un instru-

ment principal de răspuns în politica externă. Cu toate acestea, numeroase întrebări rămân deschise: Care este temeiul lor juridic exact? Ce instituții sunt implicate în luarea deciziilor? Cât de eficientă este aplicarea acestor măsuri și ce provocări apar în respectarea drepturilor fundamentale? Prin urmare, analiza procedurilor privind sancțiunile UE este nu doar necesară din punct de vedere teoretic, ci și relevantă din perspectivă practică, întrucât relevă tensiunile dintre obiectivele politice, constrângerile juridice și exigențele morale care conturează acțiunea Uniunii pe plan global. Articolul de față își propune să clarifice aceste aspecte printr-o abordare integrată, axată pe fundamentele legale, mecanismele instituționale și dilemele contemporane ale regimului sancțiunilor europene.

Gradul de investigare a problemei la momentul actual. Regimul sancțiunilor Uniunii Europene constituie, în prezent, unul dintre cele mai prolific analizate subiecte din doctrina europeană, intersectând abordări juridice, politologice și economice. Fundamentul normativ este stabilit în Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, care reglementează competențele Consiliului în materie de măsuri restrictive și integrarea acestora în Politica Externă și de Securitate Comună (art. 215 TFUE) [1]. Din perspectivă empirică, platforma oficială EU Sanctions Map oferă o cartografie exhaustivă a tuturor regimurilor aflate în vigoare, facilitând cercetările comparative asupra obiectivelor, domeniilor de aplicare și tipurilor de ținte vizate [2]. Literatura științifică a evoluat semnificativ după 2014, pe fondul intensificării crizelor de securitate: lucrările lui F. Giumelli, F. Hoffmann și A. Książczaková sistematizează determinantii „când, ce, unde și de ce” ale sancțiunilor UE, identificând profile diferite de eficacitate în funcție de combinația instrumentelor coercitive [4]; Christina Eckes abordează tranziția de la sancțiunile antiteroriste la cele orientate împotriva unor state terțe, subliniind tensiunile dintre protecția drepturilor individuale și necesitatea securității colective [5]. Dimensiunea politico-strategică este reliefată de analiza anuală a Înaltului Reprezentant Josep Borrell, care corelează extinderea sancțiunilor cu revenirea războiului pe continentul european [3]. În plan jurisprudențial, cauzele Kadi I și Kadi II au catalizat o discuție amplă asupra standardelor procedurale și a protecției drepturilor fundamentale ale persoanelor sancționate; hotărârea Tribunalului UE din 2010, prin care este anulat Regulamentul de înghețare a fondurilor lui Yassin Abdullah Kadi, reprezintă un reper în echilibrarea imperativelor de securitate cu exigențele statului de drept [6]. În ansamblu, abordările recent publicate evidențiază atât consolidarea cadrului normativ al UE, cât și provocările legate de legitimitate, selectivitate și eficiență, confirmând caracterul multidimensional al cercetării în domeniul sancțiunilor europene.

Materiale utilizate și metode aplicate. Elaborarea prezentului articol s-a bazat pe analiza unui corpus variat de materiale juridice, doctrinare și documente oficiale ale Uniunii Europene. Dintre materialele de bază utilizate se remarcă: Tratatul

privind Uniunea Europeană (TUE), în special articolele relevante pentru Politica Externă și de Securitate Comună (art. 21 și 29), legislația secundară sub forma deciziilor Consiliului referitoare la măsurile restrictive, ghidurile Comisiei Europene privind implementarea sancțiunilor, precum și hotărâri ale Curții de Justiție a Uniunii Europene. *Metoda analizei documentare* a fost aplicată pentru examinarea tratatelor fundamentale ale UE (TUE), a deciziilor Consiliului Uniunii Europene, a ghidurilor Comisiei Europene și a jurisprudenței CJUE, în special cauza Kadi II. *Metoda interpretării sistemice* a fost utilizată pentru înțelegerea relațiilor dintre normele juridice și instituțiile implicate în adoptarea și implementarea sancțiunilor. A permis evidențierea interacțiunii dintre SEAE, Consiliul UE, Comisia Europeană și CJUE. *Metoda comparativă* a fost folosită pentru a identifica diferențele și asemănările între regimurile sancționatorii aplicate de UE în cazul Federației Ruse comparativ cu alte situații internaționale precum Iran, Siria sau Coreea de Nord. *Metoda analizei critice* a fost aplicată pentru a evalua eficiența, legitimitatea și consecințele sancțiunilor asupra ordinii internaționale, dar și asupra drepturilor fundamentale ale indivizilor și entităților vizate. *Metoda studiului de caz*, a fost utilizată pentru a exemplifica prin regimul de sancțiuni aplicat Federației Ruse, analizând măsurile concrete, impactul economic și geopolitic, precum și reacțiile internaționale.

Rezultatele obținute în baza analizelor științifice efectuate. Sancțiunile internaționale au devenit un instrument strategic în arsenalul Uniunii Europene pentru promovarea păcii, securității și valorilor democratice. Fiind parte integrantă a PESC, aceste măsuri restrictive oferă un răspuns non-militar în fața amenințărilor internaționale. Rolul UE nu este doar de actor economic, ci și de promotor al drepturilor fundamentale, al legalității internaționale și al ordinii multilaterale. În acest articol, investigăm fundamentele juridice, mecanismele instituționale, implementarea practică și provocările critice ale sancțiunilor europene.

Adoptarea sancțiunilor în cadrul PESC implică o succesiune clară de etape: inițiativa SEAE, consultarea Comitetului Politic și de Securitate, decizia finală a Consiliului UE. Această structură reflectă caracterul interguvernamental al procesului, dar și nivelul ridicat de coordonare interinstituțională. Măsurile restrictive adoptate de UE includ *sancțiuni personale* (înghețarea activelor, interdicții de călătorie), *sancțiuni economice* (embargouri, restricții comerciale) și *sancțiuni diplomatice*. Această varietate permite o adaptare flexibilă la contextul geopolitic. Curtea de Justiție a UE asigură un mecanism eficient de protecție a drepturilor fundamentale ale persoanelor sancționate, inclusiv dreptul la apărare și accesul la justiție. Hotărârile din cauze precum Kadi II au consolidat transparența și legalitatea măsurilor restrictive [6].

Eficiența sancțiunilor este influențată de nivelul de angajament al statelor membre în aplicarea coerentă a măsurilor. În lipsa unei uniformități, unele sancțiuni pot

fi aplicate selectiv sau cu întârziere. Lipsa unor indicatori standardizați de măsurare a eficienței politice sau economice a sancțiunilor generează dificultăți în monitorizare și ajustare. Efectele indirecte asupra populației civile sunt adesea subestimate. Studiul de caz asupra Rusiei evidențiază riscul ca sancțiunile să fie percepute mai degrabă ca instrumente geopolitice decât ca mecanisme de apărare a valorilor fundamentale, ceea ce poate afecta legitimitatea UE ca actor global normativ.

Implementarea sancțiunilor Uniunii Europene este un proces complex ce presupune cooperarea strânsă între instituțiile europene și statele membre. Deși deciziile privind adoptarea sancțiunilor sunt luate la nivelul Consiliului Uniunii Europene, responsabilitatea punerii în aplicare revine în principal statelor membre, fiecare dintre acestea fiind obligată să transpună măsurile restrictive în dreptul său intern.

Statele membre sunt obligate să asigure aplicarea eficientă a sancțiunilor, prin intermediul autorităților naționale competente, precum unități de conformitate financiară, autorități vamale și organe de urmărire penală. Aceste autorități au sarcina de a îngheța activele, de a bloca tranzacțiile, de a refuza intrarea persoanelor sancționate pe teritoriul național sau de a suspenda contractele comerciale în domenii restricționate.

Comisia Europeană are un rol esențial în supravegherea aplicării uniforme a sancțiunilor în toate statele membre. Aceasta oferă ghiduri interpretative, facilitează schimbul de informații între autoritățile naționale și investighează eventualele cazuri de neconformitate. În cazul în care se constată o aplicare deficitară sau selectivă, Comisia poate iniția proceduri de infringement.

Serviciul European de Acțiune Externă (SEAE) sprijină procesul de monitorizare, în special în ceea ce privește impactul extern al sancțiunilor. SEAE evaluează dacă măsurile restrictive își ating scopul politic și propune ajustări în funcție de evoluțiile internaționale sau de reacțiile statelor terțe vizate. Pentru a asigura eficiența sancțiunilor, Uniunea Europeană menține liste oficiale cu persoanele, entitățile sau regiunile sancționate, actualizate periodic. Deciziile privind includerea sau eliminarea unui nume din aceste liste trebuie să respecte drepturile fundamentale, în special dreptul la apărare, motiv pentru care Consiliul este obligat să notifice și să motiveze individual deciziile luate. De asemenea, Curtea de Justiție a Uniunii Europene joacă un rol activ în controlul legalității sancțiunilor. Persoanele afectate pot introduce acțiuni în anulare împotriva măsurilor adoptate, ceea ce oferă o garanție suplimentară privind respectarea statului de drept. Prin urmare, implementarea și monitorizarea sancțiunilor europene reflectă nu doar voința politică a Uniunii de a acționa ferm în fața amenințărilor globale, ci și angajamentul său față de legalitate, transparență și protecția drepturilor fundamentale.

Provocări. Sistemul de sancțiuni al Uniunii Europene implică o serie de pași procedurali și reglementări complexe, ce pot face dificilă înțelegerea și aplicarea acestora, mai ales când se aplică sancțiuni țintite (de exemplu, înghețarea activelor). Uneori, sancțiunile pot fi greu de implementat eficient la nivel național, în special când statele membre nu au aceleași politici externe sau interese. Unele sancțiuni pot duce la răspunsuri de retorsiune din partea țărilor vizate, ceea ce poate duce la o intensificare a tensiunilor geopolitice, cum ar fi în cazul sancțiunilor aplicate Rusiei. Evaluarea eficienței sancțiunilor impuse de UE poate fi dificilă, deoarece efectele acestora sunt adesea indirecte și pot afecta și populațiile civile, nu doar elitele politice sau economice vizate. Unele sancțiuni pot fi contestate în instanțele europene sau internaționale, ceea ce poate duce la procese juridice îndelungate și la dificultăți în menținerea unui sistem de sancțiuni coerent.

Limite. Uniunea Europeană nu poate impune sancțiuni în afaceri care depășesc limitele competențelor sale legale sau care implică state sau entități externe care nu sunt membre ale UE. Deși UE acționează ca un bloc unitar, statele membre pot avea viziuni diferite în ceea ce privește aplicarea sancțiunilor, ceea ce poate slăbi eficiența acestora. În unele cazuri, sancțiunile economice pot afecta și interesele economice ale statelor membre, iar UE trebuie să echilibreze interesele interne și externe. Sancțiunile, cum ar fi înghețarea activelor sau restricțiile de călătorie, pot ridica întrebări privind respectarea drepturilor fundamentale ale individului, mai ales în cazul persoanelor sau entităților care nu sunt direct implicate în activități ilegale.

Studiu de caz: Rusia. Conflictul declanșat de Federația Rusă prin anexarea ilegală a Crimeii în 2014 și, ulterior, prin invazia militară a Ucrainei în februarie 2022 a determinat Uniunea Europeană să adopte cel mai amplu și complex regim de sancțiuni din istoria sa. Acest studiu de caz evidențiază modul în care Uniunea Europeană folosește sancțiunile ca instrument de politică externă, urmărind descurajarea agresiunii, izolarea regimului rus și susținerea Ucrainei.

În urma invaziei din 2022, Consiliul Uniunii Europene a adoptat, în coordonare cu partenerii internaționali (SUA, Marea Britanie, Canada, Japonia), mai multe pachete succesive de sancțiuni împotriva Rusiei. Acestea includ: 1) *Înghețarea activelor și interdicții de călătorie* pentru mii de persoane, inclusiv oficiali guvernamentali, oligarhi și membri ai familiei președintelui Vladimir Putin; 2) *Excluderea mai multor bănci rusești din sistemul SWIFT,* ceea ce a afectat drastic capacitatea Rusiei de a efectua tranzacții internaționale; 3) *Embargouri comerciale* asupra exporturilor și importurilor de produse-cheie, precum petrolul, cărbunele, oțelul, aurul și tehnologiile de înaltă performanță; 4) *Suspendarea difuzării mai multor canale media rusești* în spațiul european, acuzate de propagandă și dezinformare;

5) *Interzicerea accesului companiilor rusești la piețele de capital europene,* precum și restricționarea serviciilor de audit, consultanță și *cloud computing*.

Impactul acestor măsuri a fost considerabil. Economia rusă a intrat într-o fază de recesiune, iar accesul regimului de la Kremlin la finanțarea externă a fost sever limitat. Totuși, sancțiunile nu au dus la o schimbare imediată de comportament din partea Federației Ruse, ceea ce a generat dezbateri cu privire la eficiența lor pe termen scurt. Uniunea Europeană și-a justificat măsurile prin invocarea încălcării grave a principiilor dreptului internațional, a suveranității și integrității teritoriale a Ucrainei, precum și a drepturilor fundamentale ale populației afectate. În același timp, Consiliul UE a subliniat caracterul *reversibil al sancțiunilor,* condiționat de respectarea de către Rusia a angajamentelor internaționale și retragerea trupelor sale. Acest caz relevă utilizarea sancțiunilor nu doar ca mijloc de pedepsire, ci și ca instrument strategic în construcția unei ordini internaționale bazate pe reguli. Regimul de sancțiuni împotriva Rusiei demonstrează, totodată, capacitatea Uniunii Europene de a acționa coerent și solidar în fața unor amenințări majore la adresa păcii și securității europene.

Concluzii. Analiza mecanismelor decizionale și procedurale ale regimurilor de sancțiuni ale Uniunii Europene confirmă evoluția UE de la un actor economic la un actor politico-juridic capabil să exercite presiune coercitivă în sprijinul ordinii internaționale bazate pe reguli. Ancorate în art. 215 TFUE și implementate printr-un proces interguvernamental riguros – inițiativa SEAE, deliberarea în Comitetul Politic și de Securitate, decizia unanimă a Consiliului – sancțiunile reflectă un echilibru delicat între eficiență politică și conformitate juridică. În paralel, supravegherea constantă a Comisiei Europene și controlul jurisdicțional al CJUE (emblematic prin cauzele Kadi I/II) asigură protecția drepturilor fundamentale, consolidând legitimitatea internă și externă a măsurilor restrictive. Studiul de caz al sancțiunilor impuse Federației Ruse demonstrează capacitatea Uniunii de a mobiliza rapid un instrumentar amplu – de la înghețarea activelor și excluderea din SWIFT până la embargouri sectoriale – într-un cadru de coordonare cu partenerii transatlantici. Totuși, persistența agresiunii ruse evidențiază limitele „puterii de constrângere" a UE atunci când obiectivul urmărește schimbarea comportamentului unui actor revizionist major. În lipsa unor indicatori cantitativi standardizați, evaluarea efectelor politice rămâne fragmentară, iar costurile colaterale asupra populației civile și asupra economiilor statelor membre necesită monitorizare continuă.

Din perspectivă normativă, regimurile de sancțiuni consolidează profilul UE de „*putere civilă*" care condiționează relațiile externe de respectarea drepturilor omului și a principiilor Cartei ONU. Totodată, expansiunea geografică și tematică a acestor măsuri re-înscrie Uniunea într-o competiție de legitimitate cu alte centre de putere, accentuând importanța transparenței decizionale și a fundamentării etico-juridice a

fiecărui pachet sancționator. Dialogul continuu cu instanțele naționale, cu sectorul privat și cu organizațiile societății civile devine, astfel, esențial pentru menținerea sprijinului public și evitarea percepției de instrumentalizare geopolitică.

În consecință, eficacitatea pe termen lung a regimurilor de sancțiuni depinde de trei condiții cumulative: (1) coerența internă, asigurată prin aplicarea uniformă în toate statele membre și prin mecanisme robuste de conformitate; (2) coordonarea externă cu parteneri strategici, pentru a reduce posibilitățile de ocolire și pentru a amplifica impactul economic; și (3) adaptabilitatea, concretizată într-un cadru de evaluare periodică a obiectivelor, a rezultatelor și a efectelor umanitare. Consolidarea acestor dimensiuni va permite Uniunii Europene să mențină sancțiunile ca instrument credibil, legitim și proporțional în promovarea păcii, securității și valorilor democratice la nivel global.

Referințe bibliografice

1. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE). Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_2&format=PDF [Accesat: 07.05.2025]
2. European Council. *EU Sanctions Map*. Disponibil: https://www.sanctionsmap.eu/#/main [Accesat: 07.05.2025].
3. FONTELLES, Josep Borrell. *The year that war returned to Europe*. EU Foreign Policy in 2022. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023. 371 p. Disponibil: https://www.eeas.europa.eu/eeas/hrvp-josep-borrells-book-year-war-returned-europe-eu-foreign-policy-2022_en [Accesat: 08.05.2025]
4. GIUMELLI, F., HOFFMANN, F., & KSIĄŻCZAKOVÁ, A. The when, what, where and why of European Union sanctions. In: *European Security*. 2020. 30(1), pp. 1–23. Disponibil: https://doi.org/10.1080/09662839.2020.1797685 [Accesat: 08.05.2025].
5. ECKES, Christina, EU Restrictive Measures Against Natural and Legal Persons: From Counterterrorist to Third Country Sanctions (June 1, 2014). In: *Common Market Law Review*. 2014. Vol. 51, No. 3. Disponibil: https://ssrn.com/abstract=2445316 [Accesat: 07.05.2025].
6. Tribunalul anulează regulamentul privind înghețarea fondurilor domnului Yassin Abdullah Kadi. În: *Tribunalul Uniunii Europene*. Comunicat de presă. Nr. 95/10 Luxemburg, 30 septembrie 2010. Hotărârea în cauza T-85/09 Yassin Abdullah Kadi/Comisia. Disponibil: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2010-09/cp100095ro.pdf [Accesat: 07.05.2025].

SPAŢIUL SCHENGEN ÎNTRE LIBERTATEA DE CIRCULAŢIE ŞI SECURITATEA FRONTIERELOR: EVALUAREA EFICIENŢEI MECANISMELOR UE DE GESTIONARE A MIGRAŢIEI

SCHENGEN AREA BETWEEN FREEDOM OF MOVEMENT AND BORDER SECURITY: ASSESSING THE EFFECTIVENESS OF EU MECHANISMS FOR MANAGING MIGRATION

Andreea MARGIN
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: *marginandreea095@gmail.com*

CZU 325.1/.2:351.86(4)

Rezumat. Articolul examinează tensiunea structurală dintre libertatea de circulaţie consacrată de Spaţiul Schengen şi responsabilitatea protejării frontierelor externe într-un context marcat de crize migratorii recurente, conflicte armate şi schimbări climatice. Analiza porneşte de la cadru-le juridic – Codul Frontierelor Schengen, Regulamentul (UE) 2016/1624 şi art. 77–79 TFUE – şi evidenţiază rolul central al Frontex, agenţie a cărei extindere competenţială şi bugetară după 2016 a amplificat capacitatea de supraveghere, dar a generat şi critici privind transparenţa şi respectarea drepturilor fundamentale. Rapoartele Frontex, EUAA şi FRA indică o presiune migratorie sporită pe rutele mediteraneană şi balcanică şi disparităţi semnificative între statele „de primă linie” şi cele din interiorul Uniunii. Studiul demonstrează că măsurile stricte de control reduc doar temporar migraţia neregulată dacă nu sunt dublate de mecanisme permanente de relocare, programe de integrare şi parteneriate externe pentru dezvoltare şi readmisie. Concluziile subliniază necesitatea unei cooperări autentice între statele membre, a unui echilibru între securitate şi umanitate, a investiţiilor în infrastructură şi incluziune, a transparenţei instituţionale şi a consolidării dimensiunii externe a politicii de migraţie. Numai îmbinarea acestor direcţii poate menţine promisiunea Schengen şi legitimitatea proiectului european de „unitate în diversitate”. Articolul este elaborat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU’s role in the emerging international system” (EUREIS), nr. 101126798.

Cuvinte cheie: *Schengen, Frontex, migraţie, securitate, frontiere, libera circulaţie, cooperare europeană.*

JEL: F22, J61, F52

Abstract. This article explores the structural tension between the free movement guaranteed by the Schengen Area and the duty to secure the European Union’s external borders amid recurrent migration crises, armed conflict and climate change. Anchored in the Schengen Borders Code, Regulation (EU) 2016/1624 and Articles 77–79 TFEU, the analysis places Frontex at the centre of border governance. Since 2016 the agency’s expanded mandate

and budget have strengthened surveillance capacity yet raised concerns about transparency and fundamental-rights compliance. Frontex, EUAA and FRA reports reveal rising migratory pressure along the Mediterranean and Western Balkan routes and marked disparities between frontline and inland Member States. The study shows that stringent border controls deliver only short-term reductions in irregular entries unless complemented by permanent relocation schemes, robust integration programmes and external partnerships for development and readmission. Findings highlight five strategic imperatives: genuine inter-state cooperation that shares asylum and integration burdens; a credible balance between security and humanity through binding rights-protection standards and an independent complaints mechanism; forward-looking investment in border infrastructure, social inclusion and origin-country development; institutional transparency via an EU migration-analysis hub and public information campaigns; and a strengthened external dimension providing safe legal pathways. Integrating these strands is essential to preserve the Schengen promise and the EU’s legitimacy as a “unity in diversity” project. The article has been prepared within the framework of the implementation of the Jean Monnet Chair project “EU’s Role in the Emerging International System” (EUREIS), No. 101126798.

Keywords*: Schengen, Frontex, Migration, Security, Borders, Free movement, European cooperation*

JEL: F22, J61, F52

Introducere. Trăim într-o Europă în care granițele fizice au început să dispară, dar provocările legate de mobilitate și securitate par mai prezente ca niciodată. Spațiul Schengen, pentru mulți dintre noi, înseamnă mai mult decât libertatea de a călători fără opriri la graniță – înseamnă o Europă unită, conectată, în care ideea de apartenență capătă un sens nou, însă această libertate vine și cu o serie de responsabilități. Gestionarea frontierelor externe și controlul migrației devin misiuni esențiale pentru protejarea valorilor europene. Aici intervine Frontex – o agenție europeană care, dincolo de rolul tehnic, reflectă nevoia de cooperare și solidaritate între statele membre. Prin acest proiect mi-am propus să înțeleg mai bine cum funcționează Spațiul Schengen, ce rol joacă Frontex în păstrarea echilibrului între deschidere și securitate și cum influențează migrația prezentul și viitorul Europei din care facem parte. În contextul crizelor migraționale tot mai frecvente, amplificate de conflicte armate, instabilitate politică, inegalități economice și schimbări climatice, Spațiul Schengen a fost pus la încercare. Pe lângă dimensiunea legală și logistică, aceste provocări implică și o dimensiune profund umană – oameni în căutare de siguranță, familii dezrădăcinate, copii expuși riscurilor și comunități confruntate cu dileme etice și sociale. Astfel, discuția despre migrație nu poate rămâne doar la nivelul cifrelor sau al reglementărilor, ci trebuie să includă și empatia, dreptatea și solidaritatea.

Agenția Frontex, cu rolul său în protejarea frontierelor externe și coordonarea operațiunilor între statele membre, devine un actor-cheie în acest echilibru fragil

dintre nevoia de securitate și respectarea demnității umane. Activitățile sale reflectă provocările reale ale unei Europe deschise, dar vigilente, în fața fluxurilor migratorii și a presiunilor geopolitice. Tema migrației este abordată în acest proiect nu doar ca un fenomen administrativ, ci ca o realitate socială cu implicații multiple – asupra politicilor publice, coeziunii europene și valorilor democratice. Prin analiza cauzelor migrației – fie ele războaie, sărăcie, represiuni politice sau dezastre naturale – și a impactului asupra țărilor de destinație, se conturează imaginea unei Europe care trebuie să aleagă: între izolare și solidaritate, între teama de necunoscut și forța de a integra. În final, este evidențiată nevoia unei cooperări europene autentice și coerente, capabilă să răspundă acestor provocări nu prin ziduri mai înalte, ci prin politici echilibrate, bazate pe responsabilitate comună, empatie și viziune pe termen lung.

Gradul de investigare a problemei la momentul actual. Gestionarea frontierelor externe ale Uniunii Europene în contextul Spațiului Schengen a devenit, în ultimul deceniu, unul dintre cele mai intens studiate subiecte din literatura de specialitate, la intersecția studiilor juridice, de securitate și de politică migratorie. Fundamentul normativ este consolidat de Regulamentul (UE) 2016/1624 privind Poliția de frontieră și garda de coastă la nivel european și de Codul Frontierelor Schengen, care stabilesc competențele Frontex și standardele comune de control la frontiere [1, 2]. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene fixează, la nivel constituțional, responsabilitatea partajată a statelor membre și a instituțiilor UE în protejarea frontierelor externe [3]. Dimensiunea empirică a cercetării este alimentată de rapoartele anuale Frontex și EUAA, care oferă date statistice detaliate privind fluxurile migratorii, incidentele la frontieră și respectarea drepturilor fundamentale [4, 5]. Raportul general al Comisiei „UE în 2023” și fișele tematice ale Parlamentului European contextualizează aceste date în evoluția mai largă a politicilor de migrație și azil [6, 7]. Pe plan academic, lucrările CEPS și EUI (Carrera, Geddes, Shabbir) examinează Pactul UE privind migrația și azilul, tranziția statutelor migranților și tensionarea relației dintre mobilitate, încredere și drepturi [8, 9]. Analizele de politică publică, precum studiul lui Boehnke asupra rolului Germaniei în reforma sistemului european de azil, evidențiază imperativul leadership-ului politic pentru depășirea blocajelor interguvernamentale [10]. În paralel, rapoartele FRA problematizează impactul măsurilor de control asupra drepturilor fundamentale ale migranților și solicitanților de azil [11]. Astfel, în literatura de specialitate evidențiem următoarele tendințe: extinderea mandatului Frontex și profesionalizarea controalelor la frontieră; accentuarea cooperării operaționale între statele membre; tensionarea echilibrului dintre securitate și protecția drepturilor omului, în special după crizele din 2015 și 2022. Totodată persistă însă lacune privind evaluarea cost-beneficiu a operațiunilor Frontex, armonizarea practicilor de returnare și impactul noilor tehnologii de supraveghe-

re asupra vieții private. Astfel, cercetarea rămâne deschisă atât analizelor normative, cât și investigațiilor empirice care să măsoare eficiența și sustenabilitatea pe termen lung a actualelor politici de frontieră ale Uniunii Europene.

Scopul cercetării. Scopul acestui proiect nu este doar de a analiza date și politici, ci și de a înțelege mai profund cum funcționează Spațiul Schengen și ce rol joacă agenția Frontex într-un context european tot mai complex, marcat de provocări migraționiste. Am pornit de la întrebări simple, dar esențiale: cât de eficient este sistemul actual? Ce stă în spatele valurilor de migrație ? Cum poate Europa să răspundă acestor realități fără să renunțe la valorile care o definesc? Prin această cercetare îmi propun să evidențiez atât avantajele, cât și dificultățile Spațiului Schengen, să explorez cauzele care împing oamenii să-și părăsească țările și modul în care Uniunea Europeană încearcă să gestioneze aceste fenomene. Mai mult decât atât, acest proiect își dorește să deschidă un spațiu de reflecție asupra nevoii reale de cooperare între state și de identificare a unor soluții care să fie nu doar eficiente, ci și echilibrate și durabile — pentru o Europă, care rămâne unită, sigură și umană.

Materiale utilizate și metode aplicate. În realizarea acestui proiect mi-am dorit nu doar să adun informații, ci să înțeleg în profunzime o realitate care ne privește pe toți: cum funcționează libertatea de circulație într-o Europă care încearcă, simultan, să fie deschisă și sigură. Pentru a putea răspunde onest și responsabil la întrebările pe care mi le-am pus, am apelat la o varietate de surse și metode de analiză. Am pornit de la documentele oficiale – Codul Frontierelor Schengen, Regulamentul privind Frontex și Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene. Acestea mi-au oferit cadrul legal și instituțional în care funcționează Spațiul Schengen și cooperarea dintre statele membre. Apoi, am analizat instrumentele europene de sprijin, cum ar fi Fondul pentru Azil, Migrație și Integrare (FAMI) sau Instrumentul pentru Managementul Frontierelor și Vize (BMVI), care mi-au arătat cum, dincolo de reglementări, există mecanisme concrete prin care Uniunea încearcă să sprijine statele aflate în prima linie a fenomenului migrațional.

Pentru a înțelege cum se aplică aceste politici în practică, am consultat rapoarte și analize ale instituțiilor europene (Comisia Europeană, Parlamentul European, Frontex), dar și studii academice, articole științifice și surse media de încredere. Acestea m-au ajutat să privesc din mai multe unghiuri: cel instituțional, cel social, dar și cel uman. Pe partea de metodologie, am aplicat următoarele metode care s-au completat reciproc: cercetarea documentară ne-a oferit o bază solidă de informații și ne-a ajutat să facem ordine în complexitatea subiectului. Prin analiza comparativă, am observat cum diferite state membre – precum Grecia, Italia sau Germania – abordează problematica migrației și ce soluții aplică în realitate. Am folosit și metoda studiului de caz, pentru a aduce în discuție exemple concrete, care uma-

nizează și contextualizează tema. Cu ajutorul abordării sistemice, am încercat să înțelegem cum interacționează politicile, instituțiile și factorii sociali în cadrul unui sistem atât de amplu precum cel european. Metoda evaluării de impact – a permis măsurarea efectelor directe și indirecte ale politicilor europene asupra migranților, statelor membre și coeziunii sociale, fiind utilă pentru a anticipa consecințele unor decizii și a propune soluții durabile. Metoda interdisciplinară – prin combinarea elementelor de drept, științe politice, relații internaționale și sociologie, s-a obținut o înțelegere mai nuanțată și realistă a fenomenului migrator. Metoda de analiză narativă – aplicată pentru a înțelege dimensiunea umană a migrației, prin explorarea unor povești individuale și situații reale, prezentate în rapoarte de teren și documentare. Metoda documentării participative a fost aplicată pentru integrarea perspectivelor ONG-urilor și ale lucrătorilor din centrele de primire, pentru a reda o imagine autentică a ceea ce înseamnă migrația la nivel practic, dincolo de statistici și reglementări. Metoda SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) a fost utilizată pentru a analiza punctele tari și slabe ale politicilor UE în materie de migrație, dar și oportunitățile de dezvoltare și amenințările emergente. Nu în ultimul rând, analiza critică și evaluarea de impact ne-au ajutat să abordăm dincolo de cifre și să identificăm nu doar ce funcționează, ci și unde sunt vulnerabilitățile, cu speranța că acest tip de reflecție poate contribui, din perspectivă teoretică, la o Europă mai echilibrată și mai solidară.

Rezultatele obținute în baza analizelor științifice efectuate. Pe parcursul cercetării, a devenit din ce în ce mai clar că Spațiul Schengen aduce beneficii reale pentru cetățenii europeni: libertatea de a circula fără controale la frontiere, oportunități economice sporite și un sentiment de apartenență la o Europă unită. Însă această libertate vine cu o responsabilitate uriașă: aceea de a proteja frontierele externe, în mod eficient, dar și uman. Studiile analizate au arătat că Frontex joacă un rol important în consolidarea securității frontierelor, însă realitatea din teren indică faptul că resursele sunt adesea insuficiente, iar coordonarea între statele membre rămâne inegală. Este o luptă continuă pentru echilibru între siguranță și solidaritate. În același timp, cercetările au confirmat ceea ce, intuitiv, mulți dintre noi simțim: migrația nu este doar un fenomen statistic, ci o realitate profund umană, cu rădăcini adânci – războaie, instabilitate politică, sărăcie extremă și schimbări climatice. Fiecare cifră dintr-un raport ascunde un om, o familie, o poveste. Datele Frontex din 2023, care arată o creștere cu 15% a intervențiilor la frontierele externe, reflectă o presiune reală – în special în regiuni precum Marea Mediterană și Balcanii de Vest. Studiile de caz asupra Greciei și Italiei arată cât de copleșitoare poate fi această sarcină pentru unele țări aflate în prima linie a fenomenului migrator. Infrastructura și serviciile sociale sunt adesea depășite, iar comunitățile locale resimt presiunea. În spatele acestor

provocări se află întrebarea esențială: cum răspunde Europa acestor crize fără a-și compromite valorile? Evaluările de impact arată că o securitate reală nu poate exista fără respectarea drepturilor fundamentale ale migranților și refugiaților. Politicile de control trebuie să fie însoțite de măsuri de integrare, sprijin și empatie.

Diferențele de abordare dintre statele membre – cum ar fi cele evidențiate în cazul Greciei, Italiei și Germaniei – evidențiază nevoia urgentă de coerență și cooperare europeană. În lipsa unei viziuni comune, există riscul reintroducerii controalelor la frontierele interne și al amplificării tensiunilor între state. Ce reiese din toate aceste concluzii este faptul că Europa are nevoie de mai mult decât reguli și instituții eficiente – are nevoie de curaj, de solidaritate și de o profundă conștientizare a umanității celuilalt. Pentru că, în cele din urmă, gestionarea migrației nu este doar o problemă de securitate, ci o provocare morală, politică și umană a vremurilor noastre. Un alt rezultat important vizează evaluarea performanței Agenției Frontex.

Analizele au arătat o extindere semnificativă a atribuțiilor acesteia după anul 2016, când, în urma crizei migrației, i s-au oferit competențe sporite și un buget considerabil mărit. Frontex a desfășurat misiuni comune de supraveghere, sprijin tehnic și operațional în statele aflate sub presiune migratorie – precum Grecia, Italia, Spania și mai recent Polonia și Lituania. În 2023, agenția a raportat peste 38.000 de operațiuni, dintre care o parte importantă dedicate combaterii migrației ilegale și traficului de persoane. Cu toate acestea, mai multe ONG-uri și instituții internaționale au criticat lipsa de transparență și incidentele privind respectarea drepturilor omului în timpul acestor operațiuni. Pe plan juridic, analiza instrumentelor europene a evidențiat necesitatea unei reforme profunde a sistemului comun de azil, care să asigure atât protecția persoanelor vulnerabile, cât și un partaj echitabil al responsabilităților între state. Propunerile recente privind Pactul pentru Migrație și Azil urmăresc tocmai această direcție, promovând mecanisme de solidaritate flexibilă și responsabilitate partajată. Pe baza aplicării metodei comparative și a analizei sistemice, s-a constatat că politicile de migrație variază considerabil între statele membre în ceea ce privește criteriile de admitere, capacitățile administrative și nivelul de integrare oferit migranților. Această lipsă de armonizare afectează coerența răspunsului european și creează efecte secundare, cum ar fi migrația secundară între statele UE.

Metoda evaluării de impact aplicată asupra legislației existente a arătat că, deși măsurile stricte de control la frontiere au dus la scăderea temporară a numărului de intrări ilegale, acestea nu au avut un efect durabil fără politici complementare de integrare, sprijin economic în țările de origine și campanii eficiente de informare. Analizele desfășurate în cadrul acestui proiect nu oferă doar o imagine rece, statistică, asupra Spațiului Schengen, a agenției Frontex sau a fenomenului migrației – ele vorbesc, în esență, despre oameni. Despre cetățeni europeni care traversează liber

granițe în fiecare zi pentru a munci, a studia sau a-și vizita familia. Despre migranți care fug din calea războiului, a foametei sau a persecuției, în căutarea unui viitor mai sigur. Despre state care încearcă să-și protejeze frontierele și identitatea, dar care se confruntă cu dileme morale și provocări logistice uriașe.

Rezultatele ne arată că Spațiul Schengen funcționează ca un simbol al unității și al încrederii reciproce între statele membre. Dar ele mai arată și cât de fragil poate deveni acest sistem în fața unor crize neprevăzute, atunci când solidaritatea se clatină și interesele naționale primează. În mod similar, Frontex este un instrument puternic al Uniunii, dar și o entitate aflată sub presiune constantă – presiunea de a fi eficientă, dar și umană, de a apăra granițele fără a uita că, dincolo de ele, se află oameni vulnerabili. Fenomenul migrației, departe de a fi doar o problemă de securitate, este și o expresie profundă a inegalității globale. În spatele fiecărui număr, fiecărei rute ilegale sau fiecărui incident de la frontieră se află o poveste personală – un tată, o mamă, un copil. De aceea, concluziile noastre nu pot rămâne doar în zona tehnică. Ele trebuie să inspire empatie, responsabilitate și dorința de a construi politici care protejează, dar care și integrează. Să întărim securitatea, da – dar fără a ne pierde umanitatea.

În final, ceea ce se conturează din toate aceste analize este nevoia de echilibru: între libertate și control, între suveranitate și solidaritate, între reguli și compasiune. Europa nu este doar un spațiu de circulație, ci un spațiu de valori, iar modul în care gestionează migrația și protejează Spațiul Schengen reflectă, în cele din urmă, cât de mult crede în propria sa promisiune de unitate în diversitate.

Concluzii. Spațiul Schengen continuă să reprezinte mai mult decât o arhitectură juridică: este promisiunea unei Europe fără bariere interne, întemeiată pe încredere reciprocă și apartenență comună. Însă această libertate implică o responsabilitate deopotrivă colectivă și individuală: protejarea frontierelor externe în mod eficient și, simultan, uman. Agenția Frontex joacă un rol esențial în garantarea acestui echilibru, dar performanța sa depinde în mod critic de solidaritatea practică a statelor membre, de supraveghere democratică și de respectarea necondiționată a drepturilor fundamentale ale persoanelor aflate în mișcare.

Analiza de față evidențiază trei constatări majore. *Primo*, securitatea frontierelor nu poate fi sustenabilă fără politici complementare de integrare socială, investiții în educație și muncă, precum și eforturi coordonate de dezvoltare în statele de origine. Migrația nu este un *„defect de sistem"*, ci răspunsul uman la război, sărăcie și schimbări climatice; de aceea, UE are nevoie de mecanisme permanente de relocare și de căi legale de migrație, nu doar de măsuri de control. *Secundo*, fragmentarea legislativă între statele membre subminează credibilitatea regimului comun de azil și agravează presiunea asupra țărilor de la frontierele externe. Reforma Pactului UE privind migrația și azilul trebuie să asigure distribuirea echitabilă a responsabilităților

și să instituie protocoale automate pentru situații de urgență. *Tertio*, percepțiile negative și discursurile populiste pot fi contracarate doar prin transparență instituțională, campanii de educație interculturală și implicarea societății civile în toate etapele ciclului de politică publică.

În esență, viitorul politicii europene de frontieră și migrație depinde de implementarea concomitentă a cinci coordonate complementare. Mai întâi, este necesară o cooperare autentică între statele membre, care să depășească schimbul formal de date și să includă partajarea efectivă a responsabilităților de azil și integrare. În paralel, Uniunea Europeană trebuie să mențină un echilibru credibil între securitate și umanitate, prin integrarea unor standarde obligatorii de protecție a drepturilor în toate operațiunile Frontex și instituirea unui mecanism independent de plângeri. A treia direcție vizează investițiile orientate către viitor, reflectate atât în modernizarea infrastructurii de frontieră, cât și în programe solide de incluziune socială și dezvoltare regională în statele de origine. La fel de importantă este transparența, asigurată prin crearea unui centru european de analiză a migrației și prin campanii publice oneste, menite să explice atât beneficiile, cât și riscurile fenomenului migrator. În fine, consolidarea dimensiunii externe impune parteneriate sustenabile pentru readmisie, sprijin umanitar și canale legale de mobilitate, reducând astfel motivațiile pentru migrația neregulată și completând, în mod coerent, ansamblul măsurilor interne.

Dilema contemporană a Europei nu se reduce la alegerea dintre ziduri mai înalte și frontiere complet deschise, ci la capacitatea de a articula o responsabilitate colectivă, care îmbină protecția cetățenilor cu respectul față de demnitatea celor care caută refugiu. Europa va rămâne fidelă valorilor sale fondatoare doar dacă va putea demonstra că libertatea de circulație și solidaritatea față de vulnerabili nu sunt obiective antagonice, ci elemente complementare ale aceluiași proiect de „unitate în diversitate”.

Referințe bibliografice

1. Regulamentul (UE) 2016/1624 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 septembrie 2016 privind Poliția de frontieră și garda de coastă la nivel european. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. 16.09.2016. L 251/1. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R1624&from=sv [Accesat: 09.04.2025]
2. Regulamentul (UE) 2016/399 al Parlamentului European și al Consiliului din 9 martie 2016 cu privire la Codul Uniunii privind regimul de trecere a frontierelor de către persoane (Codul Frontierelor Schengen) (text codificat). În: JO L 77. 23.3.2016, pp. 1-52. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/399/oj?locale=ro [Accesat: 09.04.2025]

3. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (versiune consolidată). Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_2&format=PDF [Accesat: 10.04.2025]
4. 2023 Annual Report of the Fundamental Rights Officer of Frontex. European Border and Coast Guard Agency (Frontex), 2024, FPI-24.0232. Disponibil: https://www.frontex.europa.eu/assets/FRO_Reports/The_Fundamental_Rights_Officer_Annual_Report_2023.pdf [Accesat: 10.04.2025]
5. Raport privind azilul 2025 Rezumat. Agenția Uniunii Europene pentru Azil (EUAA), 2025. Disponibil: https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/2025-06/2025_Asylum_Report_Executive_Summary_RO.pdf [Accesat: 10.04.2025]
6. UE în 2023. Raport general privind activitățile Uniunii Europene, adoptat de Comisia Europeană la 7 martie 2024 sub cota C(2024) 1633. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2024. Disponibil: https://op.europa.eu/webpub/com/general-report-2023/pdf/the-eu-in-2023-ro.pdf [Accesat: 10.04.2025].
7. Gestionarea frontierelor externe. Disponibil: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/153/gestionarea-frontierelor-externe [Accesat: 11.04.2025].
8. CARRERA, Sergio, SHABBIR, Anjum. The transitioning of statuses in the EU regular and labour migration law. Brussels: CEPS, 2024. Disponibil: https://cdn.ceps.eu/wp-content/uploads/2024/05/EU-LEVEL-REPORT-ASPIRE-FINAL.pdf [Accesat: 11.04.2025].
9. CARRERA, Sergio, GEDDES Andrew. The EU Pact on Migration and Asylum in light of the United Nations Global Compact on Refugees International Experiences on Containment and Mobility and their Impacts on Trust and Rights. European University Institute, 2021. Disponibil: https://www.asileproject.eu/wp-content/uploads/2021/03/EU-pact-migration-asylum-global-compact-refugees.pdf [Accesat: 12.04.2025].
10. BOEHNKE, Olaf. Germany should pave the way for a common European Asylum and Migration System. In: European Council on Foreign Relations. 24 April 2015. Disponibil: https://ecfr.eu/article/commentary_time_to_lead_germany_should_pave_the_way_for_a_common_europe3007/ [Accesat: 12.04.2025].
11. Fundamental Rights Report 2025. Annual Report of the European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). 10 June 2025. Disponibil: https://fra.europa.eu/en/publication/2025/fundamental-rights-report-2025 [Accesat: 12.06.2025].

CONTRIBUȚIA UNIUNII EUROPENE LA PACEA ȘI SECURITATEA GLOBALĂ

THE EU'S CONTRIBUTION TO GLOBAL PEACE AND SECURITY

Daniel ROPOT
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: *danielropot1107@gmail.com*

CZU 061.1EU:351.86(100)

Rezumat. Articolul investighează evoluția Uniunii Europene dintr-un „actor civil” în furnizor de securitate cu vocație globală, în contextul multiplicării amenințărilor hibride, al competiției geopolitice și al războiului din Ucraina. Analiza pornește de la fundamentele juridice – de la PESC instituționalizată prin Tratatul de la Maastricht la PSAC și Busola Strategică – și evidențiază rolul noilor instrumente: PESCO, Agenția Europeană de Apărare și Facilitatea Europeană pentru Pace. Studiul arată că UE a desfășurat peste 35 de misiuni civile și militare în Balcanii de Vest, Sahel, Cornul Africii și Orientul Mijlociu, combinând formarea forțelor locale, monitorizarea frontierelor și operațiuni navale precum EUNAVFOR Atalanta. Parteneriatul cu NATO rămâne pivotul apărării colective, însă Uniunea își urmărește autonomia strategică prin consolidarea capacităților proprii și diversificarea parteneriatelor cu ONU, UA și ASEAN. Diferențele de viziune dintre statele membre, lipsa unei armate europene și cerința unanimității în Consiliu limitează viteza de reacție și coerența externă. Crizele energetice, atacurile cibernetice și dezinformarea scot în evidență vulnerabilitățile interne, dar și necesitatea unei coordonări politico-militare mai strânse. Concluzia subliniază că, pentru a deveni un actor strategic credibil, UE trebuie să armonizeze interesele naționale, să investească durabil în capacități comune și să îmbine instrumentele civile și militare sub o viziune geopolitică unitară. Articolul este elaborat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU’s role in the emerging international system” (EUREIS), nr. 101126798.

Cuvinte-cheie: *securitate, Uniunea Europeană, pace, politică de securitate și apărare comună, misiuni externe, strategie globală, cooperare internațională.*

JEL: F51, H56, F53

Abstract. The article traces the European Union’s transformation from a predominantly civilian power into a security provider with global ambitions amid mounting hybrid threats, great-power rivalry and Russia’s war against Ukraine. Building on the legal foundations laid by the Maastricht Treaty’s CFSP and deepened through the Common Security and Defence Policy (CSDP) and the 2022 Strategic Compass, the study highlights new instruments such as PESCO, the European Defence Agency and the European Peace Facility. Since 2003 the EU has conducted more than 35 civilian and military missions—from EUFOR Althea in Bosnia to EUTM Mali and EUNAVFOR Atalanta—combining capacity-building, border management and naval security. While the NATO alliance remains the cornerstone of collective defence, Brussels pursues strategic autonomy by enhancing indigenous capabilities

and expanding partnerships with the UN, African Union and ASEAN. Yet divergent national interests, the absence of a standing EU army and the unanimity requirement in the Council constrain decision-making speed and external coherence. Energy shocks, cyber-attacks and disinformation reveal internal vulnerabilities and the need for tighter politico-military coordination. The paper concludes that, to become a credible strategic actor, the EU must reconcile national preferences, invest sustainably in common capabilities and blend civilian and military tools within a unified geopolitical vision. The article has been prepared within the framework of the implementation of the Jean Monnet Chair project “EU’s Role in the Emerging International System” (EUREIS), No. 101126798.

Keywords: *security, European Union, peace, Common Security and Defence Policy, external missions, global strategy, international cooperation.*

JEL: F51, H56, F53

Introducere. Într-un context internațional marcat de instabilitate, conflicte armate recurente, terorism, amenințări cibernetice și provocări transfrontaliere, menținerea păcii și asigurarea securității globale reprezintă priorități esențiale pentru comunitatea internațională. Uniunea Europeană (UE), în calitate de actor regional integrat și promotor fervent al multilateralismului, și-a asumat în ultimele decenii un rol tot mai activ în arhitectura securitară internațională. Deși nu dispune de o armată proprie și acționează preponderent prin mijloace diplomatice, economice și civile, UE a demonstrat capacitatea de a influența semnificativ mediul internațional, contribuind la prevenirea conflictelor, stabilizarea regiunilor afectate de crize și sprijinirea reconstrucției post-conflict.

Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC), pilon central al acțiunii externe a Uniunii, a fost concepută pentru a oferi răspunsuri concrete la amenințările contemporane, prin desfășurarea de misiuni civile și operațiuni militare în zonele de conflict din Europa, Africa, Orientul Mijlociu și Asia. Complementar, Strategia Globală a UE și noul concept de „busolă strategică” reflectă intenția Uniunii de a-și consolida autonomia strategică și de a acționa mai ferm în vecinătatea sa și pe plan global. Capacitatea de a acţiona într-o Uniune de 25, 27 sau mai multe state, va depinde în mare măsură de abilitatea conducerii politice de a defini ţeluri strategice şi a impulsiona implementarea lor în politica curentă. Din acest punct de vedere, „Constituţia Europeană” învederează un progres cert prin instituirea funcţiilor permanente de preşedinte al Consiliului European şi Ministru al Afacerilor Externe al Uniunii. [1, p. 7]

În plus, diplomația preventivă, acordarea de asistență umanitară, susținerea dezvoltării durabile și promovarea statului de drept constituie instrumente fundamentale prin care UE contribuie la o ordine internațională pașnică și stabilă. Totuși, eficiența acțiunii Uniunii Europene în domeniul păcii și securității este influențată de o serie de factori interni și externi. Divergențele de interese între statele membre, lipsa

unei politici externe comune consolidate, dependența de alianțe tradiționale precum NATO, precum și concurența strategică tot mai accentuată cu actori globali precum Rusia și China, constituie obstacole semnificative în calea afirmării unei voci unice și coerente la nivel internațional.

Gradul de investigare a problemei la momentul actual. Literatura dedicată rolului Uniunii Europene în promovarea păcii şi securității globale s-a dezvoltat pe mai multe paliere analitice – strategic, politic-instituțional şi juridic – reflectând etapele de maturizare a Politicii Europene de Securitate şi Apărare (PESA) şi, ulterior, a Politicii de Securitate şi Apărare Comune (PSAC). Primele contribuții de referință, precum volumele coordonate de Institutul European din România ori studiile UNSAR (Moştoflei, Coşcodaru) din prima decadă post-2000, au trasat arhitectura conceptuală a PESA, insistând pe inițiativele Battle Groups-1500 şi pe mecanismele de gestionare a crizelor [1, 4, 5]. Ulterior, lucrările lui C. Moştoflei și V. Popa (2008) şi sesiunile CSSAS din 2010 au extins analiza asupra capacității UE de a proiecta stabilitate dincolo de granițele sale, reliefând cooperarea cu NATO şi dilemele „*putere civilă vs. actor militar”* [3, 6].

Dimensiunea doctrinară a fost completată de documente programatice recent actualizate – Carta Albă a Apărării a României (2021) şi evoluțiile PSAC reflectate în rapoartele politicii de securitate europeană – care contextualizează contribuția statelor membre la inițiativele UE de apărare integrată [2]. În paralel, abordările de politică externă şi integrare – de la analiza istorică a lui Ch. Zorgbibe (1998) la cele mai noi cercetări asupra Busolei Strategice – conturează tranziția UE de la actor civil la furnizor de securitate, subliniind totuși limitările decizionale şi dependența de consensul interguvernamental [7].

Studii aplicate recente, precum lucrarea L. Beniuc (2024), examinează eficiența misiunilor civile şi militare ale UE în Balcanii de Vest, Sahel sau Vecinătatea Estică, arătând că succesul operațional este adesea condiționat de resursele limitate şi de fragmentarea strategică între statele membre [8]. Dincolo de aceste contribuții, rămân lacune semnificative: (1) evaluări holistice asupra impactului cumulativ al instrumentelor UE (sancțiuni, parteneriate de securitate, busola strategică) în raport cu noile amenințări hibride şi cibernetice; (2) studii comparative despre sinergia PSAC–NATO în zone gri de competență; (3) analize empirice asupra eficacității noilor Facilitatea Europeană pentru Pace în sprijinul partenerilor vulnerabili.

Prin urmare, deşi baza teoretică şi normativă este solid conturată, cercetarea rămâne deschisă unor investigații integrate care să coreleze performanța operațiunilor UE cu capacitatea sa de a acționa strategic unitar în actualul mediu global de securitate.

Materiale utilizate și metode aplicate: Pentru a oferi o imagine coerentă și nuanțată asupra rolului Uniunii Europene în promovarea păcii și securității globale,

cercetarea a pornit de la o triadă de surse primare: tratatele constitutive (în special articolele 21, 42–46 TUE și 215 TFUE), documentele programatice – Strategia europeană de securitate (2003), Strategia globală (2016) și Busola strategică (2022) – precum și deciziile Consiliului privind lansarea misiunilor PSAC. Aceste texte juridice și politice constituie scheletul normativ al analizei și permit identificarea evoluțiilor doctrinare ale UE, de la „putere civilă” la furnizor de securitate. Pentru a corela intențiile strategice cu performanța în teren, am recurs la rapoartele instituționale ale Serviciului European de Acțiune Externă, ale Agenției Europene de Apărare și la fișele de misiune publicate pe EULEX, EUTM și EUFOR, care furnizează date cantitative (bugete, personal, indicatori de progres) și calitative (lecții învățate, recomandări interne) indispensabile unei evaluări empirice.

Metodologic, studiul îmbină patru instrumente complementare: *Analiza normativ-juridică* descifrează obligațiile și marjele de manevră conferite de tratate, explicând de ce deciziile de securitate rămân preponderent interguvernamentale și cum funcționează clauzele de solidaritate și asistență reciprocă. *Analiza comparativă* este aplicată pe trei studii de caz – EUFOR Althea, EUTM Mali și EUNAVFOR Atalanta – pentru a evidenția variațiile de mandat, resurse și rezultate, precum și impactul cooperării cu NATO sau ONU. *Urmărirea procesului decizional* permite reconstruirea etapelor cheie din adoptarea Busolei strategice, relevând efectul crizelor exogene (Crimeea 2014, Ucraina 2022) asupra coeziunii politice. *Evaluarea critică de impact* evaluează congruența dintre obiectivele declarate și rezultate, utilizând indicatori de stabilitate regională, dezvoltare instituțională locală și percepția comunităților beneficiare.

Rezultatele obținute în baza analizei științifice efectuate. Uniunea Europeană și-a consolidat treptat profilul de actor global în materie de securitate printr-un cadru juridic și instituțional care reflectă voința statelor membre de a acționa concertat în favoarea păcii și stabilității internaționale. Politica Externă și de Securitate Comună (PESC), respectiv Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC), formează coloana vertebrală a acestui cadru, fiind rezultatul unui proces de integrare care a evoluat semnificativ în ultimele decenii.

Fundamentele juridice ale implicării Uniunii Europene în domeniul securității au fost puse prin Tratatul de la Maastricht (1992), care a instituit PESC ca pilon distinct al noii arhitecturi instituționale europene. Această dimensiune a fost aprofundată ulterior prin Tratatul de la Amsterdam (1997), iar apoi reformulată semnificativ de Tratatul de la Lisabona (2007), care a adus o integrare mai coerentă a politicilor externe, transformând PSAC într-o componentă integrantă a PESC. Astfel, tratatul a conferit Uniunii personalitate juridică și i-a permis să acționeze mai eficient pe scena internațională, inclusiv prin semnarea de acorduri internaționale și desfășurarea de misiuni civile și militare.

Din punct de vedere instituțional, mai multe structuri contribuie la implementarea și coordonarea politicii de securitate a Uniunii. Consiliul European stabilește orientările strategice generale, în timp ce Consiliul Afaceri Externe adoptă deciziile operative. Comisia Europeană, deși nu este un actor central în domeniul securității dure, joacă un rol esențial în politicile complementare, precum dezvoltarea, cooperarea internațională sau ajutorul umanitar.

Una dintre cele mai importante inovații instituționale introduse de Tratatul de la Lisabona a fost crearea funcției de Înalt Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate, care acționează simultan ca vicepreședinte al Comisiei Europene și președinte al Consiliului Afaceri Externe. Această dublă calitate are rolul de a asigura coerența între dimensiunea externă a politicilor Uniunii și politica de securitate. În plus, Înaltul Reprezentant coordonează activitatea Serviciului European de Acțiune Externă (SEAE), un organism esențial în elaborarea și punerea în aplicare a politicii externe și de securitate, care funcționează ca un adevărat „minister de externe” al Uniunii. Pe lângă aceste structuri, Agenția Europeană de Apărare (AEA) sprijină dezvoltarea capacităților militare ale statelor membre, facilitează cooperarea industrială și tehnologică în domeniul apărării și contribuie la întărirea bazei industriale europene de securitate și apărare.

Un alt mecanism important este Cooperarea Structurată Permanentă (PESCO), lansată în 2017, care permite unui grup de state membre să colaboreze mai strâns în domeniul apărării, dezvoltând proiecte comune și consolidând interoperabilitatea forțelor armate. Astfel, Uniunea Europeană dispune în prezent de un cadru normativ și instituțional robust care îi permite să contribuie efectiv la securitatea globală. Deși natura interguvernamentală a

PESC și PSAC implică decizii luate prin consens, mecanismele create în ultimele decenii au sporit capacitatea Uniunii de a acționa unitar în fața provocărilor de securitate contemporane. În ciuda anumitor limitări structurale, cum ar fi lipsa unei armate europene propriu-zise, UE continuă să își consolideze poziția ca furnizor de securitate regională și globală. Regiunea noastră beneficiază decisiv de avantajele majore furnizate de procesul de armonizare a Politicii Europene de Securitate şi Apărare (în prezent PSAC) cu noua filozofie a Alianței privind gestionarea crizelor, care duce practic la dezvoltarea apărării europene, element de complementaritate al adaptării NATO la noul context de securitate [2].

Strategii politici şi militari sunt convinşi că obiectivul politicii UE de optimizare a structurii şi definire a cadrului PESA în contextul internațional actual, de asigurare a unei capacităţi reale de gestionare şi rezolvare a aspectelor de securitate specifice continentului este unul fundamental pentru viitorul de pace şi prosperitate al europenilor [3, p. 39]. Strategiile Uniunii Europene în domeniul păcii și securității

reflectă ambiția acesteia de a fi un actor global responsabil, capabil să gestioneze crize internaționale, să prevină conflicte și să contribuie la ordinea globală bazată pe reguli. Aceste strategii sunt elaborate pentru a răspunde schimbărilor din mediul internațional de securitate și pentru a întări coerența acțiunii externe a Uniunii.

Un document de referință în acest sens este *Strategia europeană de securitate* din 2003, intitulată *„O Europă sigură într-o lume mai bună"*, care a subliniat pentru prima dată necesitatea ca UE să își asume un rol activ în promovarea stabilității globale. Aceasta a evidențiat principalele amenințări – terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, conflictele regionale, eșecurile statale și criminalitatea organizată – și a subliniat nevoia de acțiune preventivă, parteneriate multilaterale și angajamente ferme în zonele de conflict. Având în vedere noile provocări internaționale, precum conflictele hibride, atacurile cibernetice sau instabilitatea din vecinătatea estică și sudică, Uniunea Europeană a adoptat în 2016 Strategia Globală pentru politica externă și de securitate a Uniunii Europene, sub titlul *„Viziune comună, acțiune comună: o Europă mai puternică"*, care a extins abordarea UE privind securitatea, incluzând dimensiuni, precum apărarea colectivă și cooperarea militară, reziliența statelor și societăților partenere, guvernanța globală, parteneriatele internaționale și securitatea umană. Un accent important este pus pe „autonomia strategică" a Uniunii – adică capacitatea de a acționa independent atunci când este necesar – și pe dezvoltarea unei abordări integrate care combină instrumente diplomatice, economice, de apărare, umanitare și de dezvoltare. Strategia Globală a UE a pus, de asemenea, bazele unei serii de inițiative complementare, precum *Planul de acțiune european pentru apărare, Cooperarea Structurată Permanentă (PESCO)* sau *Instrumentul European pentru Pace (European Peace Facility)*, adoptată în anul 2021, care permite finanțarea misiunilor militare și a livrărilor de echipamente către parteneri externi, sprijinind astfel eforturile de stabilizare în regiunile afectate de conflicte.

Un element important al acestor strategii este și componenta de prevenire a conflictelor și mediere, prin intermediul căreia UE sprijină dialogul între părți aflate în conflict, reformele în domeniul justiției și al statului de drept, precum și reintegrarea post-conflict. De asemenea, în contextul geopolitic actual marcat de războiul din Ucraina, Uniunea și-a reafirmat angajamentul față de ordinea internațională bazată pe norme și față de securitatea colectivă în parteneriat cu NATO. O identitate europeană în domeniul securității şi un rol european în materie de apărare, reflectate în construcția unui pilon european în sânul Alianței, vor servi intereselor statelor europene şi vor permite, totodată, întărirea solidarității atlantice.[4, p. 21]

În ansamblu, strategiile Uniunii Europene reflectă un echilibru între aspirațiile normative – promovarea păcii, a drepturilor omului și a democrației – și nevoia de acțiune concretă și adaptabilă într-un context internațional volatil. Ele oferă un cadru

coerent pentru intervențiile UE în afara granițelor sale, fie prin misiuni civile și militare, fie prin sprijin bugetar, diplomatic sau umanitar, confirmând astfel statutul său de actor global în domeniul păcii și securității.

Implicarea practică a Uniunii Europene în domeniul păcii și securității globale se materializează prin desfășurarea de misiuni externe și construirea unor parteneriate strategice cu organizații internaționale și state terțe. Aceste acțiuni reflectă voința Uniunii de a-și asuma responsabilitatea globală pentru stabilitate, prevenirea conflictelor și consolidarea păcii durabile. În faţa atâtor schimbărilor geopolitice, strategice şi tehnologice, a complexității ameninţărilor asimetrice şi transfrontaliere, implementarea şi evoluţia conceptului de spaţiu european unic de securitate şi cooperare s-au dovedit că sunt și rămân o necesitate. Fondat pe aspiraţia comună de dezvoltare în securitate şi stabilitate a continentului, conceptul presupune un dinamism şi o capacitate sporită de gestionare a crizelor, de restabilire a păcii, de desfăşurare a operațiilor umanitare sau de evacuare a resortisanților [5, p. 18].

În cadrul Politicii de Securitate și Apărare Comună**,** UE a desfășurat, de la începutul anilor 2000, peste 35 de misiuni și operațiuni civile și militare în Europa, Africa, Orientul Mijlociu și Asia. Aceste misiuni au avut obiective variate: sprijinirea statului de drept, formarea forțelor de poliție și securitate, controlul frontierelor, medierea conflictelor sau asigurarea unui climat de securitate post-conflict.

Un exemplu relevant este *Misiunea EUFOR Althea în Bosnia și Herțegovina,* începută în 2004, care are scopul de a menține un mediu sigur și stabil, consolidând în același timp instituțiile locale. În Africa, Uniunea a fost implicată în misiuni, precum *EUTM Mali* (Misiunea de instruire a armatei maliene), *EUCAP Sahel Niger* și *EUNAVFOR Atalanta*, o operațiune navală desfășurată în largul coastelor Somaliei pentru combaterea pirateriei maritime. Aceste misiuni nu doar contribuie la securitatea regională, ci previn și efectele indirecte asupra Europei, precum migrația ilegală, traficul de arme și instabilitatea. În paralel cu aceste misiuni, Uniunea dezvoltă și parteneriate strategice, cele mai importante fiind cu NATO, Națiunile Unite, Uniunea Africană, OSCE și ASEAN.

Colaborarea cu NATO este esențială pentru complementarea capacităților militare și evitarea duplicării eforturilor. De exemplu, UE și NATO cooperează în domenii precum apărarea cibernetică, mobilitatea militară, combaterea amenințărilor hibride și securitatea maritimă.

Parteneriatul Uniunii Europene cu ONU are o dimensiune fundamentală, având în vedere că multe dintre misiunile UE se desfășoară în sprijinul sau în cooperare cu ONU. Uniunea este, de asemenea, unul dintre principalii contribuabili financiari la operațiunile de menținere a păcii desfășurate sub egida ONU. În același timp, relațiile cu Uniunea Africană au fost consolidate prin sprijin logis-

tic, formare, asistență umanitară și promovarea bunei guvernări în statele africane afectate de conflicte interne.

Implicarea UE în misiuni externe este ghidată de principiile dreptului internațional, de respectarea drepturilor omului și de promovarea guvernanței democratice. Prin aceste misiuni și parteneriate, Uniunea își confirmă angajamentul față de o abordare multilaterală și cooperativă a problemelor globale de securitate.

Deși Uniunea Europeană și-a consolidat rolul de actor global în materie de pace și securitate, realitățile geopolitice și limitările instituționale pun în evidență o serie de obstacole care afectează eficiența și coerența acțiunii sale. Provocările actuale, de la conflicte armate la presiuni interne și externe, testează capacitatea Uniunii de a răspunde rapid și eficient în situații de criză. Edificarea spațiului unic de securitate şi cooperare nu este scutită de „crizele construcției europene", ce relevă o Europă a diversităților, în care lărgirea UE este un proces dificil, deloc simplu şi linear [6].

Una dintre cele mai semnificative limite este lipsa unei armate europene proprii și dependența de voința politică a statelor membre. Deciziile privind misiunile externe sau sancțiunile internaționale necesită unanimitate în Consiliul UE, ceea ce încetinește procesele decizionale și poate conduce la blocaje. Divergențele de interese între statele membre, în special în raport cu vecinătatea estică sau sudică, afectează coerența politicii externe comune.

Un alt obstacol este reprezentat de resursele financiare și militare limitate ale Uniunii comparativ cu alte puteri globale, precum SUA sau China. Deși contribuie semnificativ la asistența umanitară și dezvoltare, UE nu dispune de capacități de proiecție militară comparabile cu cele ale NATO, ceea ce reduce influența sa în zone de conflict intens.

UE se confruntă și cu amenințări hibride tot mai sofisticate: dezinformarea, atacurile cibernetice, ingerințele străine în procesele democratice sau presiunile energetice exercitate de regimuri autoritare. Războiul din Ucraina a evidențiat vulnerabilități în securitatea energetică și în dependențele strategice, dar și necesitatea unei consolidări mai rapide a autonomiei strategice europene. Totodată, credibilitatea Uniunii Europene ca actor global este pusă la încercare de anumite incoerențe în relațiile externe. De exemplu, pozițiile ambigue față de regimuri autoritare, acordurile economice cu state care încalcă drepturile omului sau lipsa unei reacții ferme în anumite crize umanitare slăbesc imaginea UE ca promotor autentic al valorilor universale.

Pe plan intern, ascensiunea forțelor populiste și eurosceptice poate eroda sprijinul politic pentru extinderea implicării externe a Uniunii. În același timp, gestionarea migrației și securitatea frontierelor continuă să provoace tensiuni între statele membre, influențând negativ solidaritatea europeană și disponibilitatea de a acționa colectiv în afara granițelor. În fața acestor provocări, Uniunea Europeană este chemată

să regândească instrumentele sale de acțiune, să investească în capacități de apărare comune, să îmbunătățească coordonarea între instituții și să reafirme angajamentul față de valorile sale fundamentale. Doar printr-o abordare coerentă și solidară, bazată pe o viziune strategică unitară, UE poate continua să joace un rol semnificativ în promovarea păcii și securității globale.

Uniunea Europeană își construiește strategia de securitate globală și prin raportare la relațiile cu alte puteri majore ale sistemului internațional. Interacțiunile cu Statele Unite Americii, China și Rusia influențează nu doar politicile externe și de apărare ale UE, ci și capacitatea sa de a contribui eficient la stabilitatea globală.

Relația UE cu SUA. Relația transatlantică reprezintă unul dintre pilonii fundamentali ai securității europene. SUA sunt principalul aliat strategic al majorității statelor membre ale UE în cadrul NATO, iar cooperarea bilaterală dintre Bruxelles și Washington este vitală pentru gestionarea crizelor internaționale, contracararea terorismului și consolidarea ordinii internaționale bazate pe reguli. În pofida unor divergențe ocazionale privind abordările diplomatice (de ex. în Orientul Mijlociu sau privind China), parteneriatul UE-SUA rămâne solid, mai ales în contextul actualei agresiuni ruse în Ucraina. De asemenea, SUA și UE cooperează în domenii emergente precum securitatea cibernetică, combaterea dezinformării și protejarea infrastructurii critice.

Relația UE cu China. Relația cu China este complexă și adesea ambiguă. Pe de o parte, China este un partener comercial important pentru Uniunea Europeană; pe de altă parte, este considerată un „concurent strategic" în ceea ce privește promovarea valorilor democratice și a drepturilor omului. În domeniul securității, UE este preocupată de militarizarea Mării Chinei de Sud, de tensiunile din jurul Taiwanului și de politica de expansiune tehnologică a Chinei, în special în domeniul telecomunicațiilor (precum 5G). Deși cooperarea diplomatică și economică continuă, UE încearcă să dezvolte o strategie de autonomie strategică pentru a-și reduce dependența de Beijing și a-și apăra interesele esențiale în plan global.

Relația UE cu Rusia. Relațiile dintre UE și Rusia au devenit tensionate și marcate de confruntare deschisă, mai ales după anexarea Crimeii în 2014 și declanșarea invaziei ruse în Ucraina în 2022. Uniunea Europeană a adoptat un set amplu de sancțiuni împotriva regimului de la Kremlin și a intensificat sprijinul militar, umanitar și economic pentru Ucraina. Din perspectiva UE, Federația Rusă reprezintă o amenințare sistemică la adresa ordinii internaționale, a granițelor recunoscute internațional și a valorilor democratice. În paralel, UE lucrează la întărirea flancului estic al Europei și la diversificarea resurselor energetice pentru a limita influența Moscovei. Invazia militară a Rusiei împotriva Ucrainei și pandemia Covid-19 au evidențiat vulnerabilitățile politicilor de susținere a păcii, securității și prosperității

UE: capacitatea de a face față neașteptatelor provocări și nevoia de pregătire. Pregătirea pentru a contracara amenințările tradiționale și netradiționale, la nivel global și în cadrul Uniunii, a fost testată și dovedită ca rezerva de îmbunătățire.[7, p. 203]

Concluzii. Într-un context internațional caracterizat de instabilitate, fragmentare și amenințări hibride, Uniunea Europeană își consolidează treptat profilul de actor relevant în promovarea păcii și securității globale. Politicile sale externe, de securitate și apărare reflectă un efort constant de adaptare la noile provocări geopolitice, inclusiv conflictele regionale, terorismul internațional, crizele umanitare, amenințările cibernetice și competiția strategică dintre marile puteri.

Pe parcursul acestei lucrări, s-a evidențiat faptul că Uniunea Europeană acționează simultan ca furnizor de securitate, mediator diplomatic și promotor al normelor internaționale, apelând atât la instrumente civile, cât și la mijloace militare. Participarea în operațiuni externe, cooperarea strânsă cu partenerii globali și dezvoltarea capacităților de apărare în cadrul inițiativelor precum PESCO demonstrează intenția UE de a-și spori autonomia strategică fără a rupe legăturile transatlantice esențiale. De asemenea, relațiile cu alte puteri – SUA, China și Rusia – scot în evidență complexitatea echilibrului dintre cooperare, competiție și apărarea valorilor democratice. Cu toate acestea, UE se confruntă în continuare cu provocări semnificative, precum lipsa unei politici externe complet integrate, diferențele de viziune între statele membre, limitările bugetare și dependența de NATO în ceea ce privește apărarea colectivă. Aceste constrângeri subliniază necesitatea unei coerențe sporite și a unei voințe politice comune pentru consolidarea dimensiunii sale geopolitice. Astfel, Uniunea Europeană este chemată să devină nu doar un garant al păcii pe continent, ci un actor strategic cu vocație globală, capabil să promoveze o ordine internațională stabilă, echitabilă și durabilă.

Referințe bibliografice

1. Uniunea Europeană: Politica Europeană de Securitate şi Apărare. Institutul European din România, 2005. Disponibil: http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/publicatii/Securitate_si_aparare.pdf [Accesat: 03.04.2025].
2. Carta Albă a Apărării. Ministerul Apărării Naționale a României. 2021. Disponibil: https://www.cdep.ro/bp/docs/F932220978/Carta%20Alba.pdf [Accesat: 03.04.2025].
3. Impactul evoluţiei relaţiilor internaţionale asupra mediului de securitate: a X-a sesiune anuală de comunicări ştiinţifice cu participare internaţională: Bucureşti, 18-19 noiembrie 2010 / Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate; coord.: dr. Constantin Moştoflei. Bucureşti: Editura Universităţii

Naţionale de Apărare „Carol I”, 2010. Disponibil: https://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/cssas%20-%20sesiunea%20anuala%20de%20comunicari%20stiintifice%20-%202010.pdf [Accesat: 04.04.2025].

4. Colonel dr. Ion COŞCODARU, *Conceptul, Battle Groups -1500» în consonanţă cu politica europeană de securitate şi apărare, în România - membru al Alianței Nord-Atlantice,* Universitatea Națională de Apărare, Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004
5. MUREȘEAN L., POP A., BONCIU F. *Politica europeană de securitate si apărare - element de influențare a acțiunilor României in domeniul politici de securitate si apărare,* Institutul European din România, București 2004.
6. MOȘTOFLEI Constantin, POPA, Vasile. Rolul UE în asigurarea securității globale. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2008. 125 p. Disponibil: https://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/rolul_eu_in_asigurarea_securitatii_globale.pdf [Accesat: 04.04.2025].
7. ZORGBIBE, Charles, Construcţia europeană, trecut, prezent şi viitor. București: Editura Trei, 1998.
8. BENIUC, Liliana. Contribuția Uniunii Europene la pacea și securitatea globală. În: Întărirea securității și stabilității în noile realități naționale, regionale și globale, 12-13 mai 2023, Chișinău. Chişinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2024, pp. 200-212. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/211144 [Accesat: 04.04.2025].

PACEA CA PRIORITATE: INTERVENȚIA UNIUNII EUROPENE ÎN CONFLICTUL DIN UCRAINA

PEACE AS A PRIORITY: THE EUROPEAN UNION'S INTERVENTION IN THE UKRAINIAN CONFLICT

Mădălina SPIVACENCU
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: *madalina.spivacencu0712@gmail.com*

[061.1EU:94(477:(47+57)]:327

Rezumat: Articolul de față prezintă aderarea la Uniunea Europeană (UE) din perspectiva consolidării păcii și securității pe continentul european, subliniind importanța respectării normelor internaționale și a valorilor democratice comune. Integrarea europeană a fost, încă de la începuturile sale, un proiect de pace. Învățămintele tragice ale celor două războaie mondiale au determinat statele europene să adopte un nou model de cooperare, bazat pe solidaritate, interdependență economică și supremația dreptului. Aderarea unui stat la UE implică asumarea unui set de valori fundamentale: democrația, statul de drept, respectarea drepturilor omului și protejarea minorităților, toate acestea fiind piloni esențiali ai păcii durabile. În contextul actual, invazia Federației Ruse în Ucraina, declanșată în februarie 2022, a reprezentat un test major pentru coeziunea, capacitatea de reacție și solidaritatea dintre statele membre ale UE. Criza generată de acest act de agresiune nu a fost doar una militară, ci și una profund geopolitică, întrucât a pus în discuție ordinea internațională bazată pe reguli și respectarea suveranității statelor. În fața acestei provocări, UE a demonstrat că este capabilă să acționeze nu doar ca un actor normativ — care promovează valori și standarde — ci și ca un actor strategic, capabil să mobilizeze resurse militare, economice și politice pentru a apăra pacea și stabilitatea regională. Prin crearea Fondului de Asistență pentru Ucraina în cadrul Instrumentului European pentru Pace, adoptarea a numeroase pachete de sancțiuni împotriva Federației Ruse, sprijinirea militară și umanitară a Ucrainei, precum și oferirea statutului de țară candidată în timp record, Uniunea a arătat că pacea în Europa este o voință politică colectivă, susținută prin acțiuni concrete. Articolul este elaborat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU's role in the emerging international system” (EUREIS), nr. 101126798.

Cuvinte cheie: *diplomație, conflict armat, Instrumentul European pentru Pace, pachet de sancțiuni, aderarea la UE, pace.*

JEL: F51, H56, F53

Abstract: This article presents accession to the European Union (EU) from the perspective of strengthening peace and security on the European continent, underlining the importance of respecting international norms and common democratic values. European integration has been, since its inception, a peace project. The tragic lessons of the two world wars led European states to adopt a new model of cooperation, based on solidarity, economic interdependence and the rule of law. A state's accession to the EU implies the assumption of a set of fundamental va-

lues: democracy, the rule of law, respect for human rights and the protection of minorities, all of which are essential pillars of sustainable peace. In the current context, the Russian Federation’s invasion of Ukraine, launched in February 2022, represented a major test for cohesion, responsiveness and solidarity between the Member States of the EU. The crisis generated by this act of aggression was not only military, but also deeply geopolitical, as it called into question the rules-based international order and respect for the sovereignty of states. Faced with this challenge, the EU has demonstrated that it is capable of acting not only as a normative actor — promoting values and standards — but also as a strategic actor, capable of mobilizing military, economic and political resources to defend regional peace and stability. By creating the Assistance Fund for Ukraine under the European Peace Facility, adopting numerous packages of sanctions against the Russian Federation, providing military and humanitarian support to Ukraine, and granting candidate country status in record time, the Union has shown that peace in Europe is a collective political will, backed by concrete actions. The article has been prepared within the framework of the implementation of the Jean Monnet Chair project “EU’s Role in the Emerging International System” (EUREIS), No. 101126798.

Keywords*: diplomacy, military conflict, European Peace Facility, sanctions package, EU accession, peace.*

JEL: F51, H56, F53

Introducere. „Pacea mondială poate fi apărată doar prin eforturi creative pe măsura pericolelor care o amenință” - această afirmație, extrasă din preambulul Tratatului de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului din 1951, reprezintă un pilon esențial în procesul de cooperare europeană, evidențiind rolul integrării europene ca mijloc și ca scop propus în prevenirea conflictelor armate pe continentul european. Declarația lui Shuman de la 9 mai 1950 capătă contur tot mai pronunțat în zilele noastre. Invazia militară a Rusiei în Ucraina a zdruncinat din temelii percepțiile factorilor de decizie și ale cetățenilor europeni, evidențiind tot mai profund importanța aderării la Uniunea Europeană (UE).

UE și-a conturat pe parcursul timpului o identitate solidă în domeniul politicii externe și de securitate comună, având ca scop primordial promovarea păcii, a stabilității și a cooperării internaționale. UE promovează diplomația și respectul față de normele dreptului internațional ca mijloc de cooperare pentru pacea și dezvoltarea durabilă a statelor membre. Privind retrospectiv în obiectivele politicii de securitate a UE regăsim următoarele: menținerea păcii, consolidarea securității internaționale, promovarea cooperării globale și susținerea valorilor democratice, printre care statul de drept, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Materiale utilizate și metode aplicate. În elaborarea prezentului articol științific au fost utilizate atât surse primare, cât și secundare, incluzând acte normative europene (Tratatul Uniunii Europene, Strategia Globală a UE, Strategia Europeană de Securitate), documente strategice și instrumente juridice și financiare relevante (Instrumentul European pentru Pace, pachetele de sancțiuni împotriva Federației Ruse,

dosarul de aderare a Ucrainei la UE), literatura de specialitate și studii de caz aplicate asupra Ucrainei și Federației Ruse. Cercetarea s-a realizat printr-o abordare interdisciplinară, fiind aplicate următoarele metode: *Metoda analizei juridice doctrinare* pentru a examina prevederile relevante din Tratatul Uniunii Europene (TUE), Strategia Globală a UE, Instrumentul European pentru Pace, inclusiv pentru a contura cadrul normativ, care susține angajamentul Uniunii în apărarea păcii, securității și democrației în Ucraina, precum și analiza temeiurilor juridice ale procesului de aderare a Ucrainei la UE. *Metoda comparativă* a fost utilizată pentru a evidenția diferențele și asemănările dintre intervențiile Uniunii Europene în Ucraina și Federația Rusă. *Metoda istorică* a fost aplicată pentru urmărirea evoluției relațiilor UE–Ucraina, de la semnarea Acordului de Asociere, până la declanșarea invaziei militare la scară largă în 2022 și activarea mecanismelor de sprijin prin Instrumentul European pentru Pace. Această metodă a permis înțelegerea contextului geopolitic în care s-a accelerat procesul de apropiere a Ucrainei de UE. *Metoda sistemică* a fost utilizată pentru integrarea diverselor dimensiuni (juridică, politică, militară și economică) ale intervenției UE într-un cadru coerent, reflectând acțiunea externă a Uniunii ca ansamblu interdependent de politici, inclusiv coordonarea pachetelor de sancțiuni, livrarea de echipamente defensive și promovarea reformelor interne în Ucraina. *Metoda inductivă* a fost utilizată pentru formularea concluziilor privind eficiența sprijinului UE în Ucraina, pornind de la studii de caz privind impactul sancțiunilor economice asupra Rusiei, eficiența asistenței militare și progresele Ucrainei în procesul de aderare. *Metoda deductivă* a fost aplicată pentru validarea ipotezelor referitoare la capacitatea UE de a acționa ca actor geopolitic coerent în fața unui conflict de amploare, pornind de la principiile Politicii Externe și de Securitate Comune (PESC) și de la valorile fundamentale consacrate în dreptul primar al Uniunii. *Metoda studiului de caz* – aplicată concret pentru cazul Ucrainei, cu accent pe analiza intervenției UE din 2022 până în prezent, examinând impactul pachetelor succesive de sancțiuni împotriva Federației Ruse, livrările de echipamente militare prin Instrumentul European pentru Pace, precum și avansul în parcursul de aderare. *Metoda evaluării de impact* – utilizată pentru a aprecia rezultatele sprijinului european în Ucraina, în ceea ce privește reziliența instituțiilor democratice, capacitatea de apărare, reformele în domeniul justiției și administrației, precum și integrarea în spațiul legislativ și valoric european.

Rezultatele obținute în baza analizei științifice efectuate. Articolul 3 din Tratatul de la Lisabona constituie un reper fundamental în definirea politicilor interne și externe ale UE, oferind un cadru normativ solid pentru acțiunile sale orientate spre promovarea binelui comun și consolidarea cooperării internaționale. Relevanța acestui articol s-a reflectat și în recunoașterea internațională acordată UE prin decernarea, în anul 2012, a Premiului Nobel pentru Pace, decizie fundamentată pe apreci-

erea eforturilor depuse de UE în transformarea radicală a spațiului european – de la o zonă marcată istoric de conflicte și războaie, la un spațiu caracterizat prin pace, cooperare și solidaritate între statele membre și partenerii săi [6]. Premiul a consacrat rolul UE de promotor al păcii, democrației și drepturilor omului, atribuindu-i totodată o responsabilitate sporită de a susține aceste valori atât în interiorul granițelor sale, cât și pe plan global. Totuși, la doar un deceniu de la acest moment simbolic, invazia militară de amploare a Federației Ruse împotriva Ucrainei, declanșată în februarie 2022 și aflată în desfășurare, a zdruncinat în mod profund dreptul internațional și securitatea europeană. Ucraina, deja afectată de multiple agresiuni anterioare din partea Federației Ruse, se confruntă cu o amenințare complexă la adresa suveranității, integrității teritoriale și drepturilor fundamentale ale cetățenilor săi. În acest context, UE și-a asumat rolul de partener strategic în menținerea păcii și securității în Ucraina, acționând printr-o combinație de măsuri ce includ sprijin direct pentru statul afectat și instituirea unor pachete extinse de sancțiuni împotriva Federației Ruse. Aceste angajamente reflectă poziția Uniunii Europene ca actor central în arhitectura securității internaționale și, chiar în absența calității de stat membru a Ucrainei, confirmă solidaritatea europeană și devotamentul față de principiile ordinii internaționale, reafirmând rolul UE de garant al păcii pe continentul european.

Deși Uniunea Europeană nu dispune de o armată permanentă, aceasta, prin contribuțiile voluntare ale statelor membre, desfășoară misiuni de menținere a păcii, monitorizează respectarea ordinii internaționale și furnizează asistență umanitară în zonele afectate de conflicte. În acest cadru operațional, un rol central în coordonarea și susținerea acestor eforturi revine Instrumentului European pentru Pace (IEP). Adoptat de Consiliul Uniunii Europene la 22 martie 2021, IEP reprezintă un fond extrabugetar creat pentru a consolida capacitatea Uniunii de a acționa în domeniile păcii, securității și stabilității internaționale. Acest mecanism financiar este conceput să ofere atât asistență pe termen scurt – în situații de criză sau în contextul unor conflicte active – cât și sprijin pe termen lung, vizând reducerea unei game largi de riscuri, abordarea amenințărilor globale și transfrontaliere, precum și consolidarea capacităților pentru o dezvoltare socio-economică durabilă. În acest sens, după declanșarea agresiunii militare a Federației Ruse împotriva Ucrainei în 2022, Instrumentul European pentru Pace a fost utilizat în mod extensiv pentru susținerea eforturilor de apărare ale Ucrainei, printr-un set de acțiuni strategice menite să sprijine reziliența și capacitatea de reacție a acesteia în fața agresiunii armate.

1. Sprijin financiar masiv - între 2022 până în 2024 prin IEP, UE a alocat un total de 6,1 miliarde EUR pentru susținerea capacităților de apărare ale Ucrainei. Pentru a face un raport al tuturor finanțelor respective, Ucraina le-a folosit în scopul achiziționării echipamentelor militare, truse medicale, combustibil, precum și

în instruirea forțelor armate ucrainene, dar și în alocarea resurselor umane, cum ar fi alimentația și situațiile sanitare ale celor răniți. Ulterior, în martie 2024, recunoscând intensificarea nevoilor Ucrainei și necesitatea menținerii unui flux constant de asistență, Consiliul Uniunii Europene a aprobat un pachet financiar suplimentar în valoare de 5 miliarde EUR, destinat exclusiv în susținerea Ucrainei. Astfel, făcând un total, în perioada 2022-2024, valoarea totală a sprijinului oferit Ucrainei prin IEP a ajuns la suma de 11,1 miliarde de EUR, demonstrând capacitatea IEP de a se adapta la provocările de securitate emergente [9].

2. *Furnizarea de echipamente militare* a constituit o componentă esențială a sprijinului acordat Ucrainei prin intermediul Instrumentului European pentru Pace, completând asistența financiară utilizată de autoritățile ucrainene pentru procurarea de resurse suplimentare destinate efortului de apărare. În conformitate cu cadrul juridic al Uniunii Europene și cu normele de drept internațional, IEP a facilitat achiziționarea și livrarea de echipamente adaptate necesităților urgente ale forțelor armate ucrainene. Printre categoriile relevante de echipamente furnizate se numără: echipamente individuale de protecție (veste antiglonț, căști balistice, sisteme de viziune nocturnă) menite să asigure protecția personalului militar pe linia frontului; truse medicale de prim-ajutor și echipamente de evacuare sanitară, esențiale pentru acordarea rapidă și eficientă a îngrijirilor de urgență; combustibil, indispensabil pentru mobilitatea operațională; precum și muniții de artilerie, rachete și arme letale și neletale, destinate consolidării capacității de rezistență a Ucrainei în fața agresiunii armate.

3. *Misiunile de instruire* au reprezentat o direcție strategică în eforturile UE de consolidare a capacităților umane și operaționale ale forțelor armate ucrainene. În acest sens, Misiunea de Asistență Militară a Uniunii Europene pentru Ucraina (EUMAM Ucraina) a avut un rol determinant în atingerea acestui obiectiv. Activitatea sa s-a axat pe implementarea unui program cuprinzător de instruire militară destinat atât soldaților, cât și comandanților ucraineni, vizând perfecționarea aptitudinilor tactice, îmbunătățirea capacităților de coordonare operațională și creșterea eficienței în desfășurarea misiunilor de apărare. Prin această abordare, EUMAM Ucraina contribuie la întărirea rezilienței forțelor armate în contextul agresiunii persistente a Federației Ruse, consolidând totodată interoperabilitatea acestora cu standardele și practicile militare europene..

4. *Sprijinul umanitar și asistența acordată refugiaților* au constituit componente esențiale ale răspunsului Uniunii Europene la criza generată de agresiunea militară împotriva Ucrainei, confirmând caracterul global al provocărilor umanitare. Criza refugiaților ucraineni, obligați să-și părăsească locuințele în căutarea siguranței, a determinat UE să implementeze măsuri directe pentru asigurarea unor condiții de trai adecvate. Acestea au inclus furnizarea de adăpost temporar, alimente, apă potabilă,

îmbrăcăminte și produse de igienă personală. Complementar, UE a instituit un mecanism de protecție temporară, care a permis cetățenilor ucraineni strămutați să rămână legal pe teritoriul statelor membre, oferindu-le acces la servicii sociale, educaționale și medicale, precum și la piața muncii. Această abordare a contribuit la integrarea rapidă a refugiaților în comunitățile gazdă și la reducerea vulnerabilității acestora în contextul unei crize umanitare de amploare.

5. *Coerența instituțională și respectarea cadrului juridic* au reprezentat principii fundamentale în implementarea măsurilor de sprijin acordate Ucrainei. UE a acționat cu respectarea strictă a dispozițiilor Tratatului privind Uniunea Europeană (TUE), asigurând menținerea principiilor de bază care guvernează funcționarea instituțiilor sale. În acest context, Instrumentul European pentru Pace are statutul de instrument extrabugetar, fiind finanțat prin contribuții directe ale statelor membre, și nu din bugetul general al UE. Această arhitectură financiară este conformă prevederilor art. 41 alin. (2) TUE, care stipulează că „cheltuielile operaționale determinate de punerea în aplicare a prezentului capitol sunt de asemenea acoperite de bugetul Uniunii, cu excepția cheltuielilor legate de operațiile având implicații militare sau din domeniul apărării" [7]. De asemenea, IEP este corelat cu Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC), ceea ce asigură un echilibru între inițiativele de acțiune ale Uniunii și prerogativele suverane ale statelor membre în materie de apărare. Prin această abordare, UE reușește să prevină apariția unor disfuncționalități instituționale și să conserve competențele naționale în domeniul securității și apărării, menținând în același timp un răspuns comun și coordonat la provocările de securitate [4].

În lumina celor expuse, se poate concluziona că Instrumentul European pentru Pace a jucat un rol determinant în consolidarea politicii de securitate a Uniunii Europene în contextul invaziei Federației Ruse asupra Ucrainei. Acest mecanism a contribuit la redefinirea poziției Uniunii nu doar ca actor diplomatic și economic, ci și ca actor militar din ce în ce mai activ, capabil să intervină eficient pentru menținerea păcii și ordinii internaționale. Prin utilizarea sa, UE și-a consolidat capacitatea de reacție în fața amenințărilor externe, demonstrând o adaptare structurală la noile realități geopolitice. Această evoluție subliniază în mod clar faptul că apărarea Ucrainei este indisolubil legată de protejarea frontierelor europene, iar o eventuală victorie a Federației Ruse nu ar reprezenta doar o înfrângere strategică pentru Ucraina, ci ar constitui o amenințare existențială la adresa întregii arhitecturi de securitate a continentului european.

Sprijinul UE pentru Ucraina nu se limitează la asistența militară și umanitară, ci include și adoptarea promptă și fermă a unui amplu regim de sancțiuni economice și diplomatice împotriva Federației Ruse. Aceste măsuri restrictive au fost concepute pentru a afecta direct economia rusă, reducând capacitatea Moscovei de a-și finanța

operațiunile militare și restricționându-i accesul la sistemele financiare internaționale. Până în prezent, UE a adoptat 16 pachete de sancțiuni, menite să exercite o presiune maximă asupra Federației Ruse, conform declarației președintei Kaja Kallas, Înaltul Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate: „Aceste pachete de sancțiuni fac parte din răspunsul nostru menit să slăbească mașinăria de război a Rusiei și pe cei care facilitează acest război, inclusiv companiile chineze. Ele reflectă unitatea statelor membre ale UE în sprijinul nostru constant pentru Ucraina. Prioritatea noastră imediată este să plasăm Ucraina în cea mai favorabilă poziție posibilă" [10]. Printre principalele sancțiuni impuse Federației Ruse se numără:

1. *Sancțiuni financiare* reprezintă cele mai severe și cu impact direct măsuri adoptate de Uniunea Europeană împotriva Federației Ruse, vizând în mod prioritar izolarea financiară a acesteia de sistemul economic internațional. Printre principalele acțiuni se numără excluderea unor instituții bancare rusești de prim rang din sistemul global de mesagerie financiară SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication), măsură care a condus la deconectarea efectivă a acestora de la fluxurile financiare globale și la perturbarea gravă a operațiunilor bancare internaționale. Complementar, a fost decisă înghețarea activelor internaționale ale Băncii Centrale a Federației Ruse, afectând direct pilonii stabilității macroeconomice și reducând capacitatea statului de a finanța eforturile militare.
2. *Transporturi și infrastructură*. Măsurile din acest domeniu au avut drept scop limitarea accesului Federației Ruse la piețele internaționale și reducerea capacităților sale logistice. Printre primele sancțiuni adoptate s-a numărat interdicția accesului aeronavelor înmatriculate în Rusia în spațiul aerian al UE, precum și restricții similare aplicate transportului maritim. Aceste măsuri au afectat semnificativ atât transportul comercial de pasageri, cât și fluxurile de mărfuri.
3. *Comerțul*. În vederea diminuării resurselor economice ale Federației Ruse, UE a instituit interdicții privind exportul și importul unor categorii esențiale de produse. Printre acestea se numără bunurile de lux, frecvent consumate de elitele asociate regimului, restricție menită să reducă accesul acestora la produse occidentale și să diminueze simbolic și material beneficiile apropierii de puterea politică de la Kremlin.
4. *Mass-media.* Recunoscând că războiul militar este dublat de unul informațional, UE a adoptat măsuri ferme împotriva instituțiilor media pro-Kremlin implicate în propagandă, dezinformare sistematică și promovarea unor narațiuni menite să justifice agresiunea militară și să influențeze negativ opinia publică. În acest sens, a fost suspendată difuzarea unor canale

de televiziune precum Russia Today, Sputnik și alte platforme considerate instrumente de propagandă ale Federației Ruse.

5. *Măsuri restrictive personale*. Peste 2.400 de persoane și entități au fost vizate de sancțiuni individuale, printre care se numără Vladimir Putin, Roman Abramovici, Serghei Lavrov, Viktor și Oleksandr Ianukovici, precum și alți actori politici și economici de influență. Motivația acestor măsuri derivă din implicarea directă sau indirectă a acestora în susținerea conflictului și în acțiuni ce destabilizează ordinea internațională.

În sinteză, regimul de sancțiuni impus de UE împotriva Federației Ruse constituie unul dintre cele mai cuprinzătoare și coerente răspunsuri politico-economice din istoria recentă a relațiilor internaționale. Aceste pachete de măsuri restrictive vizează, în esență, izolarea Federației Ruse de pe scena internațională prin diminuarea capacității sale de a continua războiul împotriva Ucrainei, servind totodată drept instrument de descurajare și prevenire a altor acțiuni similare de agresiune în viitor.

Corelând această abordare cu perspectiva prezentată în introducere, se evidențiază faptul că, în fața unei crize majore de securitate, UE a reacționat ferm, orientându-se către integrarea progresivă a Ucrainei în structurile europene ca mijloc de contracarare a amenințărilor la adresa păcii și stabilității continentale. Procesul de aderare la Uniunea Europeană presupune îndeplinirea criteriilor politice și economice consacrate, cunoscute sub denumirea de Criteriile de la Copenhaga (adoptate la Summit-ul de la Copenhaga din 1993), care implică existența unui guvern democratic, respectarea statului de drept, garantarea libertăților fundamentale și funcționarea instituțiilor corespunzătoare. În acest sens, încă din octombrie 2005, președintele Comisiei Europene, José Manuel Barroso, afirma că „viitorul Ucrainei este în UE”. Acest parcurs s-a concretizat în iunie 2022, când Ucrainei i-a fost acordat statutul de stat candidat la aderare, urmat de deschiderea oficială a negocierilor în vara anului 2024, în cadrul unei conferințe interguvernamentale desfășurate la Luxemburg.

Un moment cu o semnificație politică deosebită în parcursul european al Ucrainei a fost reprezentat de înmânarea chestionarului de aderare la Uniunea Europeană de către președinta Comisiei Europene, Ursula von der Leyen, președintelui Ucrainei, Volodîmîr Zelenski, act menit să evalueze gradul de pregătire al statului ucrainean pentru a începe procesul de integrare deplină în structurile europene. În cadrul conferinței comune de presă, Ursula von der Leyen a subliniat că Ucraina nu pornește de la zero în acest demers, evidențiind progresele deja realizate în cadrul Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană: „Datorită Acordului nostru de Asociere, Ucraina este deja strâns aliniată la Uniunea noastră. Vom accelera acest proces cât mai mult posibil, asigurându-ne, în același timp, că toate condițiile sunt respectate” [11]. Această declarație reflectă atât nivelul de pregătire al Ucrainei, cât și caracterul ferm al pașilor întreprinși pentru obținerea statutului de țară candidată.

În paralel, Strategia Europeană de Securitate (SES) conturează direcțiile de acțiune ale UE în promovarea păcii, securității și stabilității, atât în interiorul granițelor sale, cât și pe plan internațional. Documentul exprimă ambiția UE de a acționa ca actor global responsabil, capabil să răspundă provocărilor complexe ale unui mediu internațional aflat într-o permanentă transformare. Printre obiectivele fundamentale ale strategiei se regăsesc protejarea cetățenilor europeni prin prevenirea și gestionarea conflictelor, combaterea terorismului și a criminalității organizate, precum și prevenirea proliferării armelor de distrugere în masă. În plus, SES promovează democrația, statul de drept și respectarea drepturilor omului, atât în interiorul Uniunii, cât și în relațiile externe, consolidând astfel bazele unei păci durabile [8].

Răspunsul UE la agresiunea Federației Ruse împotriva Ucrainei ilustrează în mod fidel angajamentul său față de aceste principii. Sprijinul constant acordat Kievului – prin sancțiuni economice, asistență militară și umanitară, precum și prin deschiderea procesului de aderare – reflectă viziunea strategică a UE asupra unei Europe sigure, unite și pașnice, întemeiate pe cooperare internațională și pe respectarea normelor fundamentale ale ordinii globale.

Concluzii. Analiza realizată evidențiază faptul că intervenția UE în conflictul din Ucraina reprezintă un exemplu complex de mobilizare politică, juridică, economică și umanitară în sprijinul unui stat partener confruntat cu o agresiune militară de amploare. Prin combinarea instrumentelor sale diplomatice, financiare și de securitate, UE a demonstrat capacitatea de a acționa coerent și consecvent în fața unor amenințări majore la adresa păcii și stabilității europene. Implementarea Instrumentului European pentru Pace a consolidat profilul Uniunii nu doar ca actor normativ și economic, ci și ca participant activ în domeniul securității și apărării, marcând o etapă semnificativă în evoluția Politicii de Securitate și Apărare Comună. Complementar, regimul extins de sancțiuni economice și diplomatice împotriva Federației Ruse a confirmat determinarea UE de a izola agresorul pe scena internațională și de a limita resursele acestuia de a continua conflictul.

Sprijinul militar, umanitar și economic acordat Ucrainei, alături de măsurile de integrare progresivă în structurile europene, demonstrează că apărarea suveranității și integrității teritoriale a Ucrainei este percepută ca parte integrantă a securității întregului continent. Procesul de acordare a statutului de stat candidat și deschiderea negocierilor de aderare confirmă angajamentul pe termen lung al Uniunii față de integrarea europeană a Ucrainei, în concordanță cu valorile democratice și principiile statului de drept.

În ansamblu, reacția UE la agresiunea Federației Ruse împotriva Ucrainei reflectă o maturizare a rolului său geopolitic și o consolidare a capacității de a proteja ordinea internațională bazată pe norme. Această abordare integrată, ce îmbină instru-

mente juridice, politice, economice, militare și umanitare, constituie un precedent semnificativ pentru modul în care UE poate răspunde viitoarelor crize de securitate, reafirmându-și statutul de garant al păcii, securității și cooperării internaționale.

Referințe bibliografice

1. Cum ajută UE Ucraina: de la sancțiuni la ajutor militar și umanitar [online]. Disponibil: https://euneighbourseast.eu/ro/news/explainers/cum-ajuta-ue-ucraina-de-la-sanctiuni-la-ajutor-militar-si-umanitar/ [Accesat:24.04.2025]
2. Politica externă și de securitate a Uniunii Europene. [online]. Disponibil: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/foreign-and-security-policy_ro [Accesat:24.04.2025]
3. The EU's Instrument contributing to Stability and Peace (IcSP) [online]. Disponibil: https://capacity4dev.europa.eu/groups/health-crisis/info/eus-instrument-contributing-stability-and-peace-icsp_en [Accesat:24.04.2025]
4. Instrumentul european pentru pace. [online]. Disponibil: https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/european-peace-facility/ [Accesat:24.04.2025]
5. UE este un garant al securității pe continent. [online]. Disponibil: https://moldova-news.md/ue-este-un-garant-al-securitatii-pe-continent-de-ce-pacea-in-ucraina-este-imposibila-fara-europa/ [Accesat:24.04.2025]
6. Uniunea Europeană, laureată a Premiului Nobel pentru Pace în 2012. [online]. Disponibil: https://learning-corner.learning.europa.eu/history-european-union/2010-2019/2012/eu-nobel_ro [Accesat:24.04.2025]
7. Tratatul privind Uniunea Europeană. (Versiune consolidată). [online]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_1&format=PDF [Accesat:24.04.2025]
8. Strategia Europeană de Securitate „O Europă sigură într-o lume mai bună”. Luxemburg: Oficiul pentru Publicaţii al Uniunii Europene, 2009. [online]. Disponibil: https://www.consilium.europa.eu/media/30815/qc7809568roc.pdf [Accesat:24.04.2025]
9. Ukraine: EU response to the crisis. [online]. Disponibil la: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/ukraine_en [Accesat:24.04.2025]
10. Rezoluția din 9 noiembrie 2023 cu privire la Pachetul de Sancțiuni împotriva Federației Ruse. [online]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C_202402838 [Accesat:24.04.2025]
11. PORTELA, Clara. EU Sanctions and Foreign Policy: When and Why Do They Work? [online]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/271210473_European_Union_Sanctions_and_Foreign_Policy [Accesat:24.04.2025]

CAPACITATEA UNIUNII EUROPENE DE A ABORDA DEZINFORMAREA, MANIPULAREA INFORMAȚIILOR ȘI INTERFERENȚELE STRĂINE

THE EUROPEAN UNION'S CAPACITY TO ADDRESS DISINFORMATION, INFORMATION MANIPULATION, AND FOREIGN INTERFERENCE

Carmelita GAȚAPUC
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: *carmelitagatpuc8@gmail.com*

CZU 323.266:316.776.23

Rezumat. Articolul examinează în profunzime modul în care Uniunea Europeană (UE) dezvoltă și implementează politici, mecanisme și instrumente pentru prevenirea, detectarea și combaterea dezinformării, manipulării informațiilor și interferențelor străine (FIMI). Analiza se bazează pe cadrul legislativ (inclusiv Digital Services Act), mecanisme operaționale precum Sistemul de Alertă Rapidă (RAS), instrumente de autoreglementare și coreglementare (Codul consolidat de bune practici privind dezinformarea) și infrastructuri specializate (EUvsDisinfo, rapoartele FIMI). Studiul evidențiază rolul educației media, al cooperării transnaționale și al sancțiunilor diplomatice în consolidarea rezilienței democratice europene. Sunt abordate provocările generate de evoluțiile tehnologice, în special de inteligența artificială generativă, care amplifică riscurile de manipulare informațională. Concluzia subliniază că protejarea spațiului informațional european necesită o abordare adaptivă, integrată și colaborativă, care să mențină echilibrul între libertatea de exprimare și securitatea democratică. Articolul este elaborat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU's role in the emerging international system” (EUREIS), nr. 101126798.

Cuvinte cheie: *dezinformare, manipulare informațională, interferențe străine, reziliență democratică, Digital Services Act.*

JEL: D83, L86, K23

Abstract. This article provides an in-depth analysis of how the European Union (EU) develops and implements policies, mechanisms, and tools to prevent, detect, and counter disinformation, information manipulation, and foreign information manipulation and interference (FIMI). The study draws on the legislative framework (including the Digital Services Act), operational mechanisms such as the Rapid Alert System (RAS), self-regulation and co-regulation instruments (the strengthened Code of Practice on Disinformation), and specialized infrastructures (EUvsDisinfo, FIMI reports). It highlights the role of media literacy, transnational cooperation, and diplomatic sanctions in enhancing the EU's democratic resilience. The paper also addresses the challenges posed by technological advances, particularly generative artificial intelligence, which intensifies the risks of information manipulation. The

conclusion emphasizes that safeguarding the EU’s information space requires an adaptive, integrated, and collaborative approach that balances freedom of expression with democratic security. The article has been prepared within the framework of the implementation of the Jean Monnet Chair project “EU’s Role in the Emerging International System” (EUREIS), No. 101126798.

Keywords: *disinformation, information manipulation, foreign interference, democratic resilience, Digital Services Act.*

JEL: D83, L86, K23

Introducere. Într-o eră a vitezei informaționale, în care milioane de date circulă neîngrădite în spațiul digital, provocările generate de fenomenul dezinformării s-au transformat într-o preocupare centrală pentru state, instituții internaționale și societăți democratice. Uniunea Europeană (UE), ca spațiu al valorilor democratice și al statului de drept, se confruntă în mod constant cu acest pericol subtil și invaziv. Dezinformarea nu este un fenomen recent, însă amploarea și profunzimea cu care afectează structura democratică și coeziunea socială sunt fără precedent. Din acest motiv, tema abordării dezinformării, manipulării informaționale și interferenței străine nu este doar de actualitate, ci una de o stringență majoră, care necesită acțiuni coordonate, reglementări stricte și conștientizare publică la toate nivelurile. Conform opiniei profesorului universitar Svetlana Cebotari, dezinformarea este fabricarea, distorsionarea sau manipularea conștientă a informațiilor, cu scopul de a înșela publicul și a produce un efect concret.[1]

Dezinformarea, spre deosebire de simpla eroare informativă sau ignoranță, este un fenomen cu intenționalitate clară. Ea presupune fabricarea, distorsionarea sau manipularea conștientă a unor informații, cu scopul de a înșela publicul și a produce un efect concret: inducerea în eroare, polarizarea opiniei publice, slăbirea încrederii în instituții sau destabilizarea unor regimuri democratice. Se face adesea prin amestecarea adevărului cu minciuna, prin utilizarea de surse false, prin apelul la emoții și frici colective, sau prin repetarea obsesivă a unor narațiuni care răspund unor interese externe. Astfel, dezinformarea devine o armă hibridă, un mijloc de luptă în războaiele informaționale contemporane, desfășurate adesea în afara cadrului clasic militar, dar cu potențial distructiv comparabil. Din acest motiv, în terminologia modernă de securitate, dezinformarea este clasificată ca o amenințare la adresa securității naționale și a ordinii constituționale.

Gradul de investigare a problemei la momentul actual, **scopul cercetării.** Studiile recente, rapoartele oficiale ale Serviciului European de Acțiune Externă (SEAE) și investigațiile serviciilor specializate, precum VIGINUM, au documentat atât amploarea, cât și complexitatea mecanismelor utilizate în campaniile de manipulare informațională. Cazuri precum rețeaua „Portal Kombat” au relevat modul în

care infrastructurile digitale pot fi utilizate pentru a redistribui masiv conținut manipulator, cu impact direct asupra pluralismului, democrației și libertății de informare. Concomitent, evoluțiile tehnologice recente, în special în domeniul inteligenței artificiale generative, au multiplicat exponențial riscurile, facilitând producerea de materiale *deepfake* și automatizarea campaniilor de influență, cu efecte potențial destabilizatoare asupra proceselor electorale, așa cum s-a observat în contextul alegerilor europarlamentare din 2024. Acestea includ rețele transfrontaliere de site-uri coordonate, optimizarea conținutului pentru motoare de căutare, integrarea tehnologiilor AI generative și utilizarea tacticilor de micro-țintire pentru influențarea opiniilor publice. Fenomenul este recunoscut ca amenințare strategică la adresa securității naționale, coeziunii sociale și integrității proceselor democratice, fiind integrat în strategiile UE de contracarare a amenințărilor hibride. Instrumente precum Digital Services Act, Sistemul de Alertă Rapidă și Codul de bune practici privind dezinformarea sunt deja operaționalizate și monitorizate, generând rezultate concrete, însă analiza academică indică necesitatea consolidării continue a cadrului normativ și a capacităților operaționale.

Scopul cercetării este de a examina în profunzime modul în care UE dezvoltă și implementează politici, mecanisme și instrumente pentru prevenirea, detectarea și combaterea dezinformării, manipulării informaționale și interferențelor străine. Studiul își propune să evalueze eficiența reglementărilor adoptate, capacitatea de reacție a instituțiilor europene și gradul de adaptare la noile riscuri generate de tehnologiile emergente, în special inteligența artificială generativă. Totodată, cercetarea urmărește identificarea provocărilor persistente, precum echilibrul între libertatea de exprimare și protecția spațiului informațional, precum și formularea de recomandări pentru creșterea rezilienței digitale a UE. În acest sens, analiza va integra perspective instituționale, juridice și tehnologice, corelate cu studii de caz relevante, pentru a oferi o înțelegere comprehensivă a fenomenului și a răspunsurilor strategice europene.

Materiale utilizate și metode aplicate. Studiul de față se bazează pe o analiză comprehensivă a cadrului legislativ, instituțional și operațional dezvoltat de UE, pentru combaterea fenomenului dezinformării și a interferențelor informaționale străine (FIMI). Materialul documentar a fost constituit din surse oficiale ale UE, inclusiv Regulamentul (UE) 2022/2065 privind serviciile digitale (Digital Services Act – DSA), rapoartele anuale elaborate de SEAE în domeniul FIMI, precum și documente strategice conexe, cum ar fi Codul consolidat de bune practici privind dezinformarea și Planul de acțiune pentru democrația europeană. Acestea au fost completate cu investigații tehnice și rapoarte publicate de entități specializate, precum VIGINUM (serviciul tehnic francez dedicat combaterii ingerințelor digitale), inclusiv studiul de caz asupra rețelei „Portal Kombat”, și de platforma EUvsDisinfo, recunoscută

la nivel european pentru activitatea de documentare și analiză a campaniilor de manipulare pro-Kremlin. Au fost consultate, de asemenea, *surse open-source*, articole științifice și analize media, cu scopul de a identifica atât dimensiunea fenomenului dezinformării, cât și impactul noilor tehnologii – în special al inteligenței artificiale generative – asupra propagării acestuia. Studiul a integrat și date furnizate de organisme internaționale partenere ale UE, precum NATO și G7, în special în ceea ce privește mecanismele de coordonare și răspuns comun la campaniile informaționale ostile.

Metodologia aplicată a avut un caracter multidimensional. *În primul rând*, s-a recurs la *analiza calitativă a documentelor*, pentru a evidenția prevederile cheie, angajamentele asumate și mecanismele instituționale relevante. *În al doilea rând*, s-a utilizat *analiza de conținut* a materialelor de dezinformare documentate de *EUvsDisinfo* și în rapoartele FIMI, pentru identificarea tiparelor narative și a tehnicilor de manipulare. *În al treilea rând*, au fost analizate elemente tehnice ale campaniilor digitale, prin preluarea rezultatelor investigațiilor OSINT (*Open Source Intelligence*) efectuate de actori specializați, vizând infrastructura digitală (IP-uri comune, cod HTML, faviconuri identice), rețelele de site-uri coordonate și optimizarea acestora pentru motoarele de căutare. Abordarea a inclus analiza comparativă, prin raportarea măsurilor adoptate de UE la bunele practici internaționale în domeniul combaterii dezinformării, precum și o componentă evaluativă, menită să aprecieze eficacitatea instrumentelor europene în raport cu provocările emergente, cum sunt campaniile automatizate sau conținuturile *deepfake*. Această structură metodologică a permis nu doar identificarea vulnerabilităților actuale ale spațiului informațional european, ci și formularea unor direcții strategice pentru consolidarea rezilienței democratice în era digitală.

Rezultatele obținute în baza analizelor științifice efectuate. Identificarea rețelelor de dezinformare: Investigarea rețelei „Portal Kombat» a evidențiat peste 190 de site-uri aparent independente, dar care aparțin unei rețele coordonate de propagandă pro-Kremlin. Acestea redistribuie conținut preluat din surse rusești, afectând valori fundamentale ale UE precum pluralismul și democrația. Implementarea instrumentelor UE: *Digital Services Act* (DSA) a introdus reglementări stricte pentru platformele online, inclusiv obligația de a eticheta conținutul generat de AI și de a asigura transparența algoritmilor. Sistemul de Alertă Rapidă (RAS) a fost activat cu succes în timpul alegerilor europarlamentare din 2019 și pandemiei COVID-19.

Educație și conștientizare: Inițiative, precum *EUvsDisinfo,* au documentat peste 15.000 de cazuri de dezinformare, contribuind la creșterea alfabetizării mediatice în UE. Totuși, provocările rămân uriașe. Cum putem proteja libertatea de exprimare fără a decupla controlul asupra conținutului dăunător? Cum adaptăm reglementările

la viteza fulgerătoare a tehnologiei? Și, mai ales, cum construim o imunitate colectivă împotriva dezinformării într-o societate tot mai fragmentată? Răspunsul pare să fie o combinație de educație media (prin programe precum EUvsDisinfo), transparență (obligând platformele să dezvăluie algoritmii), și cooperare transnațională (extinzând rețelele de *fact-checking*).

Care sunt riscurile dezinformării? Dezinformarea atacă pilonii esențiali ai unui stat democratic – transparența, participarea, pluralismul și legitimitatea instituțiilor. Atunci când cetățenii nu mai pot distinge între real și fals, între adevăr și manipulare, capacitatea lor de a lua decizii informate este serios compromisă. Mesajele de dezinformare sunt adesea construite pentru a diviza, pentru a exploata tensiuni identitare, culturale, religioase sau economice. Ele creează două realități paralele în care fiecare tabără se radicalizează împotriva celeilalte. Unul din scopurile dezinformării este decredibilizarea surselor oficiale și stimularea neîncrederii în presă. Într-un climat de suspiciune generalizată, autoritățile își pierd capacitatea de a gestiona crize sau de a mobiliza populația în momente critice. Tehnologiile, în special inteligența artificială, au dus la apariția unor instrumente extrem de periculoase, precum *deepfakes* – clipuri audio/video false dar convingătoare. Acestea pot fi folosite pentru a crea scandaluri false, a induce panică sau a sabota lideri politici și procese democratice. Un exemplu recent este rețeau „Portal Kombat", identificată și documentată în perioada septembrie–decembrie 2023 de către VIGINUM, serviciul tehnic specializat al Franței în combaterea ingerințelor digitale străine. Deși investigația este inițiată de o instituție națională franceză, impactul său este unul profund european, având în vedere că rețeaua vizează în mod direct mai multe state membre ale Uniunii Europene care susțin Ucraina în contextul războiului (precum Franța, Germania, Polonia sau Spania), prin intermediul unor site-uri precum *pravda-fr[.]com*, *pravda-pl[.]com* etc.[3]

Din punct de vedere metodologic, investigația VIGINUM s-a bazat pe surse *open-source* și o analiză tehnică detaliată, care a inclus examinarea infrastructurii digitale, identificarea IP-urilor comune, a codului HTML similar, a faviconurilor identice și, nu în ultimul rând, analiza conținutului publicat. Astfel, au fost descoperite peste 190 de site-uri aparent independente, dar care aparțin, în realitate, unei rețele coordonate de propagandă pro-Kremlin. Aceste portaluri nu produc conținut original, ci redistribuie materiale preluate masiv din surse rusești: agenții de presă, canale de Telegram sau site-uri oficiale locale.

Importanța acestui caz constă în demonstrarea modului în care pot fi afectate în mod direct valorile fundamentale ale UE, precum pluralismul, democrația, libertatea de informare, coeziunea statelor membre și securitatea digitală. În plus, faptul că respectivele conținuturi sunt optimizate pentru a apărea în rezultatele motoarelor de căutare (Google) le conferă o periculozitate sporită, mai ales în contextul alegerilor

europene, al crizelor geopolitice sau al proceselor decizionale comune din cadrul UE și NATO. Prin urmare, este evident că Uniunea Europeană devine, în mod implicit, o țintă strategică a acestei rețele. Acest lucru subliniază necesitatea continuării și consolidării sprijinului pentru astfel de investigații, precum și importanța implementării unor politici de reglementare eficiente, cum este cazul Digital Services Act, care vine să responsabilizeze platformele online în lupta împotriva manipulării informaționale.

Un exemplu concret al vulnerabilităților actuale ale UE în fața fenomenului dezinformării este contextul alegerilor europarlamentare din 2024. Aproximativ 360 de milioane de cetățeni din cele 27 de state membre sunt chemați la vot pentru desemnarea celor 720 de membri ai Parlamentului European, într-un moment geopolitic tensionat și profund marcat de insecuritate informațională. Experții avertizează în continuare, că inteligența artificială generativă a devenit un amplificator major al riscurilor de dezinformare. În prezent nu mai este nevoie de „*ferme de troli*" care să redacteze manual mesaje propagandistice, deoarece orice individ cu intenții malițioase poate crea, cu ajutorul unui software AI, imagini, videoclipuri sau înregistrări audio, care simulează realitatea, inducând în eroare alegătorii.

În preajma alegerilor europene, autoritățile și cercetătorii au constatat o creștere alarmantă a volumului și diversității conținutului dezinformativ, în special a aceluia cu tentă anti-UE, anti-NATO și anti-Ucraina. Cazurile de dezinformare documentate în state membre ale UE sunt relevante și îngrijorătoare. În Spania, un site fals care imita o autoritate locală a difuzat un articol despre un presupus atac terorist iminent, exact înaintea alegerilor naționale. În Polonia, o amenințare falsă cu bombă a fost mediatizată intens prin canale asociate cu interferența rusă. În Slovacia, înregistrări audio generate prin AI, care prezentau în mod fals un candidat discutând despre fraudarea votului, s-au răspândit masiv înainte de alegerile parlamentare. De asemenea, agenția de presă națională a Poloniei a fost victima unui atac cibernetic, fiind publicat un comunicat fals atribuit prim-ministrului, cu implicații grave de securitate. [4] Toate aceste exemple demonstrează că obiectivul acestor campanii nu este doar manipularea alegerilor în sine, ci și erodarea încrederii cetățenilor în mecanismele democratice, în autorități și în presă. Scopul este divizarea societății, accentuarea polarizării și crearea unei percepții de instabilitate și haos instituțional.

În fața intensificării fenomenului de dezinformare, UE a dezvoltat un cadru complex de acțiune strategică și instituțională, menit să protejeze procesele democratice, coeziunea internă și securitatea informațională a statelor membre. Un pilon central al acestui efort îl constituie abordarea FIMI – *Foreign Information Manipulation and Interference* (Manipularea și Interferența Informațiilor Străine), coordonată în principal de Serviciul European de Acțiune Externă.[5]

Abordarea FIMI are ca obiectiv protejarea Politicii Externe și de Securitate Comună (PESC) a Uniunii Europene, precum și a integrității proceselor democratice și a rezilienței cetățenilor UE. Lansată inițial ca răspuns la campaniile rusești de dezinformare din 2015, această inițiativă a evoluat într-o strategie solidă, cu aplicabilitate globală și instrumente operaționale concrete. Prin combaterea FIMI, SEAE urmărește să prevină manipularea informațiilor cu caracter strategic, să expună actorii statali și nestatali implicați, să consolideze reziliența democratică a UE, și să promoveze un spațiu informațional sigur, pluralist și transparent.

SEAE acționează pe baza unui cadru de patru piloni strategici, fiecare cu funcții distincte:

Prin sistemul de alertă rapidă (Rapid Alert System – RAS), UE colectează și distribuie informații despre campanii de dezinformare în derulare, facilitând cooperarea între statele membre și instituții. SEAE dezvoltă și publică rapoarte anuale FIMI, oferind analize detaliate despre actorii, tacticile și narativele manipulative folosite (ex. Rusia, China).

Prin inițiative de educație media, sprijinirea mass-mediei independente, proiecte pentru societatea civilă și rețele de *fact-checking*, UE urmărește să reducă vulnerabilitățile populației în fața propagandei. Tot aici se încadrează FIMI ISAC, centrul de schimb și analiză a informațiilor, creat pentru a susține cooperarea între actori instituționali și non-guvernamentali.

UE adoptă și implementează instrumente legislative ale *Digital Services Act*, obligând platformele online mari să limiteze răspândirea dezinformării și să eticheteze conținutul fals sau generat de AI (ex. *deepfake*-uri). De asemenea, sunt impuse sancțiuni diplomatice actorilor statali implicați, precum în cazul Rusiei.

SEAE colaborează cu parteneri internaționali (NATO, G7) prin Mecanismul de răspuns rapid (RRM), coordonând răspunsuri comune la interferențele informaționale și susținând sancțiuni. De asemenea, promovează excluderea narativelor manipulative din spațiul public global, prin acțiuni de atribuire politică și expunere publică a autorilor campaniilor FIMI. UE prin intermediul SEAE a demonstrat în ultimii ani că abordarea fenomenului FIMI nu rămâne doar la nivel declarativ, ci se concretizează în rezultate tangibile, strategii coerente și instrumente care contribuie efectiv la protejarea spațiului informațional european.[6]

Lansată în 2015 ca răspuns la campaniile de manipulare informațională orchestrate de Federația Rusă, *inițiativa EUvsDisinfo* s-a impus rapid ca unul dintre cele mai importante instrumente ale Uniunii Europene în domeniul combaterii dezinformării. Până în anul 2024, platforma a identificat și documentat peste 15.000 de cazuri de dezinformare pro-Kremlin, afectând nu doar statele membre ale UE, ci și țări din vecinătate precum Republica Moldova, Georgia sau Ucraina. Conținutul produs este

publicat în 13 limbi și ajunge anual la milioane de cetățeni, contribuind semnificativ la creșterea alfabetizării mediatice în spațiul european. Pe lângă funcția sa de monitorizare, EUvsDisinfo oferă analize tematice și resurse educaționale pentru jurnaliști, *fact-checkeri* și organizații civice, devenind un model de bună practică recunoscut la nivel internațional. Această inițiativă demonstrează capacitatea Uniunii Europene de a construi infrastructuri digitale specializate, menite nu doar să expună campaniile de manipulare, ci și să furnizeze publicului larg instrumente concrete pentru apărarea împotriva acestora. În completare, o contribuție deosebit de valoroasă este reprezentată de seria celor trei rapoarte *FIMI* (2022, 2023, 2024), elaborate de experții Serviciului European de Acțiune Externă (SEAE). Aceste documente sistematizează mii de incidente de manipulare și interferență informațională străină – de exemplu, raportul din 2023 a analizat aproximativ 750 de cazuri – acoperind campanii ce au vizat procese electorale, instituții europene, teme identitare și conflicte culturale.

Rapoartele introduc modele analitice comune, precum cadrul *ABCDE* (Actor, Behaviour, Content, Degree, Effect) și *taxonomiile TTP* (Tactics, Techniques, Procedures), care s-au dovedit extrem de utile pentru detectarea timpurie a campaniilor de manipulare. În plus, acestea au contribuit la armonizarea metodelor de analiză între statele membre ale UE, partenerii NATO și G7, fiind deja utilizate în numeroase intervenții diplomatice coordonate. Astfel, aceste rapoarte nu constituie doar instrumente tehnice de analiză, ci și un exemplu de transparență instituțională, prin care Uniunea Europeană își afirmă rolul de lider global în documentarea și contracararea interferențelor informaționale străine.

Sistemul de Alertă Rapidă (*Rapid Alert System* – RAS), creat în 2019, reprezintă unul dintre instrumentele cheie ale Uniunii Europene pentru detectarea și contracararea timpurie a campaniilor de dezinformare. De la implementarea sa, acest mecanism a fost testat și consolidat în contexte reale, demonstrându-și eficiența în situații critice. Prima activare majoră a avut loc în timpul alegerilor europarlamentare din 2019, când RAS a jucat un rol esențial în identificarea rapidă a narațiunilor false care circulau pe rețelele sociale, permițând o reacție coordonată între statele membre.

În perioada pandemiei de COVID-19, sistemul și-a confirmat utilitatea prin semnalarea și contracararea campaniilor de dezinformare legate de vaccinuri și de teoriile conspirației referitoare la așa-numita „dictatură sanitară". În 2024, RAS a fost modernizat prin integrarea unor componente de inteligență artificială, capabile să detecteze cu o viteză sporită campaniile automate, materialele deepfake și manipulările algoritmice, reducând semnificativ timpul de reacție în fața atacurilor informaționale concertate.

Complementar acestui mecanism, SEAE a dezvoltat și susține un portofoliu extins de proiecte dedicate consolidării capacităților societății civile și mass-mediei.

Printre acestea se numără programe de formare în domeniul *Open Source Intelligence* (OSINT), adresate jurnaliștilor, activiștilor și cercetătorilor; elaborarea de ghiduri pentru detectarea dezinformării bazate pe identitate (IBD), menite să contracareze polarizarea socială și discriminarea împotriva minorităților, femeilor și comunităților LGBTIQ+; precum și sprijin financiar și logistic pentru rețelele de *fact-checking* locale și regionale, precum EUfactcheck și EDMO. Prin aceste măsuri, UE nu se limitează la sancționarea dezinformării, ci investește în crearea unor sisteme democratice reziliente, în care cetățenii sunt formați să identifice manipularea informațională și să reacționeze în mod responsabil, contribuind astfel la protejarea integrității spațiului public european. Toate aceste realizări confirmă faptul că UE a depășit faza reactivă și s-a angajat într-o abordare proactivă, multidimensională și colaborativă în fața FIMI. De la infrastructură digitală (EUvsDisinfo), la intervenție rapidă (RAS), analiză standardizată (rapoartele FIMI), educație media și reglementare legislativă (DSA), UE creează un ecosistem coerent de apărare democratică.

Într-un context global instabil, în care frontierele digitale sunt tot mai fragile, consolidarea acestor mecanisme nu este doar o opțiune politică, ci o necesitate existențială pentru viitorul proiectului european. În condițiile de proliferare a dezinformării și al creșterii influenței actorilor străini în spațiul digital european, Uniunea Europeană a recunoscut necesitatea unui cadru legislativ ferm, capabil să reglementeze responsabilitățile platformelor online și să protejeze cetățenii împotriva manipulării informaționale. Astfel, a fost conceput *Digital Services Act* (DSA), un regulament ambițios care marchează un moment de cotitură în guvernanța digitală europeană, cu implicații directe asupra modului în care conținutul circulă pe internet și asupra capacității instituțiilor de a interveni împotriva fenomenelor precum dezinformarea, incitarea la ură, interferențele străine sau conținutul manipulator generat de inteligență artificială.[7]

Adoptat în 2022 și implementat progresiv începând cu anul 2023, DSA stabilește un set de reguli clare și obligatorii pentru toate serviciile digitale care facilitează interacțiuni între utilizatori și conținut online. Deși se aplică întregului ecosistem digital – de la furnizori de *hosting* și motoare de căutare până la rețele sociale și *marketplace*-uri – regulamentul are prevederi deosebit de stricte pentru așa-numitele „*platforme foarte mari*" (VLOP – Very Large Online Platforms), definite prin numărul de utilizatori activi. Platforme precum Facebook, Instagram, TikTok, X (fostul Twitter), YouTube, Amazon și Google Search intră sub această reglementare specială, având obligații sporite privind evaluarea riscurilor, transparența algoritmică, moderarea conținutului și cooperarea cu autoritățile europene.

DSA se fundamentează pe principiul „diligenței responsabile" (*due diligence*), conform căruia platformele digitale nu mai pot funcționa într-un regim de autoregle-

mentare voluntară, ci trebuie să adopte măsuri proactive pentru prevenirea riscurilor sistemice, inclusiv cele generate de campaniile de dezinformare sau interferență străină. Printre cele mai importante inovații aduse de regulament se numără obligația platformelor de a realiza evaluări periodice ale riscurilor pe care le generează în societate. Aceste riscuri pot include răspândirea deliberată a informațiilor false, utilizarea conturilor false în scopuri politice, promovarea unor narațiuni toxice prin algoritmi sau amplificarea conținuturilor care polarizează și fragmentează societatea. De asemenea, DSA impune o transparență fără precedent asupra algoritmilor de recomandare, cerând platformelor să explice modul în care funcționează aceste sisteme și să ofere utilizatorilor opțiunea de a dezactiva personalizarea bazată pe profilare. Astfel, cetățenii europeni obțin un control mai mare asupra fluxului informațional care le este prezentat, iar deciziile algoritmice nu mai rămân ascunse în cutii negre inaccesibile publicului.

Un alt element marcabil este asigurarea accesului la date pentru cercetători autorizați. Platformele trebuie să permită specialiștilor independenți să studieze efectele politicilor lor de moderare și de distribuție a conținutului, să analizeze campaniile de dezinformare și să evalueze impactul asupra opiniei publice și a proceselor democratice. Această măsură contribuie direct la consolidarea cercetării academice și a jurnalismului de investigație, oferind societății instrumente de autocorecție și adaptare la noile amenințări. În același timp, DSA răspunde provocărilor tot mai mari generate de inteligența artificială. În contextul în care conținuturile *deepfake* devin tot mai realiste și dificil de identificat, regulamentul prevede obligativitatea etichetării materialelor generate artificial care pot induce în eroare publicul, mai ales în perioade electorale. Este o măsură crucială pentru menținerea integrității spațiului democratic, mai ales în fața riscului ca manipulările audio-video să afecteze direct imaginea unor candidați sau încrederea în procesul electoral.

Un alt aspect important reglementat de DSA este introducerea unor mecanisme eficiente de reclamație și corectare a deciziilor de moderare. Utilizatorii care consideră că le-au fost eliminate nedrept conținuturile sau că au fost vizați de acțiuni arbitrare ale platformelor au acum posibilitatea de a contesta decizia și de a cere o reevaluare echitabilă. În paralel, autoritățile naționale și Comisia Europeană pot interveni direct pentru a impune măsuri corective și, în cazuri grave, pot aplica sancțiuni financiare semnificative – de până la 6% din cifra de afaceri globală a platformei în culpă.

Impactul DSA a început deja să se facă simțit. În 2024, Comisia Europeană a activat mai multe mecanisme prevăzute de regulament. De exemplu, a solicitat informații detaliate de la Microsoft în legătură cu chatbot-ul Bing Copilot, analizând riscurile legate de manipularea automată a informației politice. De asemenea, Meta a

fost investigată pentru lipsa de acțiune în fața campaniilor de dezinformare politică, iar TikTok a fost vizată pentru insuficiența măsurilor de protecție a minorilor și pentru lipsa de transparență în raport cu conținuturile sponsorizate.

Regulamentul funcționează și în sinergie cu alte inițiative europene, cum ar fi Codul de bune practici privind dezinformarea – revizuit în 2022 – sau Planul de Acțiune pentru Democrația Europeană. Totodată, DSA este completat de Legea privind Inteligența Artificială (AI Act), care urmează să intre în vigoare în 2025 și care va introduce standarde obligatorii privind utilizarea sistemelor AI cu impact social major, inclusiv obligativitatea etichetării conținuturilor generate de inteligență artificială.

În ansamblu, *Digital Services Act* reprezintă un pas decisiv către o reglementare responsabilă și modernă a spațiului digital european, care stabilește un nou echilibru între libertatea de exprimare și responsabilitatea digitală, între inovație și protejarea democrației. DSA nu are ca scop cenzura sau controlul ideologic al internetului, ci introduce un cadru de funcționare corect și transparent pentru toți actorii implicați – de la giganții tehnologici până la utilizatorii obișnuiți. El recunoaște că în era digitală, regulile trebuie adaptate nu doar pentru a permite dezvoltarea tehnologică, ci și pentru a apăra valorile fundamentale ale UE: democrația, statul de drept, pluralismul și protecția cetățenilor. Astfel, într-un peisaj marcat de instabilitate geopolitică, crize suprapuse și un război informațional în plină desfășurare, DSA devine unul dintre cele mai importante instrumente de apărare a integrității spațiului public european. Prin responsabilizarea platformelor, creșterea transparenței și consolidarea rezilienței digitale, UE își asumă un rol de lider în lupta pentru un internet sigur, echitabil și democratic – o bătălie esențială pentru viitorul ordinii liberale globale.

În completarea cadrului legislativ oferit de Digital Services Act, UE a dezvoltat și un instrument flexibil, adaptabil și colaborativ: Codul de bune practici privind dezinformarea, un set de angajamente voluntare, dar strategice, asumate de platformele digitale, industria publicității și alți actori relevanți din ecosistemul online. Inițiat în anul 2018, Codul s-a născut din nevoia de a răspunde rapid și coordonat la pericolul dezinformării, fără a aștepta finalizarea unor procese legislative de lungă durată. A fost conceput ca un mecanism de autoreglementare, dar cu o importanță tot mai mare în peisajul european al guvernanței digitale, mai ales în contextul intensificării campaniilor de manipulare informațională.[8]

Prima versiune a Codului a fost semnată de 16 actori majori – inclusiv platforme precum Facebook, Google, Twitter, Mozilla și Microsoft – și a inclus 21 de angajamente menite să sporească transparența publicității politice, să limiteze monetizarea dezinformării, să consolideze integritatea serviciilor digitale și să ofere sprijin cercetătorilor și *fact-checkerilor*. Codul a introdus o abordare inovatoare prin care

industria digitală își asuma, în mod formal, o serie de responsabilități în prevenirea și combaterea dezinformării. Deși voluntar, Codul a fost primul pas semnificativ către recunoașterea rolului esențial pe care îl joacă platformele online în conturarea opiniilor publice și în susținerea unui spațiu informațional sănătos.

Crizele succesive care au urmat – în special pandemia COVID-19 și războiul declanșat de Rusia împotriva Ucrainei – au demonstrat că autoreglementarea nu este suficientă. Campaniile de dezinformare medicală privind vaccinurile, teoriile conspirației care puneau în pericol sănătatea publică, dar și propaganda agresivă pro-Kremlin, distribuită masiv în mediul digital, au scos la iveală limitele Codului în forma sa inițială. Astfel, în 2021, în cadrul Planului de acțiune pentru democrația europeană, Comisia Europeană a formulat orientări clare pentru consolidarea Codului, cerând o extindere semnificativă a angajamentelor și a responsabilităților asumate de semnatari.[9]

Rezultatul acestor consultări a fost lansarea, în iunie 2022, a Codului de bune practici consolidat, care marchează o tranziție de la autoreglementare la un model de coreglementare, în strânsă legătură cu cerințele DSA pentru platformele online foarte mari. Numărul semnatarilor aproape s-a dublat, ajungând la 34, iar noul cadru cuprinde 44 de angajamente și 127 de măsuri specifice, mult mai bine definite, monitorizabile și aplicabile în practică. Printre cele mai importante inovații se numără măsuri ferme de demonetizare a dezinformării, pentru a bloca sursele de venit ale celor care promovează conținut manipulator. Totodată, Codul consolidat introduce cerințe mai clare privind transparența publicității politice și tematice, esențiale într-un context electoral din ce în ce mai vulnerabil la influențe externe. A fost extinsă capacitatea utilizatorilor de a detecta și semnala conținut înșelător, au fost dezvoltate instrumente pentru creșterea acoperirii verificării veridicității informațiilor în toate limbile UE, iar cercetătorii au primit acces mai amplu la datele relevante ale platformelor, un pas crucial pentru înțelegerea fenomenelor de viralizare a falsurilor.

Un element notabil al noilor arhitecturi instituționale este *Centrul de transparență*, o platformă online unde experții pot consulta date despre politicile și rezultatele implementării Codului de către fiecare semnatar (mecanisme interne de monitorizare). În paralel, a fost creat un grup operativ permanent, însărcinat cu actualizarea periodică a Codului și adaptarea sa la noile forme de manipulare emergente – cum ar fi conținuturile generate prin inteligență artificială sau tacticile coordonate de *micro-targeting*.[10]

Implementarea Codului a produs deja efecte vizibile. În timpul pandemiei, platformele au fost obligate să transmită lunar rapoarte Comisiei Europene, detaliind măsurile luate pentru a promova informațiile oficiale, pentru a combate afirmațiile false și pentru a preveni răspândirea de conținut dăunător. Aceste schimburi au con-

tribuit la o mai bună înțelegere a dinamicii platformelor și la o cooperare crescută între autorități și industrie. Mai mult, Codul a devenit o referință internațională pentru guvernele și organizațiile care caută să responsabilizeze mediul digital fără a recurge la cenzură sau supracontrol. Într-un sondaj realizat la nivelul Uniunii Europene, 83% dintre cetățeni consideră că dezinformarea amenință democrația, iar 51% afirmă că au fost expuși la informații false online. Tinerii europeni, în proporție de peste 60%, declară că întâlnesc știri false de mai multe ori pe săptămână. În acest context, un instrument precum Codul de bune practici nu mai este opțional, ci o necesitate pentru menținerea unei societăți informate, reziliente și capabile să distingă între fapte și manipulări.[11] Codul nu acționează izolat. El face parte dintr-un ecosistem instituțional și normativ mai larg, care include Planul de Acțiune pentru Democrația Europeană, DSA, rapoartele FIMI, sistemul de alertă rapidă și rețelele precum EDMO sau EUvsDisinfo. Toate aceste instrumente funcționează în complementaritate, consolidând apărarea Europei împotriva unei amenințări care evoluează constant.

Într-o lume în care informația este atât armă, cât și vulnerabilitate, UE a demonstrat că poate răspunde la amenințările hibride ale secolului XXI cu o combinație de fermitate și inovație. Dezinformarea, odată considerată doar un zgomot de fond al spațiului digital, s-a transformat într-un instrument sofisticat de destabilizare, capabil să erodeze democrația, să polarizeze societățile și să subvertească procesele electorale. Totuși, așa cum evidențiază acest raport, UE nu a rămas pasivă. Prin mecanisme precum Sistemul de Alertă Rapidă (RAS), Digital Services Act (DSA), sau Codul de bune practici, ea a construit un ecosistem de apărare multidimensional – unul care nu doar expune manipularea, ci și educă cetățenii, responsabilizează platformele și sancționează actorii răuvoitori.

Cheia succesului europene a fost abordarea proactivă. Nu este suficient să identificăm campaniile de dezinformare; trebuie să anticipăm tacticile lor. Aici intervin rapoartele FIMI și colaborarea cu NATO sau G7, care transformă datele în acțiune. Exemplul Portal Kombat dovedește că UE poate dezmembra rețele întregi de propagandă, dar și că lupta este un maraton, nu un sprint. Inteligența artificială, deși un amplificator al riscurilor, poate deveni și un aliat – prin detectarea *deepfake*-urilor sau analiza algoritmică a tendințelor manipulatoare [3].

Concluzii. Analiza prezentată confirmă faptul că fenomenul dezinformării, amplificat de progresele tehnologice și de dinamica geopolitică actuală, reprezintă o amenințare strategică la adresa securității informaționale, a coeziunii sociale și a stabilității democratice a UE. Studiile de caz, precum rețeaua „Portal Kombat”, demonstrează modul în care infrastructuri digitale coordonate pot exploata vulnerabilitățile spațiului informațional european, vizând atât opinia publică, cât

și procesele politice și instituționale fundamentale. UE a răspuns acestei provocări printr-o abordare integrată și multidimensională, combinând instrumente legislative (Digital Services Act), mecanisme operaționale (Sistemul de Alertă Rapidă – RAS), cadre de autoreglementare și coreglementare (Codul consolidat de bune practici privind dezinformarea) și infrastructuri specializate de monitorizare și analiză (EUvsDisinfo, rapoartele FIMI). Această arhitectură instituțională nu doar expune campaniile de manipulare, ci și consolidează reziliența democratică prin educație media, cooperare transnațională și sancționarea actorilor implicați în interferențe informaționale străine.

Totuși, complexitatea și adaptabilitatea tacticilor de dezinformare, în special prin utilizarea inteligenței artificiale generative, impun o permanentă actualizare a cadrului normativ, a capabilităților tehnice și a competențelor instituționale. Provocarea majoră rămâne menținerea echilibrului între protejarea libertății de exprimare și garantarea integrității spațiului public digital, într-un context în care viteza de propagare a informațiilor false depășește adesea capacitatea de reacție a autorităților. Drept urmare, apărarea spațiului informațional european nu poate fi tratată ca o intervenție punctuală, ci ca un proces continuu, adaptiv și colaborativ, fundamentat pe inovație, transparență și responsabilitate. Consolidarea rezilienței democratice în fața manipulării informaționale nu este doar o prioritate politică, ci o condiție esențială pentru viabilitatea pe termen lung a proiectului european, pentru protecția cetățenilor săi și pentru menținerea unei ordini internaționale bazate pe norme și valori comune.

Referințe bibliografice

1. Svetlana Cebotari. Identificări Conceptual-Teoretice Ale Fenomenului „Dezinformare”. Conferinţă ştiinţifică naţională. 2024 - p.208. Disponibil:https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/207-215_7.pdf
2. Viorica Zaharia. Dezinformarea în arsenalul acțiunilor anti-UE. Repere istorice și conceptuale. Conferinţă ştiinţifică naţională. 2024 – p.155. Disponibil:https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/151-159_15.pdf
3. Portal Kombat. Raport Tehnic. 2024. Disponibil:https://www.sgdsn.gouv.fr/files/files/20240212_NP_SGDSN_VIGINUM_PORTAL-KOMBAT-NETWORK_ENG_VF.pdf
4. Lorne Cook Și Kelvin Chan. AI could supercharge disinformation and disrupt EU elections, experts warn. In: Revista ApNews. Disponibil: https://apnews.com/article/eu-european-union-election-disinformation-43-b7e4017825d9d382859894b7625e7a

5. EUvsDisinfo: how to debunk over 6,500 disinformation cases in four years? Disponibil:https://www.eeas.europa.eu/eeas/euvsdisinfo-how-debunk-over-6500-disinformation-cases-four-years_en?utm_source=chatgpt.com
6. How to Detect and Analyse Identity-Based Disinformation/FIMI a Practical Guide to Conduct Open Source Investigations. Disponibil:https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2024/EEAS-DataTeam-Osint-Guidelines-04-Digital.pdf
7. Regulamentul (UE) 2022/2065 al Parlamentului European și al Consiliului din 19 octombrie 2022 privind o piață unică pentru serviciile digitale și de modificare a Directivei 2000/31/CE (Regulamentul privind serviciile digitale). Disponibil:https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32022R2065
8. Consolidarea Codului de bune practici privind dezinformarea. Disponibil:https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/protecting-democracy/strengthened-eu-code-practice-disinformation_ro
9. Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Orientări ale Comisiei Europene privind consolidarea Codului de bune practici privind dezinformarea. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0262&from=EN
10. 2022 Strengthened Code of Practice on Disinformation. Disponibil:https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2022-strengthened-code-practice-disinformation
11. Cost of living and environment are the main concerns of young people in the EU. Disponibil:https://www.europarl.europa.eu/news/it/press-room/20250210IPR26795/cost-of-living-and-environment-are-the-main-concerns-of-young-people-in-the-eu?utm_source=chatgpt.com
12. Liliana BENIUC. La communication strategique de l'Union Europeenne comme instrument de renforcement de la resilience de la Republique de Moldava dans le contexte du conflit arme en Ukraine. In: ANADISS. Discours et communication strategique en situation de crise. Responsable de numero: Mariana Șovea et Angela Grădinaru. Juillet 2025. [online]. Disponibil: https://anadiss.usv.ro/wp-content/uploads/sites/74/2025/07/I.01.-Beniuc_Liliana_corectat-CI.pdf

COOPERAREA POLIȚIENEASCĂ A UNIUNII EUROPENE. EUROPOL

POLICE COOPERATION OF THE EUROPEAN UNION: EUROPOL

Diana GÎLCA
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: *dianagilca10@gmail.com*

CZU 351.74:061.1EU(100)

Rezumat: Articolul examinează rolul strategic al Europol în arhitectura de securitate a Uniunii Europene, analizând evoluția cadrului său juridic, instituțional și operațional. Studiul subliniază importanța cooperării polițienești și judiciare în materie penală, consacrată prin tratatele UE și reglementată în prezent de articolul 88 din TFUE și Regulamentul (UE) 2016/794. Sunt prezentate etapele istorice de constituire a Europol, de la inițiativa Consiliului European din 1991 până la consolidarea atribuțiilor sale prin Tratatul de la Amsterdam și Tratatul de la Lisabona. Analiza evidențiază domeniile prioritare de acțiune – combaterea terorismului, traficului de droguri, traficului de persoane, criminalității informatice și infracțiunilor ecologice – și mecanismele instituționale de cooperare cu unitățile naționale și ofițerii de legătură. Sunt discutate provocările persistente privind protecția datelor, supravegherea democratică și armonizarea legislativă. Cercetarea, bazată pe metode documentare, analitice, comparative și sistemice, concluzionează că eficiența Europol depinde de consolidarea interoperabilității între statele membre, modernizarea tehnologică și menținerea echilibrului între securitate și respectarea drepturilor fundamentale, în condițiile unui mediu de securitate global complex și dinamic. Articolul este elaborat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU’s role in the emerging international system” (EUREIS), nr. 101126798.

Cuvinte cheie: *Europol, criminalitate organizată, cooperare polițienească, tratate UE, drept penal, protecția datelor, unități naționale, sistem informatic*

JEL: K42, K33, H56

Abstract: This article explores the strategic role of Europol within the European Union’s security architecture, analyzing the evolution of its legal, institutional, and operational framework. It emphasizes the significance of police and judicial cooperation in criminal matters, as enshrined in the EU Treaties and currently regulated by Article 88 TFEU and Regulation (EU) 2016/794. The study outlines the historical development of Europol, from the 1991 European Council initiative to the expansion of its mandate under the Amsterdam and Lisbon Treaties. Priority action areas include counter-terrorism, drug trafficking, human trafficking, cybercrime, and environmental offences, supported by institutional cooperation with national units and liaison officers. The analysis addresses persistent challenges such as data protection, democratic oversight, and legislative harmonization. Based on documentary, analytical, comparative, and systemic methods, the research concludes that Europol’s

effectiveness relies on strengthening interoperability among Member States, advancing technological capabilities, and maintaining a balance between security and the protection of fundamental rights, in a complex and evolving global security environment. The article has been prepared within the framework of the implementation of the Jean Monnet Chair project “EU’s Role in the Emerging International System” (EUREIS), No. 101126798.

Keywords: *Europol, organized crime, police cooperation, EU treaties, criminal law, data protection, national units, information system,*

JEL: K42, K33, H56

Introducere. Cooperarea polițienească și lupta împotriva criminalității organizate constituie un domeniu strategic al acțiunii Uniunii Europene, reglementat prin Titlul VI al Tratatului asupra Uniunii Europene, intitulat „Cooperarea poliţienească şi judiciară în materie penală”. Obiectivul fundamental al acestui cadru juridic îl reprezintă prevenirea și combaterea unor forme grave de criminalitate, incluzând rasismul și xenofobia, terorismul, traficul de ființe umane, infracțiunile comise împotriva minorilor, traficul de droguri și de arme, corupția și frauda. Pentru realizarea acestor obiective, Tratatul consacră intensificarea cooperării între forțele de poliție, autoritățile vamale și cele judiciare ale statelor membre, atât prin contacte directe, cât și prin intermediul Oficiului European de Poliție (Europol). În plus, acolo unde este necesar, se prevede armonizarea legislațiilor penale naționale, în vederea asigurării unei abordări unitare și eficiente. Consiliul Uniunii Europene păstrează un rol central de coordonare și decizie în acest domeniu, iar instrumentarul său juridic a cunoscut o evoluție semnificativă: dacă pozițiile comune și convențiile au fost menținute, acțiunile comune au fost înlocuite de noi instrumente – deciziile și deciziile-cadru – care permit o mai bună adaptare la complexitatea amenințărilor contemporane. Un element esențial îl reprezintă integrarea acquis-ului Schengen – dezvoltat inițial într-un cadru interguvernamental și incluzând componente relevante de cooperare polițienească și judiciară – în structura juridică și instituțională a Uniunii Europene. Această integrare vizează consolidarea spațiului european de libertate, securitate și justiție, printr-o protecție mai eficientă a frontierelor externe și printr-o cooperare transfrontalieră operativă, menită să asigure securitatea cetățenilor europeni într-un context global marcat de interconectare și mobilitate sporită. [1, p. 17].

Gradul de investigare a problemei la momentul actual, scopul cercetării. În prezent, problematica cooperării polițienești în cadrul Uniunii Europene, cu accent asupra rolului Europol, constituie un domeniu amplu investigat atât în doctrina juridică, cât și în cadrul instituțiilor europene. Tratatul de la Lisabona a consolidat baza normativă, clarificând statutul juridic al agenției și extinzându-i atribuțiile în combaterea formelor grave de criminalitate transfrontalieră. Literatura de specialitate și documentele oficiale evidențiază progrese semnificative în privința schimbului

de informații, interoperabilității bazelor de date și coordonării operațiunilor comune, precum și a consolidării mecanismelor de protecție a drepturilor fundamentale. Cu toate acestea, persistă provocări majore legate de integrarea structurilor naționale, supravegherea democratică, protecția datelor cu caracter personal și adaptarea la dinamica noilor tipuri de criminalitate. Studiile de specialitate subliniază caracterul indispensabil al cooperării internaționale și al armonizării legislative pentru a contracara eficient fenomenul criminalității organizate, în contextul globalizării și al sofisticării mijloacelor infracționale.

Scopul cercetării constă în analiza aprofundată a cadrului normativ, instituțional și funcțional al Europol, în vederea evaluării eficienței acestuia în mecanismele de cooperare polițienească la nivelul Uniunii Europene. Obiectivele principale vizează: examinarea temeiurilor juridice care guvernează activitatea agenției; identificarea modalităților de colaborare cu autoritățile naționale; evaluarea instrumentelor legislative și a mecanismelor de control; și formularea unor propuneri de optimizare a cadrului juridic și operațional. Prin această analiză, cercetarea își propune să evidențieze contribuția Europol la consolidarea Spațiului european de libertate, securitate și justiție, în condițiile respectării principiilor statului de drept și a protecției efective a drepturilor fundamentale.

Materiale utilizate și metode aplicate. Pentru elaborarea acestui studiu au fost utilizate diverse materiale legislative, doctrinare și documente oficiale referitoare la constituirea, organizarea și funcționarea Agenției Uniunii Europene pentru Cooperare în Materie de Aplicare a Legii (Europol). Principalele surse consultate au inclus tratatele fondatoare ale Uniunii Europene, precum Tratatul de la Maastricht, Tratatul de la Amsterdam și Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene (TFUE), dar și acte juridice secundare relevante, cum ar fi Regulamentul (UE) 2016/794 privind Europol, Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, rapoarte oficiale ale instituțiilor europene și studii academice.

În cadrul cercetării au fost aplicate mai multe metode științifice, pentru a asigura o abordare complexă și riguroasă a temei. *Metoda documentară* a stat la baza identificării, selectării și analizei surselor primare și secundare, permițând înțelegerea evoluției cadrului juridic și instituțional al Europolului. *Metoda analitică* a fost utilizată pentru a examina structura internă a agenției, competențele și atribuțiile sale, relațiile de cooperare cu unitățile naționale și ofițerii de legătură, precum și mecanismele de control și supraveghere. *Metoda istorică* a permis înțelegerea etapelor de dezvoltare a Europolului, de la primele inițiative de cooperare polițienească în cadrul Uniunii Europene până la constituirea unei agenții cu personalitate juridică și atribuții operaționale extinse. Metoda comparativă a fost aplicată pentru a analiza diferențele dintre vechiul cadru juridic stabilit prin Convenția Europol și noul cadru

instituit prin regulamentul actual, evidențiind progresele realizate în domeniul cooperării polițienești europene. De asemenea, a fost utilizată *metoda sistemică*, care a permis încadrarea activității Europolului în sistemul mai larg al Spațiului de libertate, securitate și justiție (SLSJ), evidențiind interdependențele cu alte instituții și mecanisme europene. *Metoda logică* a contribuit la organizarea și structurarea concluziilor, urmărind coerența și conexiunea dintre obiectivele, mijloacele și rezultatele acțiunii Europolului. În final, *metoda inductivă* a permis formularea unor concluzii generale privind eficiența și importanța Europolului în combaterea criminalității organizate, pornind de la analiza unor exemple concrete de cooperare polițienească transfrontalieră.

Rezultatele obținute în baza analizelor științifice efectuate. Inițiativa creării unui Oficiu European de Poliție a fost formulată pentru prima dată în cadrul reuniunii Consiliului European desfășurate la Luxemburg, la 28–29 iunie 1991. Propunerea viza instituirea unei structuri specializate care să asigure un cadru organizatoric și juridic adecvat pentru dezvoltarea cooperării între organele de poliție ale statelor membre ale Uniunii Europene, în scopul prevenirii și combaterii, la nivel internațional, a criminalității organizate, incluzând formele sale de manifestare cu impact major, precum terorismul și traficul ilicit de droguri. Fundamentul juridic al acestei cooperări a fost stabilit prin Convenția Europol, semnată în iulie 1995, document care, după parcurgerea procedurilor de ratificare de către toate statele membre, a intrat în vigoare la 1 octombrie 1998, marcând începutul oficial al funcționării agenției. [1, p. 17-18]

Consiliul Europei a elaborat și adoptat un Plan de acțiune cuprinzând treizeci de recomandări menite să consolideze eforturile de prevenire și combatere a criminalității organizate. Acest document strategic a constituit fundamentul Convenției Europene privind Europol, adoptată de Consiliul European în iunie 1995, la Cannes (Franța). După finalizarea procesului de ratificare de către toate statele membre ale Uniunii Europene, Convenția a intrat în vigoare la 1 octombrie 1998, iar activitatea operațională a Europol a debutat oficial la 1 iulie 1999. Din punct de vedere juridic, crearea Europol își are temeiul în Tratatul de la Maastricht privind Uniunea Europeană, semnat la 7 februarie 1992, al cărui articol 29 consacra obiectivul prevenirii criminalității – atât a celei organizate, cât și a altor forme – și prevedea dezvoltarea unei cooperări strânse între statele membre în domeniul afacerilor interne și al justiției. În acest context, fiecare stat membru al UE a instituit birouri specializate de poliție pentru coordonarea acțiunilor în materie de combatere a traficului ilicit de droguri, cu participarea experților naționali. În primii ani de funcționare, activitatea Europol s-a desfășurat într-un cadru relativ flexibil, determinat de absența unei baze juridice complet consolidate. [3, p. 216]

Tratatul de la Amsterdam atribuie Europol un set distinct de competențe operaționale și de sprijin, vizând consolidarea capacității Uniunii Europene de a combate criminalitatea organizată. Printre aceste atribuții se numără coordonarea și implementarea investigațiilor specifice desfășurate de autoritățile competente ale statelor membre, dezvoltarea expertizei specializate necesare sprijinirii anchetelor naționale în domeniul criminalității organizate, precum și facilitarea stabilirii și menținerii contactelor operative cu procurorii și anchetatorii specializați în combaterea acestui fenomen. Aceste dispoziții reflectă orientarea Tratatului către o cooperare polițienească aprofundată, bazată pe schimbul de informații, expertiză și bune practici între statele membre. [4, p. 18]

Baza juridică a Europol reflectă principiul unității europene, activitatea agenției fiind guvernată de dreptul Uniunii Europene, în special de articolul 88 din Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene (TFUE) [5], cuprins în Titlul V – „Spațiul de libertate, securitate și justiție” [2]. În conformitate cu acest cadru normativ, Europol își desfășoară activitatea în limitele ordinii juridice a Uniunii și este supus unui mecanism de control democratic exercitat de Parlamentul European și de Consiliul Uniunii Europene. În calitate de agenție a Uniunii, Europol nu funcționează ca un organism independent și nici ca o simplă rețea de poliții naționale, ci operează pe baza normelor și valorilor fundamentale ale UE, între care respectarea drepturilor fundamentale și a statului de drept ocupă un loc central.

Printre principalele instrumente juridice europene care reglementează activitatea Europol se numără Regulamentul (UE) 2016/794 [6], care stabilește structura organizatorică, competențele și procedurile de funcționare ale agenției, precum și Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, ce impune respectarea drepturilor omului în toate acțiunile desfășurate. Cooperarea polițienească și judiciară în care Europol este implicat se sprijină, de asemenea, pe alte acte legislative relevante, precum Decizia Prüm și Regulamentul Eurojust.

Prin integrarea sa în cadrul juridic european, Europol facilitează aplicarea eficientă a legislației penale a Uniunii, asigurând schimbul operativ de date între autoritățile naționale, coordonarea investigațiilor transfrontaliere și sprijinirea urmăririi penale a unor infracțiuni grave precum traficul de persoane, terorismul și spălarea banilor. Activitatea agenției este supusă unui control juridic și administrativ riguros, exercitat de Parlamentul European, Curtea de Conturi a Uniunii Europene și Oficiul European pentru Protecția Datelor (EDPS). Prin acest mecanism complex, Europol contribuie la consolidarea coeziunii juridice și operaționale a Uniunii Europene în fața criminalității transnaționale și sprijină armonizarea legislațiilor penale ale statelor membre.

Scopul fundamental al creării noii Organizații a fost orientat către prevenirea și combaterea unei game largi de infracțiuni grave care afectează securitatea publică

și ordinea de drept în spațiul european. În acest sens, o atenție prioritară este acordată infracțiunilor îndreptate împotriva vieții, sănătății și libertății persoanei, cum ar fi traficul ilicit de droguri și substanțe psihotrope, migrația ilegală, răpirea de persoane, traficul de ființe umane, restrângerea ilegală a libertății, luarea de ostatici, comiterea de acte teroriste, omorul, vătămările corporale grave, traficul ilegal de organe și țesuturi umane, precum și manifestările de rasism și xenofobie. Totodată, acțiunea Organizației vizează combaterea infracțiunilor împotriva proprietății și a bunului public, incluzând jaful organizat, spălarea banilor proveniți din activități ilicite, traficul ilegal de valori culturale – inclusiv antichități și opere de artă –, frauda și înșelăciunea, șantajul și extorcarea, falsificarea monedei și a valorilor mobiliare, criminalitatea informatică, corupția și falsificarea documentelor administrative.

O altă dimensiune esențială a mandatului instituțional o reprezintă combaterea infracțiunilor care prejudiciază mediul înconjurător și a formelor conexe de trafic ilegal, cum ar fi infracțiunile ecologice, traficul de specii de plante și animale pe cale de dispariție, traficul de substanțe hormonale, comerțul ilicit cu substanțe nucleare și radioactive, precum și traficul de autovehicule furate. În plus, în sfera de competență a Europol intră și alte tipuri de infracțiuni penale stabilite prin mandatul său juridic.

În exercitarea atribuțiilor sale, Organizația urmărește îndeplinirea unor sarcini complexe, printre care se numără corelarea și analiza informațiilor obținute prin schimb internațional de date, menținerea unui sistem informatizat centralizat al datelor colectate și oferirea de suport unităților naționale de poliție în desfășurarea investigațiilor. De asemenea, Europol generalizează și diseminează practicile investigative eficiente, solicită expertiza specialiștilor în materie de tactici și metode de investigare a anumitor tipuri de infracțiuni, contribuie la prevenirea criminalității și furnizează informațiile necesare pentru o utilizare rațională a resurselor operative la nivel național.

Activitatea sa include, totodată, elaborarea de rapoarte comprehensive privind funcționarea și rezultatele organizației, organizarea de consultări multilaterale și desfășurarea de cercetări în domenii precum formarea profesională a personalului polițienesc, utilizarea metodelor tehnice și operative în anchete, precum și îmbunătățirea organizării și dotării organelor de aplicare a legii. Astfel, Europol se constituie într-un actor esențial al arhitecturii de securitate a Uniunii Europene, contribuind la protejarea cetățenilor și la menținerea statului de drept într-un mediu de securitate tot mai complex și interdependent.Pentru realizarea activității în cadrul Organizației, statele membre înființează sau desemnează o unitate națională specifică pentru implementarea sarcinilor menționate mai sus în cadrul Europolului. Această unitate națională servește ca un fel de intermediar între sediul central și structurile organelor de aplicare a legii din țara respectivă. Cheltuielile unităților naționale (cu

excepția cheltuielilor generale) pentru menținerea legăturii cu Europolul sunt suportate de statele membre. Europolul informează fără întârziere unitățile naționale despre orice informație ce privește statele lor membre și despre conexiunile stabilite între infracțiunile penale aflate în jurisdicția Europolului.

Unitățile naționale trebuie să: să prezinte din propria inițiativă Europolului informații și alte date necesare pentru îndeplinirea sarcinilor încredințate; să răspundă prompt la solicitările reciproce ale Europolului pentru furnizarea de date sau informații, precum și pentru organizarea de consultări; să completeze și să actualizeze permanent baza de date computerizată și să furnizeze alte informații; să examineze și să evalueze preliminar informațiile primite înainte de a le transmite organelor competente din stat pentru continuarea lucrărilor; să depună cereri pentru obținerea de informații, efectuarea unor analize specifice sau organizarea consultărilor, etc.

În același timp, unitățile naționale operează cu respectarea faptului că activitatea lor nu trebuie să prejudicieze interesele securității naționale (este interzisă transmiterea de informații din domeniul securității statului sau al activității speciale de informații).

Pentru reprezentarea intereselor lor, statele trimit din propriile fonduri ofițeri de legătură la Europol, care activează în cadrul Organizației, fiind ghidați de legislația națională a țărilor lor, Convenția Europol și instrucțiunile administrative. În plus, aceștia furnizează Europolului informații din partea unității naționale care a făcut cererea sau transmit informații din Europol către unitatea națională; colaborând cu funcționarii din sediul central, oferă consultanță și explicații necesare privind analiza informațiilor primite.

Numărul ofițerilor de legătură pentru fiecare stat este stabilit de Consiliul Administrativ, care are dreptul să majoreze sau să reducă independent efectivul acestora.

În cadrul Organizației este creat și funcționează un sistem informatizat de informații, în care statele membre, prin unitățile naționale și ofițerii de legătură, pot introduce date, conform legislației lor naționale. În plus, Europol poate introduce direct datele furnizate de state terțe și organizații terțe, care sunt accesibile unităților naționale, ofițerilor de legătură, directorului și adjuncților săi, precum și altor funcționari autorizați ai Europolului.

Sistemul informațional conține date despre persoanele condamnate, suspectate sau implicate în săvârșirea unor infracțiuni penale în statele membre, precum și despre potențialii infractori (adică persoanele pentru care, conform legislației naționale, există temeiuri serioase să se creadă că pot comite infracțiuni aflate în jurisdicția Europolului). De asemenea, sistemul poate fi utilizat pentru stocarea, modificarea sau folosirea informațiilor referitoare la data și locul comiterii infracțiunii; mijloacele care au fost sau pot fi folosite pentru săvârșirea infracțiunii; presupusa apartenență la

o organizație criminală și informații despre antecedente penale, dacă aceste date sunt legate de infracțiuni aflate în jurisdicția Europolului.

Responsabilitatea pentru extragerea datelor din sistemul informațional, introducerea și modificarea lor revine persoanei sau unității care a efectuat aceste acțiuni. În sistem rămâne informația care identifică utilizatorul. Doar cel care a introdus datele le poate modifica, corecta sau șterge [7, p. 25]. Dacă unitățile naționale doresc să facă schimb de informații între ele sau să transmită date organelor competente din cadrul statelor membre, această procedură este reglementată de legislația națională. În conformitate cu legislația națională, autoritățile naționale de supraveghere controlează activitatea unităților naționale, deoarece această activitate se referă la protecția datelor cu caracter personal.

Conform Convenției Europolului, în cadrul Organizației este instituit un Organ de Supraveghere Comun Independent, a cărui sarcină este controlul activității Europolului în scopul protejării drepturilor persoanei care pot fi afectate în timpul stocării, prelucrării și utilizării informațiilor deținute de Europol. În plus, Organul de Supraveghere Comun controlează admisibilitatea transferurilor de date ce provin de la Europol. [7, p. 26-27] Organele Europolului sunt: Consiliul Administrativ; Directorul; Controlorul financiar; Comitetul financiar. [7, p. 28]

În ciuda unor idei clar exprimate privind activitatea comună a organelor de poliție ale statelor membre ale UE, percepția Europolului ca o organizație europeană de poliție este eronată. Europol aparține așa-numitei a treia pilon a Uniunii Europene, adică domeniului cooperării interguvernamentale a statelor membre (și nu domeniului puterii executive a UE, adică organelor Comisiei Europene). [3, p. 216]

Având în vedere că organele naționale de urmărire penală, în îndeplinirea funcțiilor de combatere a criminalității organizate, au nevoie să obțină informații despre persoane suspecte, întreprinderi, bănci, bunuri, statutul lor juridic ș.a., care trebuie solicitate din alte țări europene, una dintre cele mai importante sarcini ale Europolului este acumularea și furnizarea acestor informații. Europol primește informațiile necesare din statele membre ale UE, din țări terțe și din organizații internaționale. Un aspect important al activității Europol este acela că aceste informații trebuie să provină doar din surse deschise. Funcționarii Europol au acces la sistemele informaționale naționale legate de urmărirea penală a persoanelor (organele de interne, vamă, servicii de frontieră, procuratură, organe de justiție și executare a pedepselor), precum și la diverse registre administrative. În plus, funcționarii Europol au posibilitatea de a efectua, la cerere, investigații și expertize în țările în care se află. Obținerea în regim non-stop a informațiilor în toate limbile Uniunii Europene (folosind limba de lucru – engleza) permite analiza și evaluarea lor necesară de către organele naționale de urmărire penală.

Datorită acestei activități, Europol furnizează legislatorilor, guvernelor și organelor de poliție date menite să fie folosite în cadrul măsurilor penal-politice și juridice pentru combaterea criminalității organizate. Datele analitice menționate au o importanță strategică în elaborarea politicii de combatere a criminalității organizate de către statele membre individuale. [3, p. 217]

Combaterea criminalității organizate presupune definirea și asigurarea implementării politicii de stat în domeniul combaterii criminalității organizate, asigurarea cadrului legislativ și normativ, desfășurarea activităților de aplicare a legii și juridice, prevenirea criminalității organizate, precum și activități de coordonare, control și supraveghere în domeniul combaterii criminalității organizate, asigurarea financiară, material-tehnică, informațională, științifico-metodologică și de altă natură a combaterii criminalității organizate. Fiecare componentă menționată a combaterii criminalității organizate este asigurată prin activitatea unor anumiți actori, ale căror atribuții sau competențe sunt stabilite în acte normative sau în cadrul societății civile. Este evident că acești actori acționează atât la nivel național, cât și internațional.

Cererea cetățenilor privind asigurarea protecției lor împotriva criminalității și violenței și stabilirea unui nivel adecvat de siguranță este adresată guvernului fiecărei țări din lume, motiv pentru care în fiecare dintre ele există legi care stabilesc răspunderea penală pentru fapte infracționale, precum și alte tipuri de răspundere juridică pentru diverse încălcări. În ceea ce privește criminalitatea ca fenomen, așa cum corect observă I.V. Pșenicnii, în ultimele decenii structura acesteia s-a modificat: criminalitatea individuală cedează locul celei de grup, criminalitatea de grup se transformă în criminalitate organizată, iar aceasta, trecând la nivel internațional, devine transnațională. Totodată, cercetătorii autohtoni subliniază că o combatere eficientă a criminalității organizate, ținând cont de globalizarea acesteia și de amploarea profiturilor obținute, este imposibilă fără acțiunea coordonată a comunității internaționale, armonizarea și unificarea sistemelor legislative ale diferitelor țări. [3, p. 214]

Concluzii. Europol reprezintă o componentă fundamentală în sistemul de securitate al Uniunii Europene, având un rol strategic în combaterea criminalității organizate transfrontaliere și a terorismului. Din punct de vedere juridic, instituția funcționează într-un cadru normativ complex, care trebuie să asigure atât eficiența operațiunilor sale, cât și respectarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor, în special în domeniul protecției datelor personale. Această dublă cerință impune o echilibrare atentă între necesitatea securității și garantarea legalității, aspect care subliniază importanța unei supravegheri riguroase și a mecanismelor clare de responsabilitate instituțională. Pentru ca Europol să își poată îndeplini în mod optim misiunea, este esențială consolidarea colaborării și coordonării între statele membre, printr-un

schimb de informații rapid, sigur și eficient. Acest lucru presupune nu doar dezvoltarea infrastructurilor tehnologice avansate, ci și crearea unui cadru procedural unitar care să faciliteze interoperabilitatea și să minimizeze barierele birocratice. În acest sens, alocarea de resurse financiare și umane adecvate reprezintă o condiție necesară pentru creșterea capacității Europol de a răspunde prompt la noile forme de criminalitate, care sunt în continuă evoluție și sofisticare.

Pe lângă aceste aspecte operaționale, este recomandabil ca instituția să beneficieze de un cadru legislativ flexibil și adaptabil, care să permită reacții rapide și eficiente în fața noilor provocări criminale, fără a afecta principiile fundamentale ale statului de drept. În mod special, trebuie acordată o atenție deosebită protecției datelor cu caracter personal și respectării vieții private, deoarece aceste drepturi reprezintă piloni esențiali ai democrației și statului de drept în Uniunea Europeană. Prin urmare, mecanismele de control și supraveghere trebuie să fie întărite pentru a preveni eventualele abuzuri și pentru a asigura transparența și responsabilitatea în activitatea Europol. Drept urmare, pentru a-și menține relevanța și eficacitatea pe termen lung, Europol trebuie să continue să evolueze prin îmbunătățirea cooperării interstatale, modernizarea tehnologică și ajustarea continuă a cadrului juridic, astfel încât să răspundă adecvat atât amenințărilor actuale, cât și celor emergente, respectând în același timp drepturile fundamentale și principiile democratice care stau la baza Uniunii Europene.

Referințe bibliografice

1. CARP, Simion; OSADCII, Cornel. Cooperarea poliţienească şi a altor organe de drept în domeniul contracarării criminalităţii transnaţionale prin prisma dreptului penal european. În: Cooperarea internaţională a organelor de drept în prevenirea şi combaterea criminalităţii transnaţionale: Materialele conferinţei ştiinţifico-practice internaţionale, 5–6 noiembrie 2009, Chişinău. Chişinău: Casa Editorial-Poligrafică „Bons Offices” SRL, 2009, pp. 16–23. ISBN 978-9975-935-19-7.
2. Uniunea Europeană. Tratatul asupra Uniunii Europene, Titlul VI: Cooperarea poliţienească şi judiciară în materie penală. [online]. Disponibil la: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A12012M%2FTXT (accesat la 05.05.25)
3. КОСТРИЦКИЙ, Игорь. Европол: новейшие тенденции в противодействии организованной преступности. În: Cooperarea internaţională a organelor de drept în prevenirea şi combaterea criminalităţii transnaţionale: Materialele conferinţei ştiinţifico-practice internaţionale, 5–6 noiembrie

2009, Chişinău. Chişinău: Casa Editorial-Poligrafică „Bons Offices” SRL, 2009, pp. 214–219.

4. FILIPESCU, Ion; FUEREA, Augustin. Drept instituţional comunitar european. Ediţia a 5-a. Bucureşti: Editura ACTAMI, 2000, p. 350.
5. Uniunea Europeană. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, Articolul 88. [online]. Disponibil la: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A12012E%2FTXT. (accesat la 05.05. 25)
6. Uniunea Europeană. Regulamentul (UE) 2016/794 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 mai 2016 privind Agenția Uniunii Europene pentru Cooperare în Materie de Aplicare a Legii (Europol). [online]. Disponibil la: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0794 (accesat la 05.05. 25)
7. ЕРМОЛОВИЧ Г.П., ЗАХАРЕНКО И.С. Европол как международная полицейская организация. În: Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России. 2007. №1. С. 24–30.

COLABORAREA STRATEGICĂ ÎNTRE UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI SPAȚIUL ASIATIC

STRATEGIC COOPERATION BETWEEN THE EUROPEAN UNION AND THE ASIAN REGION

Cristina MALENCHII
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0009-0004-1833-4794
e-mail: *cristinamalenchii@gmail.com*

CZU 327:339.9(4)

Rezumat: Relațiile dintre Uniunea Europeană și Asia constituie o dimensiune strategică fundamentală a politicii externe europene, având o relevanță crescută în contextul interdependenței economice și al transformărilor geopolitice globale. Cooperarea bilaterală și multilaterală cu statele asiatice, precum China, Japonia, India, Coreea de Sud și organizații regionale precum ASEAN, acoperă domenii variate: comerț, securitate, schimburi culturale, inovare tehnologică și soluționarea provocărilor globale. Uniunea Europeană urmărește consolidarea parteneriatelor prin stimularea investițiilor, promovarea valorilor democratice, extinderea cooperării în domeniul securității și adaptarea flexibilă la schimbările geopolitice. Analiza se bazează pe documente strategice, tratate și surse instituționale, evidențiind evoluția de la comunicarea Comisiei Europene din 2001 până la parteneriatele strategice actuale, inclusiv cu ASEAN și China. Rezultatele subliniază interdependența economică ridicată, rolul UE ca actor global în Indo-Pacific și importanța cooperării în domenii precum securitatea maritimă, combaterea terorismului, securitatea cibernetică și dezvoltarea durabilă. Se recomandă o abordare integrată, fundamentată pe patru direcții prioritare: cooperare economică sustenabilă, fermitate în apărarea valorilor fundamentale, extinderea colaborării în securitate și adaptabilitate strategică, pentru a consolida stabilitatea regională și ordinea internațională bazată pe norme. Articolul este elaborat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU’s role in the emerging international system” (EUREIS), nr. 101126798.

Cuvinte cheie: *Uniunea Europeană, Asia, ASEAN, China, parteneriat strategic, securitate regională, cooperare economică, politică externă, stabilitate..*

JEL: F53, F50, F55

Abstract: The relationship between the European Union and Asia represents a fundamental strategic dimension of the EU’s foreign policy, gaining increased relevance in the context of growing economic interdependence and global geopolitical transformations. Bilateral and multilateral cooperation with Asian states such as China, Japan, India, South Korea, and regional organizations like ASEAN covers diverse areas including trade, security, cultural exchange, technological innovation, and addressing global challenges. The EU aims to strengthen partnerships by boosting investments, promoting democratic

values, expanding security cooperation, and maintaining strategic flexibility in response to geopolitical shifts. This analysis draws on strategic documents, treaties, and institutional sources, highlighting developments from the 2001 European Commission communication to current strategic partnerships with ASEAN and China. Findings emphasize the high level of economic interdependence, the EU’s role as a global actor in the Indo-Pacific, and the importance of cooperation in areas such as maritime security, counterterrorism, cybersecurity, and sustainable development. An integrated approach is recommended, structured around four priority directions: sustainable economic cooperation, steadfast defense of fundamental values, expanded security collaboration, and strategic adaptability. Such a framework would enhance regional stability and support a rules-based international order. The article has been prepared within the framework of the implementation of the Jean Monnet Chair project “EU’s Role in the Emerging International System” (EUREIS), No. 101126798.

Keywords*: European Union, Asia, ASEAN, China, strategic partnership, regional security, economic cooperation, foreign policy, stability.*

JEL: F53, F50, F55

Introducere. Relațiile dintre Uniunea Europeană și Asia reprezintă una dintre cele mai importante și complexe dimensiuni ale politicii externe europene. Asia, fiind un continent vast, divers și în continuă creștere economică și politică, devine un partener strategic indispensabil pentru Uniunea Europeană. Cooperarea dintre aceste două regiuni nu se rezumă doar la schimburi comerciale, ci implică o gamă largă de domenii, de la dialog politic, securitate, schimburi culturale, tehnologie, până la soluționarea provocărilor globale, cum ar fi schimbările climatice sau combaterea terorismului. Uniunea Europeană urmărește să-și întărească prezența în Asia prin parteneriate strategice cu țări cheie precum China, Japonia, India sau Coreea de Sud, dar și prin colaborarea cu organizații regionale precum ASEAN. Aceste relații au ca scop promovarea unui cadru stabil și predictibil, bazat pe respectarea dreptului internațional, principiilor democrației și drepturilor omului, dar și pe dezvoltarea unor legături economice echitabile și durabile. De asemenea, cooperarea dintre UE și Asia reflectă nevoia de a răspunde noilor provocări globale într-un mod concertat, având în vedere influența crescândă a Asiei în economia și politica mondială. Prin urmare, această relație strategică este esențială pentru asigurarea stabilității regionale, creșterea economică și promovarea valorilor comune, consolidând astfel poziția Uniunii Europene pe scena internațională.

Gradul de investigare a problemei la momentul actual, scopul cercetării. În contextul actual al schimbărilor globale rapide și al creșterii influenței economice și politice a Asiei, este necesar să analizăm complexitatea relațiilor dintre Uniunea Europeană și acest continent dinamic. Studiul pornește de la premisa că interacțiunea dintre UE și Asia reprezintă o dimensiune strategică esențială, care evoluează conti-

nuu, influențată de transformările economice, geopolitice și culturale, ceea ce impune o abordare actualizată și multidisciplinară.

Scopul principal al acestei cercetări se concentrează pe identificarea și analiza principalelor tendințe și mecanisme ale cooperării dintre Uniunea Europeană și țările asiatice, cu un accent special pe parteneriatele strategice, schimburile economice și dialogul politic. De asemenea, analiza vizează evaluarea eficienței instrumentelor diplomatice și economice utilizate de UE pentru consolidarea relațiilor cu Asia, cu scopul de a formula recomandări pentru optimizarea politicilor externe și a strategiilor de colaborare în vederea promovării stabilității, dezvoltării durabile și valorilor comune.

Materiale utilizate și metode aplicate. Pentru realizarea acestei cercetări, s-au utilizat o varietate de surse bibliografice și documente oficiale care să ofere o perspectivă clară și detaliată asupra relațiilor dintre Uniunea Europeană și regiunile ASEAN, China și Asia de Est. Sursele includ atât studii academice, cât și documente instituționale, care asigură o analiză echilibrată și actualizată a politicilor și cooperării în domeniul securității și al relațiilor externe.

Bibliografia cuprinde lucrări de referință precum *The Palgrave Handbook of EU-Asia Relations*, site-urile oficiale ale organizațiilor ASEAN și EU-ASEAN, precum și rapoarte și analize ale unor grupuri politice europene privind parteneriatul UE-China. De asemenea, s-au consultat baze de date juridice precum EUR-Lex pentru acces la documente legislative și tratate, inclusiv Tratatul privind Uniunea Europeană, articolul 21, care oferă cadrul legal al politicii externe a UE. Alte surse includ fișe informative ale Parlamentului European și documente ale Serviciului European de Acțiune Externă privind cooperarea în domeniul securității în Asia.

Metodologic, cercetarea a aplicat o analiză documentară detaliată și o evaluare critică a surselor, cu scopul de a identifica principalele direcții și strategii ale UE în relațiile cu Asia, precum și impactul acestora asupra stabilității regionale și securității globale. Abordarea interdisciplinară a permis integrarea perspectivelor politice, juridice și strategice, facilitând o înțelegere complexă a subiectului studiat.

Rezultatele obținute în baza analizelor științifice efectuate. În comunicarea din 2001 „Europa și Asia: Un cadru strategic pentru parteneriate consolidate”, Comisia Europeană a propus un obiectiv de bază ambițios, și anume *„intensificarea prezenței politico-economice a Uniunii Europene în regiune și ridicarea acesteia la un nivel corespunzător influenței globale tot mai ample a unei Uniuni Europene extinse.”*. Acest obiectiv principal și cele șase priorități pentru relațiile UE-Asia au fost detaliate și într-o serie de puncte specifice de acțiune referitoare la diferitele regiuni din Asia. Acest cadru a fost completat în 2003 de o comunicare privind relațiile UE cu țările din Asia de Sud-Est, precum și de alte documente politice ce tratează China, India și Asia de Sud-Est. Orientările politicii pentru Asia de Est au fost aprobate de

Consiliu în decembrie 2007 și revizuite cu modificări minore în octombrie 2011. Ele rămân unice ca fiind singurele orientări ale UE pentru o regiune din lume.

Strategia Europeană de Securitate din 2003 a desemnat trei țări asiatice drept parteneri strategici ai UE – Japonia, China și India. Coreea a devenit partener strategic în 2010. Deși cea mai mare atenție a fost concentrată asupra acestor actori majori, în special China, UE a promovat dialogul și cooperarea cu toate țările partenere asiatice, atât în cadrul relațiilor bilaterale, cât și în forumuri multilaterale.

Asia a fost definită în documentul din 2001 ca fiind acele țări care se întind de la Afganistan până la Japonia și spre sud până în Noua Zeelandă. Relațiile UE-Asia s-au extins rapid în ultimul deceniu, iar UE a căutat o relație tot mai strânsă cu Asia în multe domenii, de la cooperarea politică și economică, până la abordarea provocărilor globale. UE are interese economice majore în Asia, care reprezintă peste o treime din exporturile și investițiile directe străine (IDS) ale Europei, în timp ce investițiile asiatice (în special chinezești) în UE sunt, de asemenea, semnificative și în creștere. Nivelul de interdependență economică între UE și Asia a ajuns la un nivel ridicat și este esențial pentru perspectivele viitoare de creștere ale ambelor părți. Acest capitol analizează progresul UE în îndeplinirea obiectivelor stabilite în comunicarea din 2001 (Comisia Europeană, 2001) și încearcă să evalueze impactul politicilor UE. [1]

O componentă esențială a strategiei UE în Asia, menționată în comunicările din 2001 și 2003, o reprezintă cooperarea cu organizațiile regionale, printre care *Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est (ASEAN).* Fondată la 8 august 1967 prin Declarația de la Bangkok de către Indonezia, Malaezia, Filipine, Singapore și Thailanda, ASEAN a evoluat treptat, extinzându-și membrii. Brunei a aderat în 1984, Vietnam în 1995, Laos și Myanmar în 1997, iar Cambodgia în 1999, formând un bloc regional de zece state. Această expansiune geografică și politică a consolidat poziția ASEAN ca actor central în Asia de Sud-Est, regiune pe care UE a identificat-o drept prioritară pentru parteneriate economice și politice. Prin urmare, implicarea UE în dialogul cu ASEAN reflectă nu doar interdependența economică (cu Asia de Sud-Est reprezentând o piață vitală pentru exporturile europene), ci și ambiția de a contribui la stabilitatea și cooperarea într-un spațiu strategic. [2]

Anul 2022 a marcat 45 de ani de parteneriat între UE și Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est (ASEAN). Relația UE cu ASEAN a fost ridicată la nivel de Parteneriat Strategic în decembrie 2020. În 2021, UE a recunoscut rolul central al ASEAN în Strategia UE pentru Cooperare în regiunea Indo-Pacific. Strategia exprimă angajamentele UE de a contribui la stabilitatea, securitatea, prosperitatea și dezvoltarea durabilă a regiunii, în conformitate cu principiile democrației, statului de drept, drepturilor omului și dreptului internațional.

În 2021, Înaltul Reprezentant al UE pentru Afaceri Externe și Politică de Securitate / Vicepreședinte al Comisiei Europene, Josep Borrell, și Vicepreședintele Executiv al Comisiei Europene pentru Pactul Verde, Frans Timmermans, au vizitat Secretariatul ASEAN. Aceste vizite la nivel înalt reprezintă un element al acțiunii Parteneriatului Strategic UE-ASEAN, care se bazează pe valori și interese comune și pe obiectivul comun de a aborda împreună provocările globale.

Cooperarea UE-ASEAN este aliniată cu cele 3 piloni ai comunității ASEAN, reflectând o abordare multilaterală adaptată priorităților regionale:

Cooperarea politică și de securitate dintre Uniunea Europeană și ASEAN se fundamentează pe angajamentul ferm al UE, în calitate de membru fondator al Forumului Regional ASEAN (ARF), de a dezvolta și diversifica interacțiunile în aceste domenii. Participarea activă la ARF oferă Uniunii o platformă de dialog multilateral prin care poate contribui la consolidarea mecanismelor regionale de prevenire a conflictelor, gestionare a crizelor și promovare a securității cooperative. Creșterea numărului de vizite oficiale și intensificarea evenimentelor de dialog reflectă convergența intereselor strategice și determinarea comună de a asigura stabilitatea regională. Aceste interacțiuni nu doar facilitează schimbul de informații și bune practici, ci și consolidează încrederea reciprocă, element esențial pentru menținerea unui climat de securitate durabil. În acest context, aprofundarea cooperării politice și de securitate între UE și ASEAN constituie un pilon fundamental al parteneriatului strategic pe termen lung, sprijinind atât stabilitatea regională, cât și ordinea internațională bazată pe norme și principii multilaterale.

Cooperarea economică dintre Uniunea Europeană și statele membre ale ASEAN se concentrează pe optimizarea cadrului de reglementare și pe armonizarea politicilor în domenii esențiale pentru facilitarea schimburilor comerciale și consolidarea integrării regionale. Printre ariile prioritare se numără comerțul internațional, protecția și respectarea drepturilor de proprietate intelectuală, stabilirea și aplicarea standardelor tehnice, modernizarea procedurilor vamale și de transport, precum și dezvoltarea sectorului aviației civile. Aceste inițiative urmăresc crearea unui mediu economic previzibil și competitiv, capabil să stimuleze investițiile, să reducă barierele comerciale și să promoveze convergența standardelor între cele două regiuni. În acest context, integrarea economică regională devine un obiectiv strategic, menit să sprijine creșterea economică sustenabilă și să contribuie la reducerea disparităților de dezvoltare. Obiectivul final al acestei cooperări îl reprezintă îmbunătățirea condițiilor de trai în spațiul ASEAN, prin valorificarea interdependenței economice dintre cele două blocuri și prin consolidarea legăturilor comerciale, investiționale și tehnologice, într-un cadru bazat pe beneficii reciproce și respectarea regulilor comerțului internațional.

Cooperarea socio-culturală dintre Uniunea Europeană și partenerii săi se extinde asupra unor domenii strategice ce vizează dezvoltarea umană echitabilă și sustenabilă. Aceasta include consolidarea învățământului superior, îmbunătățirea sistemelor de sănătate, gestionarea durabilă a terenurilor și a resurselor forestiere, precum și dezvoltarea capacităților de pregătire și răspuns în caz de dezastre. În același timp, un accent deosebit este pus pe protecția biodiversității și pe administrarea eficientă a ariilor protejate, în concordanță cu obiectivele globale de conservare a mediului. Pe componenta dezvoltării urbane, cooperarea vizează promovarea urbanizării durabile și a agriculturii sustenabile, asigurând un echilibru între creșterea economică și protecția mediului. De asemenea, îmbunătățirea condițiilor de muncă pentru femeile migrante reprezintă o prioritate transversală, reflectând angajamentul comun față de drepturile omului, incluziunea socială și reducerea inegalităților. Prin această abordare integrată, Uniunea Europeană urmărește nu doar sprijinirea dezvoltării socio-economice a partenerilor săi, ci și consolidarea reziliență comunităților, în contextul provocărilor globale generate de schimbările climatice, migrație și transformările socio-culturale. [3]

Tabelul 1. UE vs. ASEAN

Categorie	Uniunea Europeană (UE)	ASEAN
Fondare	1957	1967
State membre	27	10
Motto	*Unitate în diversitate*	*O viziune, o identitate, o comunitate*
Limbi de lucru	Engleză, franceză, germană	Engleză
Populație (mil.)	447,7	655,9
Suprafață (km²)	4,225,104 km²	4.479.000 km²

Sursă: The EU and ASEAN, 45 years of partnership: https://euinasean.eu/the-eu-asean/

În contextul cooperării în domeniul securității, relațiile economice dintre Uniunea Europeană și China joacă un rol esențial în menținerea stabilității și prosperității regionale, comerțul internațional și accesul la noi piețe au îmbunătățit semnificativ nivelul de trai în întreaga lume. Acestea au contribuit la crearea de locuri de muncă, la creșterea prosperității și la reducerea sărăciei la nivel mondial. Uniunea Europeană își menține angajamentul de a construi un sistem comercial mondial deschis și echitabil. Acest sistem trebuie să fie modelat de o ordine multilaterală, bazată pe

norme, care să aibă în centrul său valorile democratice. Pentru a atinge acest obiectiv, UE colaborează în mod constructiv cu partenerii săi.

Sprijinirea unei lumi multipolare și a unei ordini internaționale bazate pe norme reprezintă în continuare o piatră de temelie proclamată a politicii externe a Chinei. Președintele Xi Jinping a subliniat în repetate rânduri importanța ordinii mondiale multilaterale, inclusiv într-un discurs notabil susținut la Davos în 2017: *„Este adevărat că globalizarea economică a creat noi probleme. Însă acest lucru nu justifică anularea completă a globalizării economice. Mai degrabă, ar trebui să ne adaptăm la globalizare și să o orientăm, să-i atenuăm impactul negativ și să oferim beneficiile sale tuturor țărilor și națiunilor."* [4] Astfel, comerțul dintre UE și China nu este doar o punte economică, ci și un instrument esențial pentru promovarea stabilității și cooperării internaționale în contextul globalizării și al provocărilor globale comune.

Agenda strategică pentru 2020 privind cooperarea UE-China este documentul de bază care ghidează relația dintre cele două părți. Acest document este structurat pe patru domenii principale.

Primul domeniu este *pacea și securitatea.* UE și China susțin cooperarea consolidată și dialogurile întărite privind aspectele de securitate internaționale și regionale cu impact global.

Al doilea domeniu este *prosperitatea.* UE și China se concentrează pe inițiative-cheie, precum o mai mare deschidere a comerțului și a investițiilor, schimburi de informații industriale, cooperare în cercetarea agricolă și dezvoltarea infrastructurii și transporturilor.

Al treilea domeniu este *dezvoltarea durabilă.* UE și China își asumă responsabilitatea comună pentru progresul dezvoltării globale, colaborând în domenii precum știința, tehnologia și inovarea, energia, urbanizarea durabilă, schimbările climatice, protecția mediului, cunoașterea mediului marin și politica regională și publică.

Al patrulea domeniu se referă la *schimburile interpersonale.* UE și China, care reprezintă împreună peste un sfert din populația lumii, pun accent pe intensificarea contactelor între cetățeni, pentru a spori înțelegerea reciprocă. Accentul este pus pe cultură, educație și dialoguri cu tineretul. În plus, UE și China se angajează în peste 60 de dialoguri periodice pe teme importante de politică externă, dar și pe subiecte tehnice, cum ar fi politica industrială, educația, regimul vamal, energia nucleară și protecția consumatorilor. [5]

Pe lângă China, o altă zonă geografică importantă în cadrul colaborării strategice pentru UE este zona Asiei de Est. Ca parte a regiunii indo-pacifice mai largi, Asia de Est are o importanță geostrategică vitală pentru UE și se confruntă cu provocări importante la adresa ordinii internaționale bazate pe norme. Regiunea indo-pacifică trece prin schimbări rapide și, întrucât aici trăiește peste 50 % din populația lumii, ea

devine o regiune geostrategică esențială. Două treimi din comerțul mondial cu containere trece prin regiunea indo-pacifică, iar culoarele sale maritime sunt principalele rute comerciale și de aprovizionare cu energie. *Strategia UE pentru cooperare în regiunea indo-pacifică* a fost adoptată în septembrie 2021 pentru a crește participarea UE în regiune, a construi parteneriate, a consolida ordinea internațională bazată pe norme și a aborda problemele globale. Uniunea își adaptează instrumentele actuale pentru a-și susține autonomia strategică. Busola sa strategică pentru securitate și apărare, aprobată oficial de Consiliu în martie 2022, promovează o arhitectură de securitate regională deschisă și bazată pe norme, inclusiv rute maritime securizate, consolidarea capacităților și o prezență navală sporită în regiunea indo-pacifică. Asia de Est se confruntă cu probleme de securitate în regiune, cum ar fi provocarea nucleară din Coreea de Nord, disputele maritime legate de Marea Chinei de Sud și de Est și problema Taiwanului. UE este un actor economic puternic în Asia de Est și depune eforturi pentru a promova comerțul echitabil, multilateralismul, consolidarea instituțiilor, democrația, buna guvernanță și drepturile omului. [6]

Aceste acțiuni se fundamentează pe Articolul 21 din Tratatul privind Uniunea Europeană, care prevede că *„Acțiunea Uniunii pe scena internațională are la bază principiile care au inspirat crearea, dezvoltarea și extinderea sa și pe care intenționează să le promoveze în lumea întreagă: democrația, statul de drept, universalitatea și indivizibilitatea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, respectarea demnității umane, principiile egalității și solidarității, precum și respectarea principiilor Cartei Organizației Națiunilor Unite și a dreptului internațional."* [7] Astfel, implicarea activă a Uniunii Europene în Asia de Est nu este doar o reacție la provocările geopolitice actuale, ci o reflectare directă a misiunii sale externe, orientată spre promovarea unei ordini internaționale echitabile, pașnice și bazate pe norme clare și universale.

Un element central al cooperării strategice dintre Uniunea Europeană și statele din spațiul asiatic îl constituie dimensiunea securității și a politicii externe. Politica externă și de securitate comună (PESC) a Uniunii, concepută pentru prevenirea și soluționarea conflictelor, precum și pentru promovarea înțelegerii la nivel internațional, se fundamentează pe instrumente diplomatice și pe respectarea normelor dreptului internațional. În această arhitectură, comerțul, asistența umanitară și cooperarea pentru dezvoltare completează profilul Uniunii ca actor global responsabil și credibil. PESC urmărește obiective strategice clar definite: menținerea păcii, consolidarea securității internaționale, promovarea cooperării multilaterale și dezvoltarea cadrului democratic bazat pe statul de drept, respectarea drepturilor omului și garantarea libertăților fundamentale. Aceste obiective sunt realizate printr-o abordare cuprinzătoare, care îmbină mijloacele politice, diplomatice, economice

și de securitate, în strânsă colaborare cu partenerii internaționali și regionali. Astfel, în relația cu Asia, Uniunea Europeană își propune nu doar să dezvolte schimburi comerciale și investiții, ci și să creeze un cadru de stabilitate și cooperare care să contribuie la gestionarea provocărilor globale și regionale, consolidând în același timp ordinea internațională bazată pe reguli și principii universale. [8]

UE consolidează cooperarea în domeniul securității în Asia și cu partenerii asiatici, având în vedere importanța regiunii pentru stabilitatea și securitatea globală și, implicit, pentru interesele europene. Domeniile prioritare includ securitatea maritimă, securitatea cibernetică, combaterea terorismului, PSDC și operațiunile de menținere a păcii, amenințările hibride, prevenirea conflictelor și proliferarea armelor chimice, biologice, radiologice și nucleare.

Întâlnindu-se la Bruxelles pe 28 mai 2018, miniștrii de externe ai UE au convenit să consolideze cooperarea cu partenerii asiatici pentru promovarea securității globale și să se implice mai activ în vederea sporirii securității în Asia. Abordarea UE se bazează pe cooperarea deja existentă în domeniul securității cu partenerii asiatici, care a oferit rezultate pozitive, cum ar fi eforturile comune de combatere a pirateriei în largul coastelor Somaliei. *„Vremurile în care europenii și asiaticii se puteau considera prieteni îndepărtați au trecut. Pentru a păstra și a consolida schimburile noastre economice, trebuie să colaborăm și în ceea ce privește securitatea globală"*, a declarat Înaltul Reprezentant al UE, Federica Mogherini. Scopul consolidării cooperării în domeniul securității în Asia și cu partenerii asiatici este de a proteja cetățenii săi, de a apăra valorile fundamentale pe care este fondată Uniunea, inclusiv protecția drepturilor omului, de a susține sistemul internațional bazat pe reguli, de a promova multilateralismul, de a contribui la stabilitatea regională, de a preveni conflictele violente și de a asigura interesele economice ale Uniunii. [9]

Concluzii. Regiunea Asiatică are o importanță strategică majoră pentru Uniunea Europeană atât economic, cât și geopolitic, deoarece piețele asiatice oferă oportunități esențiale pentru comerț și investiții, iar influența politică a regiunii este în creștere, ceea ce impune UE să acorde o atenție sporită acestor relații. Relațiile Uniunii Europene cu țările asiatice sunt diverse și complexe, iar fiecare parteneriat trebuie gestionat individual, adaptându-se contextului politic și economic specific fiecărei țări pentru a maximiza beneficiile reciproce și a evita conflictele de interese. Promovarea valorilor europene, precum democrația, respectul pentru drepturile omului și statul de drept, trebuie să rămână un element central al politicii UE în Asia pentru a asigura o cooperare durabilă și echitabilă, bazată pe principii comune și respect reciproc.

Securitatea regională din Asia este o componentă crucială pentru stabilitatea globală și pentru siguranța Uniunii Europene, astfel fiind necesară o colaborare

strânsă între UE și partenerii asiatici în domenii precum securitatea maritimă, combaterea terorismului și protecția împotriva amenințărilor cibernetice. Pentru consolidarea parteneriatelor strategice cu statele din Asia, Uniunea Europeană trebuie să adopte o abordare integrată, fundamentată pe patru direcții prioritare. *În primul rând*, stimularea cooperării economice și comerciale presupune intensificarea investițiilor și extinderea schimburilor comerciale, cu accent pe sectoarele inovatoare și sustenabile, precum tehnologiile verzi, energia regenerabilă și digitalizarea. Această orientare nu doar că va spori competitivitatea globală a Uniunii, ci va genera și beneficii economice reciproce, consolidând interdependența pozitivă dintre părți. *În al doilea rând,* fermitatea în promovarea valorilor fundamentale rămâne esențială. Uniunea trebuie să își păstreze o poziție clară și coerentă în ceea ce privește respectarea drepturilor omului și a statului de drept, evitând ca interesele economice să prevaleze asupra principiilor democratice și juridice care constituie baza sa normativă. *O a treia direcție* vizează extinderea cooperării în domeniul securității, prin dezvoltarea unor mecanisme comune cu partenerii asiatici pentru combaterea terorismului, întărirea securității cibernetice, gestionarea schimbărilor climatice și a crizelor umanitare. Astfel de acțiuni contribuie direct la menținerea stabilității atât la nivel regional, cât și global. *În al patrulea rând*, flexibilitatea și adaptabilitatea strategică sunt indispensabile în contextul unei dinamici geopolitice complexe. Capacitatea de ajustare rapidă a politicilor va permite Uniunii să își protejeze interesele, să prevină escaladarea conflictelor potențiale și să păstreze un echilibru între cooperare și gestionarea riscurilor.

Referințe bibliografice

1. Thomas Christiansen, Emil Kirchner, Philomena Murray. The Palgrave Handbook of EU-Asia Relations, Palgrave Macmillan, 2013th Edition, p. 30-31. [online] https://www.google.md/books/edition/The_Palgrave_Handbook_of_EU_Asia_Relatio/czt4DQAAQBAJ?hl=en&gbpv=1&pg=PA1&printsec=frontcover (accesat la 20 mai 2025)
2. ASEAN, site oficial, https://asean.org (accesat la 20 mai 2025).
3. Uniunea Europeană. The EU and ASEAN. EU-ASEAN. [online] https://euinasean.eu/the-eu-asea (accesat la 20 mai 2025).
4. Grupul PPE, Relațiile UE-China — Către un parteneriat corect și bazat pe reciprocitate, p. 3, 2023. [online] https://www.eppgroup.eu/ro/zona-presei/relatiile-ue-china
5. EUR-Lex, EU relations with China. [online] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ar14206 (accesat la 20 mai 2025).

6. Parlamentul European, Relațiile Uniunii Europene cu Asia de Est, Factsheet nr. 182, 2024, https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/182/asia-de-est (accesat la 20 mai 2025).
7. Tratatul privind Uniunea Europeană, articolul 21, 1992. [online] https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_1&format=PDF (accesat la 21 mai 2025)
8. Uniunea Europeană, Politica externă și de securitate – acțiunea UE, 2025, [online] https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/foreign-and-security-policy_ro (accesat la 20 mai 2025).
9. European External Action Service, Asia security cooperation: EU increases engagement on security in and with Asia, 2024, [online]. https://www.eeas.europa.eu/node/45299_en (accesat la 20 mai 2025).

PROCESUL DE INTEGRARE ECONOMICĂ ȘI ASOCIERE POLITICĂ A REPUBLICII MOLDOVA CU UNIUNEA EUROPEANĂ: EVALUAREA PROGRESELOR, PROVOCĂRILOR ȘI IMPLICAȚIILOR STRATEGICE

THE PROCESS OF ECONOMIC INTEGRATION AND POLITICAL ASSOCIATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA WITH THE EUROPEAN UNION: ASSESSMENT OF PROGRESS, CHALLENGES AND STRATEGIC IMPLICATIONS

Alexandru DUBCEAC
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: *alexandrudubceac05@gmail.com*

CZU 327(478:4)

Rezumat. În ultimele două decenii, procesul de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană a fost analizat predominant prin prisma impactului economic al DCFTA, cadrului juridic al Acordului de Asociere și constrângerilor geopolitice precum conflictul transnistrean. Totuși, abordările integrate, care să coreleze progresul economic cu reformele instituționale, securitatea energetică, implicarea diasporei și transformarea digitală, rămân limitate. Prezenta lucrare își propune o analiză actualizată și multidimensională a integrării economice și politice, identificând progresele, obstacolele și perspectivele strategice. Metodologia combină analiza calitativă și cantitativă, utilizând rapoarte ale UE și Băncii Mondiale, strategii naționale, date statistice (BNS, Invest Moldova) și evaluări ale experților. Rezultatele evidențiază o integrare economică accelerată prin creșterea comerțului cu UE (65,4% din exporturi în 2023), atragerea de investiții străine directe preponderent europene și modernizarea sectoarelor strategice. În plan instituțional, reformele în justiție, anticorupție și mass-media marchează o convergență parțială la standardele europene, dar implementarea rămâne inegală. Dimensiunea socială se reflectă în mobilitatea academică, contribuția diasporei și obiectivele climatice ambițioase. Persistă vulnerabilități majore – conflictul transnistrean, riscuri hibride, polarizare politică și dependență energetică – care condiționează succesul aderării. Concluzia subliniază necesitatea unui ritm constant al reformelor și a valorificării integrale a sprijinului strategic european. Articolul este elaborat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU’s role in the emerging international system” (EUREIS), nr. 101126798.

Cuvinte-cheie: *integrare europeană, Moldova-UE, Acord de Asociere, DCFTA, stat de drept, Parteneriat Estic, reformă, comerț internațional, politici publice, sustenabilitate.*
JEL: F15; F55; O52; K33

Abstract. Over the past two decades, the Republic of Moldova’s European integration process has been primarily examined through the economic impact of the Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA), the legal framework of the Association Agreement, and

geopolitical constraints such as the Transnistrian conflict. However, integrated approaches linking economic progress with institutional reforms, energy security, diaspora engagement, and digital transformation remain scarce. This study provides an updated and multidimensional analysis of Moldova’s economic and political integration, highlighting achievements, persistent challenges, and strategic prospects. The methodology combines qualitative and quantitative methods, drawing on EU and World Bank reports, national strategies, statistical data (NBS, Invest Moldova), and expert assessments. Findings reveal accelerated economic integration via expanded trade with the EU (65.4% of exports in 2023), predominant EU-sourced foreign direct investment, and modernization of strategic sectors. Institutionally, reforms in justice, anti-corruption, and media indicate partial convergence with EU standards, though implementation remains uneven. The social dimension is reflected in academic mobility, diaspora contributions, and ambitious climate targets. Major vulnerabilities persist – the Transnistrian conflict, hybrid threats, political polarization, and energy dependency – which condition the success of accession. The study concludes by stressing the need for a consistent reform pace and full capitalization on strategic European support. The article has been prepared within the framework of the implementation of the Jean Monnet Chair project “EU’s Role in the Emerging International System” (EUREIS), No. 101126798.

Keywords: *European integration, Moldova–EU, Association Agreement, DCFTA, rule of law, Eastern Partnership, reform, international trade, public policy, sustainability.*

JEL: F15; F55; O52; K33

Introducere. Pe parcursul ultimelor două decenii, procesul de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană a constituit un subiect constant de interes în literatura de specialitate, fiind analizat predominant din perspectiva impactului economic al Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA), a cadrului juridic de asociere și a constrângerilor geopolitice, în special conflictul transnistrean. Rapoartele instituțiilor europene, studiile Băncii Mondiale și analizele unor centre de cercetare internaționale au evidențiat efectele pozitive ale liberalizării comerciale și ale alinierii legislative, dar și dificultățile persistente în implementarea reformelor structurale și instituționale. Cu toate acestea, abordările integrate, care să coreleze dimensiunea economică cu progresul în domeniul statului de drept, securitatea energetică, implicarea diasporei și transformarea digitală a serviciilor publice, rămân limitate, ceea ce conturează o lacună semnificativă în analiza comprehensivă a interdependențelor acestui proces.

În acest context, prezenta cercetare își propune să ofere o evaluare actualizată și multidimensională a stadiului economic și politic al integrării Republicii Moldova în UE, identificând atât progresele și reformele realizate, cât și obstacolele structurale și riscurile geopolitice care pot influența negativ parcursul de aderare. Analiza urmărește să răspundă unor întrebări fundamentale pentru înțelegerea acestui proces: măsura în care DCFTA a influențat performanțele economice ale Republicii Moldova; nivelul realizărilor în domeniul consolidării statului de drept și al reformei

justiției; și impactul riscurilor geopolitice și structurale asupra perspectivelor de integrare.

Prin corelarea dimensiunilor economice, instituționale și geopolitice, studiul propune o abordare comprehensivă, capabilă să surprindă dinamica complexă a apropierii Republicii Moldova de UE. Rezultatele cercetării urmăresc să ofere o bază științifică solidă pentru evaluarea etapelor parcurse, identificarea deficiențelor și conturarea unor direcții strategice de acțiune în perspectiva negocierilor de aderare și a integrării depline în spațiul european.

Gradul de investigare a problemei la momentul actual. Scopul cercetării. În literatura de specialitate, analiza procesului de integrare a Republicii Moldova în UE s-a concentrat preponderent asupra impactului economic al DCFTA – evidențiat, de exemplu, în rapoartele Băncii Mondiale (2023) –, asupra cadrului juridic al integrării, analizat de instituții precum Comisia Europeană, și asupra provocărilor geopolitice majore, în special conflictul transnistrean. Totuși, studiile cu abordare integrată, care să coreleze progresul economic cu reformele instituționale, securitatea energetică, implicarea diasporei și procesul de digitalizare a serviciilor publice, rămân limitate, ceea ce indică o lacună în cercetarea comprehensivă a dimensiunilor interdependente ale integrării europene.

Scopul prezentei cercetări constă în realizarea unei analize actualizate și cuprinzătoare asupra stadiului actual al integrării economice și politice a Republicii Moldova în UE, având ca obiectiv principal evidențierea progreselor înregistrate, a obstacolelor persistente și a perspectivelor strategice pe termen mediu și lung. În acest demers, investigația urmărește să răspundă unor întrebări fundamentale pentru înțelegerea procesului de apropiere de UE: în ce măsură DCFTA a influențat performanțele economice ale Republicii Moldova; care sunt realizările esențiale în domeniul consolidării statului de drept și al reformei justiției; și ce tipuri de riscuri geopolitice și structurale pot afecta în mod semnificativ parcursul de aderare. Această abordare integrată permite corelarea dimensiunilor economice, instituționale și geopolitice ale integrării europene, facilitând o evaluare comprehensivă a etapelor parcurse și a provocărilor ce urmează a fi gestionate.

Materiale utilizate și metode aplicate. Analiza de față se bazează pe o combinație de metode calitative și cantitative, menită să asigure o evaluare riguroasă și echilibrată a procesului de integrare europeană a Republicii Moldova. Totalitatea documentelor utilizate include rapoarte ale instituțiilor Uniunii Europene, studii elaborate de Banca Mondială și strategii naționale relevante, completate de date statistice furnizate de Biroul Național de Statistică și de platforma Invest Moldova. Acest material empiric a fost îmbogățit prin integrarea evaluărilor recente realizate de experți economici și politici, care au oferit perspective suplimentare asupra dina-

micii reformelor și a contextului geopolitic. Metodologic, cercetarea se bazează pe analiza comparativă a indicatorilor și informațiilor colectate, raportată la obiectivele prevăzute în Acordul de Asociere Republica Moldova–Uniunea Europeană și în cadrul politicilor UE dedicate vecinătății estice. Această abordare permite nu doar identificarea progreselor realizate, ci și a eventualelor discrepanțe între angajamentele asumate și rezultatele obținute.

Rezultatele obținute în baza analizelor științifice efectuate.

Premisele integrării și cadrul instituțional. Premisele strategice ale relațiilor Republicii Moldova cu UE, în perioada 2005–2025, se înscriu într-un proces gradual de aprofundare a cooperării politice și integrării economice, pe fondul extinderii UE către Est. După aderarea statelor est-europene în 2004, Republica Moldova a fost inclusă, în mai același an, în Politica Europeană de Vecinătate (PEV), ceea ce a creat cadrul formal pentru apropierea de structurile europene. Un pas decisiv a fost semnarea, în februarie 2005, a Planului de Acțiuni UE–Moldova, document care stabilea un set amplu de reforme politice, economice și sociale, consolidând rolul UE ca partener strategic în parcursul european al Chișinăului.

Lansarea Parteneriatului Estic, la summitul de la Praga din 7 mai 2009, a deschis un cadru comun de cooperare aprofundată între UE și fostele republici sovietice din est, având ca obiectiv explicit „asocierea politică și integrarea economică” progresivă. În 2010, aderarea Republicii Moldova la Comunitatea Energetică a facilitat convergența politicilor naționale cu acquis-ul european în domeniul energetic, iar în paralel a debutat dialogul privind liberalizarea regimului de vize. Un moment de cotitură a fost summitul de la Vilnius din 28–29 noiembrie 2013, care a culminat cu semnarea Acordului de Asociere, inclusiv a DCFTA, punând bazele unei asocieri politice strânse și integrării economice prin alinierea treptată la standardele comunitare. În aprilie 2014, liberalizarea completă a regimului de vize a facilitat mobilitatea cetățenilor moldoveni în spațiul european, consolidând legăturile interumane și cooperarea transfrontalieră [8].

Începând cu 1 iulie 2016, intrarea în vigoare deplină a Acordului de Asociere și a Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător a consolidat integrarea Republicii Moldova în piața unică europeană pentru bunuri și servicii, facilitând reducerea barierelor tarifare și non-tarifare și alinierea standardelor comerciale la normele UE.

La 3 martie 2022, Republica Moldova și-a depus oficial cererea de aderare la UE, marcând un pas strategic în aprofundarea integrării politice și economice. Reacția instituțiilor europene a fost promptă: la 5 mai 2022, Parlamentul European a adoptat o rezoluție prin care recomanda acordarea statutului de stat candidat Republicii Moldova, „pe baza meritelor” și în conformitate cu spiritul articolului 49 din

Tratatul privind Uniunea Europeană, subliniind importanța angajamentului reformator și a respectării valorilor fundamentale ale Uniunii [4].

La 23 iunie 2022, Consiliul European a recunoscut oficial perspectiva europeană a Republicii Moldova și i-a acordat statutul de stat candidat la aderarea la UE. Ulterior, în decembrie 2023, Consiliul European a adoptat decizia de deschidere a negocierilor de aderare, marcând o etapă esențială în parcursul european al țării. Prima conferință interguvernamentală Republica Moldova–UE, desfășurată la 25 iunie 2024 în Luxemburg, a consacrat lansarea formală a negocierilor de aderare. Ritmul accelerat al acestui proces – doar doi ani de la obținerea statutului de candidat – reflectă atât angajamentul ferm al autorităților moldovene în implementarea agendei de reforme europene, cât și sprijinul politic consistent al Uniunii.

Într-o perspectivă cronologică mai amplă, intervalul 2005–2025 evidențiază un proces de aprofundare progresivă a relațiilor cu UE: de la integrarea în Politica Europeană de Vecinătate și Parteneriatul Estic, la semnarea și implementarea Acordului de Asociere și a DCFTA, culminând cu obținerea statutului de candidat. Agenda strategică actuală este concentrată pe implementarea deplină a Acordului de Asociere, armonizarea legislației naționale cu acquis-ul comunitar și pregătirea tehnică și instituțională pentru etapele avansate ale negocierilor de aderare [7].

Baza juridică a procesului de integrare europeană a Republicii Moldova este fundamentată pe Acordul de Asociere (AA) Republica Moldova–UE, Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA) și articolul 49 din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE). Acordul de Asociere, semnat la 27 iunie 2014 la Bruxelles, constituie instrumentul principal al asocierii politice și integrării economice dintre părți. Intrat în aplicare provizorie în septembrie 2014 și deplină în iulie 2016, acesta include DCFTA, care prevede liberalizarea treptată a comerțului cu bunuri și servicii, concomitent cu armonizarea legislației naționale cu acquis-ul comunitar. Potrivit declarațiilor oficiale ale UE, Acordul de Asociere „pune bazele unei asocieri politice și ale unei integrări economice mai puternice”, facilitând schimburile comerciale prin reducerea barierelor tarifare și alinierea standardelor tehnice, sanitare și fitosanitare la cerințele europene.

Articolul 49 din TUE reprezintă temeiul juridic general al aderării, stipulând că orice stat european care respectă valorile fundamentale ale Uniunii – democrația, statul de drept, drepturile omului și libertățile fundamentale – poate solicita calitatea de membru. În plus, statul candidat trebuie să îndeplinească criteriile de la Copenhaga, care includ existența unor instituții politice stabile ce garantează democrația, funcționarea unei economii de piață competitive și capacitatea de a adopta și implementa integral *acquis-ul comunitar* [6].

În acest cadru, Acordul de Asociere consacră atât aspirațiile europene ale Republicii Moldova, cât și angajamentele sale de reformă menite să asigure conformitatea cu criteriile de aderare, inclusiv combaterea corupției și garantarea independenței sistemului judiciar. Preambulul documentului stipulează recunoașterea explicită, de către Uniunea Europeană, a orientării strategice a Republicii Moldova către integrarea europeană și a angajamentului acesteia de a construi o democrație funcțională și o economie de piață sustenabilă. În acest sens, Acordul de Asociere, împreună cu DCFTA, reprezintă fundamentul juridic imediat al procesului de integrare economică, în timp ce articolul 49 din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE) stabilește cadrul juridic general aplicabil unei eventuale aderări, consacrând dreptul oricărui stat european de a solicita calitatea de membru al Uniunii, cu respectarea principiilor și valorilor fundamentale ale acesteia [3].

Impactul economic al integrării. Comerțul exterior al Republicii Moldova a fost profund influențat de implementarea DCFTA, care a deschis accesul preferențial pe piața unică europeană și a consolidat poziția Uniunii Europene ca principal partener comercial al țării. În anul 2023, UE a absorbit 65,4% din totalul exporturilor moldovenești, confirmând integrarea progresivă a economiei naționale în spațiul economic european. România s-a menținut ca principală destinație a exporturilor (35,1%), urmată de Ucraina, Italia și Germania, în timp ce ponderea Federației Ruse în exporturi a scăzut semnificativ, ajungând la doar 3,6%. Valoarea totală a exporturilor, estimată la 4,04 miliarde USD în 2023, a înregistrat o ușoară diminuare comparativ cu anul precedent, pe fondul conjuncturii internaționale nefavorabile. Cu toate acestea, structura exporturilor a rămas diversificată, incluzând produse din domeniul tehnologic, vinuri, produse agricole și alte bunuri competitive. Accesul preferențial la piața europeană, combinat cu procesul de aliniere a standardelor naționale la normele UE, a contribuit la reducerea barierelor comerciale și la creșterea competitivității exportatorilor moldoveni în mediul economic internațional [5].

Evoluția produsului intern brut (PIB) al Republicii Moldova în ultimii ani a fost puternic influențată de șocuri externe, determinând o abatere semnificativă de la traiectoria pozitivă înregistrată anterior. Ritmurile de creștere economică susținute, de aproximativ 4–5% anual înainte de 2022, au fost afectate de conjunctura regională și internațională nefavorabilă, în special de impactul crizei energetice și al conflictului armat din Ucraina. În anul 2023, PIB-ul real a înregistrat o creștere modestă de 0,7%, situându-se sub estimarea inițială de 2% formulată de Fondul Monetar Internațional. Acest rezultat a fost determinat, în principal, de reducerea cererii interne, presiunea inflaționistă persistentă și perturbările din lanțurile de aprovizionare. În pofida acestor constrângeri, perspectivele macroeconomice pe termen scurt indică o tendință de redresare moderată. Prognozele recente anticipează o creștere economică de aproxi-

mativ 2,6% pentru anul 2024, susținută de o ameliorare graduală a cererii interne, de stabilizarea pieței energetice și de efectele pozitive ale implementării reformelor structurale și ale programelor de sprijin extern. Această revenire rămâne, totuși, dependentă de evoluțiile geopolitice și de stabilitatea macroeconomică regională [2]. În contextul integrării europene, Republica Moldova beneficiază de sprijin financiar substanțial din partea Băncii Mondiale și a UE, orientat spre redresare economică și implementarea reformelor structurale. Analizele de impact macroeconomic indică faptul că DCFTA are potențialul de a genera o creștere suplimentară a produsului intern brut cu aproximativ 7–8% pe termen mediu, conform simulărilor realizate de Banca Mondială. Acest efect pozitiv este atribuit, în principal, intensificării exporturilor către piața unică europeană și îmbunătățirii eficienței economice prin alinierea standardelor naționale la cele ale UE. Creșterea competitivității, diversificarea piețelor de desfacere și atragerea de investiții în sectoare strategice constituie factori determinanți ai acestui impact, consolidând, totodată, reziliența economică a țării în fața șocurilor externe.

Investițiile străine directe (ISD) au înregistrat o dinamică semnificativă în contextul procesului de integrare europeană a Republicii Moldova, constituind un factor esențial pentru modernizarea și diversificarea economiei naționale. În anul 2023, fluxurile nete de ISD au totalizat 357,2 milioane USD, marcând o scădere față de nivelul de 586 milioane USD înregistrat în 2022, însă menținându-se la un nivel relevant pentru susținerea dezvoltării economice. Stocul total al ISD a atins 5,469 miliarde USD, ceea ce reprezintă o creștere de 10,6% comparativ cu anul precedent. Ponderea dominantă a capitalului provenit din statele membre ale UE este evidentă, 84% din totalul ISD având origine europeană. În termeni macroeconomici, stocul capitalului străin a reprezentat 33,1% din produsul intern brut al Republicii Moldova în 2023, indicând o integrare economică profundă în spațiul european. Noile investiții s-au concentrat cu precădere în sectoare strategice, precum tehnologia informațională, energia regenerabilă, infrastructura și industria prelucrătoare, domenii cu potențial ridicat de generare a valorii adăugate și de creștere a competitivității economiei naționale. În plus, companiile cu capital provenit din UE au contribuit în mod substanțial la sporirea productivității și s-au distins prin oferirea unor salarii medii superioare celor practicate de întreprinderile autohtone, având un impact pozitiv asupra standardelor de muncă și asupra nivelului de trai [5].

Progrese în reforma statului de drept. Reformele structurale în domeniile justiției, combaterii corupției și consolidării sectorului mass-media constituie piloni fundamentali pentru aprofundarea procesului de integrare europeană și pentru accesarea fondurilor nerambursabile oferite de Uniunea Europeană. În sectorul judiciar, implementarea Acordului de Asociere a determinat lansarea unui proces amplu de

evaluare externă (*vetting*) a magistraților și procurorilor, extinderea competențelor și capacităților instituționale ale Consiliului Superior al Magistraturii (CSM) și ale Consiliului Superior al Procurorilor (CSP), precum și reorganizarea hărții instanțelor judecătorești. Conform evaluărilor Comisiei Europene, s-au înregistrat progrese limitate, reflectate, de exemplu, în numirea a 11 din cei 12 membri ai CSM și a întregii componențe a CSP în formule noi. Cu toate acestea, rămân prioritare finalizarea procesului de *vetting* pentru toți magistrații, instituirea unor mecanisme meritocratice de selecție și reducerea duratei procedurilor judiciare.

În domeniul combaterii corupției, Republica Moldova a adoptat noi acte normative și documente strategice, precum Programul Național Integrat Anticorupție 2024–2028, care au condus la o ușoară îmbunătățire a situației, evidențiată de creșterea numărului de anchete și condamnări la diferite niveluri. Crearea Agenției Naționale de Integritate (ANI), cu atribuții în verificarea averilor și intereselor personale ale demnitarilor, reprezintă un progres instituțional semnificativ. Cu toate acestea, deficiențele în coordonarea interinstituțională și resursele limitate ale organelor specializate continuă să afecteze eficiența politicilor anticorupție. Atât Comisia de la Veneția, cât și GRECO au subliniat necesitatea consolidării independenței instituțiilor responsabile și a aplicării consecvente a legislației, inclusiv în verificarea averilor oficialilor de rang înalt. Uniunea Europeană condiționează parțial acordarea sprijinului financiar de obținerea unor rezultate tangibile în combaterea corupției și de respectarea deciziilor instanțelor europene referitoare la statul de drept.

În domeniul mass-mediei și al libertății de exprimare, recentele evoluții legislative din Republica Moldova au vizat consolidarea pluralismului și a transparenței, incluzând modificarea Legii audiovizualului, instituirea unui fond de sprijin pentru presă și inițiative menite să faciliteze accesul la informații de interes public. Cu toate acestea, rapoartele observatorilor independenți indică persistența unui grad ridicat de concentrare a proprietății mass-media, precum și influențe politice semnificative asupra proceselor editoriale. Amenințările la adresa jurnaliștilor – manifestate prin intimidări, atacuri și presiuni directe – continuă să fie o realitate, iar mecanismele de protecție a acestora rămân insuficient dezvoltate.

UE a solicitat autorităților de la Chișinău extinderea instrumentelor de transparență și consolidarea măsurilor de protecție a profesioniștilor din domeniul mass-media, concomitent cu investigarea promptă și imparțială a tuturor actelor de intimidare sau violență la adresa acestora. În ansamblu, progresele legislative și instituționale realizate reflectă o convergență parțială cu standardele europene, însă nivelul de implementare este în continuare neuniform și dependent de voința politică și de resursele disponibile. Mecanismele prevăzute de Acordul de Asociere – inclusiv monitorizarea continuă și consultările periodice desfășurate în cadrul Consiliului

de Asociere UE–Moldova, precum și rapoartele anuale de progres – confirmă necesitatea menținerii unei agende de reforme constante în acest sector strategic pentru consolidarea democrației și a statului de drept.

Dimensiunea socială și sustenabilitatea. Asocierea politică a Republicii Moldova cu UE se concretizează prin Acordul de Asociere, instrument juridic complex care acoperă domenii esențiale precum politica externă, securitatea și guvernanța democratică. Acest cadru instituțional oferă mecanisme clare de cooperare, inclusiv dialogul politic periodic și adoptarea de decizii comune în cadrul Consiliului de Asociere UE-Republica Moldova, prin care se urmărește alinierea obiectivelor și acțiunilor celor două părți. Pe dimensiunea socială, integrarea europeană se manifestă prin extinderea oportunităților de mobilitate, formare profesională și dezvoltare umană, încurajând schimburile interculturale și transferul de competențe. Un rol determinant în acest proces îl au remitențele provenite din diaspora, în special din partea cetățenilor – inclusiv tineri și lucrători din mediul rural – care activează în state membre ale UE. Contribuția acestora la economia națională este semnificativă, atingând în anul 2014 un nivel echivalent cu aproximativ 25% din produsul intern brut, fapt ce reflectă importanța capitalului financiar și uman generat de migrația temporară în spațiul european [1].

În prezent, remitențele sunt estimate la un nivel cuprins între 10% și 15% din produsul intern brut, având un rol esențial în susținerea cheltuielilor gospodăriilor și în stimularea economiilor rurale. Comunitatea moldovenilor stabiliți în UE – aproximativ 500.000 de persoane, majoritar în România și Italia – menține legături active cu statul de origine prin mecanisme instituționale, precum Consiliul Diasporei, și prin investiții direcționate către proiecte de dezvoltare locală. Programele europene Erasmus+ și Horizon Europe au facilitat accesul studenților și cercetătorilor din Republica Moldova la burse și rețele academice internaționale, contribuind la creșterea capitalului uman, deși acest proces a fost însoțit și de fenomenul migrației de înaltă calificare *(„brain drain")*. Dimensiunea de sustenabilitate și combatere a schimbărilor climatice este, de asemenea, integrată în parcursul european al Republicii Moldova. Cu sprijinul UE și al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, a fost elaborat Planul Național Integrat Energie și Climă (PNIEC) 2025–2030, document strategic ce urmărește decarbonizarea economiei. Țintele asumate sunt ambițioase: atingerea unei ponderi de 27% energie provenită din surse regenerabile până în anul 2030 și reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră cu aproximativ 68,6% față de nivelul anului 1990. În același timp, guvernul recunoaște că Republica Moldova prezintă o intensitate energetică de circa 3,4 ori mai mare decât media UE, ceea ce implică costuri semnificativ mai ridicate per unitate de PIB și necesită investiții structurale substanțiale pentru creșterea eficienței energetice [11].

Planul național de acțiune vizează implementarea unor politici integrate în domeniul eficienței energetice, al promovării surselor regenerabile și al dezvoltării infrastructurii verzi, în deplină concordanță cu cadrul normativ al Uniunii Energetice. Uniunea energetică a UE este o inițiativă a UE menită să asigure o aprovizionare cu energie sigură, sustenabilă, competitivă și la prețuri accesibile pentru toți cetățenii și întreprinderile UE. Aceasta se bazează pe trei piloni principali: securitatea energetică, competitivitatea și sustenabilitatea. Aceste obiective se completează cu inițiativele de cooperare în domeniul protecției mediului și al adaptării la schimbările climatice, asumate prin angajamentele Republicii Moldova în cadrul Acordului de Asociere cu UE și al Pactului de la Paris.

În ansamblu, dimensiunea socială și de mediu a procesului de integrare europeană implică modernizarea economiei și a societății în conformitate cu valorile fundamentale ale Uniunii, inclusiv promovarea justiției sociale și protecția mediului. Politicile europene de coeziune și dezvoltare rurală oferă Republicii Moldova oportunități financiare considerabile prin intermediul fondurilor structurale și al altor instrumente de vecinătate, destinate implementării proiectelor de dezvoltare regională și sprijinirii grupurilor vulnerabile. Totodată, aderarea treptată la diverse spații europene de cooperare – precum cel educațional, de cercetare sau al Spațiului Aerian Comun – evidențiază ancorarea Republicii Moldova în comunitatea politică europeană. În acest context, sectorul social beneficiază de transfer de bune practici și asistență tehnică din partea Uniunii Europene, contribuind astfel la consolidarea capacității instituționale și la creșterea calității vieții cetățenilor.

Provocări geopolitice și vulnerabilități. Conflictul transnistrean reprezintă una dintre principalele constrângeri structurale în procesul de integrare europeană a Republicii Moldova, întrucât prezența regiunii separatiste, sprijinite politic, economic și militar de Federația Rusă, afectează capacitatea statului de a implementa uniform reformele și politicile naționale. Probleme precum verificarea proprietății, colectarea impozitelor și aplicarea legislației în teritoriu sunt profund îngreunate. În plan geopolitic, Transnistria funcționează ca un potențial „punct de presiune" strategic, iar soluționarea durabilă a acestui diferend este considerată un element determinant pentru succesul integrării europene a Republicii Moldova.

În paralel, țara se confruntă cu forme complexe de rezistență hibridă, incluzând atacuri cibernetice, campanii de dezinformare și presiuni politice externe, intensificate în contextul războiului din Ucraina. Informațiile furnizate de mass-media pro-guvernamentală relevă incidente repetate ce au vizat infrastructura critică, precum și campanii coordonate de propagandă menite să erodeze încrederea publică în instituțiile democratice. În acest context, consolidarea securității cibernetice – cu sprijinul expertizei și finanțării europene – și creșterea reziliență ecosistemului

mediatic, inclusiv prin mecanisme eficiente de contracarare a dezinformării, devin obiective prioritare de securitate națională.

Pe plan intern, polarizarea politică dintre formațiunile pro-europene și cele pro-ruse continuă să afecteze ritmul reformelor structurale. Instabilitatea guvernamentală și crizele politice recurente, precum cele generate de schimbările de guvern din 2023, au condus la întârzieri în adoptarea unor proiecte legislative esențiale și în absorbția fondurilor europene. În consecință, continuitatea procesului de integrare depinde de stabilitatea coaliției de guvernare și de existența unui consens politic solid asupra direcției strategice pro-europene. În ceea ce privește securitatea energetică, deși Republica Moldova a realizat progrese în diversificarea surselor și rutelor de aprovizionare, dependența structurală de gazul rusesc continuă să constituie o vulnerabilitate majoră, amplificată de crizele energetice recente. Reducerea acestei dependențe, prin integrarea în piețele energetice europene și dezvoltarea infrastructurii de interconectare, rămâne un obiectiv strategic de primă importanță.

Oportunități strategice și sprijin UE. În pofida provocărilor existente, Republica Moldova dispune de oportunități strategice considerabile în relația sa cu Uniunea Europeană, în special prin accesul la fonduri și programe europene menite să susțină dezvoltarea economică, digitalizarea și tranziția sustenabilă. Țara beneficiază de o gamă largă de instrumente financiare, precum Instrumentul de Vecinătate, Dezvoltare și Cooperare Internațională (NDICI), Instrumentul de Asistență pentru Preaderare (IPA) și Mecanismul pentru o Tranziție Justă, care oferă sprijin tehnic și financiar pentru implementarea reformelor structurale. Un exemplu relevant îl constituie programul „Europa Digitală" (Digital Europe), cu un buget total de 7,5 miliarde EUR pentru perioada 2021–2027, destinat finanțării proiectelor de digitalizare și inovare tehnologică la nivel european. În februarie 2024, Republica Moldova a dobândit statutul de stat asociat la acest program, ceea ce îi permite accesul direct la finanțări competitive și la rețele de cooperare în domeniul digital. De asemenea, începând din octombrie 2021, Uniunea Europeană a acordat Republicii Moldova peste 1,09 miliarde EUR, direcționați către consolidarea rezilienței economice, asigurarea securității energetice și sprijin bugetar direct. Aceste resurse financiare reprezintă un catalizator important pentru modernizarea infrastructurii, diversificarea surselor energetice și creșterea capacității instituționale de implementare a politicilor publice conforme standardelor europene [3].

Programele Uniunii Europene constituie un pilon esențial pentru susținerea agendei digitale a Republicii Moldova, facilitând modernizarea administrației publice prin implementarea soluțiilor de e-guvernare, extinderea serviciilor de plăți online și sprijinirea dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii (IMM-uri) și a startup-urilor inovative. Aderarea țării la programul „Europa Digitală" și integrarea treptată în piața

digitală internă a UE creează premisele pentru creșterea competitivității economice și pentru accelerarea procesului de transformare digitală. În paralel, inițiativele regionale din sectorul tehnologiei informației contribuie la dezvoltarea competențelor digitale ale populației și la crearea de hub-uri de inovare, consolidând ecosistemul național de tehnologie.

Componenta de diaspora și capital uman reprezintă un vector strategic al dezvoltării socio-economice. Peste 450.000 de cetățeni moldoveni muncesc în state membre ale UE, generând atât fluxuri importante de remitențe, cât și transfer de know-how. Politicile recente vizează atragerea emigranților calificați și stimularea investițiilor acestora în economia națională prin programe precum „Diaspora Business" și scheme de garanții destinate IMM-urilor fondate de membri ai diasporei. În perspectiva aderării la Uniunea Europeană, Republica Moldova se confruntă cu necesitatea armonizării legislației în domenii cheie – educație, cercetare, transport și justiție – proces ce deschide oportunități pentru parteneriate internaționale avansate. De asemenea, cooperarea globală în domeniul energiei verzi, securității alimentare și sănătății publice permite atragerea de surse complementare de finanțare, inclusiv din partea Băncii Mondiale și a Băncii Europene de Investiții, consolidând reziliența și sustenabilitatea dezvoltării naționale.

Concluzii. Analiza procesului de integrare a Republicii Moldova în UE evidențiază o evoluție accelerată în ultimul deceniu, caracterizată de avansuri semnificative în plan juridic, economic și instituțional, dar și de persistența unor constrângeri structurale și geopolitice majore. Implementarea Acordului de Asociere și a DCFTA a consolidat poziția UE ca principal partener comercial și investitor al Republicii Moldova, generând o integrare economică progresivă, creșterea competitivității și modernizarea unor sectoare strategice. În paralel, reformele în domeniul justiției, anticorupției și mass-mediei au creat premisele alinierii la standardele europene privind statul de drept, însă nivelul de implementare rămâne inegal, fiind adesea influențat de factori politici interni. Dimensiunea socială și sustenabilă a integrării s-a materializat prin extinderea oportunităților educaționale și profesionale, prin implicarea diasporei în dezvoltarea economică și prin integrarea obiectivelor climatice și de energie verde în politicile naționale. Totuși, vulnerabilitățile persistente – conflictul transnistrean, riscurile hibride, polarizarea politică și dependența energetică – continuă să afecteze capacitatea statului de a avansa uniform în procesul de aderare. Sprijinul financiar și tehnic oferit de UE, inclusiv accesul la programe precum „Europa Digitală", NDICI și mecanismele de tranziție verde, reprezintă factori catalizatori pentru modernizarea economiei și consolidarea instituțională. În acest context, succesul integrării va depinde de capacitatea autorităților de a menține un ritm constant al reformelor, de a gestiona eficient vulnerabilitățile geopolitice și

de a valorifica pe deplin oportunitățile oferite de parteneriatul strategic cu UE. Pe termen mediu și lung, o abordare coerentă, multidimensională și orientată spre rezultate măsurabile este esențială pentru transformarea aspirațiilor europene ale Republicii Moldova în realități politice, economice și sociale durabile.

Referințe bibliografice:

1. Banca Mondială. (2014). *BM: 25% din PIB-ul Republicii Moldova este reprezentat de remitenţe*. Radio Europa Liberă Moldova. [online] https://moldova.europalibera.org/a/26628392.html (disponibil: 04.04.2025)
2. Benea, R. (2024). *FMI: Redresarea economică a Moldovei este mai lentă decât s-a anticipat*. Radio Europa Liberă Moldova. [online] https://moldova.europalibera.org/a/fmi-redresarea-economica-a-moldovei-este-mai-lenta-decat-s-a-anticipat/32934896.html (disponibil: 04.04.2025)
3. EEAS. (n.d.). *Uniunea Europeană și Republica Moldova*. Serviciul European de Acțiune Externă. [online] https://www.eeas.europa.eu/moldova/moldova-si-ue_ro?s=223# (disponibil: 04.04.2025)
4. Parlamentul European. (2022, mai 3). *Parlamentul European cere statelor UE să acorde Republicii Moldova statut de țară candidată*. Calea Europeană. [online] https://www.caleaeuropeana.ro/parlamentul-european-cere-statelor-ue-sa-acorde-republicii-moldova-statutul-de-tara-candidata-la-uniunea-europeana/ (disponibil: 05.04.2025)
5. Invest Moldova. (2024). *Lansarea Studiului 3.0 – Impactul ISD asupra economiei Republicii Moldova*.Agenția de Investiții. [online] https://invest.gov.md/lansarea-studiului-3-0-impactul-isd-asupra-economiei-republicii-moldova/
6. Comisia Europeană. (n.d.). *Criteriile de aderare (criteriile de la Copenhaga)*. EUR-Lex. [online] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=LEGISSUM:accession_criteria_copenhague (disponibil: 05.04.2025)
7. Consiliul Uniunii Europene. (2024, iunie 25). *UE deschide negocieri de aderare cu Republica Moldova*. [online] https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2024/06/25/eu-opens-accession-negotiations-with-moldova/ (disponibil: 05.04.2025)
8. EEAS. (2024). *Moldova Report 2024* [Raport oficial]. Serviciul European de Acțiune Externă. [online] https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2024/Moldova%20Report%202024.pdf (disponibil: 05.04.2025)

9. Invest Moldova. (n.d.). *Ce a exportat Moldova în 2023?*. https://invest.gov.md/ce-a-exportat-moldova-in-2023/
10. World Bank. (2024, octombrie 23). *Moldova country overview*. [online] https://www.worldbank.org/en/country/moldova/overview (disponibil: 05.04.2025)
11. Ministerul Energiei. (2025). *Planul Național Integrat pentru Energie și Climă – o foaie de parcurs pentru economie și sustenabilitate*. Guvernul Republicii Moldova. [online] https://energie.gov.md/ro/content/planul-national-integrat-pentru-energie-si-clima-o-foaie-de-parcurs-pentru-economie-si?month=2025-05# (disponibil: 05.04.2025)

FUNCȚIONAREA ZONEI DE LIBER SCHIMB APROFUNDAT ȘI CUPRINZĂTOR UE–REPUBLICA MOLDOVA (DCFTA): ANALIZA ȘI REGLEMENTAREA CONVERGENȚEI ECONOMICE

THE FUNCTIONING OF THE EU–REPUBLIC OF MOLDOVA DEEP AND COMPREHENSIVE FREE TRADE AREA (DCFTA): ANALYSIS AND REGULATION OF ECONOMIC CONVERGENCE

Ana-Maria SAMSON
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: *samsonanamaria4@gmail.com*

CZU 338 (478): 061.1EU

Rezumat. Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC/DCFTA) reprezintă un element cheie al Acordului de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, având ca obiectiv principal crearea unei relații comerciale preferențiale. Acest acord, intrat în vigoare în 2016, urmărește eliminarea barierelor tarifare și netarifare, facilitând accesul reciproc pe piețe și depășind condițiile acordate altor parteneri comerciali. Ca parte a Politicii Europene de Vecinătate, ZLSAC impune Republicii Moldova un angajament ferm față de valorile democratice, statul de drept și implementarea unor reforme economice semnificative. ZLSAC oferă un cadru complex de reguli, incluzând eliminarea treptată a taxelor vamale aplicarea regulilor de origine PEM pentru a stimula comerțul regional, liberalizarea accesului pe piață pentru servicii și armonizarea politicilor în diverse domenii. Acesta acoperă aspecte precum politicile concurențiale, protecția proprietății intelectuale dezvoltarea durabilă, siguranța alimentară, standardele tehnice pentru bunuri industriale și modernizarea sistemului de achiziții publice, alături de facilitarea comerțului și a procedurilor vamale. Implementarea ZLSAC are un impact economic notabil asupra Republicii Moldova, concretizat prin creșterea exporturilor către UE, diversificarea piețelor și atragerea de investiții străine, corelate pozitiv cu evoluția PIB-ului. Eficiența acordului necesită aplicarea strictă a regulilor de origine și reforme structurale continue. Dincolo de aspectele comerciale, ZLSAC impulsionează armonizarea legislativă a Moldovei cu standardele UE în sectoare tehnice și economice, contribuind la modernizarea instituțiilor și la un mediu de afaceri mai stabil și integrat european. Acordul beneficiază de mecanisme de monitorizare și soluționare a litigiilor, alături de asistență financiară UE pentru a facilita adaptarea economiei moldovenești la noul context concurențial. Articolul este elaborat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU’s role in the emerging international system” (EUREIS), nr. 101126798.

Cuvinte-cheie: *Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător, Acord de Asociere, Uniunea Europeană, Taxe vamale, Import, Export, Reguli de origine, Investiții, etc.*

JEL: F13; F15; K33; O52

Abstract. The Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA) is a key component of the Association Agreement between the Republic of Moldova and the European Union, with its primary objective being the establishment of a preferential trade relationship. This agreement, which entered into force in 2016, aims to eliminate both tariff and non-tariff barriers, facilitating mutual market access under conditions more favourable than those granted to other trading partners. As a constituent element of the European Neighbourhood Policy, the DCFTA requires Moldova to make a firm commitment to democratic values, the rule of law, and the implementation of substantial economic reforms. The DCFTA provides a complex regulatory framework that includes the gradual elimination of customs duties, the application of PEM rules of origin to stimulate regional trade, market access liberalization for services, and the harmonization of policies across various sectors. It addresses key areas such as competition policy, intellectual property protection, sustainable development, food safety, technical standards for industrial goods, and the modernization of the public procurement system, alongside trade and customs facilitation measures. The implementation of the DCFTA has had a significant economic impact on the Republic of Moldova, reflected in the growth of exports to the EU, market diversification, and increased foreign direct investment—factors that are positively correlated with GDP growth. The agreement’s effectiveness depends on the strict application of rules of origin and the continuation of structural reforms. Beyond its commercial aspects, the DCFTA promotes legislative harmonization between Moldova and EU standards in technical and economic sectors, contributing to institutional modernization and a more stable, EU-integrated business environment. The agreement also includes monitoring and dispute settlement mechanisms, as well as EU financial assistance to support Moldova’s adaptation to the new competitive context. The article has been prepared within the framework of the implementation of the Jean Monnet Chair project “EU’s Role in the Emerging International System” (EUREIS), No. 101126798.

Keywords: *Deep and Comprehensive Free Trade Area, Association Agreement, European Union, Customs Duties, Import, Export, Rules of Origin, Investment, etc*.

JEL: F13; F15; K33; O52

Introducere. Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC/DCFTA) reprezintă un pilon fundamental al Acordului de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, marcând un pas esențial în procesul de integrare europeană a țării. Semnat în iunie 2014 și intrat în vigoare în iulie 2016, acest acord ambițios depășește sfera unui simplu tratat comercial, având ca scop crearea unei relații economice preferențiale, care să ofere ambelor părți un acces îmbunătățit și reciproc avantajos la piețele lor. ZLSAC își propune eliminarea graduală a barierelor tarifare și netarifare în calea comerțului cu mărfuri și servicii, aliniind Republica Moldova la standardele și reglementările Uniunii Europene. Ca instrument avansat al Politicii Europene de Vecinătate, ZLSAC impune un angajament serios față de democrație și reforme economice. Acordul reduce taxele vamale pentru UE în Moldova și simplifică procedurile, facilitând accesul produselor moldovenești în UE prin alinierea la standardele europene. Acest proces complex necesită reforme

economice semnificative pentru companiile moldovenești. ZLSAC include aspecte tarifare, reguli de origine (PEM), servicii, politici concurențiale, proprietate intelectuală, dezvoltare durabilă, siguranță alimentară, standarde tehnice, achiziții publice și facilitări vamale. Implementarea eficientă depinde de regulile de origine (PEM) și liberalizarea comercială progresivă, cu unele contingente tarifare pentru produse agricole sensibile.

Materiale utilizate și metode de cercetare aplicate. Pentru realizarea prezentei cercetări, au fost utilizate o varietate de materiale, precum documente oficiale, Acordul de Asociere dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova și anexele relevante, literatură academică precum articol științific publicat în revistă de specialitate și rapoarte de cercetare elaborate de experți naționali în domeniul integrării europene și economia Republicii Moldova, surse mass-media și online. Metodele de cercetare aplicate au fost metoda cantitativă prin aplicarea metodelor statistice pentru prelucrarea și interpretarea datelor numerice și metoda de prelucrare și interpretare a informațiilor.

Rezultatele obținute în baza analizelor științifice efectuate. Analizele științifice indică o creștere semnificativă a exporturilor moldovenești către UE și o diversificare a pieței, cu un impact pozitiv asupra PIB-ului țării. ZLSAC a stimulat progrese în armonizarea legislativă cu standardele UE și a contribuit la atragerea investițiilor străine. Totuși, adaptarea sectorială prezintă provocări, iar regulile de origine PEM și arhitectura instituțională joacă un rol crucial în facilitarea comerțului. În general, ZLSAC are un impact pozitiv, dar necesită eforturi continue de adaptare și implementare.

Ce este Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător? Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC/DCFTA) reprezintă o componentă esențială a Acordului de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană. Scopul său principal este de a crea o relație comercială preferențială, care să ofere ambelor părți un acces mai bun pe piețele reciproce, depășind condițiile acordate altor parteneri comerciali. Această zonă de liber schimb are ca obiectiv eliminarea barierelor din calea comerțului, atât pentru mărfuri, cât și pentru servicii. Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC/DCFTA) este o componentă avansată și ambițioasă a Politicii Europene de Vecinătate (PEV), oferită țărilor partenere care demonstrează un angajament serios față de valorile democratice, statul de drept și reformele economice.

Acordul de Asociere, inclusiv ZLSAC, a fost semnat în iunie 2014 și a intrat în vigoare în iulie 2016. ZLSAC are rolul de a reduce taxele vamale pentru exporturile companiilor europene în Moldova și de a simplifica procedurile vamale. În același timp, facilitează accesul produselor moldovenești pe piața UE, ceea ce implică ali-

nierea calității acestora la standardele europene. Acest proces de aliniere este complex și de lungă durată, necesitând implementarea unor reforme economice care vor influența direct modul de operare al companiilor din Republica Moldova.

Ce oferă Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător?

Regulile “Trade only”

1. Obligațiuni tarifare. Anularea completă a taxelor de import și interzicerea taxelor de export pentru toate produsele UE. Pentru anumite produse agricole sensibile din UE se aplică monitorizare, iar pentru o categorie limitată de fructe și legume se aplică contingente tarifare. Republica Moldova a eliminat taxele de import pentru majoritatea produselor, urmând o liberalizare treptată pentru anumite produse sensibile (în principal agricole și textile). Unele produse rămân sub contingente tarifare (de exemplu, carne de pasăre și porc, lactate, produse procesate din carne sau zahăr).

2. Regulile de origine. Republica Moldova aplică regulile de origine din cadrul Convenției Pan-EuroMed (PEM), ca zonă de cumul al proceselor de fabricație cu UE și alte țări PEM, și care favorizează pozitiv integrarea economică regională a comerțului cu bunuri.

3. Servicii și dreptul de stabilire. Oferirea reciprocă de acces pe piață pentru o gamă largă de servicii transfrontaliere, în plus față de angajamentele din Acordul General privind Comerțul cu Servicii (GATS) al OMC.

Aspectul „Cuprinzător”

1. Politici concurențiale. Regulile se bazează pe standardele UE pentru a asigura aplicarea corectă a legislației naționale în domeniul concurenței și pentru a preveni practicile monopoliste sau abuzul de poziție dominantă. Există cooperare între R. Moldova și UE în schimbul de informații și respectarea regulilor de concurență. Evaluarea subvențiilor se face conform legislației UE.

2. Proprietatea intelectuală. Consolidarea protecției proprietății intelectuale dincolo de Acordul TRIPs al OMC, incluzând protecția extinsă a mărcilor, brevetelor, designului, soiurilor de plante, cooperare îmbunătățită și aplicare mai strictă, inclusiv la frontieră. Acordul TRIPs este integrat în ZLSAC. Denumiri de origine și indicații geografice moldovenești sunt protejate în UE. În prezent, două denumiri de origine („Românești” și „Ciumai”) și 6 Indicații Geografice („Codru”, „Ștefan Vodă”, „Valul lui Traian”, „Divin”, „Rachiu de caise de Nimoreni”, „Dulceață din petale de trandafir Călărași”) ce au ca țară de origine Republica Moldova sunt protejate pe teritoriul UE în baza AA. Totodată, a fost inițiată procedura de acordare a protecției în UE în temeiul AA RM-UE a Indicației Geografice „Zăbriceni” și a Denumirii de Origine „Brânză de Popeasca”.

3. Dezvoltare durabilă și transparență. Aceste două capitole vizează faptul că dezvoltarea economică în Republica Moldova e necesar să aibă loc în ceea ce privește

legislația mediului, socială și cea de lucru, în particular acordurile internaționale relevante în cadrul cărora Republica Moldova este membru, implicând transparența necesară în elaborarea politicilor. Disciplinele menționate se referă la implicarea activă a societății civile, a experților relevanți și a părților interesate în elaborarea politicilor, consultări și deschiderea în ceea ce privește formularea și implementarea politicilor referitoare la DCFTA.

Componenta „Aprofundat"

1. Siguranța alimentară/Măsuri sanitare și fitosanitare. Stabilirea condițiilor comerciale pentru plante, produse vegetale, animale și produse de origine animală. Se lucrează la stabilirea echivalenței standardelor de siguranță alimentară din Republica Moldova cu cele ale UE, pentru a permite exportul de produse animale către UE.

2. Reglementări tehnice și standarde pentru bunurile industriale. Armonizarea treptată și cuprinzătoare a legislației naționale cu cea a UE pentru produsele industriale. După finalizarea armonizării, se va include un protocol la Acordul de Asociere privind evaluarea conformității și acceptarea standardelor industriale în sectoare selectate, reducând costurile comerciale.

3. Achiziții publice. Cooperare pentru modernizarea continuă a sistemului de achiziții publice și alinierea la legislația UE. Finalizarea reformelor va duce la un acces sporit pe piața UE. Ulterior, se va putea deschide reciproc piețele sub anumite limite valorice.

4. Comerțul cu servicii. Procesul reformelor implică și domeniile serviciilor poștale și curierat, transportul maritim, comunicațiile electronice și serviciile financiare. Ca rezultat, UE poate aprofunda accesul pe piața sa de servicii, în cadrul angajamentelor bilaterale.

5. Facilitări comerciale și vamale. Republica Moldova întreprinde acțiuni care vizează gestionarea politicii vamale, facilitarea comerțului, combaterea fraudelor vamale și cooperarea administrativă în acest sens, în conformitate cu legislația UE.

Un element-cheie pentru funcționarea eficientă a ZLSAC este aplicarea corectă a regulilor de origine, întrucât acestea determină dacă un produs este considerat „originar" din Republica Moldova sau din UE și, prin urmare, dacă poate beneficia de tratament preferențial (eliminarea taxelor vamale).

În acest context, *Convenția regională privind regulile de origine preferențiale paneuro-mediteraneene* (PEM) joacă un rol crucial. Astfel, un produs moldovenesc care conține materii prime provenite din, de exemplu, România sau Turcia, poate fi considerat „originar" dacă sunt respectate cerințele convenției, permițându-i să fie exportat în UE cu tratament preferențial. În ceea ce privește eliminarea tarifelor, ZLSAC prevede o liberalizare comercială progresivă, care s-a materializat prin eliminarea imediată sau treptată a taxelor vamale pentru majoritatea produselor industriale și agricole.

Liberalizarea comercială este progresivă, deși UE menține contingente tarifare pentru anumite produse agricole sensibile, detaliate în Anexa XV a Acordului de Asociere, ce include:

- Anexa XV-A – scutire în limita unor cote anuale (6 poziții: tomate, usturoi, struguri de masă, mere, prune, suc de struguri);
- Anexa XV-B – produse care fac obiectul unui preț de intrare (20 poziții: castraveți, dovlecei, caise, cireșe, vișine, piersici, portocale, clemantine, etc.);
- Anexa XV-C – produse care fac obiectul unui mecanism împotriva eludării (14 poziții: carne de porc, carne de pasăre, produse lactate, ouă, cereale, cereale prelucrate, etc.);
- Anexa XV-D prevede concesii tarifare pentru 620 poziții tarifare. Pentru produsele industriale, majoritatea taxelor la importul în Moldova au fost eliminate, cu excepția unor produse din industria textilă, de mobilă, de construcții și chimice, exemple în Figura 1, tabel din Acordului de Asociere.

L 260/224 RO Jurnalul Oficial al Uniunii Europene 30.8.2014

ANEXA XV-D

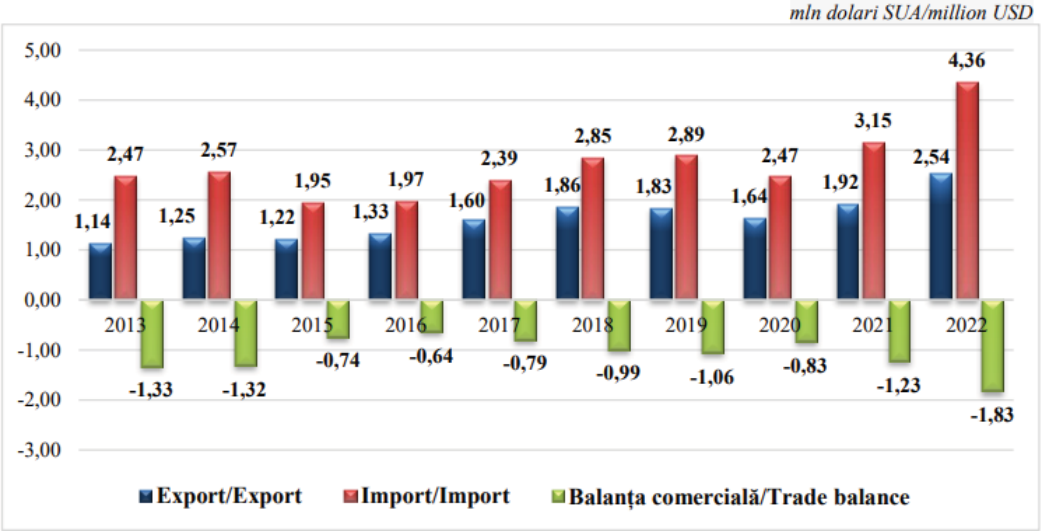
LISTA DE CONCESII TARIFARE (REPUBLICA MOLDOVA)

Nomenclatorul Republicii Moldova 2011	Denumire	Taxe CNF aplicate	Categorie
0203 11 10	Carcasă și jumătăți de carcasă de porc domestic, proaspete sau refrigerate	20 % + 200 EUR/t	CT 1 (4 000 t)
0203 12 11	Jambon de porc domestic și felii de carne nedezosată ale acestuia, proaspete sau refrigerate	20 % + 200 EUR/t	CT 1 (4 000 t)
0203 12 19	Spete de porc domestic și felii de carne nedezosată ale acestora, proaspete sau refrigerate	20 % + 200 EUR/t	CT 1 (4 000 t)
0203 19 11	Ceafă de porc domestic și felii de carne ale acesteia, proaspete sau refrigerate	20 % + 200 EUR/t	CT 1 (4 000 t)
0203 19 13	Spinări de porc domestic și felii de carne nedezosată ale acestora, proaspete sau refrigerate	20 % + 200 EUR/t	CT 1 (4 000 t)
0203 19 15	Piept împănat de porc domestic și felii de carne ale acestuia, proaspete sau refrigerate	20 % + 200 EUR/t	CT 1 (4 000 t)
0203 19 55	Carne de porc domestic, dezosată, proaspătă sau refrigerată (excl. piept și felii de carne ale acestuia)	20 % + 200 EUR/t	CT 1 (4 000 t)
0203 19 59	Carne de porc domestic, nedezosată, proaspătă sau refrigerată (excl. carcase și jumătăți de carcase, jambon, spete și felii de carne ale acestora, precum și ceafă, spinări și piept și felii de carne ale acestora)	20 % + 200 EUR/t	CT 1 (4 000 t)

Sursa: Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and the Republic of Moldova, of the other part

Figura 1. Contingentele tarifare acordate exporturilor UE ale acestor produse în Moldova, definite în anexa XV-D Lista concesiilor

Impactul zonei de liber schimb aprofundat și cuprinzător asupra dezvoltării economice a Republicii Moldova. Cel mai vizibil rezultat este creșterea exporturilor către Uniunea Europeană. Acordul a deschis piața europeană pentru produsele moldovenești, ceea ce a dus la o creștere semnificativă a exporturilor. Acest lucru a contribuit la diversificarea piețelor de export ale Republicii Moldova și la reducerea dependenței de Rusia, care a fost anterior principalul partener comercial al țării. Astăzi, Moldova fiind o piață deschisă, are o structură geografică mai diversificată. Direcțiile principale ale exporturilor sunt UE și țările CSI. De asemenea, ZLSAC a avut un impact pozitiv asupra atragerii investițiilor străine directe în Republica Moldova. Acordul a creat un mediu mai favorabil pentru investițiile europene în țară, ceea ce a contribuit la creșterea economică și la crearea de noi locuri de muncă. Suplimentar, ZLSAC a contribuit substanțial la modernizarea și implementarea reformelor economice în Republica Moldova. Acordul a impus standarde și reglementări europene în domenii precum sănătatea, siguranța alimentară, protecția mediului și drepturile angajaților, determinând guvernul să implementeze reforme în cadrul acestor sectoare.



Sursa: Articolul „Impactul Zonei De Liber Schimb Aprofundat Și Cuprinzător Asupra Dezvoltării Economice A Republicii Moldova" Prof. univ. dr. hab. Boris CHISTRUGA, ASEM, 2023, [online] disponibil: https://irek.ase.md/xmlui/bitstream/handle/123456789/3019/ec_2023_4_p7-17.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Figura 2. Comerțul exterior al Republicii Moldova cu țările UE, în perioada anilor 2014-2022

Analizând dezvoltarea comerțului exterior al Republicii Moldova cu țările Uniunii Europene, în perioada anilor 2014-2022 (figura 2), se observă o tendință clară de creștere a indicatorilor de bază ai comerțului exterior cu țările Uniunii Europene, înregistrând la importuri 4,36 mln dolari SUA și circa 2,54 mln dolari SUA la exporturi. Aceasta denotă faptul că, deși importurile cu țările UE au înregistrat o creștere lentă, este evident că impactul ZLSAC asupra dezvoltării comerciale a Republicii Moldova este cu o dinamică pozitivă în creștere.

Tabelul 1

Evoluția PIB al Republicii Moldova și a exporturilor pe piața UE, în perioada anilor 2014-2022

mii $ SUA/thousands USD

Anul/ The year	Produsul Intern Brut (PIB)/ Gross Domestic Product (GDP)	Exportul pe piața țărilor UE/ Export to EU countries
2014	9399967	1245980,00
2015	7798648	1217587,10
2016	7980938	1331898,45
2017	9518976	1596839,60
2018	11252641	1861863,96
2019	11735722	1830548,39
2020	11531922	1640367,53
2021	13690980	1919531,97
2022	14505896	2537508,51

Sursa: Articolul „Impactul Zonei De Liber Schimb Aprofundat Și Cuprinzător Asupra Dezvoltării Economice A Republicii Moldova” Prof. univ. dr. hab. Boris CHISTRUGA, ASEM, 2023, [online] disponibil: https://irek.ase.md/xmlui/bitstream/handle/123456789/3019/ec_2023_4_p7-17.pdf?sequence=1&isAllowed=y

În urma analizei datelor din tabelul 3, putem observa că PIB-ul este o variabilă dependentă de variabila independentă – Exportul spre Uniunea Europeană. Respectiv pe parcursul perioadei analizate, în urma semnării Acordului de Asociere, inclusiv ZLSAC, observăm o creștere a Produsului Intern Brut de la 9399967 mii $ SUA în 2014 la 14505896 mii $ SUA în 2022, iar respectiv și exportul s-a dublat, majorându-se de la 1245980 mii $ SUA la 1237508,51 mii $ SUA în 2022, ceea ce denotă impactul pozitiv al acestei Zone de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător asupra economiei Republicii Moldova.

Republica Moldova s-a angajat nu doar la eliminarea barierelor tarifare, ci și la armonizarea legislației și practicilor sale cu cele ale Uniunii Europene. Acest proces presupune preluarea și aplicarea *acquis-ului comunitar* în mai multe domenii tehnice și economice, printre care se numără standardizarea, metrologia și controlul fitosanitar. Aceste domenii, deși adesea percepute ca fiind strict tehnice, sunt fundamentale pentru asigurarea liberei circulații a mărfurilor, a siguranței consumatorului și a accesului competitiv al produselor din Republica Moldova pe piața UE.

O agendă de asociere UE-Moldova actualizată pentru perioada 2021-2027 a fost adoptată la 22 august 2022. Aceasta cuprinde priorități stabilite de comun acord privind continuarea punerii în aplicare a Acordului de Asociere și stabilește un program ambițios de reforme. La 2 februarie 2023, Comisia a publicat Raportul analitic privind alinierea Moldovei la acquis-ul UE. Raportul analitic a evaluat alinierea juridică, precum și gradul de pregătire a Moldovei pentru aplicarea acquis-ului UE. Această evaluare a fost realizată pe baza răspunsurilor la chestionare din partea celor trei țări candidate „Trio Asociat" (Ucraina, Moldova și Georgia).

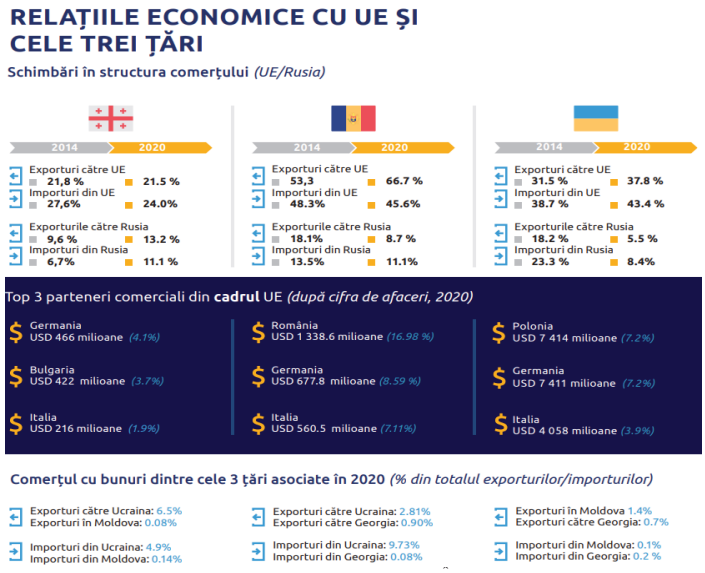
Implementarea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC) oferă Republicii Moldova nu doar oportunități comerciale extinse, ci și posibilități sporite de acces la finanțare din partea Uniunii Europene și a instituțiilor financiare internaționale. Această dimensiune a Acordului de Asociere este esențială pentru ca actorii economici – în special întreprinderile mici și mijlocii (IMM-uri) – să poată face față cerințelor tehnice și de competitivitate impuse de piața europeană. Pe de o parte, Uniunea Europeană oferă asistență financiară nerambursabilă prin diverse instrumente, cum ar fi Programul de Asistență pentru Vecinătate (ENI/NDICI), sprijin bugetar sectorial, dar și programe dedicate ca EU4Business.

În cadrul Inițiativei EU4Business, Uniunea Europeană oferă sprijin extins întreprinderilor mici și mijlocii (IMM) din Republica Moldova, vizând consolidarea capacității acestora de a beneficia pe deplin de oportunitățile create prin Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA). Asistența acordată include atât suport tehnic specializat, menit să faciliteze adaptarea IMM-urilor la standardele și reglementările europene, cât și îmbunătățirea accesului acestora la piețe externe și la resurse financiare. În acest sens, au fost dezvoltate mecanisme de creditare cu condiții preferențiale, implementate în parteneriat cu instituții bancare din Republica Moldova, precum și programe de acordare de granturi pentru afacerile din sectoare strategice.

În paralel, Republica Moldova a inițiat un amplu proces de modernizare a sistemului vamal, în vederea alinierii sale la standardele Uniunii Europene și a facilitării comerțului internațional. Printre principalele instrumente adoptate se numără Sistemul Informatic de Tranzit Comun (NCTS), statutul de Operator Economic Autorizat (AEO) și Sistemul Ghișeului Unic. NCTS este un sistem electronic pentru gestionarea tranzitului vamal între statele participante, bazat pe convenția privind regimul comun de tranzit, asigurând un flux rapid și securizat al mărfurilor. Statutul de AEO conferă recunoaștere oficială operatorilor economici care îndeplinesc standarde înalte de securitate, conformitate și bune practici în domeniul vamal, oferindule facilități procedurale și avantaje comerciale. Sistemul Ghișeului Unic reprezintă o platformă electronică integrată, prin care operatorii economici pot depune o singură declarație și un set unic de documente pentru îndeplinirea formalităților impuse de

multiple autorități implicate în controlul la frontieră, reducând astfel timpul și costurile operațiunilor comerciale.

Implementarea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC) este susținută de o arhitectură instituțională complexă, concepută pentru a asigura aplicarea eficientă a prevederilor comerciale ale Acordului de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană. Două dintre cele mai relevante mecanisme în acest sens sunt Comitetul de Asociere în configurație comercială și procedura de arbitraj ad-hoc. Comitetul de Asociere în configurație comercială constituie principalul organ instituțional responsabil de supravegherea implementării titlului referitor la comerț din Acordul de Asociere. Acesta are competența de a analiza evoluțiile privind aplicarea ZLSAC, de a discuta problemele care apar în procesul de implementare și de a adopta decizii sau emite recomandări menite să faciliteze conformitatea cu prevederile acordului. În situațiile în care apar divergențe sau litigii privind interpretarea ori aplicarea dispozițiilor acordului, părțile contractante pot recurge la mecanismul de soluționare a litigiilor prevăzut în cadrul instituțional al Acordului de Asociere. Dacă procedurile preliminare nu conduc la o soluție acceptabilă pentru ambele părți, partea afectată poate solicita constituirea unui grup de arbitraj ad-hoc. Acest grup este alcătuit din trei arbitri independenți, selectați pentru expertiza lor juridică și imparțialitate, având misiunea de a examina obiectiv litigiul și de a emite un raport final cu caracter obligatoriu pentru părți.



Sursa: Publicația TRIO „Implementarea Acordului De Asociere În Georgia, Moldova Și Ucraina: O Analiză Comparativă A Progresului În Anul 2021" disponibil: [online]: https://ipre.md/wp-content/uploads/2021/12/Publicatia_TRIO-AA_2021_RO.pdf >

Figura 3. Relațiile economice cu UE și țările „Trio Asociat"

Analizând situația economică a celor 3 țări Ucraina, Moldova și Georgia, observăm un impact pozitiv al ZLSAC asupra economiei acestora. Per general exporturile către UE a acestor țări a crescut în perioada analizată, în Moldova de la 53.3% la 66.7%, iar importurile sau diminuat, de la 48.3% la 45.6%, cee ace este de apreciat pozitiv. Deasemenea după cifra de afaceri înregistrată în 2020 cei mai mari parteneri comerciali ai Republicii Moldova sunt România, Germania și Italia, reprezentând o pondere de 16.98%, 8.59% și respectiv 7.11% din ponderea tuturor partenerilor din UE.

Totodată, din cadrul acestui Trio Asociat, exporturile către Ucraina ale R. Moldova de 2.81% au fost mult mai mici comparative cu importurile care au constituit 9.73%, un aspect negativ, și o diferență destul de mare, spre deosebire de situația cu Georgia, unde valoarea ambelor este mai mica dar exporturile sunt mai mari decât importurile, 0.90% și respective 0.08%.

Concluzii și recomandări. Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC/DCFTA) reprezintă un element esențial al relației comerciale dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, având un impact semnificativ asupra economiei țării. Prin eliminarea barierelor tarifare și netarifare, acest acord a facilitat accesul îmbunătățit al produselor moldovenești pe piața europeană și, în același timp, a deschis piața moldovenească pentru produsele din Uniunea Europeană. Aceste schimburi comerciale au dus la creșterea exporturilor și la diversificarea piețelor de desfacere, reducând astfel dependența de piețele tradiționale, cum ar fi Rusia. Dincolo de beneficiile comerciale imediate, ZLSAC acționează ca un motor puternic pentru implementarea unor reforme structurale esențiale. Procesul de armonizare a legislației naționale cu standardele UE în domenii critice precum siguranța alimentară, politicile de concurență, protecția riguroasă a proprietății intelectuale, modernizarea achizițiilor publice și liberalizarea strategică a serviciilor creează un cadru normativ mai transparent, predictibil și aliniat la cele mai bune practici europene. Aceste reforme nu doar facilitează comerțul, ci și sporesc atractivitatea Republicii Moldova pentru investițiile străine directe, contribuind la crearea unui mediu de afaceri mai competitiv și inovator. Mai mult, acordul ZLSAC include prevederi semnificative pentru modernizarea sistemului vamal moldovenesc, prin alinierea la standardele și procedurile UE, ceea ce reduce costurile de tranzacție și sporește eficiența logisticii comerciale. Un aspect crucial îl reprezintă sprijinul acordat întreprinderilor mici și mijlocii (IMM-uri), coloana vertebrală a economiei moldovenești, prin facilitarea accesului la finanțare și la programe de asistență tehnică specializată, ajutându-le să depășească provocările legate de standardele UE și să valorifice pe deplin oportunitățile oferite de piața europeană.

Totodată, în cadrul acestui articol am venit cu o serie de *recomandări*: continuarea armonizării legislației și standardelor tehnice cu cele europene - implică nu

doar transpunerea directivelor UE, ci și asigurarea implementării și aplicării efective a acestora; sprijinirea activă a IMM-urilor prin facilitarea accesului la finanțare și instruire - este crucial să se creeze și să se extindă instrumente financiare specifice adaptate nevoilor IMM-urilor pentru modernizare și aliniere la standardele UE; intensificarea promovării produselor moldovenești în spațiul UE - este necesară o strategie națională de promovare a brandului de țară și a produselor moldovenești de calitate pe piața UE. Aceasta ar trebui să includă participarea coordonată la târguri internaționale, organizarea de evenimente de promovare. Consolidarea infrastructurii comerciale și instituționale: Investițiile trebuie direcționate cu maximă precizie și echitabil.

În concluzie, ZLSAC nu este doar un acord comercial, ci un instrument complex și cuprinzător care stimulează creșterea economică, promovează reformele structurale și facilitează integrarea graduală a Republicii Moldova în spațiul economic european.

Referințe bibliografice

1. Acord de asociere între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte. În: JO L 260, 30.8.2014, pp. 4–738. [online] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A22014A0830%2801%29 (disponibil: 04 aprilie 2025)
2. Implementarea Acordului de Asociere în Georgia, Moldova și Ucraina: o analiză comparativă a progresului în anul 2021. [online] https://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2021/10/edits_04_moldov_ver_implementation_layout_05_2021_moldov.pdf (disponibil: 05 aprilie 2025)
3. Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA). [online] https://www.oda.md/files/publicatii/Newsletter.EEN.3.pdf (disponibil: 05 aprilie 2025)
4. Decision No 1/2015 of the EU-Republic of Moldova Association Council of 18 December 2015 on the application of Title V of the Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and the Republic of Moldova, of the other part, to the entire territory of the Republic of Moldova [2015/2445]. În: OJ L 336, 23.12.2015, pp. 93–94. https://www.oda.md/files/publicatii/Newsletter.EEN.3.pdf (disponibil: 05 aprilie 2025)
5. Regulile de origine din Convenția paneuromediteraneeană. [online] https://

trade.ec.europa.eu/access-to-markets/ro/content/regulile-de-origine-din-conventia-paneuromediteraneeana (disponibil: 05 aprilie 2025)

6. Uniunea Europeană și Republica Moldova reafirmă legăturile strânse la cea de-a opta reuniune a Consiliului de Asociere. 22.05.2024. [online] https://www.eeas.europa.eu/delegations/moldova/uniunea-european%C4%83-%C8%99i-republica-moldova-reafirm%C4%83-leg%C4%83turile-str%C3%A2nse-la-cea-de-opta-reuniune_ro (disponibil: 05 aprilie 2025)

PARTENERIATUL ESTIC CA INSTRUMENT STRATEGIC AL UNIUNII EUROPENE ŞI ÎN CADRU DE TRANSFORMARE AL REPUBLICII MOLDOVA

THE EASTERN PARTNERSHIP AS A STRATEGIC INSTRUMENT OF THE EUROPEAN UNION AND WITHIN THE FRAMEWORK OF TRANSFORMATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Ilaria CEBANU
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: *cebanuilaria5@gmail.com*

CZU 327(478):[327:061.1EU]

Rezumat. Parteneriatul Estic reprezintă un angajament ferm al Uniunii Europene de a consolida cooperarea și relațiile cu șase țări partenere din Europa de Est și Caucazul de Sud. Bazat pe principii precum democrația, statul de drept și buna guvernare, acest parteneriat își propune să promoveze reformele politice, economice și sociale în regiune. Pentru Uniunea Europeană, Parteneriatul Estic are o importanță crucială din mai multe perspective. În primul rând, acesta joacă un rol esențial în promovarea stabilității regionale în Europa de Est, contribuind la consolidarea păcii și a securității într-o zonă cu o istorie marcată de conflicte și instabilitate. Prin promovarea valorilor democratice și a statului de drept, UE urmărește să creeze o zonă mai largă de pace, prosperitate și securitate în Europa. De asemenea, Parteneriatul Estic consolidează zona de influență a UE și promovează cooperarea economică și energetica, întărind astfel securitatea energetică a Uniunii și contribuind la dezvoltarea economică durabilă. Pentru Republica Moldova, Parteneriatul Estic este de o importanță deosebită. Acesta oferă sprijin politic, economic și tehnic pentru consolidarea instituțiilor democratice și pentru promovarea reformelor sociale și economice. Colaborarea în cadrul acestui parteneriat facilitează procesul de integrare europeană al Moldovei, deschizând noi oportunități pentru comerț și investiții și contribuind la creșterea economică și crearea de locuri de muncă în țară. De asemenea, participarea la Parteneriatul Estic aduce cu sine promovarea valorilor europene, consolidând astfel instituțiile democratice și îmbunătățind guvernarea în Republica Moldova. Pe lângă aceste aspecte, Parteneriatul Estic poate fi folosit ca platformă pentru dezvoltarea relațiilor interumane și culturale și pentru promovarea inovării și tehnologiei în Moldova, contribuind astfel la consolidarea poziției țării pe scena internațională și la promovarea dezvoltării durabile și incluzive. Articolul este elaborat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU’s role in the emerging international system” (EUREIS), nr. 101126798.

Cuvinte cheie: *Parteneriat Estic, Republica Moldova, Uniunea Europeană, cooperare, dezvoltare, securitate, politic, economic*

JEL: F55, F53, O52

Abstract. The Eastern Partnership represents a strong commitment by the European Union to strengthen cooperation and relations with six partner countries from Eastern Europe and the South Caucasus. Founded on core principles such as democracy, the rule of law, and good governance, this initiative aims to support political, economic, and social reforms across the region. For the European Union, the Eastern Partnership is of strategic importance from multiple perspectives. First, it plays a key role in promoting regional stability in Eastern Europe, contributing to the consolidation of peace and security in an area historically marked by conflict and political volatility. By advancing democratic values and the rule of law, the EU seeks to expand a zone of peace, prosperity, and security throughout the European continent. Furthermore, the Eastern Partnership enhances the EU's sphere of influence and fosters economic and energy cooperation, thereby strengthening the Union’s energy security and supporting long-term sustainable development. For the Republic of Moldova, the Eastern Partnership holds particular significance. It provides political, economic, and technical support for the consolidation of democratic institutions and the advancement of social and economic reforms. Moldova’s engagement within this framework facilitates its European integration process by opening new opportunities for trade and investment, contributing to economic growth and job creation. Moreover, the Partnership promotes European values and democratic standards, helping to improve governance practices. In addition, it serves as a platform for fostering interpersonal and cultural exchanges, as well as encouraging innovation and technological development, thereby enhancing Moldova’s international profile and supporting inclusive and sustainable development. The article has been prepared within the framework of the implementation of the Jean Monnet Chair project “EU’s Role in the Emerging International System” (EUREIS), No. 101126798.

Keywords: *Eastern Partnership, Republic of Moldova, European Union, cooperation, development, security, political, economic*

JEL: F55, F53, O52

Introducere. Parteneriatul Estic a fost oficial lansat la 7 mai 2009, în cadrul Summit-ului PaE desfășurat la Praga. Acesta reprezintă o inițiativă menită să întărească și să aprofundeze cooperarea Uniunii Europene cu șase țări partenere din Europa de Est și Caucazul de Sud: Armenia, Azerbaidjan, Belarus (participarea suspendată începând cu 28 iunie 2021), Georgia, Republica Moldova și Ucraina. Parteneriatul Estic (PaE) este ghidat de principiile implicării comune, diferențierii și condiționalității, având la bază valori fundamentale precum democrația, statul de drept și respectarea drepturilor omului, alături de principiile economiei de piață, dezvoltării durabile și bunei guvernări. Încadrat în Politica Europeană de Vecinătate, conceput în contextul extinderii din 2004, PaE reprezintă efortul UE de a colabora mai strâns cu vecinii săi de la sud și est pentru a obține o asociere politică și o integrare economică cât mai strânsă posibilă. Cooperarea între statele membre ale PaE și UE se desfășoară pe două dimensiuni principale: una bilaterală, care implică semnarea și implementarea acordurilor de asociere, crearea unei zone de comerț liber și aprofundat, precum și liberalizarea regimului de vize; și una multilaterală, realizată

prin intermediul platformelor tematice și inițiativelor emblematice numite «flagshipin ițiative».

În plus, cooperarea parlamentară în cadrul PaE este coordonată prin Adunarea Parlamentară EuroNest. Inițiativa Parteneriatului Estic a fost concepută ca un instrument de consolidare a relațiilor între UE și țările partenere, în special în contextul extinderii Uniunii Europene și al politicilor de vecinătate. Scopul său este de a sprijini și de a facilita reformele politice, economice și sociale în țările partenere, prin intermediul unei game variate de instrumente și mecanisme de cooperare. Parteneriatul Estic oferă țărilor partenere un cadru structurat pentru dialog politic, cooperare sectorială și asistență financiară. Printre principalele domenii de cooperare se numără: promovarea comerțului și investițiilor, îmbunătățirea securității energetice, consolidarea relațiilor interumane și culturale, precum și sprijinul pentru reformele democratice și instituționale.

În timpul existenței sale, Parteneriatul Estic a fost subiectul unor dezbateri și critici. Unii susțin că acesta a avut un impact limitat în promovarea reformelor și că nu a reușit să contracareze influența crescândă a Rusiei în regiune. Cu toate acestea, pentru unele țări partenere, acest parteneriat a constituit un catalizator important pentru reformele interne și pentru consolidarea relațiilor lor cu Uniunea Europeană. În ciuda provocărilor, Parteneriatul Estic rămâne un element cheie al politicii europene de vecinătate și un instrument esențial pentru promovarea stabilității, securității și prosperității în Europa de Est.

Gradul de investigare a problemei la momentul actual. Problema integrării Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic și, mai larg, în arhitectura Politicii Europene de Vecinătate, a fost intens abordată în ultimele două decenii, atât în plan național, cât și internațional. Diversi cercetători autohtoni, precum Dionis Cenușa, Mihai Mogildea sau Iulian Groza, au analizat dimensiunile politice, economice și instituționale ale acestui parteneriat, accentuând asupra beneficiilor și provocărilor înregistrate de Republica Moldova. În același timp, în plan european, lucrările elaborate de experți precum Michael Emerson, Laure Delcour sau Elena Korosteleva oferă o imagine comparativă asupra evoluției Parteneriatului Estic în toate cele șase state membre.Cu toate acestea, rămân zone insuficient explorate, în special cele ce țin de eficiența concretă a Parteneriatului Estic ca instrument de transformare internă a Republicii Moldova, în special în contextul actual marcat de crize regionale, tensiuni geopolitice și schimbări interne accelerate. De asemenea, este necesară o evaluare actualizată a impactului acestui instrument asupra procesului de adaptare legislativă și instituțională a Republicii Moldova la standardele UE.

Scopul acestei cercetări constă în analiza rolului și eficienței Parteneriatului Estic ca instrument strategic al Uniunii Europene în raport cu Republica Moldova,

precum și în evaluarea contribuției sale la transformarea politică, instituțională și normativă a statului moldovenesc. Lucrarea urmărește să evidențieze în ce măsură acest parteneriat a reușit să susțină obiectivele de integrare europeană ale Republicii Moldova și să identifice provocările existente în procesul de implementare.

Metode aplicate în cercetare. *Metoda analitico-juridică*, pentru analiza cadrului legal al Parteneriatului Estic și impactul asupra legislației Republicii Moldova. *Metoda istorică*, pentru trasarea evoluției Parteneriatului Estic din 2009 până în prezent și a implicării Republicii Moldova. *Metoda comparativă*, pentru compararea Republicii Moldova cu alte state din Parteneriatul Estic (ex. Ucraina, Georgia, Armenia) în procesul de integrare. *Metoda sistemică*, pentru examinarea Parteneriatului Estic ca parte a Politicii Europene de Vecinătate și ca instrument de transformare instituțională. *Metoda logică (deductivă și inductivă),* pentru formularea concluziilor despre eficiența Parteneriatului Estic pornind de la date concrete. *Metoda geopolitică*, pentru analiza Parteneriatului Estic și a integrării europene ca reacție strategică la influența Rusiei în regiune.

Rezultatele obținute în baza analizelor științifice efectuate. Parteneriatul Estic a contribuit semnificativ la europenizarea Republicii Moldova, în special prin facilitarea semnării și punerii în aplicare a Acordului de Asociere și a Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA). Transformările instituționale și legislative inițiate sub egida Parteneriatului Estic au condus la alinierea parțială a cadrului normativ moldovenesc la standardele europene, cu progrese evidente în domenii precum protecția consumatorilor, concurență, achiziții publice, siguranță alimentară și justiție. Cu toate acestea, impactul Parteneriatului Estic asupra statului de drept și combaterii corupției rămâne limitat, fiind frecvent condiționat de voința politică internă și de rezistența sistemică la reforme. Contextul geopolitic actual – inclusiv agresiunea Rusiei asupra Ucrainei – a determinat o recalibrare a Parteneriatului Estic, accentuând dimensiunea de securitate și reziliență democratică, ceea ce oferă o oportunitate suplimentară pentru Republica Moldova de a-și accelera parcursul european. Studiul constată că, deși Parteneriatul Estic nu oferă garanții de aderare, el poate servi drept platformă de preaderare flexibilă și mecanism eficient de sprijin pentru reformele interne.

Republica Moldova- țară membră a Parteneriatului Estic. Republica Moldova este într-adevăr o țară membră a Parteneriatului Estic. Aceasta a fost una dintre primele țări care au aderat la inițiativa Parteneriatului Estic la lansarea sa în 2009. Ca parte a acestui parteneriat, Republica Moldova beneficiază de sprijin politic, economic și tehnic din partea Uniunii Europene pentru a-și consolida instituțiile democratice, pentru a promova reformele economice și sociale, și pentru a îmbunătăți relațiile cu UE. Parteneriatul Estic a avut un impact semnificativ asupra Republicii Moldova,

oferind o platformă pentru consolidarea relațiilor bilaterale cu statele membre ale UE și facilitând accesul la asistență financiară și tehnică. De-a lungul anilor, acest parteneriat a contribuit la promovarea reformelor democratice și la îmbunătățirea condițiilor de viață ale cetățenilor moldoveni. Cu toate acestea, Republica Moldova se confruntă și cu provocări în procesul său de integrare europeană, inclusiv opoziția din partea unor actori interni și presiunea externă, în special din partea Federației Ruse. Cu toate acestea, aderarea la Parteneriatul Estic a rămas unul dintre pilonii politicii externe a Republicii Moldova și un angajament ferm în direcția integrării europene.

Importanța Parteneriatului Estic pentru UE. PaE constituie un instrument strategic fundamental al UE, având o relevanță multidimensională pentru stabilitatea, securitatea și prosperitatea regiunii Europei de Est. Din perspectivă geopolitică, PaE contribuie la consolidarea stabilității regionale într-un spațiu marcat istoric de conflicte, instabilitate și vulnerabilități structurale. Prin promovarea valorilor democratice, a statului de drept și a bunei guvernări, UE urmărește să sprijine pacea durabilă și securitatea regională, reducând riscurile asociate conflictelor înghețate și tensiunilor geopolitice active. În plan economic și energetic, PaE facilitează cooperarea comercială, investițiile reciproce și integrarea treptată a piețelor țărilor partenere cu piața unică europeană. De asemenea, promovează diversificarea surselor de energie și dezvoltarea proiectelor comune, contribuind atât la securitatea energetică a UE, cât și la dezvoltarea economică a statelor partenere. Dimensiunea de securitate a parteneriatului se manifestă prin consolidarea capacităților instituționale și prin intensificarea cooperării în domeniul apărării și securității, aspecte esențiale într-o regiune expusă la amenințări hibride și presiuni externe.

În plan societal și cultural, PaE susține schimburile educaționale, științifice și culturale, stimulând contactele interumane și înțelegerea reciprocă. Această dimensiune favorizează apropierea între societățile partenere și UE, contribuind la crearea unei comunități extinse de valori și interese comune. Drept urmare, PaE reprezintă un instrument de contracarare a influențelor externe destabilizatoare, în special a presiunilor geopolitice exercitate de Federația Rusă, prin consolidarea suveranității și independenței țărilor participante. Astfel, el reflectă angajamentul strategic al UE pentru modernizarea și integrarea treptată a Europei de Est în arhitectura politică, economică și de securitate europeană.

Importanța Parteneriatului Estic pentru Republica Moldova. PaE deține o relevanță strategică majoră pentru Republica Moldova, constituind un cadru fundamental de consolidare a relațiilor cu Uniunea Europeană prin sprijin politic, economic și tehnic. Acest mecanism facilitează implementarea reformelor democratice și economice, contribuind la întărirea instituțiilor democratice, îmbunătățirea mediu-

lui de afaceri și promovarea guvernanței eficiente. Asistența financiară și tehnică oferită prin PaE susține dezvoltarea economică și socială, având un rol esențial în combaterea sărăciei și promovarea incluziunii sociale. Din perspectivă de securitate, cooperarea în cadrul PaE sprijină consolidarea capacităților naționale de apărare și securitate, precum și intensificarea cooperării regionale în domeniu. În același timp, PaE facilitează procesul de integrare europeană a Republicii Moldova, oferind oportunități pentru alinierea graduală la acquis-ul comunitar și standardele europene. Pe dimensiunea economică, parteneriatul stimulează comerțul și investițiile bilaterale, fapt reflectat de aproape dublarea exporturilor moldovenești între 2010 și 2019, contribuind astfel la creșterea economică și crearea de locuri de muncă.

Participarea activă la PaE promovează, totodată, valorile europene – democrația, drepturile omului și statul de drept – și susține consolidarea instituțiilor publice prin asistență pentru dezvoltarea capacităților administrative și instituționale. În plus, parteneriatul deschide perspective pentru schimburi culturale și turistice, valorificarea patrimoniului cultural, precum și cooperarea în domeniul protecției mediului, combaterii schimbărilor climatice, inovării și tehnologiei. În ansamblu, Parteneriatul Estic reprezintă un instrument complex și indispensabil pentru Republica Moldova, oferind resurse și oportunități care susțin reformele interne, întăresc legăturile cu Uniunea Europeană și consolidează poziția țării în arhitectura politică, economică și de securitate a Europei de Est.

Concluzii. Încheierea Parteneriatului Estic este mai mult decât un simplu acord între UE și țările partenere din Europa de Est și Caucazul de Sud. Este un angajament profund pentru consolidarea stabilității, securității și prosperității într-o regiune cu o importanță strategică majoră. Acest parteneriat reprezintă o manifestare a viziunii UE pentru o Europa întreagă, în care valorile democratice, respectarea drepturilor omului și dezvoltarea economică durabilă sunt fundamentale. Importanța Parteneriatului Estic nu poate fi subestimată. Acesta oferă țărilor partenere oportunitatea de a se angaja mai profund în reforme democratice și în procesul de modernizare, sub umbrela sprijinului și asistenței oferite de UE. Prin intermediul acestui parteneriat, UE oferă un cadru pentru consolidarea relațiilor bilaterale și pentru dezvoltarea unor legături mai strânse cu țările partenere.

Parteneriatul Estic oferă UE o platformă esențială pentru extinderea zonei sale de influență în Europa de Est și pentru promovarea valorilor și standardelor europene în regiune. Prin intermediul acestui parteneriat, UE își asumă un rol activ în modelarea proceselor de transformare și modernizare în țările partenere, contribuind la creșterea stabilității și securității în întreaga regiune. Mai mult decât atât, Parteneriatul Estic reprezintă un element vital al politicii europene de vecinătate, care are ca obiectiv principal consolidarea relațiilor cu vecinii UE și promovarea cooperării în

domenii precum comerțul, securitatea energetică, educația și cercetarea. Prin intermediul acestui parteneriat, UE își consolidează poziția de actor cheie în regiune și își afirmă angajamentul pentru promovarea stabilității și progresului în Europa de Est. În ansamblu, Parteneriatul Estic reprezintă un instrument esențial pentru consolidarea securității și stabilității în Europa de Est și pentru promovarea valorilor europene în întreaga regiune. Este o expresie a viziunii UE pentru o Europa unită și prosperă, în care cooperarea și solidaritatea sunt fundamentale.

Referințe bibliografice

1. Parteneriatul Estic [online] https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eastern-partnership/#what (vizitat: 06.09.2025)
2. Ce este Parteneriatul Estic? [online] https://mfa.gov.md/ro/content/ce-este-parteneriatul-estic (vizitat: 06.09.2025)
3. Parteneriatul Estic [online] https://ro.wikipedia.org/wiki/Parteneriatul_Estic (vizitat: 07.09.2025)
4. The International Trade in Services of the Eastern Partnership Countries [online] https://statistica.gov.md/files/files/publicatii_electronice/STEP/STEP%20Publication_SiTS_EN.pdf (vizitat: 07.05.2025)
5. Juc Victor, Beniuc Liliana. *Acțiunea de politică externă a Uniunii Europene*. Chișinău: S.n., 2019, 300 p.
6. Victor Juc, Veaceslav Ungureanu. *Interesele geopolitice ale marilor puteri şi impactul lor asupra securităţii naţionale a Republicii Moldova.* Chişinău: F.E.-P. «Tipografi a Centrală», 2016. 168 p.

CONFORMITATEA REPUBLICII MOLDOVA CU CRITERIILE DE LA COPENHAGA: EVALUAREA PROGRESELOR ȘI PERSPECTIVELOR DE ADERARE LA UNIUNEA EUROPEANĂ

THE REPUBLIC OF MOLDOVA'S COMPLIANCE WITH THE COPENHAGEN CRITERIA: ASSESSMENT OF PROGRESS AND PROSPECTS FOR ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION

Ana MIȚUL
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: *anamitul001@gmail.com*

CZU 327(478:4): 061.1EU

Rezumat: Studiul analizează gradul de conformitate al Republicii Moldova cu criteriile de la Copenhaga, fundament al procesului de aderare la Uniunea Europeană (UE). Cercetarea se bazează pe documente oficiale ale UE, surse guvernamentale naționale și indicatori internaționali privind democrația, statul de drept și performanța economică. Evaluarea acoperă trei dimensiuni principale: (1) stabilitatea instituțiilor democratice, respectarea drepturilor fundamentale și protecția minorităților; (2) funcționarea unei economii de piață capabile să facă față presiunilor concurențiale din piața internă a UE; și (3) capacitatea de preluare și aplicare a acquis-ului comunitar. Rezultatele evidențiază progrese notabile în domenii precum reforma justiției, digitalizarea, protecția mediului, comerțul și agricultura, dar și deficiențe persistente legate de independența judiciară, corupție, capacitate administrativă și incluziune socială. În plan economic, Republica Moldova a menținut stabilitatea macroeconomică și a crescut integrarea comercială cu UE, însă se confruntă cu provocări privind migrația forței de muncă, deficitul de personal calificat și nivelul redus al inovației. Concluziile subliniază necesitatea accelerării reformelor politice, economice și instituționale, mobilizării resurselor și consolidării rezilienței pentru a asigura o integrare europeană sustenabilă și ireversibilă. Articolul este elaborat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU’s role in the emerging international system” (EUREIS), nr. 101126798.

Cuvinte-cheie: *integrare europeană, democrație, economie de piață, acquis comunitar, reforme structurale, justiție, administrație publică, protecția minorităților, corupție, educație, digitalizare.*

JEL: F55, O52, K33

Abstract: This study examines the Republic of Moldova’s compliance with the Copenhagen criteria, the cornerstone of the European Union (EU) accession process. The research draws on official EU documents, national governmental sources, and international indicators on democracy, rule of law, and economic performance. The assessment covers three main dimensions: (1) stability of democratic institutions, protection of fundamental rights, and

safeguarding of minorities; (2) a functioning market economy capable of withstanding competitive pressures within the EU internal market; and (3) the capacity to adopt and implement the EU acquis. Findings highlight significant progress in areas such as judicial reform, digitalization, environmental protection, trade, and agriculture, alongside persistent shortcomings in judicial independence, corruption, administrative capacity, and social inclusion. Economically, Moldova has maintained macroeconomic stability and deepened trade integration with the EU, yet faces challenges related to skilled labor shortages, labor migration, and low innovation capacity. The conclusions emphasize the need to accelerate political, economic, and institutional reforms, mobilize resources, and strengthen resilience to ensure a sustainable and irreversible European integration, which remains both a strategic objective and a historic opportunity for modernization. The article has been prepared within the framework of the implementation of the Jean Monnet Chair project "EU's Role in the Emerging International System" (EUREIS), No. 101126798.

Keywords: *european integration, democracy, market economy, EU acquis, structural reforms, justice system, public administration, minority rights, corruption, education, digital transformation.*

JEL: F55, O52, K33

Introducere. Uniunea Europeană (UE), alcătuită în prezent din 27 de state membre, impune statelor europene care aspiră la aderare obligația de a se pregăti pentru implementarea integrală a politicilor și legislației comunitare. Procesul de aderare este reglementat printr-un set de condiții negociate între UE și statul candidat, având ca fundament dispozițiile Tratatului privind Uniunea Europeană. Acest tratat consacră principiile și cerințele fundamentale ce trebuie respectate pentru obținerea calității de membru al Uniunii.

Un element central al procesului îl constituie Pachetul de extindere, publicat anual de Comisia Europeană, care prezintă direcțiile strategice ale politicii de extindere și rapoartele de monitorizare a progreselor realizate de statele candidate și potențial candidate. În anul 2023, acest document a avut o semnificație deosebită, întrucât Comisia a recomandat deschiderea negocierilor de aderare cu Republica Moldova și Ucraina, precum și acordarea statutului de candidat Georgiei. Pachetul de Extindere din 2024 a aprofundat analiza progreselor înregistrate, formulând recomandări specifice privind prioritățile de reformă necesare pentru accelerarea integrării.

Criteriile de aderare la Uniunea Europeană, consacrate ca Criteriile de la Copenhaga și adoptate de Consiliul European în 1993 (consolidate la Madrid în 1995), vizează trei dimensiuni esențiale: (1) existența unor instituții stabile care să garanteze democrația, statul de drept, drepturile omului și protecția minorităților; (2) funcționarea unei economii de piață capabile să facă față concurenței și presiunilor din cadrul pieței interne a UE; și (3) capacitatea de asumare a obligațiilor de mem-

bru, inclusiv aplicarea completă și eficientă a acquis-ului comunitar și aderarea la obiectivele uniunii politice, economice și monetare.

Republica Moldova a depus cererea oficială de aderare la UE în martie 2022. La 17 iunie 2022, Comisia Europeană a emis aviz favorabil, recomandând acordarea statutului de candidat. În urma acestei recomandări, Consiliul European a recunoscut perspectiva europeană a Republicii Moldova și, la 23 iunie 2022, i-a conferit oficial statutul de țară candidată. La 8 noiembrie 2023, în cadrul Pachetului de Extindere, Comisia a recomandat deschiderea negocierilor de aderare, iar la 25 iunie 2024, în cadrul unei conferințe interguvernamentale desfășurate la Luxemburg, UE a lansat oficial negocierile de aderare cu Republica Moldova, marcând o etapă decisivă în parcursul său european.

Gradul de investigare a problemei la momentul actual, scopul cercetării. În contextul procesului de integrare europeană a Republicii Moldova, criteriile de la Copenhaga constituie un reper fundamental pentru aprecierea nivelului de pregătire al statului în vederea aderării la Uniunea Europeană. În ultimii ani, numeroase analize și rapoarte internaționale au evaluat progresele înregistrate de Republica Moldova în domenii esențiale, precum consolidarea statului de drept, funcționarea economiei de piață și capacitatea de asumare a obligațiilor ce decurg din statutul de membru al Uniunii. Cu toate acestea, se resimte necesitatea unei evaluări integrate și actualizate, care să reflecte atât evoluțiile recente, cât și provocările persistente cu care se confruntă țara. În acest sens, scopul prezentei cercetări este de a analiza gradul de conformitate al Republicii Moldova cu criteriile de la Copenhaga, punând în evidență realizările concrete și domeniile în care sunt necesare eforturi suplimentare pentru a avansa în mod sustenabil în procesul de aderare la Uniunea Europeană.

Materiale utilizate și metode aplicate. În realizarea prezentei cercetări au fost examinate o serie de documente oficiale emise de instituțiile Uniunii Europene, incluzând rapoarte de evaluare, comunicate ale Comisiei Europene și fișe informative tematice referitoare la politica de extindere a UE. Analiza a fost completată prin utilizarea surselor naționale relevante, precum rapoartele guvernamentale privind stadiul alinierii la *acquis-ul comunitar*, strategiile naționale de reformă și diverse publicații ale Biroului Național de Statistică.

Metodologia de cercetare a combinat analiza comparativă cu evaluarea calitativă a progreselor legislative și instituționale, corelate cu interpretarea indicatorilor internaționali privind guvernarea și dezvoltarea democratică. Această abordare integrată a facilitat formularea unei evaluări obiective, coerente și fundamentate a gradului de conformitate al Republicii Moldova cu criteriile de la Copenhaga, evidențiind atât progresele realizate, cât și domeniile care necesită intervenții suplimentare.

Rezultatele obţinute în baza analizelor ştiinţifice efectuate.

Criteriul 1: Stabilitatea instituțiilor care garantează democrația, statul de drept, drepturile omului, precum și respectarea și protejarea minorităților. În pofida unui context geopolitic tensionat și a presiunilor externe, inclusiv a atacurilor hibride provenite din Federația Rusă, Republica Moldova a reușit să mențină o relativă stabilitate politică și să continue implementarea reformelor orientate spre consolidarea democrației și avansarea procesului de integrare europeană. Alegerile locale din toamna anului 2023 și cele prezidențiale din 2024 s-au desfășurat într-un climat marcat de starea de urgență și de interferențe externe majore, manifestate prin campanii de dezinformare și tentative de cumpărare a voturilor. Deși administrarea procesului electoral a fost, în ansamblu, eficientă, radierea unor candidați și suspendarea activității unor instituții media au generat îngrijorări privind respectarea drepturilor procedurale și libertatea presei, alimentând dezbaterea publică asupra limitelor cenzurii și pluralismului de opinie. Observatorii OSCE au recomandat sporirea transparenței și definirea clară a criteriilor legale pentru anularea candidaturilor.

Revizuirea Codului Electoral, inclusiv în 2024, a introdus mecanisme noi precum votul prin corespondență și măsuri sporite de transparență a finanțării partidelor, alături de consolidarea participării femeilor în politică prin respectarea cotei de gen de 40% pe listele electorale, deși implementarea acesteia în distribuirea mandatelor rămâne incompletă. În domeniul administrației publice, adoptarea legislației privind fuziunea voluntară a unităților administrativ-teritoriale a urmărit eficientizarea actului administrativ, însă sprijinul financiar efectiv a fost inferior alocărilor inițiale. Consultările cu societatea civilă s-au intensificat, iar utilizarea procedurii de urgență pentru adoptarea legilor a fost redusă.

Deși cadrul normativ este robust, implementarea politicilor publice este afectată de deficiențe de coordonare interinstituțională și de utilizarea limitată a evaluărilor de impact. În sectorul finanțelor publice, Strategia 2023–2030 pentru managementul financiar urmărește îmbunătățirea planificării și corelarea acesteia cu bugetarea pe termen mediu, însă rămân necesare resurse suplimentare. Reforma justiției a progresat prin evaluarea extraordinară a judecătorilor și procurorilor, inclusiv la nivelul Curții Supreme de Justiție și al curților de apel, iar numirea noului procuror general, în iunie 2024, s-a realizat printr-o procedură transparentă. Cu toate acestea, anumite hotărâri în dosare de corupție ridică semne de întrebare privind independența actului de justiție.

Digitalizarea proceselor judiciare este în desfășurare, însă durata medie de soluționare a cauzelor administrative rămâne ridicată (544 zile). În 2023, au fost trimiși în judecată 18 oficiali de rang înalt, dintre care 8 parlamentari, pentru infracțiuni

de corupție, iar cadrul legislativ anticorupție a fost clarificat în ceea ce privește competențele Procuraturii Anticorupție și ale Centrului Național Anticorupție. În materie de drepturi fundamentale, s-au înregistrat progrese legislative, însă persistă probleme privind condițiile de detenție, tratamentele inumane, libertatea presei – mai ales în regiunea autonomă Găgăuzia – și temeiul legal al măsurilor de blocare a site-urilor acuzate de răspândirea dezinformării.

Egalitatea de gen beneficiază de îmbunătățiri normative, dar femeile sunt în continuare subreprezentate în funcții elective și expuse campaniilor de denigrare. Protecția drepturilor copilului a fost consolidată printr-o lege nouă adoptată în 2023, iar acțiunile de combatere a discriminării au dus la creșterea numărului de condamnări, inclusiv pentru fapte îndreptate împotriva comunității LGBTIQ. Persoanele cu dizabilități se confruntă încă cu lipsa accesibilității și un ritm lent al procesului de dezinstituționalizare, iar copiii cu dizabilități intelectuale rămân vulnerabili în instituțiile psihiatrice.

Drepturile procedurale și protecția victimelor sunt reglementate, dar transparența proceselor judiciare și utilizarea excesivă a arestului preventiv constituie probleme persistente. Protecția minorităților etnice este limitată, iar lipsa ratificării Cartei europene a limbilor minoritare reprezintă o lacună juridică. Comunitatea romă continuă să fie afectată de discriminare, în pofida creșterii numărului mediatorilor comunitari.

În domeniul justiției, libertății și securității, combaterea criminalității organizate a avansat, însă instituțiile responsabile se confruntă cu deficit de personal și lacune legislative. Au fost adoptate strategii naționale în materie de combatere a traficului de persoane și a traficului ilicit de arme, iar cooperarea internațională a fost consolidată. În domeniul combaterii traficului de droguri, alinierea la standardele UE este parțial realizată, însă prevenirea și monitorizarea necesită îmbunătățiri.

Legislația anti-terorism este parțial conformă acquis-ului UE, cu deficiențe în combaterea conținutului terorist online. Gestionarea migrației și azilului este în general eficientă, cu implementarea parțială a Programului național 2022–2025 și prelungirea protecției temporare pentru refugiații ucraineni până în martie 2025. Colaborarea cu Frontex s-a intensificat pentru controlul frontierelor. Intrarea în vigoare a noului Cod Vamal, aliniat normelor UE, în ianuarie 2024, marchează un pas important, deși implementarea procedurilor simplificate este încă în curs. Combaterea falsificării monedei necesită crearea unui birou central național și armonizarea cadrului legal, lacuna principală fiind neaderarea la Convenția de la Geneva din 1929 privind reprimarea falsificării monedei.

Pentru a totaliza informația expusă mai sus, am analizat un și de indicatori în tabelul de mai jos:

Tabelul 1.1. Indicatori internaționali privind democrația și statul de drept în Republica Moldova

Indicator	Scor 2024	Tendință față de 2023	Observații principale
Freedom House – Freedom in the World	61/100	Stabil	Clasificată ca „Parțial liberă”; probleme persistente în justiție și corupție.
Freedom House – Nations in Transit	3.14/7	Stabil	Regim hibrid; scădere în procesul electoral din cauza influenței politice.
Transparency International – CPI (indicele percepției corupției)	43/100	+1 punct	Progres lent; necesitatea accelerării reformelor anticorupție.
EIU – Indicele Democrației	6.0/10	-0.23 puncte	Clasificată ca „Democrație defectuoasă”; scădere în funcționarea guvernului și libertăți civile.

Sursa: elaborat de autor în baza datelor furnizate de Freedon House, Transparency International

Datele sintetizate în tabel evidențiază vulnerabilitățile structurale ale democrației în Republica Moldova. În anul 2024, evaluările internaționale plasează statul în categoria „parțial liber” conform Freedom House (61/100) și îl clasifică drept „regim hibrid” cu un scor de 3,14/7, ceea ce denotă deficiențe persistente în funcționarea sistemului judiciar și influențe politice semnificative asupra proceselor electorale. Deși scorul Indicelui de Percepție a Corupției (CPI) a înregistrat o ușoară creștere, atingând 43/100, ritmul implementării reformelor anticorupție rămâne lent, iar impactul acestora asupra consolidării statului de drept este încă limitat. În paralel, Indicele Democrației (EIU) a scăzut la 6,0/10, plasând Republica Moldova în categoria „democrațiilor defectuoase” și relevând deficiențe notabile în guvernare, precum și restricții asupra libertăților civile. Ansamblul acestor indicatori conturează un tablou în care progresele sunt modeste și inconsistene, subliniind necesitatea implementării unor reforme politice și instituționale profunde, menite să asigure independența justiției, integritatea electorală și respectarea deplină a drepturilor fundamentale.

Criteriul 2: Economia de piață funcțională și capacitatea de a face față pieței interne a UE. Criteriile economice pentru aderarea la Uniunea Europeană impun existența unei economii de piață funcționale, capabile să facă față presiunilor concurențiale din cadrul pieței interne a UE. În perspectiva aderării la zona euro, Republica Moldova trebuie să îndeplinească criteriile de convergență stabilite prin Tratatul de la Maastricht și să participe la Mecanismul European al Ratelor de Schimb (ERM II), asigurând astfel stabilitatea macroeconomică necesară integrării monetare.

Contextul economic al Republicii Moldova este marcat de consecințele persistente ale războiului de agresiune al Federației Ruse împotriva Ucrainei, care continuă să afecteze negativ performanțele macroeconomice. În anul 2024, Produsul Intern Brut (PIB) a stagnat, înregistrând o creștere marginală de 0,1% față de 2023, fără a recupera pierderile generate de criza din 2022, când economia s-a contractat cu 4,6%. Pe lângă factorii geopolitici, frecvența tot mai mare a episoadelor de secetă a redus potențialul de producție și export, diminuând perspectivele de creștere pe termen mediu.

Autoritățile de la Chișinău au reiterat angajamentul de a menține stabilitatea macroeconomică și de a implementa reforme structurale, în pofida unui mediu extern volatil. Totuși, demiterea guvernatorului Băncii Naționale a Moldovei în 2023 a generat îngrijorări privind respectarea principiilor de bună guvernare în sectorul financiar. În mai 2024, Republica Moldova a participat pentru prima dată la Dialogul Economic și Financiar cu UE, iar în ianuarie același an a transmis Comisiei Europene primul Program de Reformă Economică.

După recesiunea din 2022, economia a înregistrat o creștere modestă de 0,7% în 2023, susținută de scăderea prețurilor la energie și de redresarea sectorului agricol. Deficitul de cont curent s-a redus de la 16,5% din PIB în 2022 la 11,8% în 2023; cu toate acestea, în 2024 acesta a crescut din nou, ajungând la 2,917 miliarde USD, în urcare cu 54,1% față de anul precedent, pe fondul extinderii deficitului balanței comerciale cu bunuri și al diminuării excedentelor din veniturile primare și secundare.

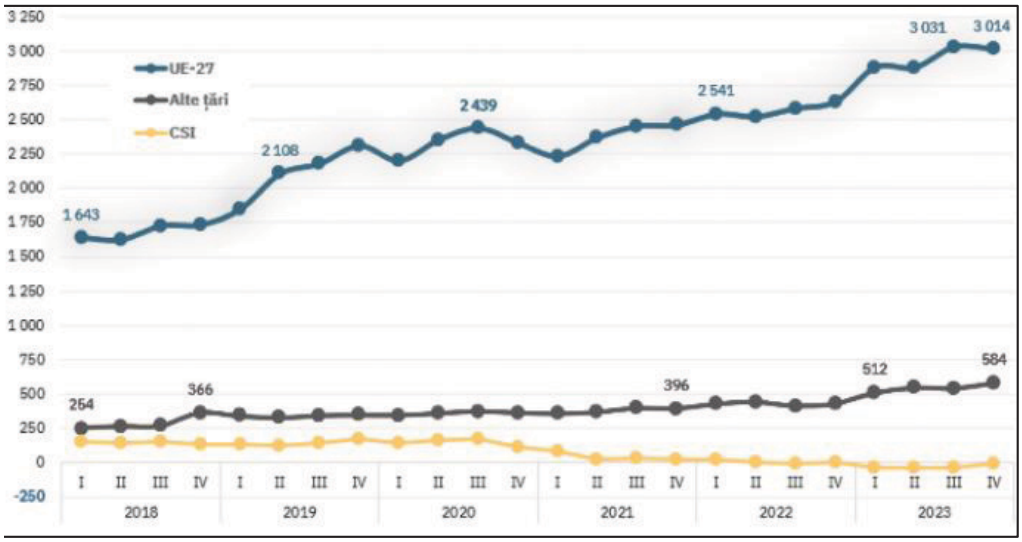
Pe plan fiscal, datoria publică a urcat la 37,2% din PIB în 2023, iar deficitul bugetar a atins 5,2% din PIB. În primele luni din 2025, deficitul bugetului de stat s-a ridicat la peste 3 miliarde lei, în scădere cu aproximativ 2% față de perioada similară din 2024, reprezentând sub 1% din PIB. Mediul de afaceri a cunoscut o îmbunătățire parțială, dar persistă constrângeri structurale, precum corupția, lipsa instanțelor specializate în insolvență, deficitul de forță de muncă calificată și accesul limitat la finanțare. În 2024, economia a pierdut aproximativ 35.000 de angajați, potrivit datelor Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă.

Statul menține o prezență semnificativă în economie, întreprinderile de stat generând aproximativ 20% din PIB. Măsurile pentru reducerea economiei informale au inclus intensificarea inspecțiilor de muncă și introducerea de stimulente pentru formalizare, însă controlul prețurilor și ajutoarele de stat — care însumează circa 10% din cheltuielile publice — continuă să afecteze concurența. Procesul de privatizare avizat pentru 238 de întreprinderi de stat avansează lent, ceea ce limitează eficiența restructurării economice.

În ceea ce privește piața muncii, în pofida provocărilor structurale și a unei creșteri economice modeste, în 2023 rata de ocupare a forței de muncă a depășit

50%, susținută de creșterea participării femeilor la 53,9%. Deși rata șomajului a înregistrat o creștere temporară la finele anului 2023, aceasta a scăzut la 4,6% în 2024, iar ponderea tinerilor NEET s-a redus la 23,1%. Totuși, angajarea informală și emigrarea forței de muncă înalt calificate continuă să reprezinte provocări majore. În general, Republica Moldova a realizat progrese notabile în direcția alinierii la standardele economice ale UE, însă rămâne vulnerabilă la șocuri externe și constrângeri structurale interne. Accelerarea reformelor economice și consolidarea capacității instituționale sunt esențiale pentru stimularea creșterii și convergența sustenabilă cu economiile europene.

Unul dintre cel mai important aspect este analiza investițiilor străine directe:



Sursa: datele BNM, Conturile internaționale ale RM

Diagrama 1.1. Pozițiile investițiilor directe sub formă de participații și acțiuni, pe zone geografice, la sfârșitul perioadei (mil. USD)

În anul 2023, investițiile străine directe (ISD) în Republica Moldova au înregistrat o creștere semnificativă, depășind pentru prima dată pragul istoric de 3 miliarde USD. Investitorii proveniți din Uniunea Europeană dețin o pondere dominantă, reprezentând 84% din totalul ISD, ceea ce confirmă orientarea economică majoritar europeană a fluxurilor de capital. Principalele surse de investiții sunt Cipru, Țările de Jos, România, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlanda de Nord, precum și Bulgaria, acestea contribuind substanțial la diversificarea și consolidarea bazei investiționale a economiei naționale.

În sectorul educației, deși sunt alocate resurse financiare considerabile, performanțele obținute rămân sub standardele internaționale, înregistrându-se un deficit persistent de personal calificat, care afectează aproximativ 30% dintre angajatori. Pentru remedierea acestei situații, autoritățile promovează restructurarea sistemului de educație și formare profesională, în vederea adaptării competențelor forței de muncă la cerințele pieței. În domeniul cercetării și inovării, nivelul investițiilor rămâne redus, reprezentând doar 0,22% din PIB, iar Republica Moldova ocupă locul 60 în Global Innovation Index, ceea ce evidențiază necesitatea intensificării eforturilor de dezvoltare a capacităților inovative și de integrare în spațiul european al cercetării.

Structura economică se reorientează treptat către sectorul serviciilor, în special în domeniile tehnologiei informației și comunicațiilor (TIC) și serviciilor pentru afaceri (business-to-business, B2B). Cu toate acestea, industria națională rămâne concentrată în continuare pe produse agroalimentare și textile. Procesul de integrare economică cu UE continuă, ponderea exporturilor către piața comunitară depășind 65% din totalul exporturilor. Totuși, competitivitatea bazată pe preț este afectată de inflație și de aprecierea monedei naționale. În anul 2023, salariile reale au înregistrat o creștere de 3,4%, depășind ușor ritmul de creștere al productivității.

În domeniul financiar, Republica Moldova a inițiat măsuri pentru consolidarea controlului intern, centralizând funcția de audit și sporind atractivitatea acesteia prin majorarea remunerației personalului de specialitate. Auditul extern este realizat de Curtea de Conturi, însă anumite prevederi legislative limitează independența acestei instituții. În ceea ce privește combaterea fraudei, Republica Moldova colaborează cu Oficiul European de Luptă Antifraudă (OLAF), dar nu dispune încă de un serviciu național de coordonare antifraudă, ceea ce reprezintă o lacună instituțională ce necesită soluționare în perspectiva alinierii la standardele Uniunii Europene.

Criteriul 3: Aderarea la acquis-ul comunitar și alinierea legislației naționale la normele UE. Acquis-ul Uniunii Europene reprezintă ansamblul drepturilor și obligațiilor comune ce constituie corpusul juridic al Uniunii și care este integrat în sistemele legislative ale statelor membre. Acesta are un caracter dinamic, evoluând constant odată cu dezvoltarea proiectului european, și cuprinde: conținutul, principiile și obiectivele politice prevăzute în tratatele UE; legislația adoptată pentru implementarea acestor tratate și jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene; declarațiile și rezoluțiile adoptate la nivelul instituțiilor europene; măsurile adoptate în cadrul Politicii Externe și de Securitate Comune, respectiv în domeniul Justiției și Afacerilor Interne; precum și acordurile internaționale încheiate de UE, alături de acordurile între statele membre privind activitățile Uniunii. Pentru a adera la UE, statele candidate trebuie să accepte integral acquis-ul, excepțiile de la aplicarea aces-

tuia fiind permise doar în circumstanțe excepționale și cu domeniu de aplicare strict limitat. Acquis-ul trebuie transpus în întregime în ordinea juridică națională până la data aderării, iar aplicarea sa devine obligatorie din acel moment.

Procesul de aderare presupune structurarea acquis-ului în capitole distincte, fiecare corespunzând unui domeniu specific de politici publice. În cazul Republicii Moldova, a fost inițiat procesul de screening pentru 28 de capitole, însă niciun capitol nu a fost încă deschis sau închis oficial, ceea ce reflectă o etapă incipientă a negocierilor de aderare. Între septembrie 2023 și februarie 2024, autoritățile moldovene au realizat o evaluare legislativă în domeniul barierelor tehnice în calea comerțului, reușind alinierea la 41 dintre cele 48 de documente ale UE examinate. În domeniile nearmonizate au fost inițiate evaluări suplimentare, în conformitate cu standardele europene, însă este necesară continuarea ajustărilor legislative pentru a asigura recunoașterea reciprocă a standardelor și integrarea deplină în piața unică europeană.

Institutul Național de Standardizare din Republica Moldova a adoptat 2.823 de noi standarde europene, retrăgând în același timp 1.112 standarde contradictorii. MOLDAC, organismul național de acreditare, a continuat să opereze conform normelor UE. În 2023, Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare a realizat 2.313 controale, identificând 1.956 de neconformități și interzicând 49 de produse. Capacitatea administrativă rămâne o provocare importantă în implementarea eficientă a acestor reglementări. Deși Republica Moldova a avansat în alinierea cu legislația UE în domenii precum substanțele chimice, armele de foc, prețurile medicamentelor și achizițiile de apărare, nu s-au înregistrat progrese semnificative. Totodată, în domeniul anticorupție, din aprilie 2024, inspectorii vor utiliza camere video portabile pentru controale, un pas important în prevenirea actelor de corupție.

În ianuarie 2024, Republica Moldova a adoptat modificări legislative care permit cetățenilor UE să desfășoare activități lucrative pe teritoriul național fără a necesita obținerea unui permis de muncă, măsură ce facilitează mobilitatea forței de muncă și aliniază parțial reglementările naționale la standardele europene. Cu toate acestea, accesul cetățenilor străini în funcțiile din administrația publică rămâne limitat. În paralel, autoritățile pregătesc aderarea la rețeaua EURES, cu scopul de a sprijini mobilitatea transnațională a lucrătorilor.

Pe dimensiunea coordonării securității sociale, Republica Moldova a semnat în 2024 acorduri bilaterale cu Spania și Letonia, iar negocieri similare cu alte state membre ale UE sunt în desfășurare. Totuși, lipsa unui sistem integrat de informare în domeniul sănătății poate îngreuna implementarea Cardului European de Asigurări de Sănătate.

În domeniul serviciilor, legislația națională a fost parțial aliniată la Directiva privind serviciile a UE, iar restricțiile privind stabilirea companiilor străine sunt minime. Liberalizarea fluxurilor de capital a fost realizată, însă persistă anumite limitări, fiind necesare ajustări suplimentare în domeniul plăților instantanee și al combaterii spălării banilor. Au fost implementate reforme legislative privind semnătura electronică calificată și digitalizarea raportărilor financiare, dar capacitatea administrativă pentru înregistrarea și monitorizarea companiilor necesită consolidare.

În materie de concurență, a fost adoptată o nouă lege, iar legislația privind ajutoarele de stat este parțial armonizată cu normele UE. Problemele de implementare persistă, în special din cauza deficitului de personal în cadrul Consiliului Concurenței și a necesității alinierii schemelor de ajutor de stat la cerințele europene. În sectorul serviciilor financiare, reglementările au fost îmbunătățite, dar protecția consumatorilor rămâne insuficient dezvoltată, iar piețele asigurărilor și pensiilor ocupaționale necesită extindere.

Pe plan digital, Republica Moldova a aderat la programul Europa Digitală și a lansat portofelul național de identitate digitală. Cu toate acestea, interoperabilitatea cu sistemele digitale ale UE constituie o provocare majoră. În domeniul protecției mediului, au fost adoptate reglementări privind gestionarea deșeurilor și tratarea apelor uzate, însă implementarea lor este afectată de resursele limitate.

În sectorul agricol, în contextul Politicii Agricole Comune (PAC) a UE, Republica Moldova a adoptat Strategia națională pentru agricultură și dezvoltare rurală 2023–2030, document strategic care necesită un plan multianual de implementare, monitorizare și raportare. Au fost inițiate măsuri pentru crearea unui registru național al fermelor și a unui sistem de identificare a parcelelor agricole, concomitent cu colectarea de date statistice sectoriale. În privința calității și comercializării produselor agricole, au fost realizate progrese notabile în armonizarea standardelor cu cele europene, în special pentru uleiurile vegetale comestibile și agricultura ecologică, deși aplicarea acestor norme rămâne un proces complex, dependent de resurse umane și financiare adecvate.

În ceea ce privește sectorul pescuitului și acvaculturii, Republica Moldova trebuie să elaboreze o politică națională coerentă, aliniată reglementărilor UE, care să includă un cadru legislativ și un plan strategic pentru dezvoltarea sustenabilă a acvaculturii, protecția resurselor acvatice și prevenirea importului de produse provenite din pescuit ilegal, nedeclarat și nereglementat (INN). Totodată, integrarea acordurilor internaționale în legislația națională și participarea activă la inițiativele regionale de protecție a mediului marin constituie obiective prioritare pentru conformarea la standardele europene.

Politica regională a UE se concentrează pe reducerea disparităților regionale și pe promovarea dezvoltării socio-economice durabile. Republica Moldova a adoptat

strategii importante, precum Strategia Națională de Dezvoltare Regională și Programul Național de Dezvoltare Locală, care ghidează inițiativele de dezvoltare regională. De asemenea, țara a înființat un Grup Național de Lucru pentru coordonarea fondurilor UE și pentru a sprijini cooperarea transfrontalieră. Republica Moldova a făcut progrese semnificative și în gestionarea proiectelor și fondurilor UE, iar în 2024 a fost lansat Registrul Proiectelor de Investiții de Capital, care va facilita monitorizarea proiectelor majore. De asemenea, au fost implementate sisteme electronice pentru gestionarea fondurilor UE, iar în viitor se va dezvolta un sistem național de management financiar.

Concluzii. Republica Moldova și-a demonstrat în mod constant angajamentul față de integrarea europeană, reușind să avanseze în pofida unui context marcat de crize politice, presiuni externe și vulnerabilități interne. Consolidarea instituțiilor democratice și eforturile de a proteja statul de drept, chiar și în fața atacurilor hibride și a crizei energetice, reflectă o voință politică matură și o orientare clară spre valorile europene. Reformele în justiție și combaterea corupției progresează, deși sunt încă afectate de slaba capacitate instituțională și de dificultăți în asigurarea independenței reale a sistemului judiciar. În plan economic, Republica Moldova a făcut pași importanți către o economie de piață funcțională, prin menținerea stabilității macroeconomice și sprijinirea digitalizării, dar se confruntă în continuare cu probleme legate de emigrarea forței de muncă, deficitul de personal calificat și un nivel redus al inovației. Totodată, economia informală și intervenția excesivă a statului în unele sectoare frânează ritmul reformelor și reduc atractivitatea investițiilor. În ceea ce privește alinierea la acquis-ul comunitar, s-au înregistrat progrese notabile în domenii precum comerțul, digitalizarea, protecția mediului și agricultura, însă aplicarea coerentă a legislației armonizate rămâne o provocare din cauza limitărilor administrative și financiare. Domenii precum drepturile omului, protecția minorităților și incluziunea socială necesită o atenție sporită pentru a atinge standardele europene. În ansamblu, parcursul european al Republicii Moldova rămâne solid, dar succesul său final va depinde de continuitatea reformelor, mobilizarea resurselor și reziliența în fața riscurilor interne și externe. Integrarea în Uniunea Europeană nu este doar un obiectiv strategic, ci și o oportunitate istorică de modernizare profundă, ce poate aduce stabilitate, prosperitate și o calitate a vieții mai bună pentru toți cetățenii.

Referințe bibliografice

1. European commission Brussels, 30.10.2024 commission staff working document. Republic of Moldova 2024 report. [online]. https://enlargement.

ec.europa.eu/document/download/858717b3-f8ef-4514-89fe-54a6aa15-ef69_en?filename=Moldova%20Report%202024.pdf (accesat: 06.04.2025)

2. Tratatul privind Uniunea Europeană (versiune consolidată) [online]. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_1&format=PDF (accesat: 06.04.2025)
3. European Neighbourhood Policy countries - statistical overview. Online publication. [online]. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=European_Neighbourhood_Policy_countries_-_statistical_overview (accesat: 06.04.2025)
4. Evoluția conturilor internaționale ale Republicii Moldova în trimestrul IV 2024 și anul 2024 (date provizorii) - comunicat de presă. [online]. https://www.bnm.md/ro/content/evolutia-conturilor-internationale-ale-republicii-moldova-trimestrul-iv-2024-si-anul-2024 (accesat: 06.04.2025)
5. Deficitul bugetar în primele două luni ale 2025 a trecut de trei miliarde lei: cum au evluat veniturile și cheltuielile. [online]. https://www.mold-street.com/noutate/deficitul-bugetar-in-primele-doua-luni-ale-2025-a-trecut-de-trei-miliarde-lei-cum-au-evoluat-veniturile-si-cheltuielile (accesat: 06.04.2025)
6. Freedom House. Libertate în lume 2024. Moldova. [online]. https://freedomhouse.org/country/moldova/freedom-world/2024#PR (accesat: 07.04.2025)
7. Lipsă acută de forță de muncă în Moldova: Economia a pierdut 35.000 de angajați într-un an. [online]. https://i.point.md/ro/novosti/ekonomika/moldova-teriaet-rabochuiu-silu-za-god-ekonomika-lishilas-35-tysiach-sotrudnikov/ (accesat: 07.04.2025)
8. Concluziile Consiliului European privind Ucraina, cererile de aderare ale Ucrainei, Republicii Moldova și Georgiei, Balcanii de Vest și relațiile externe, 23 iunie 2022. [online]. https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2022/06/23/european-council-conclusions-on-ukraine-the-membership-applications-of-ukraine-the-republic-of-moldova-and-georgia-western-balkans-and-external-relations-23-june-2022/ (accesat: 07.04.2025)
9. Comisia Europeană a remarcat progrese la capitolul 18 „Statistici" în Raportul privind pregătirea pentru aderarea RM la UE. 01.11.2024. https://statistica.gov.md/ro/comisia-europeana-a-remarcat-progrese-la-capitolul-18-statistici-in-12_61508.html (accesat: 09.04.2025)

STATUTUL DE ȚARĂ CANDIDATĂ A REPUBLICII MOLDOVA LA UNIUNEA EUROPEANĂ

THE CANDIDATE COUNTRY STATUS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA TO THE EUROPEAN UNION

Ariadna CORDUNEANU
Universitatea de Stat a Moldovei
ORCID: 0009-0008-9524-4759
e-mail: *corduneanuariadna@gmail.com*

CZU 327(478:4):061.1EU

Rezumat: Studiul analizează procesul de aderare al Republicii Moldova la Uniunea Europeană, cu accent pe etapele, reformele și progresele înregistrate între 2022 și 2024. Cercetarea, bazată pe analiza documentară și comparativă a surselor oficiale europene și naționale, evidențiază caracterul multidimensional al integrării europene, ce presupune ajustări legislative și instituționale, dar și internalizarea valorilor democratice, a statului de drept și a respectului pentru drepturile omului. Evenimente-cheie includ depunerea cererii de aderare (3 martie 2022), acordarea statutului de candidat (23 iunie 2022), aprobarea deschiderii negocierilor (14 decembrie 2023) și lansarea oficială a acestora (25 iunie 2024). Reformele prioritare vizează justiția, anticorupția, administrația publică și protecția drepturilor fundamentale. Un rol esențial îl are Mecanismul de Reformă și Creștere (1,9 miliarde EUR), destinat sprijinirii reformelor strategice. Progresele înregistrate în 31 din cele 33 de capitole de negociere demonstrează angajamentul Moldovei, însă persistă provocări privind independența justiției, stabilitatea politică, dezvoltarea economică și armonizarea legislativă. Concluziile subliniază necesitatea menținerii unui ritm constant al reformelor, implicării societății civile și cooperării consolidate cu instituțiile europene, pentru a asigura o integrare sustenabilă și ireversibilă. Articolul este elaborat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU’s role in the emerging international system” (EUREIS), nr. 101126798.

***Cuvinte-cheie**: aderare, Uniunea Europeană, Republica Moldova, reforme, justiție, stat de drept, corupție*

JEL: F55, O52, F53

Abstract. This study examines the Republic of Moldova’s accession process to the European Union, focusing on the key stages, reforms, and progress achieved between 2022 and 2024. Based on a documentary and comparative analysis of official European and national sources, it highlights the multidimensional nature of European integration, requiring not only legislative and institutional adjustments but also the internalization of democratic values, the rule of law, and respect for human rights. Key milestones include the submission of the membership application (3 March 2022), the granting of candidate status (23 June 2022), the approval to open negotiations (14 December 2023), and their official launch (25

June 2024). Priority reforms target justice, anti-corruption, public administration, and the protection of fundamental rights. A pivotal role is played by the Reform and Growth Mechanism (€1.9 billion), designed to support strategic reforms. Progress in 31 out of 33 negotiation chapters demonstrates Moldova’s commitment, yet challenges remain regarding judicial independence, political stability, economic development, and legislative harmonization. The conclusions stress the importance of maintaining a steady reform pace, ensuring civil society engagement, and strengthening cooperation with EU institutions to secure a sustainable and irreversible integration. The article has been prepared within the framework of the implementation of the Jean Monnet Chair project “EU’s Role in the Emerging International System” (EUREIS), No. 101126798.

***Keywords**: accession, European Union, Moldova, reforms, justice, rule of law, corruption*

JEL: F55, O52, F53

Introducere. Aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană constituie una dintre direcțiile strategice fundamentale ale politicii externe și ale dezvoltării interne, reflectând o aspirație profund împărtășită de stat și societate. Această opțiune nu se limitează la o decizie geopolitică, ci exprimă o proiecție de viitor ce vizează asigurarea unui mediu social și economic stabil, securizat și prosper pentru întreaga populație. Integrarea europeană este percepută ca un proces complex de modernizare instituțională și socio-economică, având ca obiectiv consolidarea democrației, întărirea statului de drept, garantarea și extinderea drepturilor și libertăților fundamentale, precum și stimularea unei dezvoltări economice sustenabile.

Uniunea Europeană oferă un cadru normativ și instituțional recunoscut la nivel internațional pentru promovarea bunei guvernări, transparenței instituționale, independenței sistemului judiciar și protecției efective a drepturilor cetățenilor – valori și standarde pe care Republica Moldova își propune să le internalizeze și să le aplice consecvent. Obținerea statutului de membru al Uniunii presupune multiple beneficii, între care se disting accesul deplin la piața internă europeană, libertatea de circulație a persoanelor, mărfurilor, serviciilor și capitalurilor, oportunitățile sporite în domeniul educației și cercetării, accesul la fonduri europene destinate reformelor structurale și dezvoltării regionale, precum și garanțiile sporite privind securitatea și stabilitatea într-un context geopolitic complex.

Gradul de investigare a problemei la momentul actual, scopul cercetării. Procesul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană a constituit, în ultimii ani, un subiect de analiză aprofundată în cadrul unor studii realizate de experți din domenii diverse, precum dreptul, științele politice, economia și administrația publică. Concluziile acestor cercetări subliniază caracterul complex și multidimensional al integrării europene, proces care depășește sfera strict tehnică a ajustărilor legislative și instituționale, implicând, totodată, aplicarea consecventă a valorilor

fundamentale ale democrației, respectului pentru drepturile omului și guvernării responsabile.

Scopul prezentei cercetări este de a oferi o sinteză structurată a principalelor etape, reforme și progrese înregistrate de Republica Moldova după obținerea statutului de țară candidată, cu o focalizare specială asupra intervalului 2022–2024. Studiul vizează nu doar prezentarea realizărilor concrete în procesul de armonizare legislativă și consolidare instituțională, ci și evaluarea critică a perspectivelor reale de aderare, în contextul unui mediu geopolitic marcat de instabilitate regională și de provocări interne persistente. Astfel, analiza își propune să releve atât progresele tangibile, cât și domeniile care necesită intensificarea eforturilor pentru asigurarea unei integrări sustenabile și ireversibile în cadrul Uniunii Europene.

Materiale utilizate și metode aplicate. Cercetarea de față se fundamentează pe o analiză calitativă a documentelor oficiale emise de instituțiile Uniunii Europene și ale Republicii Moldova, completată de interpretarea discursurilor oficiale și a rapoartelor de monitorizare relevante pentru procesul de aderare. În acest sens, au fost examinate surse precum concluziile Consiliului European, rapoartele anuale ale Comisiei Europene privind extinderea, cadrul legislativ național aferent reformelor structurale, precum și declarațiile oficiale formulate de autoritățile moldovenești și de reprezentanții instituțiilor europene.

Metodologia adoptată se bazează pe analiza documentară și comparativă, vizând identificarea tendințelor majore și a relațiilor de cauzalitate dintre progresele înregistrate de Republica Moldova și cerințele stabilite de Uniunea Europeană în cadrul procesului de preaderare. Această abordare permite nu doar evidențierea gradului de conformitate a reformelor interne cu *acquis-ul comunitar*, ci și evaluarea dinamicii și coerenței strategice a acțiunilor întreprinse în vederea integrării europene.

Rezultatele obținute în baza analizelor științifice efectuate. Demersul Republicii Moldova pentru aderarea la UE a fost accelerat de contextul geopolitic regional, mai ales după declanșarea războiului din Ucraina. Pe 3 martie 2022, președinta Maia Sandu a semnat cererea oficială de aderare, depusă președinției franceze a Consiliului UE. Pe 17 iunie 2022, Comisia Europeană a emis un aviz favorabil pentru Moldova, recomandând acordarea statutului de țară candidată, cu condiția implementării unor reforme-cheie, inclusiv reforma justiției, combaterea corupției și reforma administrației publice. Pe 23 iunie 2022, Consiliul European a acordat Republicii Moldova statutul de țară candidată oficial la UE. Această decizie a reprezentat o recunoaștere a angajamentului politic și a progreselor înregistrate de autoritățile moldovenești în direcția alinierii la valorile și standardele europene.

Etapele-cheie ale integrării europene a Republicii Moldova:

3 martie 2022 – Depunerea cererii oficiale de aderare: Republica Moldova a

depus oficial cererea de aderare la Uniunea Europeană, într-un context marcat de războiul din Ucraina. Aceasta a fost o decizie importantă, care a marcat începutul unui parcurs semnificativ spre integrarea europeană.

17 iunie 2022 – Recomandarea Comisiei Europene privind statutul de candidat: Comisia Europeană a emis o recomandare favorabilă privind statutul de candidat al Moldovei. Aceasta a evidențiat progresele realizate în domeniul reformelor, în special în justiție, combaterea corupției și consolidarea statului de drept, însă a subliniat că sunt necesare în continuare reforme suplimentare.

23 iunie 2022 – Acordarea statutului de țară candidată de către Consiliul European: Consiliul European a aprobat acordarea statutului de țară candidată Republicii Moldova. Acesta a fost un moment important, care a confirmat drumul Moldovei spre Uniunea Europeană și a arătat angajamentul țării de a continua procesul de reforme.

8 noiembrie 2023 – Comisia recomandă începerea negocierilor de aderare: Comisia Europeană a recomandat deschiderea negocierilor de aderare, semn că Moldova a făcut pași semnificativi pentru a îndeplini cerințele de aderare și că procesul de integrare este pe drumul cel bun.

14 decembrie 2023 – Consiliul European aprobă deschiderea negocierilor: Consiliul European a aprobat oficial începerea negocierilor de aderare. Aceasta a fost o etapă esențială, care a adus Moldova mai aproape de integrarea în Uniunea Europeană, pregătind terenul pentru discuțiile și negocierea detaliilor.

25 iunie 2024 – Prima conferință interguvernamentală de aderare la Luxemburg: Prima conferință interguvernamentală de aderare va avea loc la Luxemburg. Aceasta va fi o etapă importantă în care vor începe negocierile oficiale între Moldova și Uniunea Europeană, discutându-se implementarea normelor și standardelor UE.

Reformele cerute de Uniunea Europeană. Pentru a progresa în procesul de aderare la Uniunea Europeană, Republica Moldova a fost invitată să implementeze un set de reforme structurale majore, cu impact direct asupra funcționării instituțiilor democratice și consolidării cadrului juridic. În domeniul justiției, obiectivul principal îl constituie asigurarea unei independențe efective a sistemului judecătoresc, prin aplicarea mecanismului de evaluare externă (vetting) a judecătorilor și procurorilor, eliminarea influențelor politice și garantarea imparțialității actului de justiție. Pe planul combaterii corupției, Uniunea Europeană solicită consolidarea capacității instituționale a organelor specializate, desfășurarea unor anchete eficiente și aplicarea unor sancțiuni ferme, inclusiv în cazurile de corupție la nivel înalt, pentru a asigura caracterul disuasiv al măsurilor adoptate. În ceea ce privește statul de drept, este esențială aplicarea uniformă a legislației, funcționarea echilibrată a instituțiilor și garantarea separației puterilor în stat, ca fundament al unui sistem democratic autentic.

Reforma administrației publice vizează crearea unei structuri administrative eficiente, transparente și profesioniste, capabile să elaboreze și să implementeze politici publice coerente, precum și să gestioneze eficient fondurile europene. În materie de drepturi ale omului, prioritățile includ protecția minorităților, garantarea libertății presei și consolidarea rolului societății civile, elemente considerate indispensabile pentru funcționarea unei democrații consolidate.

Mecanismul de reformă și creștere: un sprijin strategic pentru Republica Moldova. Mecanismul de reformă și creștere, lansat de Uniunea Europeană în 2024, reprezintă o inițiativă esențială și strategică pentru susținerea și sprijinirea procesului de transformare al Republicii Moldova în direcția apropiării de standardele europene. Cu un buget de 1,9 miliarde de euro, acest instrument financiar inovator are scopul de a sprijini Moldova în implementarea unui set ambițios de reforme care vizează consolidarea instituțiilor democratice, creșterea transparenței guvernamentale și modernizarea structurilor economice și sociale.

Unul dintre principalele obiective ale Mecanismului este accelerarea reformelor interne, în special în domenii cheie precum justiția, anticorupția, dezvoltarea economică, modernizarea administrației publice și întărirea independenței energetice. Aceste domenii sunt esențiale pentru a asigura o guvernare eficientă, transparentă și responsabilă, care să îndeplinească standardele Uniunii Europene, în special în ceea ce privește respectarea statului de drept și a drepturilor fundamentale ale cetățenilor.

Fondurile vor fi alocate în mod strategic pentru a sprijini proiecte care contribuie direct la reformele asumate de Republica Moldova în cadrul Agendei de reformă. Astfel, sprijinul financiar nu este doar o resursă economică, ci și un instrument de încurajare a responsabilității politice și a voinței de implementare a schimbărilor structurale necesare pentru integrarea europeană. Acesta va sprijini, de asemenea, dezvoltarea unui mediu de afaceri sustenabil, inovator și competitiv, care să stimuleze creșterea economică și să atragă investiții externe, contribuind la stabilitatea și prosperitatea țării.

Un alt aspect important al Mecanismului este condiționarea sprijinului financiar de respectarea angajamentelor asumate de autoritățile moldovenești. Aceste angajamente sunt regăsite în cadrul Agendei de reformă, care cuprinde măsuri clare și concrete în domenii precum reforma justiției, combaterea corupției, îmbunătățirea guvernanței publice și asigurarea unei economii mai verzi și mai sustenabile. Astfel, acest mecanism nu doar că oferă resurse financiare, dar și încurajează implementarea unor reforme fundamentale pentru întărirea statului de drept și a bunei guvernări în Moldova.

Comisara pentru Extindere, Marta Kos, a subliniat importanța acestui mecanism pentru viitorul Moldovei și al relațiilor sale cu Uniunea Europeană. Ea a afirmat:

„UE este alături de Moldova și de poporul său. Dorim să aducem țara mai aproape de Uniunea noastră, cât mai repede posibil. Mecanismul în valoare de 1,9 miliarde de euro reprezintă un pas esențial în această direcție. Acesta va stimula creșterea economică, va consolida reformele și va integra Moldova în Uniunea Europeană.” Astfel, Mecanismul de Reformă și Creștere nu este doar un sprijin financiar, ci și un semnal puternic al angajamentului Uniunii Europene față de viitorul Moldovei în cadrul comunității europene.

Pe termen lung, implementarea cu succes a acestui mecanism va conduce la consolidarea instituțiilor democratice din Moldova, la îmbunătățirea calității vieții cetățenilor și la creșterea încrederii acestora în guvernare. De asemenea, va contribui la întărirea relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, facilitând procesul de integrare europeană al țării și asigurând o stabilitate economică și politică pe termen lung. Astfel, Mecanismul de Reformă și Creștere este un instrument esențial pentru sprijinirea Moldovei în drumul său către modernizare și integrare în Uniunea Europeană, consolidându-se ca un pilon fundamental în procesul de transformare și dezvoltare al țării.

Perspective pentru o securitate colectivă consolidată. Potrivit raportului Comisiei Europene din 30 octombrie 2024, Moldova a demonstrat un progres remarcabil în alinierea la acquis-ul comunitar. Dintre cele 33 de capitole de negociere, Moldova a avansat în 31 și nu a înregistrat regrese. Domeniile unde au fost observate cele mai mari îmbunătățiri includ: sănătatea, educația, transporturile, protecția mediului, politica regională și uniunea vamală. Viceprim-ministra pentru Integrare Europeană, Cristina Gherasimov a subliniat că aceste rezultate confirmă direcția bună în care merge Republica Moldova – cu progrese în domeniul justiției, economiei, educației și energiei, dar și cu instituții tot mai pregătite pentru viitorul în Uniunea Europeană.

Provocări și perspective în procesul de integrare europeană. Obținerea statutului de țară candidată aduce provocări semnificative pentru Republica Moldova, dar și multe oportunități care pot contribui la dezvoltarea pe termen lung. Principalele provocări cu care se confruntă Republica Moldova în procesul de aderare la Uniunea Europeană vizează dimensiuni esențiale ale funcționării statului și ale consolidării instituționale. În domeniul justiției, este imperativă întărirea independenței și eficienței sistemului judiciar, prin modernizarea infrastructurii, creșterea capacității administrative și combaterea corupției, astfel încât actul de justiție să devină mai transparent, previzibil și accesibil cetățenilor. Menținerea stabilității politice constituie o condiție indispensabilă pentru succesul reformelor structurale, care presupune asigurarea unui consens politic extins, dezvoltarea unui climat de guvernare fundamentat pe transparență și responsabilitate și prevenirea polarizării excesive, pentru a susține implementarea consecventă a schimbărilor legislative și instituționale.

Pe plan economic, accentul trebuie pus pe dezvoltarea sustenabilă, prin reducerea dependenței de resursele energetice externe și diversificarea surselor de energie, măsuri care pot contribui la sporirea rezilienței economice și la crearea unui cadru favorabil investițiilor pe termen lung. În ceea ce privește armonizarea legislativă, adaptarea cadrului normativ la standardele Uniunii Europene reprezintă o provocare de amploare, implicând procese complexe și costuri semnificative. Această aliniere este însă esențială pentru conformitatea cu acquis-ul comunitar, în special în domenii sensibile precum protecția mediului, drepturile omului și combaterea corupției.

Oportunitățile generate de procesul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană vizează multiple dimensiuni ale dezvoltării naționale și pot contribui semnificativ la modernizarea statului. În plan economic, accesul extins la investiții europene și la fonduri structurale destinate dezvoltării infrastructurii oferă premise solide pentru accelerarea creșterii economice. Implementarea proiectelor strategice în domenii precum transportul rutier, mobilitatea urbană și digitalizarea serviciilor publice va stimula competitivitatea și va sprijini integrarea în piața unică europeană. Din perspectiva consolidării democrației, reformele instituționale preconizate vor conduce la creșterea transparenței, la echilibrarea raporturilor dintre instituțiile statului și la consolidarea mecanismelor de responsabilitate publică. Aceste transformări sunt menite să întărească sistemul democratic și să promoveze un climat politic stabil și incluziv. În domeniul educației, armonizarea cadrului național cu standardele europene va aduce beneficii substanțiale, inclusiv prin valorificarea programelor Erasmus+ și a mobilităților academice, care vor oferi tinerilor posibilitatea de a accesa instituții de învățământ de prestigiu din spațiul european. Pe dimensiunea securității energetice, diversificarea surselor de energie și integrarea în rețelele europene vor contribui la reducerea dependenței externe, obiectivul fiind creșterea gradului de independență energetică până în 2026 prin dezvoltarea surselor regenerabile. Totodată, libera circulație în spațiul european va facilita mobilitatea cetățenilor, extinzând oportunitățile de călătorie, studiu și muncă, cu impact pozitiv asupra schimburilor culturale și profesionale. Aceste oportunități confirmă caracterul strategic al integrării europene, dar subliniază totodată necesitatea unui efort susținut pentru a răspunde cerințelor complexe ale perioadei de tranziție.

În perioada analizată, Republica Moldova a înregistrat progrese semnificative în parcursul său de integrare europeană, marcate de o serie de momente-cheie cu relevanță strategică pentru relația cu Uniunea Europeană. La 3 martie 2022, Republica Moldova a depus oficial cererea de aderare la Uniunea Europeană, inițiind astfel procesul formal de obținere a calității de stat membru. Ulterior, la 17 iunie 2022, Comisia Europeană a emis un aviz favorabil, recomandând acordarea statutului de țară candidată, în urma evaluării preliminare a criteriilor politice, economice și de

conformitate cu acquis-ul comunitar. În baza acestei recomandări, Consiliul European, în data de 23 iunie 2022, a recunoscut perspectiva europeană a Republicii Moldova și i-a conferit oficial statutul de stat candidat la aderare. Procesul a cunoscut o nouă etapă decisivă la 14 decembrie 2023, când a fost adoptată decizia de deschidere a negocierilor de aderare, reflectând progresele înregistrate în domeniile-cheie de reformă. Momentul culminant al acestei etape a avut loc la 25 iunie 2024, prin lansarea oficială a negocierilor de aderare, în cadrul unei conferințe interguvernamentale desfășurate la Luxemburg, eveniment care a marcat tranziția Republicii Moldova către faza avansată a procesului de integrare europeană.

În paralel cu evoluțiile procedurale din procesul de aderare, Republica Moldova a inițiat un amplu program de reforme structurale, vizând consolidarea capacității instituționale și alinierea la standardele Uniunii Europene. Reforma justiției a constituit un pilon central, fiind axată pe implementarea mecanismului de *vetting* pentru evaluarea integrității judecătorilor și procurorilor, sporirea transparenței actului de justiție și depolitizarea sistemului judiciar. În domeniul combaterii corupției, au fost dezvoltate mecanisme independente de anchetă și control, menite să asigure investigarea imparțială și sancționarea efectivă a faptelor de corupție, inclusiv la nivel înalt.

Reforma administrației publice s-a orientat spre creșterea eficienței și profesionalizării aparatului administrativ, prin modernizarea proceselor decizionale și îmbunătățirea gestionării resurselor publice. În paralel, respectarea drepturilor fundamentale a fost consolidată prin măsuri dedicate protejării libertății presei și garantării drepturilor minorităților, în concordanță cu principiile și valorile europene.

Un moment de referință l-a constituit lansarea, în 2024, a Mecanismului de Reformă și Creștere, un instrument de sprijin financiar în valoare de 1,9 miliarde EUR, destinat susținerii reformelor în domenii strategice, cu finanțare condiționată de realizarea angajamentelor asumate în Agenda de Reformă. Potrivit raportului Comisiei Europene din 30 octombrie 2024, Republica Moldova a înregistrat progrese în 31 din cele 33 de capitole de negociere, cu avansuri semnificative în sectoare precum sănătatea, educația, transporturile, politica regională, mediul, vama și energia. Aceste rezultate au fost posibile datorită unei cooperări consolidate între instituțiile naționale și cele europene.

Concluzii și recomandări. Republica Moldova se află într-un moment important al istoriei sale recente, în care apropierea de Uniunea Europeană nu mai este doar o speranță, ci o direcție clară și concretă. Procesul de integrare europeană a devenit motorul principal al schimbărilor politice, juridice și economice din țară, aducând în prim-plan nevoia de reforme și de modernizare a instituțiilor. Reformele deja începute, deși încă în derulare, arată voința autorităților de a construi o societate democratică și echitabilă, bazată pe lege, justiție și respect pentru drepturile omului.

Pentru ca aceste schimbări să fie durabile, este necesar ca angajamentul politic să continue, iar instituțiile să rămână ferme în eforturile lor de reformă. Este la fel de important ca societatea civilă să fie implicată activ în acest proces, pentru a consolida încrederea cetățenilor și pentru a menține direcția europeană. Sprijinul acordat de Uniunea Europeană, prin resurse financiare, expertiză și dialog politic, joacă un rol esențial în sprijinirea Republicii Moldova pe acest drum.

Integrarea europeană nu înseamnă doar adoptarea unor legi sau politici, ci și apropierea de un set de valori și principii care pun în centrul atenției omul, demnitatea și bunăstarea sa. Dacă reformele vor continua și vor aduce rezultate vizibile, iar cooperarea între stat, cetățeni și partenerii europeni va rămâne solidă, Republica Moldova are toate șansele să devină în viitorul apropiat parte a familiei europene.

Pentru a susține acest parcurs, se recomandă continuarea reformelor structurale într-un ritm constant și coerent, asigurarea unei comunicări eficiente între autorități și cetățeni, precum și întărirea cooperării cu instituțiile europene. Este esențial ca Republica Moldova să mențină un angajament ferm față de valorile europene, să investească în educație, infrastructură și justiție și să dezvolte politici publice incluzive și eficiente. Numai prin perseverență și asumare, integrarea în Uniunea Europeană va deveni un obiectiv atins și ireversibil. În acest sens, este recomandabil ca autoritățile Republicii Moldova să consolideze mecanismele de implementare a reformelor și să asigure o monitorizare constantă a rezultatelor. De asemenea, este important să fie întărită educația civică și europeană în școli și universități, pentru a crea o cultură a apartenenței europene în rândul noilor generații. Comunicarea publică trebuie să fie clară, coerentă și orientată spre informarea corectă a cetățenilor, astfel încât sprijinul popular pentru integrarea europeană să rămână constant și bine fundamentat. Prin implicare activă și dialog deschis cu Uniunea Europeană, Republica Moldova poate avansa cu pași siguri pe drumul său european.

Referințe bibliografice

1. Braghiș, Diana V. The Path to EU Candidacy: Moldova-EU Relations After the Fall of the Soviet Union.
2. Mămăligă, Ilie. The Evolution of the Integration Process as Effect of the Treaties Signed between Republic of Moldova and European Union.
3. Marta Kos. *Declarații oficiale privind Mecanismul de Reformă și Creștere*, Bruxelles, 2024.
4. Parlamentul Republicii Moldova. *Agenda de Reformă pentru aderare la UE*, Chișinău, 2023.

5. Gherasimov C. *Discurs privind integrarea europeană*, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Chișinău, 2024.
6. Integrare UE. [online]. Disponibil: https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/integrare-europeana.nspx (vizitat: 10.04.2025)
7. Extinderea UE. Republica Moldova. [online]. Disponibil: https://euneighbourseast.eu/ro/enlargement/#group-section-Procesul-de-aderare-Wf0DGmsGHR (vizitat: 10.04.2025)
8. Relaţiile RM-UE. [online]. Disponibil: https://mfa.gov.md/ro/content/relatiile-rm-ue (vizitat: 10.04.2025)
9. Relațiile dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană. [online]. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Relațiile_dintre_Republica_Moldova_și_Uniunea_Europeană (vizitat: 10.04.2025)

SEMNIFICAȚIA RECUNOAȘTERII REPUBLICII MOLDOVA CA STAT CANDIDAT: OPORTUNITĂȚI ȘI PERSPECTIVE DE INTEGRARE EUROPEANĂ

THE SEMNIFICATION OF RECOGNISING THE REPUBLIC OF MOLDOVA AS A CANDIDATE STATE: OPPORTUNITIES AND PERSPECTIVES OF EUROPEAN INTEGRATION

Radu SUSARENCO
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: *radususarenco@gmail.com*

CZU 341.213.15(478):061.1EU

Rezumat. Articolul oferă o analiză detaliată a parcursului Republicii Moldova către integrarea europeană, subliniind contextul istoric și politic al acestei traiectorii. După o lungă perioadă de oscilație între influențele estice și vestice, țara a demonstrat angajamente clare în favoarea valorilor democratice, prin aderarea la Consiliul Europei și ratificarea CEDO. Extinderile succesive ale UE și integrarea României au avut un impact major asupra societății moldovenești, stimulând mobilitatea și apropierea de Occident. Acordul de Asociere din 2014 a impulsionat reforme juridice și economice, în ciuda contextului marcat de corupție și crize politice. Statutul de țară candidată la UE, acordat în iunie 2022, confirmă direcția geopolitică asumată, dar nu garantează automat aderarea. Procesul de negociere este complex, cuprinzând 35 de capitole repartizate în 6 clustere tematice, ce necesită alinierea legislației interne la acquis-ul comunitar. Referendumul constituțional din 2024 și mobilizarea cetățenilor confirmă sprijinul crescut pentru parcursul european. Articolul conchide că integrarea în UE este un proces anevoios, dar vital pentru securitatea, prosperitatea și consolidarea statului de drept în Republica Moldova. Articolul este elaborat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU’s role in the emerging international system” (EUREIS), nr. 101126798.

Cuvinte-cheie: *Republica Moldova, integrare europeană, Uniunea Europeană, statut de țară candidată, Acord de Asociere, extindere UE, screening, negocieri de aderare, clustere tematice, reforme, stat de drept, referendum.*

JEL: F55, O52, F53

Abstract. This article offers an in-depth analysis of the Republic of Moldova’s path toward European integration, emphasizing the historical and political context. After decades of fluctuating between Eastern and Western influence, Moldova has taken clear steps toward democratic values by joining the Council of Europe and ratifying the ECHR. The successive enlargements of the EU and Romania’s accession significantly impacted Moldovan society, increasing mobility and fostering pro-European sentiment. The 2014 Association Agreement initiated legal and economic reforms, despite a background of corruption and political instability. The EU candidate status, granted in June 2022, confirms Moldova’s chosen geopoliti-

cal direction but does not guarantee accession. The negotiation process involves 35 chapters across 6 thematic clusters, requiring comprehensive alignment with the EU acquis. The 2024 constitutional referendum and growing civic mobilization reflect increasing public support for EU membership. The article concludes that while Moldova’s accession to the European Union will be a challenging and lengthy endeavor, it remains essential for ensuring long-term prosperity, democratic resilience, and rule of law. With strong political will and societal commitment, this process can solidify Moldova’s place within the European family. The article has been prepared within the framework of the implementation of the Jean Monnet Chair project “EU’s Role in the Emerging International System” (EUREIS), No. 101126798.

Keywords: *Republic of Moldova, European integration, European Union, candidate country status, Association Agreement, EU enlargement, screening process, accession negotiations, thematic clusters, reforms, rule of law, referendum.*

JEL: F55, O52, F53

Introducere. Istoria Republicii Moldova este marcată de o oscilație constantă între orientarea spre spațiul occidental și cel estic. Pe de o parte, direcția vestică oferă perspective de dezvoltare economică sustenabilă, integrarea în cadrul unui sistem de valori democratice, acces la piața unică europeană cu libertatea circulației mărfurilor, consolidarea unui sistem judiciar independent și posibilitatea atragerii de granturi și finanțări structurale din partea Uniunii Europene. Pe de altă parte, moștenirea estică evocă perioada în care populația a fost supusă foametei, represiunilor politice, propagandei ideologice, rescrierii istoriei și modificării limbii, precum și deportărilor masive în regiuni îndepărtate ale Siberiei. Regimul dictatorial de atunci a instaurat un climat de teamă, în special în rândul intelectualității, inhibând libertatea de exprimare și opoziția față de sistem.

În procesul de consolidare a statului de drept, Republica Moldova a traversat etape esențiale, însă unele dintre acestea au fost afectate de corupție, de interferența nelegitimă între puterile statului și de nerespectarea competențelor constituționale. Cu toate aceste provocări, în ultimele decenii, Republica Moldova a reușit să își mențină orientarea spre integrarea europeană. Acordarea statutului de țară candidată la Uniunea Europeană, la 23 iunie 2022, a constituit un moment istoric, reflectând nu doar o opțiune strategică de politică externă, ci și un angajament ferm pentru modernizare, securitate și promovarea valorilor democratice. Deși acest statut nu implică automat aderarea, el consfințește recunoașterea eforturilor realizate și trasează o direcție clară într-un context geopolitic complex și instabil. În acest sens, analiza parcursului către obținerea acestui statut și a reformelor necesare pentru deschiderea negocierilor de aderare devine indispensabilă pentru înțelegerea prezentului și a perspectivei strategice a Republicii Moldova

Materiale utilizate și metode aplicate. În realizarea prezentului studiu privind *„Semnificația recunoașterii statutului de țară candidată a Republicii Moldova la*

Uniunea Europeană" a fost aplicat un set diversificat de metode de cercetare, menite să asigure fundamentarea științifică a analizei și să confere robustețe argumentației. *Metoda analizei documentare* a constituit pilonul central al demersului, permițând consultarea și interpretarea unui volum extins de surse relevante, incluzând tratate internaționale, acorduri bilaterale, rapoarte elaborate de instituțiile europene și acte normative naționale. Această abordare a oferit o bază empirică solidă, garantând verificabilitatea și acuratețea informațiilor. Aplicarea *metodei istorice* a facilitat reconstituirea cronologică a parcursului european al Republicii Moldova, de la aderarea la Consiliul Europei până la lansarea negocierilor de aderare la UE, asigurând integrarea evenimentelor recente într-un cadru evolutiv coerent. Prin *metoda comparativă* au fost integrate elemente de raportare la experiențele altor state candidate, precum Turcia sau Georgia, ceea ce a permis evidențierea factorilor determinanți ai succesului sau stagnării în procesul de integrare, în special în ceea ce privește respectarea valorilor democratice și capacitatea administrativă. *Metoda inductivă* a permis extragerea unor concluzii generale privind direcția strategică a Republicii Moldova, pornind de la fapte concrete, precum reformele legislative, implicarea societății civile și sprijinul instituțional european. Prin *analiza critică* au fost identificate disfuncționalități persistente, precum corupția, influențele oligarhice și blocajele instituționale, oferind o imagine realistă asupra limitelor procesului de integrare. *Logica dialectică* a facilitat examinarea tensiunilor dintre valorile declarative ale Uniunii Europene și realitățile politice interne, relevând contradicțiile dintre idealuri și implementarea practică a acestora. *Metoda prognostică* a permis conturarea unor perspective asupra evoluțiilor viitoare ale procesului de aderare, subliniind condițiile esențiale pentru succes, fără a formula scenarii exhaustive, dar oferind repere strategice clare pentru perioada următoare.

Gradul de investigare a problemei la momentul actual. Scopul cercetării. Pentru prima dată de la dizolvarea URSS, nou formata Republica Moldova, dă dovadă de aspirațiile acesteia pentru o schimbare, prin recunoașterea instituțiilor continentale și anume Consiliul Europei, precum și tratatele la care Moldova este parte drept superioare oricărei norme legale interne. Totodată, la data de 13 iulie 1995, atunci când Republica Moldova devine membru al Consiliului Europei, pentru ca doi ani mai târziu, la data de 24 iulie 1997 să fie ratificată Convenția Europeană a Drepturilor Omului [1] , marcând astfel un moment decisiv în traiectoria statului spre o lume democratică unde drepturile omului sunt o prioritate. În acel moment ne-am asumat angajamentul de a ne alinia cu restul țărilor pentru care drepturile omului nu sunt doar proclamații și niște litere pe hârtie, ci sunt valori supreme pentru funcționarea societății. După acest eveniment pregnant, odată cu guvernările ce și-au atins scopurile prin a neglija cele consemnate în 1997, încrederea în instituțiile

statului ajung la un nivel jalnic, mai ales odată cu reabilitarea în organele statului a partidelor nostalgice de vremurile comuniste.

În această perioadă, Uniunea Europeană se extindea și primea cu brațele deschise noi membri ce dădeau dovadă de faptul că într-adevăr țin și respectă acel set de valori democratice, unde guvernele respectau voința cetățenilor și munceau pentru bunăstarea națiunii. Tratatul de la Nisa semnat în 2001 și intrat în vigoare în 2003, a însemnat o reformă instituțională a Uniunii Europene, structurta organelor de conducere fiind modificată încât UE să poată opera cu mai multe state membre. Așadar, pe data de 1 mai 2004, în urma tratatului de la Atena semnat la 16.04.2003 [2], Uniunea Europeană se extinde cu 10 state, multe dintre ele fiind țări post-socialiste, semnatare a Tratatului de la Varșovia din 1955 (Cehia, Ungaria, Polonia, Slovacia), unele chiar post-sovietice: țările balice. Mai târziu, la data de 1 ianuarie 2007, urmează o nouă extindere în care România și Bulgaria au devenit state membre, aducând UE la granița noastră.

Integrarea României și a Bulgariei în marea familie europeană, a dus la faptul că cetățenii Republicii Moldova să capete cetățenia acestor două state, prin intermediul cadrelor legale ce permiteau redobândirea cetățeniei. Astfel, în 2021, dintre cetățenii Republicii Moldova care aveau în același timp cetățenie română se numărau 642.149 dintr-un total de 2.7 milioane de persoane [3], nemaivorbind și despre cetățenii care au reușit să capete cetățenia Bulgariei pe bază de etnie și predecesori. Această extindere a țărilor din apropiată proximitate, le-a oferit cetățenilor Moldovei oportunitatea de apleca peste hotare legal, în căutarea unui loc de muncă bine plătit și pentru unii, un spațiu prosper unde și-ar putea întemeia o familie.

Evenimentul ce a pus bazele cooperării dintre Republica Moldova și UE a fost semnarea Planului de Acțiuni RM-UE în cadrul Politicii Europene de Vecinătate în anul 2005, stabilind astfel primele forme de colaborare între organizație și țara noastră. Prin deschiderea delegației la Chișinău [4]. Următorul pas important pentru cetățenii țării noastre a fost semnarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană în anul 2014 [5]. Deși, acest acord a fost unul foarte întârziat datorită faptului că până în acel moment a existat o perioadă îndelungată de instabilitate politică și de guverne pro-ruse. În același timp a fost și binevenit de către toți cetățenii, oferindu-le oportunitatea de a călători fără vize în Uniunea Europeană. Mai mult de atât, pentru antreprenori și corporații din UE cât și din Republica Moldova, s-au eliminat barierele ce le conferă acestora posibilitatea de a exporta mărfurile, extinzând astfel orizontul de oportunități în domeniul afacerilor.

În Republica Moldova, cel mai mult au avut de câștigat antreprenorii din sectorul agrar, încât până la ratificarea acordului la data de 2 iulie 2014 în Republica Moldova și la 4 noiembrie 2014 de către Parlamentul European, parteneri econo-

mici a țării noastre erau puțini la număr, principalul fiind Federația Rusă care avea capacitatea de a șantaja cu taxe vamale exorbitante și cu restricția unor categorii de mărfuri. Un alt beneficiu ireproșabil ce a conclus din semnarea acestui tratat, a fost începutul unei reforme în materie de drept, legislație și justiție. Acordarea legislației cu acquis-urile comunitare în domeniile ce erau reglementate de prezentul tratat, a obligat legiuitorii moldoveni la o reformă a substanței juridice, rezultând astfel în legi mai transparente, mai consecvente și mai pe înțelesul cetățeanului.

Din punct de vedere politic și geopolitic, este indubitabil faptul că manifestațiile din Ucraina care au început la data de 21 noiembrie 2013, generate de refuzul de semnare a acordului de către președintele din acea perioadă, au înghețat parteneriatul strategic dintre Ucraina și UE. Acest lucru a fost resimțit de către partenerii europeni și fiind conștienți de situația instabilă în Moldova și Georgia au decis să accelereze procesul pentru a evita consecințe similare.

După o perioadă relativ lungă în care Republica Moldova a încercat să-și reformeze economia, în timp ce situația politică devenea din ce în ce mai deplorabilă datorită clanurilor oligarhice ce veneau cu rândul la guvernare, Acordul de Asociere s-a demonstrat a fi o frânghie de salvare pusă la dispoziția economiei țării noastre. Pe măsură ce bugetul de stat suferea pe urmele furtului miliardului de dolari din același an cu semnarea acordului, cât și pe urma delapidărilor bugetare ce au survenit ulterior, avantajele economice aduse din comerțul de mărfuri cu statele UE și în special România, au reușit să mențină economia într-o stare de funcționalitate minimă și să evite colapsul financiar total, stimulând astfel sectoarele cheie precum agricultura și industria ușoară.

În anul 2019, Republica Moldova se mai confruntă cu o criză politică greu de imaginat în care Partidul Democrat a preluat puterea statului într-un mod abuziv de tip oligarhic, refuzând să cedeze puterea guvernului în luna iunie 2019, ducând astfel la neglijarea principiilor democratice stabilite de Constituție. Drept răspuns al acestei catastrofe politice, Partidul Socialiștilor și Blocul ACUM au format o coaliție pentru a înlătura oligarhii ce au preluat puterea statului, în scopul formării guvernului condus de actuala președinte Maia Sandu. Pe o perioadă de 6 zile, Republica Moldova a avut simultan două guverne stârnind îngrijorări la nivel extern. Alegerile prezidențiale din anul 2021 a dus la stoparea instabilității politice încât, din imposibilitatea formării guvernului, președintele a dizolvat parlamentul, rezultând în desfășurarea alegerilor anticipate.

În anul 2022, începe invazia la scară largă a țării vecine de către Federația Rusă, ce reiese din colaborarea Ucrainei mai strânsă cu statele europene. Rusia, fiind conștientă de potențialul economic de care beneficiază Ucraina, dorește să își recapete aliatul de cândva prin foc și sabie. Acest atentat nejustificat la suveranitatea statului

vecin, a determinat Uniunea Europeană să se consolideze și să facă o schimbare în politica de extindere în raport cu Ucraina cât și cu țările din parteneriatul estic (Moldova și Georgia), accelerând iarăși procesul de aderare la marea familie europeană conferind acestor 3 state statutul de țari candidate la Uniunea Europeană. Astfel, UE, mai demonstrează încă odată cine sunt prietenii care tind spre prosperitatea statelor post-sovietice și cine este pericolul în adresa dezvoltării durabile și prosperității.

La data de 23 iunie 2022, Republicii Moldova i se acordă statutul de țară candidată la Uniunea Europeană, stabilind cu claritate vectorul de dezvoltare a țării cât și sfârșitul neutralității geopolitice în domeniul economic. Din acest moment, Moldova își asumă un parteneriat de lungă durată prin care se stabilește drept scop uniformizarea și acordarea condițiile de trai în Moldova cu cele din UE prin creșterea numărului de granturi nerambursabile și împrumuturi în perspectiva de a se dezvolta infrastructura și facilita creșterea economică. UE este de departe principalul partener comercial al Republicii Moldova, reprezentând 58,8 % din totalul exporturilor țării și 43,9 % din totalul importurilor. UE este, de asemenea, cel mai mare investitor în Republica Moldova la momentul dat.

Statutul de candidat la UE, deși ar putea fi înțeles drept un bilet într-o singură direcție a unei țări spre Uniunea Europeană, acest lucru nu garantează de fapt integrarea garantată a unui stat. Drept exemplu avem Republica Turcia care, a obținut acest statut încă în anul 1999 dar nu a reușit să ducă la bun sfârșit tratativele ce le-ar fi permis să devină membri. O foarte mare anvergură îl are în acest context conjunctura politică și respectarea valorilor democratice pe care se bazează societățile din UE. Turcia, în ultimii 20 de ani a dat dovadă de încălcare constantă a drepturilor omului, dobândind titlul de țară care are cele mai multe dosare pe rol la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în număr de 23.400 [6]. Acest lucru, împreună cu regimul autoritar din ultimii ani, a închis porțile Turciei în drumul spre UE. Un alt exemplu relevant este Georgia care, deși a obținut statutul de stat candidat la UE împreună cu Republica Moldova, UE a decis să sisteze avansările în discuții, dat fiind instaurarea unei forțe de guvernare pro-ruse și anti-UE. Motivul substanțial al acestei decizii din partea UE a fost adoptarea legii agenților străini prin care se limita la 20% finanțarea din străinătate a ONG-urilor care, aduceau în acel moment cea mai mare contribuție sectorului civil. [7]

Din acest considerent afirm că statutul de țară candidată la UE, nu conferă o garanție de aderare a țării noastre, și că pot apărea piedici majore în procesul de aderare în cazul în care statul nostru va neglija drepturile omului, valorile democratice, cât și vectorul stabilit la 23 iunie 2022.

Pentru a putea fi deschise negocierile de aderare, Republica Moldova trebuia să urmeze implementarea a 9 pași pentru deschiderea negocierilor de aderare cu

Uniunea Europeană, [8] aceste angajamente presupuneau: Reforma justiției, Implementarea recomandărilor Comisiei de la Veneția, Combaterea corupției, Deoligarhizare, Combaterea criminalității organizate, Reforma Administrației Publice, Gestionarea finanțelor publice, Cooperarea cu societatea civilă și Protecția drepturilor omului. În scopul evaluării întreprinderii măsurilor necesare pentru a ne conforma angajamentelor UE, un grup de experți au condus o analiză privind succesul RM în a realiza cele propuse. Gradul de realizare a angajamentelor a obținut un rating total de 4.2/5. [9]

Așadar, în luna decembrie 2023, Comisia Europeană a decis deschiderea negocierilorde aderare cu Republica Moldova, rezultând ca în martie 2024, Consiliul European să adopte proiectul de cadru de negociere. În acest context, pe data de 25.06.2024, la puțin de peste doi ani de la obținerea statutului de țară candidat la Uniunea Europeană, negocierile de aderare la UE au fost lansate oficial la Luxemburg, marcând un eveniment important pentru Moldova. [10]

Rezultatele obținute în baza analizelor științifice efectuate. Deschiderea negocierilor, presupune un nou set capitole pe care Republica Moldova va trebui să le îndeplinească, acestea fiind 35 la număr repartizate în 6 clustere tematice principale. Acestea sunt: Valori fundamentale (5 capitole), Piața Internă (9 capitole), Competitivitatea și creșterea incluzivă (8 capitole), Agenda Verde și conectivitatea sustenabilă (4 capitole), Resurse Naturale, agricultură și coeziune (5 capitole) și Relații Externe (2 capitole). Dintre aceste 35 de capitole, capitolul 34- Instituții și 35- Alte aspecte nu fac parte din oricare dintre aceste clustere. [11]

Deși toate sunt importante și fără realizarea totalității acestora Republica Moldova nu se va integra în Uniunea Europeană. Aceste capitole presupun obiectivul de acordare a legislației interne cu aqcuis-ul UE și realizare a screening-ului. Fiecare dintre aceste capitole se realizează separat, și fiecare capitol se închide provizoriu, existând posibilitatea că unele dintre ele să fie redeschise în cazul unor neconformități. În urma întrunirilor tuturor obiectivelor, acestea sunt închise definitiv. Este imperativ că organele noastre de conducere să realizeze un cadru legal similar cu cel al UE pentru a nu exista disproporționalități majore în materiile menționate supra. Așadar, în vederea respectării celui de al treilea criteriu de la Copenhaga, este necesar un interval de timp pentru a aduce în ordine legislația internă.

În scopul urmăririi parcursului de către UE, se creează un format de negocieri prin stabilirea unei Conferințe Interguvernamentale. Pe partea Uniunii Europene a mesei de negocieri, reuniunea este prezidată de ministrul afacerilor externe a țării care prezidează Consiliul UE și pe de altă parte viceprim-ministrul Republicii Moldova pentru Integrare Europeană. Conferința Interguvernamentală este convocată de fiecare dată când înregistrează progrese simțitoare și se pot trage anumite concluzii,

prin deschiderea unui cluster sau închiderea unui capitol. În cazul de lipsă al acestora, Conferința Interguvernamentală nu este convocată. Când se închide ultimul capitol de negociere, și se convine condițiilor de aderare, urmează inițierea tratatului de aderare, acesta fiind semnat după 6 luni de la inițiere, după care se rezervă un termen de 18 luni pentru ratificarea acestuia.

Etapele negocierilor de aderare au început odată cu recomandarea Comisiei Europene de a iniția negocierile, pentru ca ulterior să urmeze aprobarea deschiderii negocierilor cu Republica Moldova de către Consiliul European. Ulterior, a urmat desfășurarea primei Conferințe Interguvernamentale la data de 25 iunie 2024, unde a fost prezentat cadrul de negocieri abordând subiectele cheie de proceduri ce trebuie îndeplinite în cursul procesului. Următoare etapă o reprezintă screening-ul ce presupune schimbul de informații între cei doi participanți la negocieri, în linii generale definitivându-se importanța acordării legislației interne cu aqcuis-ul UE. Screening-ul presupune două etape esențiale întrunirii condițiilor, acestea fiind screening explicativ ce constă în prezentarea de către UE a sistemului prin care se guvernează uniunea, cu scopul de a familiariza candidatul cu practicile și instituțiile interne. Pe cealaltă parte, screening-ul bilateral presupune ca Republica Moldova să prezinte delegației europene legislația internă a statului nostru și unde ar putea exista neacordări cu legislația supranațională, așadar, delegația Republicii Moldova, informează conducerea UE în urma elaborării unui plan bine dezvoltat, de eventuale probleme ce ar putea apărea și oferă soluțiile și măsurile necesare pentru depășirea acestora. Ulterior, se elaborează un raport de screening pentru a evalua situația în țara candidată și de fi subliniate toate divergențele ce nu corespund practicii europene. Rapoartele urmează a fi pregătite de Comisie și adoptate de Consiliu. O altă etapă importantă pentru a evidenția progresul statului candidat pe anumită filieră se realizează prin stabilirea criteriilor de referință. Așadar, Comisia elaborează rapoarte privind etapa completării capitolelor de aderare. Aceste criterii de referință sunt de 3 tipuri: de deschidere, intermediare și de închidere [12].

Referendumul republican de modificare a Constituției din data de 20 octombrie 2024, a avut și un rol crucial în afirmarea identității europene a cetățenilor Republicii Moldova și că societatea noastră își are locul în familia europeană. Oamenii, la acest referendum și-au exprimat dorința de a prospera și de a atinge noi orizonturi alături de partenerii de dezvoltare care au finanțat multe proiecte importante pentru dezvoltarea bunăstării cetățenilor. Deși acest plebiscit a trecut la o diferență mică, a oferit Uniunii Europene o imagine că opinia publică s-a schimbat în decursul ultimilor ani și că deja mai mulți oameni au o opinie bună față de UE. Însemnând că curentul proeuropean din țară este într-o creștere treptată dar sigură și că investițiile și încrederea oferită se face simțită în rândul oamenilor. Mai mult de atât, în ciuda dezinformării

masive ce a avut loc în adresa UE, cetățenii ce țin la valorile democratice și aspiră spre un viitor nou, s-au mobilizat pentru a-și face vocea auzită.

Concluzii. Analiza parcursului Republicii Moldova către obținerea și valorificarea statutului de țară candidată la UE relevă un proces complex, marcat de factori istorici, politici, economici și geopolitici care au modelat direcția strategică a statului. Evoluția de la primele forme de cooperare, precum aderarea la Consiliul Europei și semnarea Acordului de Asociere, până la lansarea negocierilor oficiale de aderare, demonstrează o tranziție graduală de la un spațiu post-sovietic instabil către integrarea într-un cadru instituțional european bazat pe statul de drept, valori democratice și economie de piață funcțională.

Obținerea statutului de țară candidată la 23 iunie 2022 reprezintă o recunoaștere a progreselor realizate și un angajament asumat în fața UE pentru implementarea unor reforme structurale profunde. Procesul de aderare implică însă o serie de condiționalități stricte, reflectate în cele 35 de capitole de negociere, care necesită armonizarea completă a legislației interne cu acquis-ul comunitar, consolidarea instituțiilor și întărirea mecanismelor de guvernare democratică.

Experiențele altor state candidate, precum Turcia sau Georgia, subliniază faptul că statutul de candidat nu garantează automat aderarea, iar respectarea constantă a drepturilor omului, a valorilor democratice și a principiilor statului de drept este determinantă pentru succes. În acest context, Republica Moldova trebuie să își mențină cursul pro-european, să contracareze fenomenul corupției și influențele politice nelegitime și să asigure un climat politic stabil și predictibil.

Referendumul constituțional din 20 octombrie 2024 a confirmat o tendință ascendentă a sprijinului popular pentru integrarea europeană, indicând o consolidare treptată a identității europene în rândul cetățenilor. În pofida campaniilor de dezinformare, mobilizarea civică și susținerea tot mai evidentă a opiniei publice sugerează că integrarea în UE nu este doar un obiectiv al elitelor politice, ci și o aspirație tot mai împărtășită la nivel societal. În perspectivă, succesul aderării depinde de capacitatea Republicii Moldova de a implementa în mod consecvent reformele angajate, de a valorifica sprijinul financiar și tehnic al UE și de a transforma statutul de țară candidată într-un proces ireversibil de integrare deplină. Aceasta presupune nu doar îndeplinirea cerințelor formale ale negocierilor, ci și internalizarea valorilor și standardelor europene în toate dimensiunile vieții politice, juridice și economice.

Referințe bibliografice

1. Hotărâre Nr. 1298 din 24-07-1997 privind ratificarea Convenţiei pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, precum şi a

unor protocoale adiţionale la această. În: Monitorul Oficial, 21-08-1997, Nr. 54-55 art. 502. [online]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=7462&lang=ro (vizitat: 10 aprilie 2025)
2. Athens Declaration. April 16th, 2003 [online]. Disponibil: https://www.consilium.europa.eu/media/20884/informal-european-council-athens-declaration-16-april-2003.pdf (vizitat: 10 aprilie 2025)
3. MAE a publicat cifrele oficiale: câți moldoveni sunt în așteptare pentru cetățenia română - https://www.g4media.ro/mae-a-publicat-cifrele-oficiale-cati-moldoveni-sunt-in-asteptare-pentru-cetatenia-romana.html (vizitat: 03.05.2025)
4. HG336/2005 pentru aprobarea Planului de Acțiuni Republica Moldova-Uniunea Europeană. [online]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=3338&lang=ro (vizitat: 03.05.2025)
5. Legea 112 din 02.07.2014 privind ratificarea Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte. [online]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=83489&lang=ro (vizitat: 03.05.2025)
6. Turcia, țara cu cele mai multe procese la CEDO. [online]. Disponibil: https://www.stiripesurse.ro/turcia-tara-cu-cele-mai-multe-procese-la-cedo_3211655.html (vizitat: 05.05.2025)
7. Legea „agenţilor străini” adoptată de Rusia încalcă Convenţia Europeană a Drepturilor Omului. [online]. Disponibil: https://moldova.europalibera.org/a/legea-agenţilor-străini-adoptată-de-rusia-încalcă-convenţia-europeană-a-drepturilor-omului/31897942.html (vizitat: 05.05.2025)
8. 9 pași spre deschiderea negocierilor de aderare cu Uniunea Europeană. https://9pasi.euromonitor.md/ro (vizitat: 05.05.2025)
9. Republica Moldova – Negocierile de aderare. [online]. Disponibil: https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/moldova/ (vizitat: 05.05.2025)
10. Republica Moldova a început, oficial, negocierile de aderare la Uniunea Europeană. [online]. Disponibil: https://gov.md/ro/content/republica-moldova-inceput-oficial-negocierile-de-aderare-la-uniunea-europeana (vizitat: 05.05.2025)
11. Medac, Vladimir. Manual privind negocierile de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Chișinău: Editura ARC, 2024. 88 p.

STATUTUL DE ȚARĂ CANDIDAT AL REPUBLICII MOLDOVA

THE STATUS OF “CANDIDATE COUNTRY” OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Alina BUTNARU
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: alinabutnaru@mail.ru

CZU 327(478):061.1EU

Rezumat. Integrarea europeană a Republicii Moldova constituie una dintre axele strategice fundamentale ale politicii interne și externe, având rădăcini profunde în actele fondatoare ale statului, în special în Declarația de Independență din 1991. Obținerea statutului de țară candidată la Uniunea Europeană, în iunie 2022, a marcat un moment de referință în parcursul european al Republicii Moldova, confirmând atât orientarea pro-europeană a țării, cât și angajamentul ferm pentru modernizare și aliniere la valorile democratice. Articolul analizează etapele esențiale ale acestui proces, începând cu Acordul de Parteneriat și Cooperare din 1994, Planul de Acțiuni UE-RM (2005), Parteneriatul Estic (2009), liberalizarea regimului de vize (2014) și lansarea negocierilor de aderare în 2023. Cercetarea se bazează pe analiza documentelor oficiale naționale și europene și evidențiază rolul reformelor recente, în special reforma justiției prin mecanismul de vetting, ca element central în consolidarea statului de drept. În același timp, sunt subliniate principalele provocări și recomandări strategice pentru accelerarea procesului de integrare: dezoligarhizarea economiei, transparența finanțării partidelor, armonizarea legislativă și implicarea activă a societății civile. Concluzia evidențiază faptul că succesul integrării depinde de profunzimea reformelor interne și de capacitatea Republicii Moldova de a menține un angajament constant față de valorile și standardele europene. Articolul este elaborat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU’s role in the emerging international system” (EUREIS), nr. 101126798.

Cuvinte-cheie: *Integrare europeană, Republica Moldova, statut de candidat, reforma justiției, vetting, stat de drept*

JEL: F55, O52, F53

Abstract. The European integration of the Republic of Moldova represents one of the fundamental strategic directions of its domestic and foreign policy, deeply rooted in the state’s founding acts, particularly the Declaration of Independence of 1991. The granting of EU candidate status in June 2022 marked a milestone in Moldova’s European trajectory, reaffirming both its pro-European orientation and its firm commitment to modernization and democratic development. This article examines the key stages of this process, including the Partnership and Cooperation Agreement (1994), the EU-Moldova Action Plan (2005), the Eastern Partnership (2009), visa liberalization (2014), and the launch of accession negotiations in 2023. The research is based on an analysis of official Moldovan and EU documents

and highlights the significance of recent reforms, notably the justice sector reform through the vetting mechanism, as a cornerstone in strengthening the rule of law. At the same time, it identifies the main challenges and strategic recommendations for advancing the accession process, such as de-oligarchization of the economy, transparency in political party financing, legislative harmonization with the acquis, and the active involvement of civil society. The conclusion emphasizes that the success of European integration depends on the depth and consistency of internal reforms, as well as Moldova’s ability to uphold a sustained commitment to European values and standards. The article has been prepared within the framework of the implementation of the Jean Monnet Chair project “EU’s Role in the Emerging International System” (EUREIS), No. 101126798.

Keywords: *European integration, Republic of Moldova, candidate status, justice reform, vetting process, rule of law*

JEL: F55, O52, F53

Introducere. Integrarea europeană a Republicii Moldova constituie una dintre axele strategice fundamentale ale politicii interne și externe, fiind profund ancorată în actele fondatoare ale suveranității naționale. Orientarea pro-europeană a fost consacrată explicit încă din Declarația de Independență din 1991, unde a fost afirmată ca parte integrantă a blocului de constituționalitate și ca expresie a aspirațiilor naționale de modernizare și dezvoltare democratică. Această opțiune strategică a fost reafirmată în mod decisiv prin obținerea, în iunie 2022, a statutului de țară candidată la Uniunea Europeană (UE) – moment cu semnificație istorică, ce marchează nu doar o recunoaștere internațională a progreselor realizate, ci și asumarea unui angajament ferm pentru apropierea structurală și normativă de spațiul comunitar european. Acordarea acestui statut a deschis o etapă nouă și complexă în relația bilaterală cu UE, etapă caracterizată prin inițierea unui amplu proces de reforme sistemice, modernizări instituționale și armonizări legislative menite să asigure compatibilitatea deplină cu *acquis-ul comunitar* și integrarea treptată în mecanismele, politicile și valorile fundamentale ale Uniunii.

Gradul de investigare a problemei la momentul actual, scopul cercetării. În ultimii ani, tema integrării europene a Republicii Moldova a fost intens abordată în discursul politic, în documentele de politici publice și în literatura de specialitate. Totuși, o analiză comprehensivă a parcursului european din perspectiva constituțională, juridică și instituțională, corelată cu reformele efective realizate după obținerea statutului de candidat, este în continuare necesară. Scopul prezentei cercetări este de a evidenția fundamentele constituționale ale orientării europene, de a analiza etapele și documentele-cheie ale procesului de integrare, precum și de a evalua impactul reformelor recente asupra perspectivelor de aderare. Lucrarea urmărește totodată să formuleze recomandări pentru consolidarea și accelerarea acestui parcurs.

Materiale utilizate și metode aplicate. Cercetarea se bazează pe analiza documentelor oficiale naționale și europene, precum Declarația de Independență, Acordul de Parteneriat și Cooperare din 1994, Planul de Acțiuni UE-RM, rapoartele Comisiei Europene privind extinderea și reformele din justiție. Metodologia aplicată este una mixtă, combinând analiza calitativă a normelor juridice și a documentelor strategice cu examinarea cronologică a evenimentelor relevante. De asemenea, sunt incluse studii de caz privind implementarea reformei justiției, în special procesul de *vetting* al judecătorilor și procurorilor, ca indicator al voinței politice și al progresului în consolidarea statului de drept.

Rezultatele obţinute în baza analizelor ştiinţifice efectuate. Analiza realizată confirmă faptul că parcursul european al Republicii Moldova este profund ancorat în voința constituțională exprimată încă din 1991, iar progresele înregistrate în relația cu Uniunea Europeană au fost susținute de reforme interne majore. Acordarea statutului de candidat în 2022 a reprezentat un punct de cotitură, determinând accelerarea reformelor, în special în domeniul justiției.

La data de 23 iunie 2022, Consiliul European a acordat Republicii Moldova statutul de țară candidat pentru aderarea la Uniunea Europeană .Parcursul european al Republicii Moldova a început, însă, cu mult timp înainte de anul 2022. Acum 34 de ani, după ce tentativa de lovitură de stat a eșuat, Marea Adunare de la Chișinău a cerut deputaților poporului adoptarea Declarației de Independență [2]. La 27 august 1991 a fost adoptată Declarația de Independență, prin votul nominal și unanim al celor 278 de deputați care s-au întrunit în ședință extraordinară. În al doisprezecelea alineat din Declarația de Independență, Parlamentul Republicii Moldova proclamă [Republica Moldova este un stat suveran, independent și democratic, liber să-și hotărască prezentul și viitorul]. Declarația de Independență, deși nu este un act normativ, este textul constituțional primar și imuabil al blocului de constituționalitate, fapt ce urma să fie confirmat mai târziu prin Hotărâre a Curții Constituționale [În cazul existenței unor divergențe între textul Declarației de Independență și textul Constituției, textul constituțional primar al Declarației de Independență prevalează [2].

Textul Declarației devine astfel superior chiar și Constituției, oferind vectorului european proclamat în al treisprezecelea alineat o relevanță deosebită în acest context [Parlamentul Republicii Moldova solicită tuturor statelor şi guvernelor lumii recunoaşterea independenţei sale, astfel cum a fost proclamată de Parlamentul liber ales al Republicii şi exprimă dorinţa de a stabili relaţii politice, economice, culturale şi în alte domenii de interes comun *cu ţările europene*, cu toate statele lumii, fiind gata să procedeze la stabilirea de relaţii diplomatice cu acestea, potrivit normelor de drept internațional şi practicii existente în lume în această materie. Obligația de aliniere la valorile europene a apărut atunci, când acest lucru a fost consfințit în cel

mai important act al blocului constituțional. Se atestă nu doar existența unei direcții politice, ci și un principiu constituțional obligatoriu.

Începând cu 1994, Republica Moldova și-a consolidat constant relațiile cu UE, inițiind atunci un proces continuu de formalizare și dezvoltare a raporturilor dintre ele. De la adoptarea Declarației și până în prezent, relațiile cu Uniunea Europeană s-au dezvoltat constant, reflectând angajamentul Republicii Moldova față de democrație, stat de drept și valori europene.

Parcursul european al Republicii Moldova. „Integrarea europeană este un deziderat fundamental al politicii interne și externe a Republicii Moldova si al Guvernului, al cărui obiectiv este modernizarea și dezvoltarea țării" [3]. Integrarea europeană este atât o opțiune a politicii externe, cât și o direcție a politicii de stat. Parcursul european al Republicii Moldova poate fi analizat în ordine cronologică, începând, prin evidențierea unor evenimente care încep din 1994. Primul pas spre consolidarea relațiilor cu UE a fost făcut la 28 iunie 1994, când a fost semnat Acordul de Parteneriat și Cooperare (APC), care stabilește un parteneriat între Comunitățile Europene și statele membre ale acestora și Republica Moldova. Unul dintre obiectivele acestui acord este „sprijinirea eforturilor depuse de Republica Moldova pentru consolidarea propriei democrații" [4]. La acea perioadă, UE recunoștea fragilitatea democrației care era în proces de dezvoltare, asumându-și prin Acordul de Parteneriat și Cooperare angajamentul de a susține Republica Moldova în a-și consolida statul de drept. Aceasta însemna, în primul rând, garantarea alegerilor libere și corecte, separația puterilor în stat și independența justiției.

În 2005 a fost elaborat Planul de Acțiuni Moldova-UE, elaborat în cadrul Politicii de Vecinătate. Acesta era un plan care stabilea prioritățile esențiale pentru următorii trei ani, cum ar fi aprofundarea comerțului și relațiilor economice, sprijin financiar sporit, Perspectiva avansării dincolo de cooperare spre un grad semnificativ de integrare, inclusiv prin accesul pe piața internă a UE si posibilitatea de a participa progresiv la aspecte cheie ale politicilor si programelor UE [5].

La 7 mai 2009, a fost lansat Parteneriatul Estic - un cadru de cooperare, o inițiativă de a consolida relațiile dintre Uniunea Europeană și cele 6 state membre din Europa de Est, printre care și Republica Moldova. Parteneriatul Estic avea ca scop crearea zonei de comerț liber și liberalizarea regimului de vize în plan bilateral.

Începând cu 28 aprilie 2014 a fost liberalizat regimul de vize pentru cetățenii RM prin modificarea Regulamentului UE nr. 539/2001 privind abolirea obligației de viză pentru călătoriile de scurtă durată pentru cetățenii Republicii Moldova posesori ai pașaportului biometric în spațiul Schengen [6]. De la declararea independenței până în 2014, Republica Moldova a trecut printr-o serie de modificări ce se datorează angajamentului de a se alinia standardelor europene, pregătind

astfel, contextul politic necesar pentru extinderea și avansarea cooperării cu Uniunea Europeană.

Pentru a adera la Uniunea Europeană, există un proces riguros format din 3 etape. Prima etapă este candidatura. O țară care dorește să adere la UE trebuie să depună o cerere de aderare pe lângă Consiliul UE. Consiliul solicită apoi Comisiei Europene să verifice capacitatea țării candidate de a îndeplini criteriile de aderare [7]. După cooperarea progresivă de peste 20 de ani, la data de 3 martie 2022, Republica Moldova a depus oficial cererea de aderare la Uniunea Europeană. Consiliul UE urmează să decidă, pe baza recomandărilor Comisiei Europene dacă acordă sau nu statutul de țară candidat. Consiliul Uniunii Europene a solicitat Comisiei Europene să elaboreze avizul privind cererea de aderare a Republicii Moldova. La 11 și 29 aprilie 2022, Comisia Europeană a expediat autorităților de la Chișinău două secțiuni ale chestionarului de evaluare. Chestionarul de evaluare este destinat analizării gradului de pregătire a a unui stat pentru integrarea europeană. Autoritățile de la Chișinău au emis un răspuns privind situația din țară, reflectând gradul de pregătire pentru aderarea la Uniunea Europeană.

La 17 iunie 2022, Comisia Europeană a emis avizul cu privire la cererea de aderare prin care a recomandat Consiliului UE să i se acorde țării noastre statutul de candidat în situația în care vor fi întreprinse măsuri în mai multe domenii [8]. La 23 iunie 2022, Consiliul European a acordat Republicii Moldova statutul de țară candidat la Uniunea Europeană. După ce a obținut statutul de țară candidat pentru aderarea la UE, Republica Moldova se poate bucura de o serie de beneficii, precum: o perspectivă exactă de aderare la Uniunea Europeană, justiție corectă, instituții publice reziliente, acces la o piață internațională extinsă pentru producătorii moldoveni, dezvoltare durabilă, independență economică și energetică, atractivitate pentru investitori străini, asistență și sprijin pentru realizarea reformelor în domeniile-cheie, acces direct la programe europene [8]. Recomandările formulate de Comisia Europeană sunt direcționate în special spre consolidarea statului de drept. Una dintre aceste recomandări este finalizarea reformei justiției și soluționarea problemelor cu care se confruntă Republica Moldova în materie de justiție. O altă condiție este „dezoligarhizarea” și promovarea conceptului de „dezoligarhizare”, în contextul în care Republica Moldova se confruntă cu probleme suficient de grave în acest plan.

Obținerea statului de țară candidat la Uniunea Europeană a generat o serie de angajamente și obligații pentru Republica Moldova, în vederea realizării obiectivelor înaintate de Comisia Europeană [9]. În 2020-2021, datorită angajamentului asumat de noua guvernare pro-europeană, a fost inițiată reforma justiției ca rezultat a neîncrederii cetățenilor în justiția Republicii Moldova. Factorii care au determinat acest fapt sunt corupția sistematică, influențele politice asupra organelor de drept, în

special asupra procuraturii și scandalul de fraudă bancară din 2014, cunoscut și ca "furtul miliardului".

Reforma justiției, demarată in anul 2021, a debutat cu inițierea procesului de elaborare a proiectului legii privind evaluarea integrității etice și financiare a judecătorilor și a procurorilor, numit „procesul de *vetting*".Reieșind din rigorile Constituției și a standardelor internaționale în domeniu, precum și pentru a permite desfășurarea acestei reforme într-un mod cât mai organizat, etapizat și focusat pe categorii de subiecți, procesul de evaluare externă a fost divizat în 3 etape consecutive:

1. Procesul de evaluare a candidaților la funcțiile vacante din Consiliul Superior al Magistraturii, din Consiliul Superior al Procurorilor și din colegiile din cadrul acestor organe de auto- administrare (colegiile disciplinare, colegiile de selecție si carieră, și colegiile de evaluare a performanțelor.
2. Procesul de reformare a Curții Supreme de Justiție și de evaluare a judecătorilor și candidaților pentru funcția de judecători ai C.S.J.
3. Procesul de evaluare externă a judecătorilor din curțile de apel, a judecătorilor din instanțele de fond și a procurorilor, care este divizat în 2 sub-etape:
   - evaluarea judecătorilor și procurorilor din funcțiile și instituțiile cheie;
   - evaluarea celorlalți judecători și procurori din instituțiile de drept.

Comisia de Evaluare a Judecătorilor a fost creată prin Legea nr. 65 din 30.03.2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție (CSJ).

Prima rundă de pre-*vetting* desfășurată în 2022 a fost un moment de cotitură pentru reforma justiției din Republica Moldova și a fost supravegheat si monitorizat atent de către organele corespunzătoare nou create [10]

În 2023, Comisia pre-*vetting* a respins candidaturile a cinci judecători care au candidat la funcțiile de membri în Consiliul Superior al Magistraturii (CSM). Decizia a fost explicată prin faptul că membrii comisiei au avut „dubii serioase cu privire la respectarea de către candidați a principiilor de integritate etică și financiară" [11]

La 29 februarie 2024,în raportul privind evaluarea lui Mihail LVOVSCHI, candidat la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție, Comisia propune ca Mihail Lvovschi să nu promoveze evaluarea externă din motivul necorespunderii cu criteriul stabilit în articolul 11 alin. (2) lit. a) din Legea nr. 65/2023 "în ultimii 5 ani, acesta a încălcat regulile de etică și conduită profesional a judecătorilor, a procurorilor sau, după caz, a altor profesii într-un mod suficient de serios pentru a-l face incompatibil cu funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție" [12].

În 2023, Comisia Europeană a publicat raportul de extindere, în care a constatat că Republica Moldova a realizat progrese semnificative în vederea realizării recomandărilor formulate de Comisia Europeană. În noiembrie 2023, Comisia Eu-

ropeană a emis o recomandare de deschidere a negocierilor de aderare cu Republica Moldova. În decembrie 2023, liderii UE au decis să deschidă negocierile de aderare cu Republica Moldova și au invitat Consiliul să adopte cadrul de negociere, după finalizarea etapelor relevante prevăzute în raportul Comisiei. În perioada 14-15 decembrie 2023, Consiliul European adoptă un șir de concluzii printre care și decizia de a începe negocierile de aderare cu Ucraina și cu Republica Moldova [4].

În 2024 Republica Moldova a început procesul de *screening bilateral* [13]. Acest proces presupune evaluarea compatibilității legislației naționale cu *acquis-ul UE*. Evaluarea legislației naționale a început cu cel mai important grup de capitole - Valori fundamentale. Astfel, pe parcursul celor două zile, funcționarii publici de la Chișinău prezintă și analizează, împreună cu echipa Comisiei Europene, Capitolul 5 - Achiziții publice, gestionat de Ministerul Finanțelor. Acest domeniu este esențial pentru buna funcționare a oricărui stat democratic, care se referă la utilizarea eficientă a banilor publici. Acest capitol este gestionat de Ministerul Finanțelor [13]

Respingerea candidaților cu probleme de integritate în CSM și Curtea Supremă de Justiție a demonstrat angajamentul autorităților în combaterea corupției în justiție. Progresele în această direcție au fost recunoscute de Comisia Europeană, care, în 2023, a recomandat deschiderea negocierilor de aderare. Decizia Consiliului European din decembrie 2023 de a lansa oficial negocierile a marcat un nou capitol în procesul de integrare europeană.

Concluzii. Integrarea europeană a Republicii Moldova nu reprezintă doar o opțiune de politică externă, ci un obiectiv strategic fundamentat constituțional și asumat pe termen lung, încă de la proclamarea independenței. Analiza documentară și cronologică a parcursului european demonstrează o continuitate a angajamentului față de valorile democratice, statul de drept și standardele UE, concretizată prin pași esențiali precum semnarea Acordului de Parteneriat și Cooperare (1994), liberalizarea regimului de vize (2014) și obținerea statutului de țară candidată (2022).

Obținerea statutului de țară candidată la UE, în iunie 2022, a constituit un moment de referință în parcursul politic și instituțional al Republicii Moldova, confirmând orientarea europeană consacrată încă din Declarația de Independență din 1991. Acest traseu strategic, inițiat oficial prin semnarea Acordului de Parteneriat și Cooperare din 1994, a fost marcat de etape esențiale, precum liberalizarea regimului de vize în 2014 și lansarea negocierilor de aderare în 2023.

Procesul de integrare europeană presupune însă implementarea unui set complex de reforme structurale, cu impact direct asupra funcționării statului și asupra coeziunii sociale. Reforma justiției, demarată în 2021 prin mecanismul de evaluare externă a integrității (vetting), a evidențiat potențialul real de depolitizare și profesionalizare a sistemului juridic. Deciziile de respingere a candidaților cu probleme de

integritate pentru funcții în Consiliul Superior al Magistraturii și în Curtea Supremă de Justiție constituie indicatori pozitivi ai voinței politice de consolidare a statului de drept, însă extinderea și aprofundarea acestui proces rămân prioritare.

Pentru accelerarea integrării, se impun măsuri strategice, între care: consolidarea statului de drept și asigurarea independenței efective a procurorilor și judecătorilor; dezoligarhizarea economiei; creșterea transparenței în finanțarea partidelor politice; armonizarea legislativă cu acquis-ul comunitar în domenii-cheie; formarea continuă a funcționarilor publici; consolidarea suportului public prin campanii de informare; și implicarea activă a societății civile în procesul decizional european. Drept urmare, succesul integrării europene depinde de viteza, coerența și profunzimea reformelor interne. Republica Moldova se află în fața unei oportunități istorice de a-și consolida democrația, de a-și moderniza economia și de a se transforma într-un stat european prosper. Realizarea acestui obiectiv strategic necesită o implementare consecventă a reformelor, susținută de o cooperare strânsă cu instituțiile UE și de un sprijin public stabil și informat.

Referințe bibliografice

1. Cuvînt introductiv la Conferinţa ştiinţifică: „20 de ani de la proclamarea independenţei Republicii Moldova”. 24.08.11. [online]. Disponibil: https://www.duca.md/node/369 (vizitat: 11.04.2025)
2. Legea privind Declaraţia de independenţă a Republicii Moldova nr. 691-XII din 27.08.1991. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. nr.11-12/103, 118 din 1991. [online]. Disponibil: https://www.constcourt.md/pageview.php?l=ro&id=276&idc=11 (vizitat: 11.04.2025)
3. Hotărâre privind interpretarea articolului 13 alin. (1) din Constituţie în corelaţie cu Preambulul Constituţiei şi Declaraţia de Independenţă a Republicii Moldova (Sesizările nr. 8b/2013 şi 41b/2013). [online]. Disponibil: https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/h_36_2013.pdf (vizitat: 12.04.2025)
4. Integrare europeană – scurt istoric. [online]. Disponibil: https://mf.gov.md/sites/default/files/scurt%20istoric%20integ%20ue.pdf (vizitat: 12.04.2025)
5. Protocol la Acordul de parteneriat și cooperare de instituire a unui parteneriat între Comunitățile Europene și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte, referitor la un acord-cadru între Uniunea Europeană și Republica Moldova privind principiile generale de participare a Republicii Moldova la programele Uniunii. [online]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A22011A0119(01)&from=EN (vizitat: 13.04.2025)

6. Plan Nr.402 din 22-02-2005 PLANUL DE ACȚIUNI* UE-MOLDOVA În: Tratate Internaționale. 30-12-2006 Nr.38 art.402. [online]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=116837&lang=ro (vizitat: 13.04.2025)
7. Dialogul RM-UE privind liberalizarea regimului de vize. [online]. Disponibil: https://mfa.gov.md/ro/content/dialogul-rm-ue-privind-liberalizarea-regimului-de-vize (vizitat: 13.04.2025)
8. Extinderea UE. [online]. Disponibil: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-enlargement_ro (vizitat: 13.04.2025)
9. Onisim, Milena. Ce reprezintă statutul de țară candidată la aderarea la UE? Beneficiile acestuia și pașii următori pe care trebuie să-i întreprindă R. Moldova. [online]. Disponibil: https://www.zdg.md/importante/ce-reprezinta-statutul-de-tara-candidata-la-aderarea-la-ue-beneficiile-acestuia-si-pasii-urmatori-pe-care-trebuie-sa-i-intreprinda-r-moldova/ (vizitat: 13.04.2025)
10. Nota informativă la proiectul Legii privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor. [online]. Disponibil: https://justice.gov.md/sites/default/files/1.3_nota_informativa.pdf (vizitat: 13.04.2025)
11. Nadejda Coptu. „Nu îndeplinesc criteriile de integritate". Cinci judecători nu au trecut evaluarea comisiei pre-vetting. [online]. Disponibil: https://moldova.europalibera.org/a/nu-îndeplinesc-criteriile-de-integritate-cinci-judecători-nu-au-trecut-evaluarea-comisiei-pre-vetting/32207396.html (vizitat: 13.04.2025)
12. Lege Nr. 65 din 30-03-2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție. În: Monitorul Oficial. 06-04-2023. Nr. 117-118 art. 192. [online]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140455&lang=ro (vizitat: 13.04.2025)
13. Republica Moldova a început cea de-a doua etapă a negocierilor de aderare la UE - screening-ul bilateral. https://mf.gov.md/ro/content/republica-moldova-început-cea-de-doua-etapă-negocierilor-de-aderare-la-ue-screening-ul

REPUBLICA MOLDOVA ÎN ETAPA DE PRE-ADERARE: IMPLICAȚIILE JURIDICE ȘI POLITICO-ECONOMICE ALE STATUTULUI DE STAT CANDIDAT LA UNIUNEA EUROPEANĂ

REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE PRE-ACCESSION STAGE: THE LEGAL AND POLITICAL-ECONOMIC IMPLICATIONS OF CANDIDATE COUNTRY STATUS TO THE EUROPEAN UNION

Vladislav PALAGNIUC
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: *vladpalag5@gmail.com*

CZU 327:34(478:4)

Rezumat. Integrarea europeană a Republicii Moldova reprezintă o direcție strategică esențială a politicii externe și interne a statului, consolidată printr-un proces evolutiv început odată cu proclamarea independenței în 1991. Parcursul european al Republicii Moldova a fost marcat de momente semnificative, de la semnarea Acordului de Parteneriat și Cooperare din 1994, la implementarea Planului de Acțiuni Republica Moldova - UE (2005), participarea activă în Parteneriatul Estic (2009) și semnarea Acordului de Asociere (2014). Obținerea statutului de țară candidată la Uniunea Europeană în iunie 2022 a reprezentat un moment istoric, confirmând orientarea pro-europeană consacrată constituțional și deschizând o nouă etapă în raporturile bilaterale. Studiul evidențiază progresele realizate între 2022 și 2025 în domenii esențiale precum justiția, combaterea corupției, reforma electorală și relațiile comerciale externe. Analiza relevă o consolidare a cadrului juridic și instituțional, reflectată în adoptarea mecanismului de *vetting*, intensificarea anchetelor anticorupție și implementarea unui nou Cod electoral. În paralel, UE rămâne principalul partener comercial al Republicii Moldova, reprezentând peste 53% din volumul total al schimburilor comerciale și 65% din exporturi. Concluzia principală este că perspectivele de aderare depind în mod direct de viteza și profunzimea reformelor interne, de consolidarea statului de drept și de menținerea angajamentului constant față de valorile democratice și standardele europene. Articolul este elaborat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU’s role in the emerging international system” (EUREIS), nr. 101126798.

Cuvinte-cheie: *Integrarea europeană, stat candidat, acquis comunitar, reforme juridice, stat de drept, combaterea corupției, progrese economice.*

JEL: F55, O52, F15

Abstract. The European integration of the Republic of Moldova constitutes a fundamental strategic priority of the state’s foreign and domestic policy, rooted in its 1991 Declaration of Independence. Moldova’s European trajectory has evolved through key milestones, including the 1994 Partnership and Cooperation Agreement, the 2005 EU–Moldova Action

Plan, active participation in the Eastern Partnership launched in 2009, and the signing of the EU–Moldova Association Agreement in 2014. The granting of candidate country status in June 2022 marked a historic turning point, reaffirming Moldova’s pro-European orientation and inaugurating a new stage in bilateral relations. This study examines the country’s progress between 2022 and 2025 in crucial areas such as justice reform, anti-corruption policies, electoral legislation, and external trade relations. Key developments include the introduction of judicial vetting mechanisms, increased high-level corruption investigations, and the adoption of a new Electoral Code in 2023. At the same time, the European Union remains Moldova’s main trading partner, accounting for 53.7% of total trade volume and 65% of exports, thus consolidating the country’s economic reorientation toward the EU market. The findings highlight that Moldova’s prospects for EU accession are closely tied to the depth and consistency of domestic reforms, the strengthening of the rule of law, and the sustained commitment to democratic values and European standards. The article has been prepared within the framework of the implementation of the Jean Monnet Chair project “EU’s Role in the Emerging International System” (EUREIS), No. 101126798.

Keywords: *European integration, candidate country, EU acquis, legal reforms, rule of law, anti-corruption, economic progress.*

JEL: F55, O52, F15

Introducere. Integrarea europeană a Republicii Moldova reprezintă o prioritate esențială și complexă a politicii externe a statului. De la declararea independenței în 1991, relația dintre Uniunea Europeană și Moldova a evoluat semnificativ, de la etapele de cooperare la acorduri de asociere și, cel mai recent, la obținerea statutului oficial de țară candidată în anul 2022. Acest statut a consolidat cursul pro-european al Republicii Moldova și a demonstrat recunoașterea internațională a eforturilor de reformă instituțională, economică și juridică. Drumul către aderare presupune respectarea unui set complex de criterii politice, economice și juridice, cunoscute sub denumirea de criterii de la Copenhaga, precum și alinierea continuă la standardele și valorile europene. Această lucrare analizează stadiul actual al integrării europene a Republicii Moldova în perioada 2022–2025, utilizând perspective juridice și politico-economice pentru a evalua progresele în domenii esențiale precum justiția, combaterea corupției, reforma electorală și relațiile comerciale externe. Cercetarea se bazează pe documente oficiale ale Uniunii Europene, împreună cu cadre de reglementare internaționale și interne, și utilizează metode istorice și comparative pentru a urmări parcursul de dezvoltare și provocările continue ale Moldovei în procesul integrării europene.

Gradul de investigare a problemei la momentul actual. Deja de mult timp Republica Moldova a avut ca obiectiv major integrarea europeană. Aceasta a fost constant reafirmat de către autoritățile Republicii Moldova ca pilonul central al politicii externe. Drumul spre Uniunea Europeană nu este unul simplu, însă mereu a fost privit ca o oportunitate de a aduce țara pe o cale mai stabilă și prosperă. Datorită

capacității de implementare a unor noi reforme, dar și datorită contextului geopolitic în care Republica Moldova se află, negocierile oficiale au început deja după doi ani de la obținerea statutului de țară candidat. De asemenea în cadrul acestor doi ani Republica Moldova a reușit să implementeze schimbări valoroase pentru a coincide cu cerințele de aderarea în ceea ce privește justiția, statul de drept, combaterea corupției și diferite progrese economice. La moment Republica Moldova continuă efectuarea unor reforme și schimbări atât pe plan legislativ, prin implementarea și corectarea cadrului legal dar și pe plan executiv în ceea ce privește finanțele primite de către Uniunea Europeană, dar și activitatea de îmbunătățire a stării economice prin adoptarea unor hotărâri cu privire la repartizarea eficientă a finanțelor ce ar permite atât creșterea nivelul calității de viață a cetățenilor dar și o dezvoltarea economică prosperă. Problema implicațiilor juridice și politico-economice este la moment o problemă actuală, dat fiind faptul că anume în această perioadă de timp (2022-2025) aceste implicații cresc șansele de succes a integrării europene.

Materiale utilizate și metode aplicate. Pentru elaborarea prezentului studiu au fost consultate surse de specialitate naționale și europene, precum și acte normative cu relevanță internă și internațională. În egală măsură, analiza s-a fundamentat pe documente oficiale emise de instituțiile Uniunii Europene și pe rapoarte publice disponibile pe platformele oficiale și autorizate ale acestora, asigurând astfel un cadru documentar verificabil și riguros.

Metodologia de cercetare a integrat mai multe instrumente științifice. Analiza documentară a reprezentat elementul central, vizând textele normative, documentele politice relevante și rapoartele de monitorizare, care au oferit baza pentru evaluarea obiectivă a procesului de integrare europeană. Metoda istorică a fost aplicată pentru a surprinde evoluția cronologică a relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, contribuind la contextualizarea parcursului european în dinamica geopolitică regională. În completare, metoda comparativă a permis raportarea cadrului juridic și instituțional național la standardele europene, dar și la modelele de dezvoltare economică implementate de alte state candidate, relevând atât convergențele, cât și particularitățile procesului moldovenesc. Prin combinarea acestor metode, cercetarea a urmărit nu doar o descriere descriptiv-normativă, ci și o analiză critică și contextualizată a progreselor și provocărilor actuale, oferind o imagine comprehensivă asupra etapelor integrării europene a Republicii Moldova.

Rezultatele obținute în baza analizelor științifice efectuate. Pentru a înțelege statutul actual al Republicii Moldova în raport cu UE considerăm important să facem o analiză a etapelor-cheie parcurse.

Odată cu proclamarea independenței în 1991 Republica Moldova practic deodată a început să dezvolte relații oficiale cu UE. Prima etapă majoră în relația Republicii

Moldova cu Uniunea Europeană a avut loc în 1994, odată cu semnarea Acordului de Parteneriat și Cooperare între Republica Moldova și comunitățile Uniunii Europene. Acest document a pus bazele unui cadru juridic oficial pentru relațiile bilaterale și a intrat în vigoare în 1998 cu o valabilitate inițială de zece ani dar cu posibilitatea de a fi prelungit tacit. Acest acord a vizat domenii esențiale precum politica, economia, comerțul, justiția și cultura. De asemenea acesta a pus bazele dialogului politic a părților ce poate fi confirmat de către articolul 6 al acestui acord: "Între părți se stabilește un dialog politic regulat, pe care acestea intenționează să îl dezvolte și să îl intensifice. Acesta însoțește și consolidează apropierea dintre Comunitate și Republica Moldova, sprijină schimbările politice și economice în curs de desfășurare în această țară și contribuie la stabilirea unor noi forme de cooperare".

Un pas esențial în aprofundarea relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană a fost adoptarea Planului de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană, elaborat în cadrul Politicii Europene de Vecinătate și aprobat în cadrul Consiliului de Cooperare Republica Moldova - UE din februarie 2005. Acest document strategic a reprezentat primul cadru coerent de orientare a cooperării bilaterale, stabilind o serie de obiective prioritare pentru o perioadă inițială de trei ani, ulterior extinsă în repetate rânduri. Planul de Acțiuni a consacrat o agendă de reforme menite să alinieze Republica Moldova la standardele europene, cu accent pe consolidarea instituțiilor democratice, promovarea statului de drept, intensificarea dialogului economic și apropierea treptată de acquis-ul comunitar. În contextul acestui instrument, dialogul politic dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană a fost structurat prin reuniuni periodice desfășurate în cadrul Dialogului Politic UE–Moldova (COEST, COPS, nivel de Directori Politici). În cadrul acestor întâlniri erau analizate atât progresele înregistrate de Republica Moldova în implementarea reformelor interne, cât și direcțiile de dezvoltare ale relațiilor bilaterale, precum și subiecte de interes comun în domeniul politicii externe și de securitate. Astfel, Planul de Acțiuni Moldova-UE a constituit un reper fundamental pentru orientarea reformelor și pentru consolidarea cadrului de cooperare politică și instituțională dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană.

Un alt eveniment semnificativ pentru Republica Moldova a fost Lansarea Parteneriatului Estic în anul 2009. Obiectivul acestui parteneriat a fost de a consolida cooperarea și de a sprijini apropierea acestor state de UE. Moldova sa manifestat semnificativ, valorificând din plin oportunitățile oferite, atât pe dimensiunea bilaterală cât și pe dimensiunea multilaterală. Un moment important a fost în 2012, când Moldova a fost prima țară non-UE care a găzduit Forumul Societății Civile. În anii care au urmat, Parteneriatul Estic s-a adaptat continuu, cu obiective clare stabilite până în 2020, iar din 2019 s-a început procesul de reflecție pentru perioada post-2020.

Unul din momentele decisive a fost semnarea Acordului de Asociere UE-Republica Moldova, care a intrat provizoriu în vigoare în 2014 și pe deplin în 2016, după ratificarea de către toate statele membre ale UE. Acest acord nu numai a apropiat instituțional și normativ țara noastră de către UE dar și a oferit un cadru solid de cooperare și monitorizare continuă prin Consiliul de Asociere, Comitetul Parlamentar și Platforma Societății civile. După cum putem observa pe pagina oficială eur-lex, acest acord era unul complex întrucât se baza pe 465 de articole. Scopurile pe care le putem enumera sunt: promovarea asocierii și dialogului politic, împreună cu integrarea economică, inclusiv prin creșterea participării Republicii Moldova la politicile, programele și agențiile Uniunii Europene, promovarea, menținerea și consolidarea păcii și stabilității la nivel regional și internațional; de a promova și a consolida cooperarea în domeniul libertății, securității și justiției, cu scopul de a consolida statul de drept și respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale; să sprijine eforturile Republicii Moldova de a-și dezvolta potențialul economic prin cooperare internațională, inclusiv prin alinierea mai strânsă a legislației sale la cele ale UE; să realizeze integrarea economică treptată a Moldovei în piața internă a UE, în special prin crearea unei zone de liber schimb aprofundate și cuprinzătoare.

Evoluție graduală a consolidat apropierea Republicii Moldova de valorile și standardele Uniunii Europene, creând un fundament solid pentru intensificarea relațiilor bilaterale. În contextul geopolitic complex generat de războiul din Ucraina, acest cadru de cooperare și reformă a facilitat transmiterea oficială, la 3 martie 2022, a cererii de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Ca urmare, la 17 iunie 2022, Comisia Europeană a publicat avizul său, în care a recomandat recunoașterea perspectivei europene a Republicii Moldova și acordarea statutului de țară candidată, subliniind totodată necesitatea implementării unui set de reforme esențiale în domenii precum justiția, statul de drept și combaterea corupției. La scurt timp, pe 23 iunie 2022, Consiliul European a adoptat decizia de a recunoaște oficial această perspectivă, consolidând astfel statutul de candidat la aderare al Republicii Moldova. Acest moment a reprezentat o etapă de referință în parcursul european al țării, marcând atât validarea progreselor realizate, cât și angajamentul de a continua transformările structurale necesare pentru integrarea deplină în spațiul comunitar.

Odată cu obținerea statutului de țară candidată, Uniunea Europeană a stabilit un set de condiții esențiale pe care Republica Moldova trebuie să le îndeplinească pentru a avansa în procesul de integrare. Aceste reforme vizează consolidarea statului de drept, a instituțiilor democratice și a funcționării statului. Astfel în continuare vom analiza progresul Republicii Moldova pe parcursul anilor 2022-2024 în ceea ce privește justiția, combaterea corupției, reforma legislativă și progresele economice.

În cadrul justiției Republica Moldova menține un angajament ferm față de consolidarea statului de drept prin implementarea a reformelor din domeniul justiției. Reforma de justiție este coordonată de Ministerul Justiției și este până acum în continuu de dezvoltare și implementare. Până acum au fost adoptate acte esențiale privind: selectarea și evaluare judecătorilor, răspunderea disciplinară a magistraților, supravegherea inspecției procurorilor, întărirea rolului a executorilor judecătorești și majorarea salariilor personalului instanțelor. De asemenea în raportul Republicii Moldova din 2024 putem identifica că în 2023, a fost adoptată legea privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor din funcțiile cheie. Legea acoperă aproximativ o treime din corpul magistraturii și este în conformitate cu recomandările Comisiei de la Veneția. Aceste implementări cresc încrederea Uniunii Europene față de Republica Moldova, de asemenea crește încrederea cetățenilor în justiție și consolidează democrația. În cadrul aceluiași raport în privința organelor de autoadministrare observăm că: Organele de conducere sunt constituite și funcționale. Capacitatea acestora ar trebui consolidată prin constituirea completă a colegiilor specializate. Consiliul Superior al Magistraturii este în prezent pe deplin funcțional, cu 11 membri evaluați prin *vetting*, din totalul de 12 poziții. Procesul de evaluare și numire a celuilalt membru rămas este în curs. Cu cvorumul restabilit, CSM își exercită mandatul, inclusiv în ceea ce privește numirea, suspendarea și transferul judecătorilor și crearea completelor specializate, de exemplu, în martie 2024 au fost numiți 12 noi judecători de instanță de prim nivel.

Valorile fundamentale ale Uniunii Europene includ statul de drept și respectarea drepturilor omului. Un sistem judiciar eficient (independent, de calitate și performant) și o luptă eficientă împotriva corupției sunt de o importanță primordială, la fel ca și respectarea drepturilor fundamentale, atât în legislație, cât și în practică. În ceea ce privește combaterea corupției Republica Moldova a înregistrat progrese concrete și semnificative în lupta corupției, în special la nivel înalt, consolidând instituțiile responsabile și aplicând ferm legea. După câte putem observa din raportul Republicii Moldova, în 2023 18 persoane cu funcții importante au fost trimise în judecată, inclusiv 8 actuali sau foști membri ai parlamentului comparativ cu doar 13 persoane în 2022. În privința activității Procuraturii Anticorupție în 2023 au fost investigate 602 cazuri de corupție la nivel înalt față de 656 cazuri în 2022. Deși putem constata o ușoară scădere a numărului de investigații aceasta nu este din cauză că activitatea procuraturii sa înrăutățit sau a scăzut dar datorită reformelor ale instituțiilor anticorupție, și delimitarea competențelor. Totodată Centrul național anticorupție a gestionat 1100 de cauze penale în 2023. Iar în prima jumătate a anului 2024, a identificat 391 de cauze penale ce este cu 38 de procente mai mult comparativ cu aceeași perioadă din 2023. Aceste cifre demonstrează o consolidare a capacităților instituționale și o determinare clară de a combate corupția sistematică.

Un alt progres semnificativ în perioada de raportare a fost implementarea recomandărilor privind legislația electorală formulate de Oficiul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (ODIHR) și Comisia de la Veneția. Astfel a fost adoptat un Cod electoral nou în decembrie 2022 care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2023 astfel marcând un pas esențial în consolidarea procesului democratic din Republica Moldova. Au fost întreprinse măsuri pentru: consolidarea reglementărilor privind finanțarea grupurilor de inițiativă și a campaniilor electorale; clarificarea regulilor privind votul în străinătate; îmbunătățirea imparțialității CEC; și combaterea influenței nejustificate asupra funcționarilor publici și alegătorilor, a părtinirii politice în mass-media și a posibilei cumpărări de voturi. Capacitatea CEC a fost consolidată prin crearea unei unități specializate pentru supravegherea finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale. CEC a inițiat proceduri contravenționale împotriva a șapte partide politice pentru întârzierea sau lipsa raportării și a început investigații împotriva a 12 partide politice pentru utilizarea nejustificată a fondurilor publice alocate acestora. Au fost înregistrate progrese și în ceea ce privește interoperabilitatea și schimbul de date prin intermediul platformei guvernamentale MConnect, ceea ce a permis CEC să verifice mai eficient finanțarea partidelor politice.

În iunie 2023, Curtea Constituțională a Republicii Moldova, ca urmare a unei sesizări depuse de Guvern, a adoptat o hotărâre prin care a declarat neconstituțional Partidul Șor, decizie ce a condus ulterior la dizolvarea acestuia. În continuare, în iulie 2023, a fost modificat Codul Electoral, fiind introdus un mecanism care permite interzicerea candidaturii la funcții elective pentru persoanele asociate cu partide politice declarate neconstituționale de către instanța constituțională. Aceste măsuri legislative și instituționale reprezintă un pas semnificativ în direcția consolidării integrității procesului electoral și a credibilității democratice a Republicii Moldova. Totodată, ele reflectă angajamentul autorităților de a preveni compromiterea competiției politice prin influențe ilegitime, de a asigura respectarea principiilor statului de drept și de a alinia standardele electorale naționale la exigențele Uniunii Europene. În acest sens, aceste schimbări contribuie la sporirea încrederii cetățenilor în corectitudinea alegerilor, la întărirea instituțiilor democratice și la consolidarea cadrului normativ necesar pentru desfășurarea unor procese electorale transparente, corecte și conforme standardelor europene.

Un alt aspect esențial în procesul de apropiere a Republicii Moldova de Uniunea Europeană îl constituie evoluțiile în domeniul comerțului extern, care confirmă tendința de reorientare strategică a economiei naționale către piața europeană. Datele statistice pentru anul 2023 evidențiază că Uniunea Europeană a rămas principalul partener comercial al Republicii Moldova, cu o pondere de 53,7% din volumul total

al comerțului, în timp ce comerțul cu Federația Rusă a înregistrat un declin semnificativ, ajungând la doar 3,7% din total. Această schimbare structurală demonstrează nu doar diminuarea dependenței economice de piața estică, ci și consolidarea parteneriatului economic cu statele membre ale Uniunii Europene, care se alătură dimensiunii politice a integrării printr-un suport economic consistent.

Un indicator deosebit de relevant este reprezentat de faptul că 65,4% din exporturile moldovenești au fost direcționate către Uniunea Europeană, ceea ce confirmă accesul competitiv al produselor autohtone pe piața comunitară. Potrivit datelor oficiale ale Comisiei Europene, incluse în compartimentul dedicat relațiilor comerciale bilaterale, în perioada 2023–2024 volumul total al comerțului dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană a atins aproximativ 8,9 miliarde euro. Această dinamică economică relevă nu doar transformarea structurii comerțului extern, ci și rolul Uniunii Europene ca vector central al dezvoltării economice și al integrării progresive a Republicii Moldova în spațiul comunitar.

Concluzii. Integrarea europeană a Republicii Moldova se conturează ca un proces complex, multidimensional și de lungă durată, care reflectă atât angajamentele asumate de stat încă din momentul proclamării independenței, cât și adaptările impuse de realitățile geopolitice recente. Obținerea statutului de țară candidată în 2022 a reprezentat nu doar o confirmare a orientării europene consacrate constituțional, ci și o recunoaștere a progreselor realizate în domeniile justiției, combaterii corupției, reformei electorale și consolidării instituțiilor democratice. Analiza evoluțiilor din perioada 2022–2025 demonstrează că Republica Moldova a reușit să valorifice sprijinul Uniunii Europene și să avanseze în implementarea reformelor structurale, chiar dacă persistă provocări legate de corupție sistemică, reziliența instituțională și capacitatea administrativă.

Progresele înregistrate în domeniul comerțului extern, reflectate prin creșterea semnificativă a ponderii Uniunii Europene în schimburile comerciale, consolidează dimensiunea economică a integrării și confirmă reorientarea strategică a țării către piața comunitară. Totodată, reformele electorale și deciziile recente ale Curții Constituționale în privința partidelor politice neconstituționale au contribuit la întărirea procesului democratic și la sporirea încrederii publice în instituții. Astfel, perspectivele de aderare depind în mod direct de continuitatea și profunzimea reformelor interne, de menținerea unui angajament constant față de valorile democratice și de consolidarea statului de drept. Integrarea europeană trebuie privită nu doar ca un obiectiv strategic extern, ci ca un instrument fundamental de modernizare, europenizare și asigurare a unui viitor stabil și prosper pentru cetățenii Republicii Moldova.

Referințe bibliografice

1. *Acord de Parteneriat Și Cooperare între Comunitățile Europene și statele membre ale acestora și Republica Moldova*. [online]. Dispoonibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:21998A0624(01)&from=EN (accesat: 07.04.2025)
2. Joint Declaration of the Prague Eastern Partnership Summit, Prague, 7 May 2009. [online]. Dispoonibil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/pres_09_78 (accesat: 07.04.2025)
3. Republic of Moldova 2024. Report Accompanying the document. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions 2024.* Communication on EU enlargement policy. Brussels, 30.10.2024. [online]. Dispoonibil: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/858717b3-f8ef-4514-89fe-54a6aa15ef69_en?filename=Mol.dova%20Report%202024.pdf (accesat: 07.04.2025)
4. Acord de asociere între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte. În: JO L 260, 30.8.2014, pp. 4–738. [online]. Dispoonibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:22014A0830(01) (accesat: 08.04.2025)
5. EU trade relations with Moldova. Facts, figures and latest developments. [online]. Dispoonibil: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/moldova_en (accesat: 08.04.2025)
6. Republica Moldova. [online]. Dispoonibil: https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/moldova/ (accesat: 24.04.2025)
7. ENP Country Progress Report 2009 – Republic of Moldova. Brussels, 12 May 2010. [online]. Dispoonibil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/memo_10_182 (accesat: 24.04.2025)
8. EU opens accession negotiations with Moldova. 25 June 2024. [online]. Dispoonibil: https://enlargement.ec.europa.eu/news/eu-opens-accession-negotiations-moldova-2024-06-25_en (accesat: 24.04.2025)

ROLUL DEFINITORIU AL FRANCOFONIEI ÎN PARCURSUL EUROPEAN AL REPUBLICII MOLDOVA

THE DEFINING ROLE OF FRANCOPHONIE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA'S EUROPEAN INTEGRATION

Adela TALCHIU-CHIRIȚA
doctorandă
Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „C.Stere”
ORCID: 009-0004-4218-8475
e-mail: *adelachirita@yahoo.fr*

CZU 008.001.5.009(478:44):061.1EU

Rezumat: Având în vedere că Republica Moldova se află într-o zonă de intersecție între influențele din Est și cele din Vest, acest stat a traversat un drum complex în căutarea identității sale naționale și a integrării în structuri internaționale, după obținerea independenței sale. În acest context, mai intai, aderarea la Organizația Internațională a Francofoniei (OIF) din 1997, și în același an, semnarea unui acord de sediu între Agenția universitară a Francofoniei (AUF) și Guvernul Republicii Moldova, pentru instalarea la Chisinău a reprezentanței AUF, au jucat un rol esențial în promovarea valorilor europene, democratice și culturale. Astfel, Francofonia a devenit un instrument strategic în procesul de integrare europeană a Moldovei, influențând educația, cultura, diplomația și relațiile internaționale ale țării și a contribuit la determinarea obiectivelor sale strategice. Reprezintând un ansamblu de valori, o platformă de cooperare internațională și o solidaritate activă, Francofonia devine o rampă de lansare pentru integrarea europeană a Republicii Moldova, oferind atât recunoaștere și vizibilitate internațională, cât și susținere în procesele de reformă internă și un sprijin in domeniul educației și a invățământului superior. Pe plan diplomatic, Republica Moldova a reușit să își consolideze relațiile bilaterale cu statele francofone, dar și cu numeroase organizații internaționale obținând sprijin pentru aspirațiile sale de aderare la Uniunea Europeana. În contextul geopolitic actual, Francofonia oferă, în continuare, Moldovei o platformă stabilă pentru afirmarea pozițiilor sale europene în foruri internaționale. Apartenența la Francofonie rămâne o expresie a orientării ireversibile a Moldovei către un viitor european, bazat pe libertate, democrație și respect reciproc. Articolul este elaborat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU’s role in the emerging international system” (EUREIS), nr. 101126798.

***Cuvinte cheie**: Francofonie, integrare europeană, ansamblu de valori, cooperare internațională.*

JEL: F50, F53, Z13

Résumé: Située au carrefour des influences orientales et occidentales, la République de Moldavie a parcouru, depuis son indépendance, un chemin complexe à la recherche de son

identité nationale et de son intégration dans les structures internationales. Dans ce contexte, l'adhésion à l'Organisation internationale de la Francophonie (OIF) en 1997 et, la même année, la signature d'un accord de siège entre l'Agence universitaire de la Francophonie (AUF) et le Gouvernement de la République de Moldavie pour l'accueil du bureau de l'AUF à Chisinau, ont joué un rôle essentiel dans la promotion des valeurs européennes, démocratiques et culturelles. La Francophonie est ainsi devenue un instrument stratégique dans le processus d'intégration européenne de la Moldavie, influençant l'éducation, la culture, la diplomatie et les relations internationales du pays, et a contribué à la définition de ses objectifs stratégiques. Représentant un ensemble de valeurs, une plateforme de coopération internationale et de solidarité active, la Francophonie devient un tremplin pour l'intégration européenne de la Moldavie, offrant à la fois une reconnaissance et une visibilité internationales, ainsi qu'un soutien dans les processus de réforme interne et un appui dans le domaine de l'éducation et de l'enseignement supérieur. Sur le plan diplomatique, la République de Moldavie a réussi à renforcer ses relations bilatérales avec les pays francophones et avec de nombreuses organisations internationales, ayant obtenu ainsi un soutien à ses aspirations d'adhésion à l'Union européenne. Dans le contexte géopolitique actuel, la Francophonie continue d'offrir à la Moldavie une plateforme stable pour affirmer ses positions européennes dans les enceintes internationales. L'appartenance à la Francophonie reste l'expression de l'orientation irréversible de la Moldavie vers un avenir européen fondé sur la liberté, la démocratie et le respect mutuel. L'article a été préparé dans le cadre de la mise en œuvre du projet de Chaire Jean Monnet « EU's Role in the Emerging International System » (EUREIS), n° 101126798.

Mots-clé: *Francophonie, intégration européenne, ensemble de valeurs, coopération internationale*

JEL: F50, F53, Z13

Abstract: Situated at the crossroads between Eastern and Western influences, the Republic of Moldova has followed a complex path in its search for national identity and integration into international structures since gaining independence. In this context, the country's accession to the International Organization of La Francophonie (OIF) in 1997, along with the signing in the same year of a headquarters agreement between the Francophone University Agency (AUF) and the Government of the Republic of Moldova to establish the AUF representation in Chișinău, played a key role in promoting European, democratic, and cultural values. La Francophonie has thus become a strategic instrument in Moldova's European integration process, influencing the country's education, culture, diplomacy, and international relations, and contributing to the definition of its strategic objectives. Representing a set of values, a platform for international cooperation, and active solidarity, Francophonie serves as a springboard for the European integration of the Republic of Moldova, offering both international recognition and visibility, as well as support for internal reform processes and in the fields of education and higher learning. At the diplomatic level, the Republic of Moldova has succeeded in strengthening its bilateral relations with Francophone countries, as well as with numerous international organizations, gaining support for its aspirations to join the European Union. In the current geopolitical context, Francophonie continues to provide Moldova with a stable platform for asserting its European positions in international forums. Membership in Francophonie's structures remains an expression of Moldova's irreversible orientation toward a European future based on freedom, democracy, and mutual respect. The article has

been prepared within the framework of the implementation of the Jean Monnet Chair project "EU's Role in the Emerging International System" (EUREIS), No. 101126798.

Keywords: *Francophonie, European integration, set of values, international cooperation*

JEL: F50, F53, Z13

Întroducere. Orientarea Republicii Moldova către un parcurs european a fost formulată imediat după obținerea independenței. Un adevărat dinamism în implementarea reformelor poate fi remarcat astăzi la acest capitol, cu restructurări importante în toate domeniile. Astfel, Republica Moldova se îndreaptă către adeziune, cu pași siguri, implementând reforme și aplicând normele europene. În același timp, se remarcă o evoluție spectaculoasă a Francofoniei pe scena internațională. Drept urmare, această lucrare își propune, în primul rând, să prezinte evoluția Francofoniei de-a lungul anilor. De la o comunitate lingvistică, având în comun limba franceză, Francofonia se afirmă tot mai mult pe scena internațională, cu o recunoaștere ca actor-cheie cu rol de mediator și promotor al drepturilor omului și al construirii păcii, cu un număr tot mai mare de țări membre și observatoare pe toate continentele. Este larg recunoscut rolul Organizației Internaționale a Francofoniei (OIF) în susținerea principiilor democratice, inclusiv în construirea păcii, precum și contribuția sa în rezolvarea conflictelor prin mediere și diplomație. Astfel, prin promovarea acestor valori, care sunt și valori europene, Francofonia a sprijinit Republica Moldova în consolidarea acestora. Deci, studiul își propune, de asemenea, identificarea punctelor de convergență intre valorile europene și cele francofone.

În acest context internațional, în evoluție continuă și marcat de noi provocări politice, sociale, culturale, dar și geopolitice, precum și odată cu apariția noilor actori internaționali, actualitatea temei rezidă în demonstrarea aportului Francofoniei în construcția identității europene a Republicii Moldova. Importanța acestei cercetări constă în evocarea câmpurilor de acțiune ale Francofoniei în Republica Moldova și relevanța lor în raport cu Uniunea europeană.

Obiectivul de cercetare al acestui studiu este identificarea rolului jucat de Francofonie în determinarea identității Republicii Moldova, deschiderii sale internaționale, precum și contribuția acesteia în promovarea și consolidarea valorilor europene comune și sprijinul în domeniul europenizării educației și cercetării.

În studierea tematicii abordate în acest articol s-a recurs, în primul rând, la *abordarea istorică,* analizând evoluția Francofoniei și identității sale în devenirea unui adevărat actor global, din ce în ce mai vizibil în termeni de acțiune și capacitate de intervenție, dar și a evoluției relațiilor Republicii Moldova cu Francofonia. Studierea acestei tematici pare imposibilă fără a recurge la *abordarea teoretică,* care permite o mai bună înțelegere a relațiilor internaționale, a actorilor pe scena internațională,

precum și înțelegerea poziționării Republicii Moldova, în relațiile sale cu Uniunea Europeană și cu Francofonia. De asemenea a fost aplicată *metoda normativă*, prin studierea diverselor acte și politici ale Uniunii europene, ale Politicii europene de vecinătate (PEV), ale Parteneriatului estic sau diversele acorduri cu Republica Moldova, precum și cele ale Summit-urilor și ale operatorilor Francofoniei, care au permis o mai bună înțelegere a căii parcurse și a proiecției către viitoarele acțiuni. Nu în ultimul rând, *metodă calitativă*, prin studierea fenomenelor, a permis înțelegerea intervenției actorilor Francofoniei, și aportul acestora în definirea parcursului european al Republicii Moldova.

Francofonia – o rețea internațională de solidaritate. Într-o lume în schimbare continuă, identitatea Francofoniei, obiectivele și misiunile sale au suferit o transformare semnificativă. La inceput considerată o comunitate lingvistica care reunea popoare vorbitoare de limbă franceză, sau mai degrabă un spațiu geografic unit prin franceză, o limbă comună, această comunitate este astăzi mult mai largă. Extinderea Francofoniei către zone și regiuni în care limba franceză este puțin sau deloc vorbită demonstrează că aceasta a depășit cu mult aspirațiile sale inițiale.

Evocând termenul Francofonie, ne gândim în primul rând la Organizația Internațională a Francofoniei (OIF), o organizație tânără, creată în 1970, principala misiunea a căreia era promovarea limbii și culturii franceze. Odată cu aderarea unor noi state, OIF a reușit să se afirme pe scena internațională ca un nou actor în relațiile internaționale. Evoluția sa de la un instrument hegemonic – așa cum era percepută de unii – la un actor politic internațional, adaugă o valoare semnificativă organizației în domeniile păcii și securității. Astfel, OIF constituie o comunitate cultural-politică instituționalizată a societăților care „împărtășesc limba franceză”. Dacă la începutul existenței sale OIF număra aproximativ douăzeci de state membre, în 2025 aceasta include 88 de țări membre și cu statut de observator.

Lărgirea Francofoniei contribuie la dezvoltarea diplomației multilaterale prin consolidarea dialogului între țările membre. După sfârșitul Războiului Rece, lumea francofonă s-a confruntat, de asemenea, cu democratizarea anumitor țări, influențând evoluția și poziționarea OIF. Misiunile OIF se extind odată cu apariția unor „noi” state independente în Europa de Est. Francofonia este angajată în promovarea drepturilor omului și păcii, a democrației, consolidând aceste principii prin diseminarea de norme și acțiuni menite să prevină conflictele și să stabilizeze pacea. Aceasta reprezintă o transformare veritabilă în comparație cu vocația sa culturală și tehnică inițială.

Implicarea Francofoniei din ce în ce mai activă în menținerea păcii și securității internaționale, se explică prin faptul că din 1978, OIF are statut de observator la Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite șim deasemenea, se adoptă Carta

Francofoniei în 1997 care îi reorientează misiunile și în această direcție. Se stabilește și un cadru juridic, se dezvoltă programe în domeniile menținerii păcii, medierii, prevenirii conflictelor și promovării drepturilor omului.

Un actor la fel de important pe scena internațională este operatorul direct al Francofoniei în domeniul învățământului superior și al cercetării, Agenția Universitară a Francofoniei (AUF), înființată la Montreal în 1961. Principalele sale misiunile constau în sprijinirea instituțiilor de învățământ superior și în promovaarea Francofoniei științifice, angajată în dezvoltarea economică, socială și culturală a societăților. Astăzi, AUF este cea mai mare rețea academică din lume, cu peste 1.000 de universități și centre de cercetare membre din aproape 120 de țări. Obiectivul său este conceptualizarea Francofoniei științifice la nivel global și definirea acțiunii sale la nivel regional, cu respectul diversității.

De la promovarea limbii franceze și a Francofoniei în învățământul superior, la fel, și rolul AUF este într-o evoluție continuă, ajungând la elaborarea de politici și programe în favoarea diversității, incluziunii sociale, egalității de șanse și respectului pentru statul de drept și drepturile omului. Prin intermediul diplomației științifice care reunește cercetătorii, experții și oamenii de știință cu factorii de decizie pentru a găsi soluții la probleme majore precum dezvoltarea durabilă, schimbările climatice, drepturile omului, crizele și conflictele, AUF își consolidează misiunea de solidaritate între membrii săi.

Într-o evoluție constantă, rolul Francofoniei pe scena internațională, prin intermediul OIF și AUF evoluează și, astfel, Francofonia se afirmă ca un actor semnificativ în relațiile internaționale, atentă la provocările globale. Prin importantele parteneriate dintre operatorii Francofoniei cu alte organizații internaționale sau guverne, se confirmă poziționarea Francofoniei pe scena internațională și se demonstrează capacitatea sa de a aborda problemele globale precum pandemia de Covid-19, situații de criză sau conflict, precum și acțiuni legate de consolidarea și menținerea păcii alături de alți actori internaționali, precum și capacitatea sa de intervenție la nivel regional și local.

Francofonia și Republica Moldova. Relațiile Republicii Moldova cu Francofonia au rădăcini adânci și se întemeiază pe patru principii: istoric, cultural, educațional și politic. Moldova a nutrit permanent o admirație aparte față de limba și cultura Franței. Iar după cel de-al Doilea Război Mondial, limba franceză este singura limbă străină studiată în Republica Moldova, fiind considerată o perioadă înfloritoare pentru limba franceză. Colaborări în domeniul educației cu țările africane pot fi remarcate, profesori din Moldova participând alături de profesori din fostele republici sovietice la schimburi de cadre didactice. Mai târziu, odată cu independența sa, studierea limbii franceze capătă o semnificație și mai largă fiind asociată cu o formă

de deschidere către Occident, interesul față de Francofonie devenind semnificativ. Relațiile culturale cu Franța se intensifică, pentru sprijinirea predării limbii franceze în școlile și universitățile din Republica Moldova. Afinitatea dintre limbile română și franceză, datorită latinității acestora, joacă un rol fundamental în consolidarea relațiilor dintre Republica Moldova și Franța la început, apoi dintre Republica Moldova și alte țări francofone.

Relațiile Republicii Moldova cu Francofonia instituțională încep imediat după independență. În 1993, Republica Moldova este invitată la Summit-ul Francofoniei, în 1995 devenind membru observator al Organizației Internaționale a Francofoniei (OIF), iar în 1997, Republica Moldova capătă statutul de membru cu drepturi depline. Se intensifică și relațiile cu Agenția Universitară a Francofoniei (AUF). Prin semnarea unui acord de sediu între AUF și Guvernul Republicii Moldova, în 1997, se instalează la Chișinău Antena din Moldova a Agenției universitare a Francofoniei.

Promovarea valorilor europene prin Francofonie. Francofonia, ca actor internațional, reunește țări și guverne care împărtășesc valori comune precum limba franceză, diversitatea culturală, democrația, statul de drept și drepturile omului. Pentru Republica Moldova, care și-a reafirmat aspirațiile europene prin obținerea statutului de țară candidată la Uniunea Europeană în 2022, Francofonia reprezintă un cadru favorabil de apropiere față de valorile și principiile europene. Acest articol examinează modul în care Francofonia contribuie la promovarea acestor valori în contextul moldovenesc, prin educație, cultură, diplomație și sprijin instituțional.

Educația reprezintă unul din principalii piloni ai aderării la Uniunea europeană. Altfel spus, europenizarea reușește printr-o educație de calitate. Principala misiune a AUF fiind susținerea unui învățământ de calitate, sprijinul acesteia vine către universitățile membre ale acestei organizații. Prin crearea și finanțarea celor 6 formări francofone, în care studiile se realizează în limba franceză, în 5 universități din țară, în domeniile dreptului, relațiilor economice internaționale, medicinei, informaticii și tehnologiilor alimentare, AUF a sprijinit schimburi de studenți, stagii culturale, burse pentru studenți și profesori, perfecționarea cadrelor didactice, misionari din țările francofone și alte programe de susținere. Aceste filiere francofone erau integrate în consorții internaționale de universități din țări francofone precum Franța, Belgia, Canada, dar și universități din țările din regiune, Romania, Bulgaria, Armenia și Georgia.

Un alt sprijin important pentru universitarii din Republica Moldova este a fost programul de burse de formare inițială (licență si masterat), de doctorat (inclusiv in cotutelă) și de perfecționare. AUF a susținut, în același timp, crearea și funcționarea claselor bilingve francofone, la nivel gimnazial și liceal, în 10 licee din capitală și din țară, acestea contribuind la formarea unei viitoare generații de francofoni, inclusiv pen-

tru filierele francofone universitare. Până în 2012, clasele bilingve francofone au beneficiată și ele, de o susținere financiară considerabilă pentru formarea și perfecționarea cadrelor didactice, pentru dotări pedagogice, organizare de seminare și altele.

Odată cu adoptarea unei noi strategii quadrienale de către AUF, numeroase proiecte de cercetare, de guvernanță universitară sau de transformare numerică, sunt susținute financiar de către Agenție. În 2016, AUF și Ministerul Educației din Republica Moldova semnează un Memorandum pentru co-finanțarea proiectelor de cercetare. Câțiva ani mai târziu, AUF acordă sprijin financiar universităților din Moldova pentru crearea Centrelor de reușită universitară (CRU), transformate ulterior în Centre de Angajabilitate francofonă (Centres d'Employabilité Francophones – CEF). Deasemenea, universitățile pot beneficia de sprijin financiar pentru recrutarea unui lector sau stagiar nativ francofon pentru predarea limbii franceze.

AUF, printre primele organizații frqncofone cu prezență în Republica Moldova, a facilitat accesul tinerilor moldoveni la valorile europene precum gândirea critică și participarea civică, sprijinind educația în limba franceză prin rețele școlare, burse și parteneriate academice. Limba franceză a constituit, astfel, o punte între generațiile tinere și idealurile europene. Francofonia continuă să sprijine în Moldova activități și proiecte pentru elevi și studenți liceelor francofoni, iar numeroase universități colaborează cu instituții de învățământ superior din Franța, Belgia și Canada.

Un alt fundament comun cu Uniunea Europeană este ***respectarea diversității culturale***. Diversitatea culturală este o valoare centrală atât în cadrul Francofoniei, cât și al Uniunii Europene. Evenimente precum Zilele Francofoniei, festivalurile culturale francofone, concursurile și schimburile artistice contribuie la afirmarea identității culturale moldovenești într-un context european. Astfel, Republica Moldova valorifică moștenirea sa multiculturală, promovând totodată deschiderea spre cooperare și toleranță.

Francofonia nu este doar o alianță culturală, ci și o platformă de dialog, de cooperare politică și instituțională. Francofonia reprezintă, deasemenea, *un cadru de cooperare pentru democrație și statul de drept.* Consolidarea democrației, prevenirea conflictelor, sprijinirea statului de drept și promovarea drepturilor omului se înscriu în agendele OIF și AUF, stând la baza obiectivelor lor fundamentale. În Republica Moldova, atât OIF, cât și AUF au susținut proiecte privind transparența instituțională, buna guvernare și accesul liber la informații. Aceste inițiative sunt în consonanță cu cerințele Uniunii Europene privind reforma instituțională și combaterea corupției. OIF, a sprijinit financiar Ministerul Educației din Republica Moldova pentru perfecționarea profesorilor de limba franceză, dar și Guvernul Republicii Moldova prin organizarea de formări în limba franceză pentru funcționarii din Guvern în domenii care consolidează democrația și statul de drept.

Incluziunea socială, respectarea dreptului omului, dezvoltarea durabilă reprezintă alte valori, la a căror promovare contribuie Francofonia, susținând acțiuni și proiecte care vizează respectarea și promovarea acestora.

Participarea Republicii Moldova la spațiul francofon consolidează relațiile sale diplomatice cu state membre ale UE precum Franța, Belgia, Luxemburg și România, dar și cu multe alte state francofone sau din regiune. Francofonia este, astfel, *un vector diplomatic și de integrare europeană*. Prin intermediul rețelelor francofone, Moldova își poate exprima prioritățile de politică externă și poate accesa expertiză în domenii-cheie ale integrării europene. Francofonia devine, astfel, un instrument strategic de consolidare a vocației europene a Republicii Moldova și reprezintă un garant în aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

Vizibilitatea și recunoașterea internațională a Republicii Moldova sunt asigurate prin participarea acesteia în Foruri internaționale. Astfel, universitari din Republica Moldova participa la atelierele din cadrul Săptămânii Mondiale a Francofoniei Științifice (SMFS), organizată anual de către Agenția universitară a Francofoniei, începând cu 2021, când a fost organizată pentru prima dată la București, România. Universitari din Republica Moldova fac parte din instanțele decizionale ale AUF.

Deasemenea, Republica Moldova, prin intermediul Ministerului Educației participă activ la Conferințele ministeriale, organizate în cadrul SMFS, fiind și semnatară, printre cele 40 de state semnatare ale *Manifestului pentru o diplomație științifică francofonă*. AUF recurge, astfel, la diplomația științifică francofonă pentru a pune în jurul aceleiași mese știința și diplomația pentru a discuta și a identifica împreună soluții la problemele globale. Prin aderarea la acest Manifest, statele semnatare se angajează în promovarea expertizei francofone și a rețelei politico-științifice, favorizează crearea și dezvoltarea de legături și colaborări între actori din domeniul politic și cel științific și adoptă o abordare prospectivă și de anticipare. Acest tip de rețea implică cooperarea între politicieni, cercetători, instituții academice și organizații internaționale pentru a promova schimburi de idei, politici publice bazate pe cercetare științifică și soluționarea problemelor globale prin intermediul științei și tehnologiei.

Concluzie. Odată cu evoluția Francofoniei pe scena internațională și afirmarea acesteia ca partener de încredere în realizarea unor proiecte structurante de anvergură, alături de alți actori internaționali ca UNESCO, Uniunea Europeana, evoluează și relațiile Republicii Moldova cu operatorii Francofoniei. De la o dimensiune lingvistică și culturală se trece la o nouă dimensiune de cooperare, și anume cea științifică, în cadrul unui spațiu de dialog la nivelul Francofoniei științifice, prin prisma diplomației științifice francofone. Cu această nouă abordare, reinterpretată ca strategie diplomatică, Francofonia este privită ca un instrument de convingere,

cu o participare din ce în ce mai activă în cele mai vaste domenii. Recurgând la diplomația științifică, actorii francofoni își propun un dialog între știință și decidenți politici pentru a răspunde provocărilor globale. Astfel, Francofonia reprezintă o platformă de colaborare, o rampă de lansare in parcurul european al Republicii Moldova. Deasemenea, ea joacă un rol multiplu și strategic în promovarea valorilor europene ale Republicii Moldova. Prin contribuțiile sale în educație, cercetare, cultură, guvernare și diplomație, Francofonia funcționează ca o veritabilă punte între Moldova și spațiul valoric european.

Susținerea libertății presei, sprijinul acordat universităților și liceelor francofone, organizarea de formări și stagii pentru funcționari publici în țările francofone, dezvoltarea rețelei de lectori francezi, susținerea proiectelor de formare pentru jurnaliști, acordarea burselor pentru studenți, profesori, cercetători și finanțarea proiectelor de cercetare, de formare și de angajabilitate francofone se numără printre cele mai relevante initiative și reprezintă câteva exemple. Aceste acțiuni contribuie direct la consolidarea capacității instituționale și de guvernanță și la alinierea Moldovei la standardele europene. Continuarea și aprofundarea cooperării francofone poate sprijini eforturile Moldovei de integrare europeană și de modernizare a societății în acord cu principiile democratice.

Referințe bibliografice

1. BRAILLARD (Philippe) et DJALILI (Mohammad-Reza), *Les relations internationales*, Paris, PUF, 2006
2. DENIAU Xavier, *La Francophonie*, Paris, Presses universitaires de France, Collection « Que sais-je? », 2001
3. HENRY Vincent, *La Moldavie et l'Union européenne; l'horizon indéfini: entre continuité post-soviétique, dérives oligarchiques et essoufflement d'un modèle*. Thèse soutenue le 19 mars 2021, https://theses.hal.science/tel-03411905v1
4. GUILLOU (Michel), *« La troisième francophonie : un espace culturel mondialisé »*, La Revue mondiale des Mondes Francophones, no.1, Automne-hiver 2010
5. GUTU (Ion, 2007, 2011. *La Francophonie moldave après 1991*, 2007, 2011. In « La Francopolyphonie : langues et identités. Chişinău : La Francopolyphonie n°2. Vol. 1, op.cit.
6. MARTINI Francine. *Le monde francophone.* Milano : La Spiga languages, 1995
7. MAUGEY Axel. *Francophonie et dialogue des cultures.* Humanitas, 2003

8. MAUGEY Axel. *Le succès de la francophonie au XXIe siècle.* Éditions Unicité, 2017
9. NGUYEN Khan Toan, *La francophonie comme acteur des relations internationales contemporaines : enjeux et perspectives (1986-2010*), Lyon : Université Jean Moulin (Lyon 3), thèse de doctorat soutenue le 26 septembre 2012
10. Organisation Internationale de la Francophonie, *La Francophonie dans le monde, 2006-2007*, Nathan, Paris, 2007
11. RECLUS (Onésime), *France, Algérie et colonies*, Paris, Hachette, 1883
12. Smouts (Marie-Claude) et al., *Dictionnaire des relations internationales. Approches, concepts, doctrines*, op.cit :
13. TRANG Phan – Michel Guillou, Francophonie et mondialisation, Paris, Belin, 2011
14. TRANG Phan – Michel Guillou, *Francophonie et mondialisation*, Paris, Belin, 2011
15. WOLTON Dominique, *Demain la Francophonie.* Paris : Éditions Flammarion, 2006
16. АРУТЮНОВА Ж. М., БОРИСЕНКО М. К. *Устные темы. Франкофония. Франкоязычные страны ,* Москва: Издательство РУДН, 2001

Resurse web

https://www.auf.org/a-propos/que-faisons-nous/
https://auf-semaine-francophonie.auf.org/
https://www.hceres.fr/fr/actualites/retour-sur-la-3e-edition-de-la-semaine-mondiale-de-la-francophonie-scientifique
https://www.moldavie.fr/La-Semaine-mondiale-de-la-Francophonie-scientifique.html
https://www.moldavie.fr/Aspects-historiques-de-la-Francophonie-moldave.html
https://www.francophonie.org/la-francophonie-en-bref-754,
https://www.quebec.ca/nouvelles/actualites/details/semaine-mondiale-francophonie-scientifique

COOPERAREA INTERNAȚIONALĂ A UE ÎN DOMENIILE PROTECȚIEI CLIMATULUI, MEDIULUI ȘI ENERGIEI

EU INTERNATIONAL COOPERATION IN THE FIELDS OF CLIMATE PROTECTION, ENVIRONMENT AND ENERGY

Alexandrina BORȘ
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: *alexandrinabors34@gmail.com*
ORCID: https://orcid.org/0009-0005-6810-8098

CZU 061.1EU:502/574

Rezumat: Uniunea Europeană (UE) s-a afirmat ca lider global în domeniile protecției mediului, combaterii schimbărilor climatice și tranziției energetice. Politica de mediu a UE a evoluat considerabil, fiind reglementată de tratate și principii-cheie, precum cel al precauției, prevenției și al „poluatorului plătește". Prin programe strategice precum Pactul verde european și Programele de Acțiune pentru Mediu, UE promovează dezvoltarea durabilă și conservarea biodiversității. În paralel, acțiunile climatice urmăresc atingerea neutralității climatice până în 2050, prin mecanisme precum ETS, Pactul climatic european, legislația „Fit for 55" și reglementări pentru emisiile din transporturi, agricultură și industrie. În domeniul energiei, UE promovează eficiența energetică și sursele regenerabile, prin cadre legislative ambițioase și obiective clare pentru 2030. Totodată, instituții ca Agenția Europeană de Mediu și rețele ca IMPEL asigură implementarea și monitorizarea politicilor. Prin participarea activă la acorduri internaționale, UE contribuie la stabilirea unor norme globale pentru un viitor durabil. Articolul este elaborat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU's role in the emerging international system" (EUREIS), nr. 101126798.

Cuvinte-cheie: *Uniunea Europeană, protecția mediului, schimbări climatice, Pactul verde european, politici energetice, dezvoltare durabilă.*

JEL: Q54, Q56, F53

Abstract: The European Union (EU) has emerged as a global leader in environmental protection, climate action, and sustainable energy transition. Its environmental policy is grounded in the principles of precaution, prevention, and the «polluter pays» rule, and is supported by strong legislative frameworks. The European Green Deal and Environment Action Programmes aim to ensure sustainability and biodiversity preservation. In climate policy, the EU targets carbon neutrality by 2050, with instruments such as the EU Emissions Trading System (ETS), the «Fit for 55» package, and sector-specific regulations. Energy policies focus on boosting renewable energy, improving energy efficiency, and achieving ambitious 2030 targets. Implementation and monitoring are reinforced by institutions like the European Environment Agency and networks like IMPEL. Globally, the EU plays a key role in shaping international environmental and climate agreements. he article has been prepared within the

framework of the implementation of the Jean Monnet Chair project "EU's Role in the Emerging International System" (EUREIS), No. 101126798.

Keywords*: *European Union, environmental protection, climate change, European Green Deal, energy policies, sustainable development.

JEL: Q54, Q56, F53

Introducere. Problematica protecției mediului a devenit una dintre cele mai stringente provocări ale agendei internaționale, pe fondul intensificării degradării ecosistemelor și al agravării crizei climatice globale. În acest context, Uniunea Europeană (UE) a dezvoltat un cadru instituțional și legislativ complex, care reflectă un angajament clar față de obiectivul unei dezvoltări durabile și al unei tranziții ecologice echitabile. De la primele inițiative în domeniul protecției mediului, apărute în anii 1970, până la actualele strategii precum Pactul Verde European sau REPowerEU, politica de mediu a UE a evoluat de la intervenții minimale la un model cuprinzător de guvernanță care integrează dimensiunea ecologică în toate celelalte politici sectoriale: agricultură, energie, industrie sau transport. Prin tratatele succesive – de la Tratatul de la Maastricht la Tratatul de la Lisabona – s-a consolidat statutul protecției mediului ca prioritate strategică, iar integrarea cerințelor ecologice în toate politicile Uniunii a devenit o condiție fundamentală pentru sustenabilitatea economică și socială. Astăzi, UE joacă un rol de lider global în promovarea unei agende ecologice ambițioase, acționând atât în interiorul granițelor sale, cât și pe scena internațională, prin mecanisme de cooperare externă, parteneriate globale și susținerea țărilor terțe în combaterea schimbărilor climatice. Acest articol analizează acțiunile externe ale Uniunii Europene în domeniile protecției climatului, mediului și energiei, pornind de la principiile generale ale politicii de mediu și trecând în revistă domenii-cheie precum: combaterea schimbărilor climatice, poluarea atmosferică și fonică, biodiversitatea și utilizarea durabilă a terenurilor, protecția resurselor de apă, tranziția energetică și promovarea surselor regenerabile.

Gradul de investigare a problemei la momentul actual, scopul cercetării. În literatura de specialitate, politicile Uniunii Europene în domeniul protecției mediului, combaterii schimbărilor climatice și tranziției energetice au beneficiat de o atenție considerabilă, mai ales în contextul angajamentelor asumate prin Pactul verde european și al Acordului de la Paris. Studiile se concentrează asupra cadrului normativ intern, asupra proceselor de integrare a politicii de mediu în politicile sectoriale și asupra rolului UE ca lider global în diplomația climatică. Totodată, scopul principal al cercetării este de a analiza comprehensiv modul în care Uniunea Europeană își exercită rolul de actor global în domeniul protecției mediului, combaterii schimbărilor climatice și politicii energetice, cu accent pe dimensiunea externă a acestor politici. Prin această cercetare, se dorește conturarea unei perspective analitice clare

asupra contribuției UE la guvernanța globală de mediu și climă, precum și asupra provocărilor și oportunităților asociate implementării unei politici externe verzi.

Materiale utilizate și metode aplicate. Pentru realizarea cercetării, am utilizat următoarele surse: documente strategice ale Uniunii Europene (ex. Pactul Verde European, Strategia de adaptare la schimbările climatice, planul REPowerEU); Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE), în special articolele privind politica externă și de mediu; Raportări oficiale ale Agenției Europene de Mediu (EEA), ale Comisiei Europene; Studii și analize științifice din baze de date academice internaționale. Metoda de cercetare a fost predominant calitativă, bazată pe analiza documentară și studiul comparativ al politicilor implementate în relațiile externe ale UE. Am aplicat și metoda inductivă pentru a trasa tendințele emergente în diplomația ecologică a Uniunii.

În această ordine de idei, Uniunea Europeană (UE) se afirmă ca un actor global în promovarea dezvoltării durabile și a tranziției ecologice, având un rol esențial în modelarea agendei internaționale privind schimbările climatice, protecția mediului și securitatea energetică. Iar, printr-un cadru legislativ robust și inițiative strategice, UE urmărește să inspire și să coordoneze eforturi la nivel global. Astfel, UE a dezvoltat politici în acest sens, care au evoluat treptat, de la etapa implementării unor măsuri minimale, la o asumare sporită a problemelor de mediu, climă, energie prin soluționări complexe şi specifice. În acest sens, îmi propun să dezvolt fiecare dintre politicile europene în aceste domenii, pentru a crea un cadru analitic bine conturat, privind acțiunile Uniunii Europene în materie de protecție a mediului, a climei și în domeniul energiei.

Politica de mediu. Preocuparea pentru mediu a apărut pe agenda europeană încă de la începutul anilor 1970. Politica de mediu a Uniunii Europene (UE) a fost creată prin Tratatul Uniunii Europene şi are ca scop asigurarea sustenabilității măsurilor de protecție a mediului. Deci, prin Tratatul de la Maastricht, protecția mediului devine o prioritate cheie a Uniunii Europene, unde este semnalată necesitatea integrării şi implementării politicii de mediu în cadrul unor politici sectoriale precum agricultura, energia, industria, transportul. Principalul pilon al politicii de mediu este conceptul de dezvoltare durabilă, care constituie o politică transversală ce înglobează toate celelalte politici comunitare, subliniind nevoia de a integra cerințele de protecție a mediului în definirea şi implementarea tuturor politicilor europene. Totodată, conform Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE), în special Articolele 11 și 191–193, protecția mediului reprezintă o prioritate transversală, fiind integrată în definirea și implementarea tuturor politicilor și acțiunilor Uniunii. Obiectivul principal este promovarea dezvoltării durabile, asigurând totodată un nivel ridicat de protecție a mediului, cu respectarea diversității situațiilor regionale din cadrul Uniu-

nii. Astfel, conform articolului 191, alin.2, al acestui tratat, politica de mediu a UE se fundamentează pe patru principii generale: principiul precauției care presupune că atunci când există riscul unor efecte negative asupra mediului sau sănătății publice și persistă incertitudini științifice, se impune amânarea acțiunii până la obținerea unor dovezi concludente care să confirme siguranța acesteia.

La fel, principiul prevenirii pune accentul pe prevenirea daunelor înainte ca acestea să apară, prin adoptarea de măsuri proactive, menite să anticipeze riscurile asupra mediului. Totodată, corectarea daunelor la sursă se referă că în cazul în care prejudiciul asupra mediului s-a produs, este necesară intervenția directă la sursa poluării, pentru remedierea cât mai eficientă a impactului negativ. Și principiul „poluatorul plătește", conturează responsabilitatea pentru remedierea daunelor revine operatorului care le-a cauzat, acesta fiind obligat să suporte toate costurile legate de măsurile de reparație. Acest principiu este implementat, printre altele, prin Directiva privind răspunderea de mediu, care urmărește prevenirea și corectarea daunelor aduse habitatelor și speciilor protejate, apei și solului. Încă din 1973, Comisia Europeană a adoptat Programe de Acțiune pentru Mediu (PAM) multianuale, care conturează direcțiile și obiectivele strategice ale politicii de mediu a UE. Cel de-al Optulea PAM (2021–2030), adoptat în mai 2022, reflectă viziunea pentru 2050 care constă în garantarea unei calități ridicate a vieții, în limitele ecologice ale planetei. Acest program consolidează obiectivele Pactului verde european (2019) și include șase priorități-cheie: neutralitatea climatică până în 2050, reziliență climatică, tranziția către o economie circulară, obiectivul „zero poluare", conservarea biodiversității și reducerea presiunii asupra mediului generată de producție și consum. Totodată, se remarcă și Strategia UE pentru dezvoltare durabilă, inițiată în 2001 și consolidată în 2016 de Comisia Europeană prin comunicarea intitulată „Următorii pași către un viitor european durabil – Acțiunea europeană pentru durabilitate", ce urmărește integrarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (ODD) în politicile europene.

Documentul de reflecție din 2019 intitulat „Către o Europă durabilă până în 2030" și rezoluția Parlamentului European din martie 2019 susțin un model în care toate politicile UE sunt aliniate la ODD, cu obiective și mecanisme clare de monitorizare. Iar, dacă e să ne referim la domeniul biodiversității, atunci în conformitate cu Convenția ONU privind diversitatea biologică (CBD), UE a adoptat în 2020 Strategia pentru biodiversitate 2030. Aceasta propune refacerea ecosistemelor degradate și protejarea capitalului natural european. În februarie 2024, Parlamentul European a aprobat Regulamentul privind refacerea naturii, care prevede restaurarea a 30% din suprafețele terestre și maritime până în 2030 și 90 % din toate ecosistemele degradate până în 2050. În acest fel, în virtutea celor enunțate, revenim la concluzia că UE este un actor-cheie în cadrul negocierile internaționale în domeniul mediu-

lui. Deci, UE este parte la numeroase acorduri multilaterale mondiale, regionale sau subregionale în domeniul mediului, care vizează o gamă largă de chestiuni, printre care protecția naturii și biodiversitatea, schimbările climatice și poluarea transfrontalieră a aerului sau a apei. Pot menționa și contribuția UE la elaborarea mai multor acorduri internaționale majore adoptate în 2015 la nivelul ONU, cum ar fi Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă (care include cele 17 ODD mondiale și cele 169 de ținte aferente), Acordul de la Paris privind schimbările climatice și Cadrul de la Sendai pentru reducerea riscurilor de dezastre. Totodată, Uniunea a devenit și parte la Convenția privind comerțul internațional cu specii ale faunei și florei sălbatice pe cale de dispariție (CITES), punându-și în evidență angajamentul față de conservarea biodiversității și de reducerea comerțului ilicit cu faună și floră sălbatică. Consider importantă și menționarea directivelor 2014/52/UE privind evaluarea efectelor anumitor proiecte publice și private asupra mediului și 2001/42/CE privind evaluarea efectelor anumitor planuri și programe asupra mediului, deoarece există anumite proiecte (private sau publice) care ar putea avea efecte semnificative asupra mediului, de exemplu, construirea unei autostrăzi sau a unui aeroport sau o serie de planuri și programe publice (de exemplu, privind utilizarea terenurilor, transporturile, energia, deșeurile sau agricultura) care ar putea avea un impact semnificativ asupra mediului și a căror efectuare de evaluări de mediu înainte de autorizarea oricăror planuri, programe sau proiecte este asigurată anume prin aceste directive. Astfel, în ambele situații, consultarea publicului reprezintă un aspect fundamental. Acest lucru datează de la Convenția de la Aarhus din 1998, care garantează publicului trei drepturi: participarea publicului la luarea deciziilor în probleme de mediu, accesul la informațiile referitoare la mediu deținute de autoritățile publice (de exemplu, privind starea mediului sau starea sănătății oamenilor atunci când este afectată de starea mediului) și dreptul de acces la justiție în cazul încălcării celorlalte două drepturi. Tot ele fiind consacrate în legislația UE prin două directive majore - Directiva 2003/4/CE și Directiva 2003/35/CE. Iar, dacă e să mă refer la eficacitatea Politicii de mediu, aceasta se determină anume de punerea ei în aplicare la nivel global, regional și local. Precum și monitorizarea - atât a stării mediului, cât și a nivelului de aplicare a legislației UE în domeniul mediului – rămâne a fi fundamentală. Punerea în aplicare eficientă a legislației de mediu este o condiție esențială pentru atingerea obiectivelor UE. În acest sens, pot face referire la mai multe proiecte, create anume în perspectiva executării și monitorizării, ca de exemplu rețeaua IMPEL, creată pentru schimbul de bune practici între autoritățile de mediu, care joacă un rol central în consolidarea conformității. Și evaluarea punerii în aplicare a politicii de mediu, inițiată de Comisie în 2016, precum și inițiativele REFIT, contribuie la eficientizarea legislației și la reducerea sarcinilor administrative. De asemenea, instituții precum Agenția Eu-

ropeană de Mediu (AEM), înființată în 1990, și programe, precum Copernicus și Registrul E-PRTR oferă infrastructura esențială pentru monitorizarea și raportarea datelor de mediu.

Politica de lupta împotriva schimbărilor climatice. Impactul schimbărilor climatice se resimte și la nivel geopolitic, influențând siguranța globală, fluxurile comerciale și funcționarea serviciilor publice. Prin urmare, o mai bună pregătire și reziliență pot aduce beneficii sistemice, contribuind la soluționarea provocărilor globale. Aproximativ 77% dintre cetățenii UE consideră schimbările climatice o problemă foarte gravă, iar 37% se simt personal expuși acestor riscuri. Astfel, Parlamentul European și liderii UE recunosc nevoia urgentă de a intensifica acțiunile pentru climă și de a crește reziliența Uniunii. În așa mod, Uniunea Europeană (UE) este considerată lider global în combaterea schimbărilor climatice, cu politici ambițioase axate pe reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră (GES) și tranziția către o economie verde. Până în 2020, UE a redus emisiile cu 31 % față de 1990, depășindu-și obiectivele asumate prin tratate internaționale precum Protocolul de la Kyoto. În 2019, Comisia Europeană a lansat Pactul verde european, ce vizează reducerea emisiilor cu 55 % până în 2030 și atingerea neutralității climatice până în 2050, în conformitate cu Acordul de la Paris. Aceste măsuri, însoțite de o foaie de parcurs cu principalele acțiuni, vizează reducerea semnificativă a emisiilor, investiții în cercetare și inovare de vârf, precum și protejarea mediului natural al Europei. Printre cele mai importante inițiative lansate în cadrul Pactului se numără *Legea europeană a climei* [Regulamentul (UE) 2021/1119], care consacră obiectivul neutralității climatice până în 2050 și stabilește o țintă intermediară: reducerea cu cel puțin 55 % a emisiilor de gaze cu efect de seră până în 2030, comparativ cu nivelurile din 1990. Alte propuneri relevante includ *Planul de investiții pentru o Europă durabilă*, *Pactul climatic european*, instituirea *Fondului pentru o tranziție justă*, revizuirea orientărilor privind infrastructurile energetice transeuropene, strategiile pentru integrarea sistemului energetic, hidrogen și adaptarea la schimbările climatice. La 14 iulie 2021, Comisia a lansat pachetul legislativ „*Pregătiți pentru 55*" (Fit for 55), care cuprinde propuneri menite să transforme economia și societatea UE pentru a atinge obiectivele climatice. În decembrie 2022, Parlamentul European și Consiliul au convenit asupra reformării *sistemului UE de comercializare a certificatelor de emisii* (ETS), stabilind o reducere a emisiilor cu 62 % până în 2030 față de nivelurile din 2005. În 2023, domeniul de aplicare al ETS a fost extins la transportul maritim [Regulamentul (UE) 2023/957], combustibilii sustenabili pentru aviație [Regulamentul (UE) 2023/2405] și sectorul maritim [Regulamentul (UE) 2023/1805]. Acesta din urmă urmărește reducerea emisiilor maritime cu 20 % până în 2035 și cu 80 % până în 2050, impunând totodată cerințe progresive

pentru utilizarea combustibililor din surse regenerabile nebiologice. Un nou sistem de comercializare a certificatelor de emisii (ETS2), dedicat clădirilor, transportului rutier și altor sectoare, va fi implementat începând cu 2027, conform *Directivei (UE) 2023/959*. Pachetul „Pregătiți pentru 55" introduce, de asemenea, *mecanismul de ajustare la frontieră în funcție de carbon*, *Fondul social pentru climă* și fonduri consolidate pentru *modernizare* și *inovare*. Emisiile din aviație intră sub incidența sistemului ETS, iar derogarea pentru zborurile intercontinentale a fost prelungită până la începutul anului 2027 [Directiva (UE) 2023/958]. Schema CORSIA, în cadrul OACI, urmează să debuteze în 2024, iar Comisia va evalua eficacitatea acesteia până în iulie 2026. *Regulamentul privind partajarea eforturilor* revizuit [(UE) 2023/857] impune o reducere colectivă de 40 % a emisiilor în sectoarele vizate, până în 2030 față de 2005. Complementar, *Directiva privind energia din surse regenerabile* [(UE) 2023/2413] stabilește un obiectiv obligatoriu de 42,5 % pentru ponderea energiei regenerabile în mixul energetic. Regulamentul privind utilizarea terenurilor și silvicultura [(UE) 2023/839] introduce un obiectiv pentru 2030 de creștere cu 15 % a capacității de absorbție a carbonului. *Directiva privind eficiența energetică* [(UE) 2023/1791] prevede o reducere cu 11,7 % a consumului final de energie până în 2030, raportat la nivelurile din 2020. În ceea ce privește emisiile de metan, Comisia a prezentat în decembrie 2021 o propunere legislativă care a fost finalizată prin acordul provizoriu din noiembrie 2023. Regulamentul obligă industriile extractive să măsoare, monitorizeze, raporteze și reducă emisiile de metan. *Regulamentul privind gazele fluorurate cu efect de seră* [(UE) 2024/573], intrat în vigoare în martie 2024, vizează eliminarea completă a hidrofluorocarburilor până în 2050, cu reduceri semnificative începând din 2025. Pentru susținerea eliminării de CO_2, Comisia a propus în 2022 un cadru voluntar de certificare la nivelul UE, finalizat prin acordul provizoriu din februarie 2024. Acesta vizează stimularea eliminărilor de carbon de înaltă calitate și combaterea dezinformării ecologice (*greenwashing*). *Directiva privind performanța energetică a clădirilor* revizuită prevede ca toate clădirile noi să aibă emisii zero începând cu 2030 (respectiv 2028 pentru clădirile publice noi). Fiecare stat membru va elabora o traiectorie proprie pentru reducerea consumului mediu de energie primară cu 16 % până în 2030 și cu 20-22 % până în 2035. În februarie 2023, Parlamentul și Consiliul au stabilit noi obiective privind emisiile din transportul rutier: o reducere de 55 % pentru autoturismele noi și de 50 % pentru camionete până în 2030. Totodată, s-a introdus un obiectiv de reducere cu 30 % a emisiilor de CO_2 pentru camioane, cu o etapă intermediară de 15 % până în 2025 [Regulamentul (UE) 2023/851]. În martie 2024, Parlamentul a adoptat standardele *Euro 7*, aplicabile autoturismelor, camionetelor, autobuzelor, camioanelor și remorcilor. În februarie 2024, Comisia a publicat o comunicare

privind obiectivele climatice pentru 2040, propunând reducerea emisiilor nete de GES cu 90 % față de nivelurile din 1990 — un pas esențial în direcția neutralității climatice până în 2050. Totuși, evaluările recente ale Comisiei indică progrese inegale. Este nevoie de acțiuni mai ferme în ceea ce privește guvernanța, finanțarea, echitatea și soluțiile bazate pe natură. Comisia a emis recomandări și este pregătită să sprijine statele membre în consolidarea planurilor climatice.

Politica energetică a Uniunii Europene. Politica energetică a UE se bazează pe principiile decarbonizării, competitivității, securității aprovizionării și sustenabilității. Iar, conform TFUE (art. 194, alin.1), politica Uniunii în domeniul energiei urmărește, în spiritul solidarității între statele membre: (a) să asigure funcționarea pieței energiei; (b) să asigure siguranța aprovizionării cu energie în Uniune, (c) să promoveze eficiența energetică și economia de energie, precum și dezvoltarea de noi surse de energie și energii regenerabile; și (d) să promoveze interconectarea rețelelor energetice. Totodată, în conformitate cu uniunea energetică (2015), politica energetică a UE are următoarele cinci obiective principale: diversificarea surselor de energie ale Europei, asigurând securitatea energetică prin solidaritate și cooperare între țările UE; asigurarea funcționării unei piețe interne a energiei pe deplin integrate, care să permită libera circulație a energiei prin UE printr-o infrastructură adecvată și fără bariere tehnice sau de reglementare; îmbunătățirea eficienței energetice și reducerea dependenței de importurile de energie, reducerea emisiilor și stimularea creării de locuri de muncă și a creșterii economice; decarbonizarea economiei și tranziția către o economie cu emisii scăzute de dioxid de carbon, în conformitate cu Acordul de la Paris; promovarea cercetării în domeniul tehnologiilor cu emisii scăzute de dioxid de carbon și al energiei curate și acordarea de prioritate cercetării și inovării pentru a impulsiona tranziția energetică și a îmbunătăți competitivitatea.

Totodată, are un rol important și strategia Uniunii Energetice, deoarece pe ea se fundamentează politica energetică actuală a UE, care urmărește să asigure o aprovizionare energetică sigură, durabilă, competitivă și accesibilă pentru cetățeni și întreprinderi. Astfel, obiectivele energetice actuale ale UE pentru 2030 includ: atingerea unei ponderi de 42,5% a surselor regenerabile în consumul final de energie, cu o țintă ambițioasă de 45%; reducerea cu 11,7% a consumului de energie primară și finală față de prognozele din 2020; interconectarea a cel puțin 15% din rețelele electrice ale statelor membre. Cadrul legislativ actual derivă din pachetul „Pregătiți pentru 55" și a fost consolidat prin planul REPowerEU, care urmărește eliminarea rapidă a dependenței de combustibilii fosili din Rusia. Acesta include un set complex de reglementări privind energia regenerabilă, eficiența energetică, guvernanța, piața energiei electrice, securitatea energetică, impozitarea energiei, infrastructurile transeuropene, și cooperarea între autoritățile de reglementare.

Conform acestui cadru, statele membre trebuie să elaboreze planuri naționale integrate privind energia și clima (2021–2030), să raporteze periodic progresele și să stabilească strategii pe termen lung aliniate cu Acordul de la Paris. În aceeași odine de idei, este importantă și Directiva (UE) 2023/1791 care stabilește un obiectiv orientativ de reducere cu 11,7% a consumului de energie primară și finală până în 2030. Aceasta este echivalentă cu cel mult 992,5 milioane de tone echivalent petrol (orientativ) și, respectiv, 763 de milioane de tone echivalent petrol. Directiva se bazează pe principiul „eficiența energetică înainte de toate”, impunând statelor membre să prioritizeze soluțiile eficiente energetic în planificare, politici și investiții. Dacă e să ne referim la piatra de temelie a politicii UE în domeniul energiei din surse regenerabile este noua Directivă privind energia din surse regenerabile, care prevede atingerea unei ponderi de cel puțin 42,5% a energiei regenerabile în consumul final până în 2030, cu o țintă aspirativă de 45%. Directiva susține dezvoltarea energiilor regenerabile prin scheme naționale și finanțări europene, având în vedere că pieţele libere nu pot garanta singure atingerea acestor niveluri. Făcând referire și la dimensiunea externă a politicii energetice, după reducerea dependenței energetice de Rusia, politica externă a UE s-a concentrat pe diversificarea surselor de aprovizionare. În acest sens, REPowerEU propune reducerea utilizării gazului fosil cu echivalentul a 155 miliarde metri cubi – volumul importurilor din Rusia în 2021.

UE a stabilit parteneriate internaționale pentru diversificare, a crescut importurile de GNL și livrările prin conducte și a creat Platforma energetică a UE pentru achiziții comune. Strategia externă include sprijin pentru Ucraina, Moldova și alte țări partenere. Astfel, în contextul conflictului din Ucraina, securitatea energetică a devenit o prioritate de vârf. Politica actuală cuprinde măsuri de prevenire și reacție la întreruperi în aprovizionare, accidente offshore, și gestionarea stocurilor de petrol și gaze. Regulamentul TEN-E, revizuit în 2022, definește 11 coridoare prioritare pentru infrastructura electrică, offshore și de hidrogen, eliminând sprijinul pentru proiectele noi de gaze și petrol și introducând criterii stricte de sustenabilitate. Finanțarea este asigurată prin Mecanismul pentru interconectarea Europei 2021–2027. Un ultim aspect care necesită menționat, ar fi cercetarea și dezvoltarea în domeniul energiei, realizat spre exeplu prin Programul Orizont Europa (2021–2027), cu un buget de 95,5 miliarde EUR, dintre care 5,4 miliarde din NextGenerationEU, care reprezintă principalul instrument de sprijin al cercetării energetice. Dar, și de Planul strategic pentru tehnologiile energetice (SET-Plan) care identifică 10 tehnologii prioritare, inclusiv baterii, energie solară fotovoltaică și eoliană offshore, acoperind întregul lanț al inovării în tranziția către o energie curată.

Concluzii. Așadar, concluzionând toate cele menționate, vreau să identific câteva intrumente utilizate de UE, care promovează implicarea activă a societății civile

și a tinerilor în tranziția ecologică și energetică, pentru care aș recomanda implicarea nemijlocită a celor ce-și doresc schimbarea. Astfel, *Programul LIFE*, este principalul mecanism de finanțare al UE pentru acțiuni în domeniul mediului și al climei, ce sprijină proiecte care vizează conservarea naturii, economia circulară, atenuarea schimbărilor climatice și adaptarea la acestea. Prin parteneriate transnaționale, LIFE facilitează transferul de bune practici și tehnologii inovatoare între statele membre și țările partenere. La fel, *Corpul European de Solidaritate* permite tinerilor să participe la proiecte de voluntariat și stagii în domenii precum protecția mediului, gestionarea resurselor naturale și promovarea energiei durabile. Această inițiativă contribuie nu doar la formarea unei generații conștiente ecologic, ci și la întărirea coeziunii europene prin solidaritate activă. Totodată și *EUKI (European Climate Initiative)*, lansată de Germania, completează eforturile europene prin sprijinirea cooperării bilaterale și multilaterale în domeniul politicilor climatice, inclusiv cu state din Europa Centrală, de Est și de Sud-Est. EUKI încurajează implicarea actorilor locali, a ONG-urilor, autorităților și instituțiilor educaționale în proiecte care contribuie la reducerea emisiilor și la promovarea unei economii verzi. Mai pot menționa și, programul Erasmus+, mult cunoscut de noi, care a început să includă în mod activ dimensiuni ecologice în cadrul mobilităților pentru tineri și studenți, oferind sprijin pentru proiecte de educație non-formală axate pe sustenabilitate, eco-inovație și responsabilitate climatică. Astfel, Erasmus+ contribuie la formarea unei noi generații de lideri verzi, capabili să promoveze bune practici de mediu atât în Europa, cât și în parteneriat cu țări terțe. În acest mod, prin astfel de instrumente, Uniunea Europeană nu doar își consolidează leadershipul global în domeniul protecției climatului și energiei durabile, ci și extinde impactul acțiunilor sale dincolo de granițele proprii, implicând societatea în mod activ în realizarea obiectivelor Pactului verde european.

Uniunea Europeană s-a afirmat drept un lider global în domeniul politicilor de mediu, climă și energie, demonstrând un angajament ferm față de tranziția ecologică, dezvoltarea durabilă și combaterea schimbărilor climatice. Cadrul legislativ elaborat, strategiile ambițioase și implicarea activă în acordurile internaționale atestă determinarea UE de a construi un model de guvernanță ecologică și de a influența politicile globale în direcția sustenabilității. Politica de mediu a Uniunii, axată pe principiile precauției, prevenirii, corectării la sursă și al „poluatorului plătește”, a evoluat semnificativ, integrând protecția mediului în toate domeniile de politici publice. Programele de acțiune pentru mediu, Pactul verde european și strategiile pentru biodiversitate, economie circulară sau poluare zero sunt dovezi ale unei abordări sistemice și proactive. În paralel, cadrul legislativ și mecanismele de monitorizare, implementare și control – inclusiv rolul Agenției Europene de Mediu, al IMPEL și al instrumentelor digitale precum Copernicus – consolidează eficiența acțiunii

europene. În domeniul combaterii schimbărilor climatice, UE a stabilit obiective ambițioase, asumate prin Legea europeană a climei și pachetul „Pregătiți pentru 55”, urmărind atingerea neutralității climatice până în 2050. Extinderea sistemului de comercializare a certificatelor de emisii, noile reglementări pentru sectoare-cheie (transport, agricultură, industrie), precum și mecanismele de sprijin financiar și social reflectă o tranziție justă și cuprinzătoare. Totuși, punerea în aplicare uniformă a legislației rămâne o provocare majoră, iar decalajele între statele membre în ceea ce privește capacitatea administrativă și politică pot afecta atingerea obiectivelor comune. De asemenea, contextul geopolitic, crizele energetice și interesele divergente pot influența dinamica internă și externă a UE în domeniul durabilității. Dar, consider că prin programele internaționale de voluntariat și implicarea civică, spre exemplu la Corpul European de Solidaritate, sau programul LIFE și inițiativele Erasmus+ cu componentă ecologică, UE susținut de participarea tinerilor în proiecte de mediu și sustenabilitate în afara granițelor sale, va reuși să-și realizeze obiectivele propuse. Europa ești TU! Implică-te.

Referințe bibliografice

1. Tratatul privind funcționarea uniunii europene. Https://eur-lex.europa.eu/lexuriserv/lexuriserv.do?uri=celex:12012e/txt:ro:pdf
2. Ghidul politicilor uniunii europene. Politica de mediu. Https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/publicatii/politica_de_mediu_brosura_nr.4_.pdf
3. Politica de mediu: principii generale și cadrul de bază https://www.europarl.europa.eu/erpl-app-public/factsheets/pdf/ro/ftu_2.5.1.pdf
4. Comunicare a comisiei. Pactul ecologic european. Https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/txt/?uri=celex%3a52019dc0640
5. Politica energetică: principii generale. Https://www.europarl.europa.eu/erpl-app-public/factsheets/pdf/ro/ftu_2.4.7.pdf
6. Comunicare a comisiei către parlamentul european, consiliu, comitetul economic și social european, comitetul regiunilor și banca europeană de investiții o strategie-cadru pentru o uniune energetică rezilientă cu o politică prospectivă în domeniul schimbărilor climatice /* com/2015/080 final */ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/txt/?uri=celex:52015dc0080
7. regulamentul (ue) 2021/1119 al parlamentului european și al consiliului din 30 iunie 2021 de instituire a cadrului pentru realizarea neutralității climatice și de modificare a regulamentelor (ce) nr. 401/2009 și (ue) 2018/1999 („legea europeană a climei”) https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/1119/oj?locale=ro

8. European climate risk assessment executive summary. Https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/committees/envi/dv/2024/03-19/eucra_executive_summary_final_en.pdf
9. Comunicare a comisiei către parlamentul european, consiliu, comitetul economic și social european și comitetul regiunilor. Gestionarea riscurilor climatice – protejarea oamenilor și a prosperității. Https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/txt/?uri=celex%3a52024dc0091
10. Comunicare a comisiei către parlamentul european, consiliu, comitetul economic și social european și comitetul regiunilor. Asigurarea viitorului nostru. Obiectivul climatic al europei pentru 2040 și calea către neutralitatea climatică până în 2050 pentru o societate durabilă, justă și prosperă. Https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/txt/?uri=com%3a2024%3a63%3afin
11. Comunicare a comisiei către parlamentul european, consiliu, comitetul economic și social european și comitetul regiunilor. Următorii pași către un viitor european durabil. Acțiunea europeană pentru durabilitate. Https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/txt/?uri=com%3a2016%3a739%3afin
12. Directiva 2014/52/ue a parlamentului european și a consiliului din 16 aprilie 2014 de modificare a directivei 2011/92/ue privind evaluarea efectelor anumitor proiecte publice și private asupra mediului. Https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/txt/?uri=celex:32014l0052
13. Directiva 2001/42/ce a parlamentului european și a consiliului din 27 iunie 2001 privind evaluarea efectelor anumitor planuri și programe asupra mediului . Https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/all/?uri=celex:32001l0042

Masa Rotundă Națională

„Rolul Uniunii Europene în soluționarea problemelor globale”

07 mai 2025

Asistență computerizată – *Maria Bondari*

Bun de tipar 2026. Formatul 70x100 $^{1}/_{12}$.
Coli de tipar 18,5. Coli editoriale 15,5.
Comanda. Tiraj 25 ex.

Editura USM
str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009
e-mail: *editurausm@gmail.com*